

BUDAPEST FŐVÁROSA
STATISZTIKAI HIVATALÁNAK KÖZLEMÉNYEI.

IX.

A PESTVÁROSI
ELEMI NÉPISKOLÁK

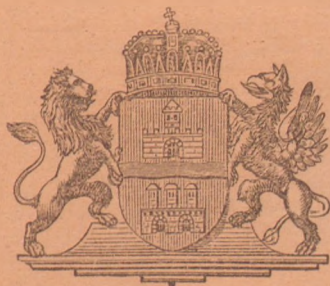
Az 1871/1872. és 1872/1873-diki tanévekben.

NYOLCZ KÖRE RAJZOLT TÁBLÁVAL.

IRTA

KÖRÖSI JÓZSEF,

A FŐVÁROSI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA, A NEMZETKÖZI STATISZTIKAI BIZOTTSÁG TAGJA.

Magyar Tudományos Akadémia

BUDAPEST, 1875.

A VÁROS TULAJDONA.

RÁTH MÓR BIZOMÁNYA

PEST SZABAD KIRÁLYI VÁROS AZ 1870^{DIK} ÉVBEN. A NÉPSZÁMLÁLÁS ÉS NÉPLEIRÁS EREDMÉNYEI.

A pestvárosi statisztikai hivatal közleményeinek IV. része.

Irta

KÖRÖSI JÓZSEF,

a statisztikai hivatal igazgatója.

10 grafikus rajzzal. — Ára 3 frt 50 kr.

TARTALOM:

Visszapillantás és általános összehasonlítások. A város gyors növekedése. — Összehasonlítás más városokkal. — Népeségi adatok 1780-tól maig. — Pest városának rövid fejlődési története. — A vízáradások statisztikája. — Az 1786. és 1787. évi népszámlálások eredményei. — **A városrészek és azok lakossága.** A város és a városrészek kiterjedése és lakossága. — A nagyobb utcák népessége. — A lakosság szaporodása 1857 óta. — A nagyobb magyar és ausztriai városok növekedése ugyanazon időszak alatt. — Állandóan és ideiglenesen jelenlevők. — A jogi és a tényleges népesség. — A távollevők. — **Nem.** A nőnem túlsúlya az egész országban. — A magyarországi és a külföldi városok számvonásai. — A férfiak túlsúlya Pesten. — Ennek valószínű okai. — **Származás és honosság.** A honosságra vonatkozó adatok elégtelensége. — Idegenek és honosak. — Az idegen lakók honosságai. — A lakók szülőországuk szerint. — A városrészek jellemzése lakosságuk származása szerint. — A lakosság származása és a megyéknek, valamint a külső országoknak járuléki hányada Pest lakosságához. — **Kor.** A korstatisztika szerepe jelen munkában. — A lakosság kora. — A kerek korévek körüli viszonyok. — A nemek egymáshoz való aránya a gyermekkorban és a későbbi korosztályokban. — Feltűnő eltérések az egyes városrészek közt. — Valószínű összefüggése e tüneménynek a városrészek vagyoni állapotaival. — A városi lakosság korelemeinek sajátosságai. — A termelésre képes korosztályok a nagyvárosban túlnyomók. — A termelésre képes korosztályok növekedése Pesten 1857 óta. — Pest fölénye e tekintetben a többi magyar város és néhány külföldi város fölött. — **Hitfelekezet.** A vallásfelekezetek eloszlása a városrészekben. Nemi viszonyok az egyes hitfelekezeteknél. — A nőnem csekélyebb száma az a katolikusoknál s ennek valószínű oka. — A vallásfelekezetek korviszonyai. — Nagy gyermekszám a zsidóknál, kisebb mérvű gyermekhalandóság és nagyobb születési szaporaság következtében. — A különböző vallásfelekezetek szaporasága. — A legmagasabb életkor a zsidóknál és a katolikusoknál található. — A szülők házassági kora és a gyermekek egészsége közti összefüggés. — Kísérlet a nagyobb életképességnek a foglalkozási módra való visszavezetésére. — **Családi állapot.** A házassági arány különféle országokban és városokban. — Látszólagos nagy házassági arányszám Pesten. — A házassági arány emelkedése 1857 óta. — A házassági statisztikát a korviszonyoktól való függőségében kell tekintenünk. — Az előbb kitűnt magas arány ily számítás mellett már nem bizonyul be. — A városok felnőtt lakosságának voltaképeni arányszáma mily módon volna kiszámítandó. — Az egykorbeli nős férfiak és férjes nők számának aránya. — Összefüggés házasság és hitfelekezet közt. — Legtöbb házaspár a katolikusoknál és zsidóknál, lekevesebb helvéteknél és görögöknél. — Ugyanazon arány 1857-ben is tapasztalható. — Legkevesebb a házaspár a bel- és Lipótvárosban, legtöbb a kültereken és Kőbányán. — E jelenség sem kor-, sem hitfelekezeti viszonyokra vissza nem vezethető. — Valószínű összefüggése a lakosok vagyoni állapotaival. — A városrészek vagyoni állapota. — A városrészekben kevesebb a házaspár, mint a szegényebbekben, ellenben több a nősüléstől tartózkodó férfi. — **Miért házasodik a szegény ember könnyebben, mint a vagyonos?** — Valószínű nagyobb termékenység a szegényebb osztályoknál. — A berlini népszámlálás eredményei e tekintetben és azoknak helyreigazítása. — Malthus és Carey. — Az özvegyek. — Az elváltak. — **Származás és nősülés.** — **Műveltségi fok.** A műveltségi, helyesebben a műveltségügyi statisztika adatainak értelme és érdekessége. — **Bírálata a műveltségi fok felismerésére czélzó különféle módszerek:** tanuló száma, házasság irásképessége, újonczok irásképessége, levélforgalom, írni tudók összeírása. — Az egész ország műveltségi foka és összehasonlítások más városokkal. — Műveltségi fok a gyermekek levonása után. — Nagyfokú műveltség a nőlakosság közt. — A műveltségi fok emelkedése a fiatalabb nemzedékeknél. — Kellemtelen jelenség az utolsó évtizedben növelkedett nemzedék műveltségi fokát illetőleg. — **Hitfelekezeti szerinti műveltségi fok.** — A városrészek műveltségi sorrendje. — Párhuzamosan halad azok vagyoni állapotaival. — A külföldről bevándorlottak nagyobb szellemi képzettsége. **Szellemi és testi hiányok.** Az elmebetegek és hülyék. — A vakok. — A süketek. — A némák. — A süketnémák. — Ezen személyek kora, családi állapota, műveltsége, foglalkozása. — A süketnémaság keletkezése, tekintettel a szülők rokonságára vagy süketnémaságára. — **Áttekintés a**

BUDAPEST FŐVÁROSA

STATISZTIKAI HIVATALÁNAK
ELEM. NÉPISKOLÁK
KÖZLEMÉNYEI

IX

A PESTVÁROSI

ELEM. NÉPISKOLÁK

AZ 1871/72- ÉS 1872/73-DIKI TANÉVEKBEN.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST 1873

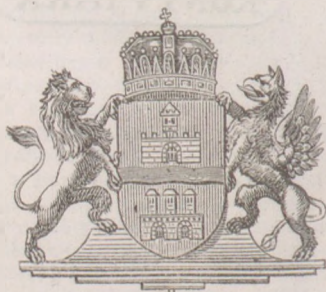
A VÁROSI KÖNYVTÁR

BUDAPEST FŐVÁROSA
STATISZTIKAI HIVATALÁNAK
KÖZLEMÉNYEI.

IX.

A PESTVÁROSI
ELEMISZÉKISKOLÁK

AZ 1871/72 ÉS 1872/73-DIKI TANÉVEKBEN.

BUDAPEST, 1875.

A VÁROS TULAJDONA.

RÁTH MÓR BIZOMÁNYA.

Stat
0
395

A PESTVÁROSI

ELEMI NÉPISKOLÁK

AZ 1871/72- ÉS 1872/73-DIKI TANÉVEKBEN.

NYOLCZ KÖRE RAJZOLT TÁBLÁVAL.

IRTA

K Ö R Ö S I J Ó Z S E F,

A FŐVÁROSI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA, A NEMZETKÖZI STATISZTIKAI BIZOTTSÁG TAGJA.

BUDAPEST. 1875.

A VÁROS TULAJDONA.

RÁTH MÓR BIZOMÁNYA.

ELEMI NÉPISKOLÁK

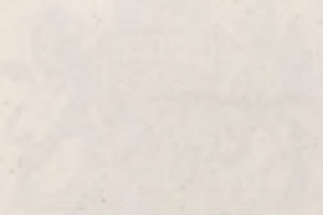
1875-1876. ÉVI TANÉVBEN

NYOMTATVA BUDAPESTEN

A PESTVÁROSI

ELEMI NÉPISKOLÁK

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST, 1875.

A VÁROS TULAJDONA

ELŐSZÓ.

Jelen kötet előzményét képezi azon nagyobb, szélesebb terven alapuló munkálatnak, melyet a fővárosi tanügy állása felől a fővárosi statisztikai hivatal a legközelebbi évek folyamában, még pedig ha lehetséges lesz, évenként közzétenni szándékozik. A feldolgozandó anyag bősége azonban a feladat részbeni megoldására kényszerített. Ez okból történik, hogy ezen első kísérlet, mely az 1871—72 és 1872—73-diki két iskola évre vonatkozik az 1871—72-diki tanévről csak is a városi elemi iskolák négy alsó osztályával foglalkozik, míg az 1872—73-dik tanévről ezenfelül már az ismétlő iskolákra is megy át. Jövőre még a polgári iskolákat, gymnasiumokat és reáliskolákat szándékozunk e munka keretébe belevonni, később pedig még az egyetemre, műegyetemre és a városunkban létező egyéb szaktanodákra is kiterjeszkedünk. Mennyiben lesz lehetséges a magánosok és testületek által fentartott iskolák statisztikáját is közrebocsátani, egyelőre nem vagyunk képesek megítélni. Az erre vonatkozó statisztikai adatok gyűjtése a statisztikai hivatal által már megkezdett, anélkül azonban, hogy eddigelé lényeges eredményekre vezetett volna.

Szerző a jelen munka megírásánál is azon nézetből indult ki, hogy e hivatal közleményei nem kizárólag szakférjak, tehát a fenforgó esetben nem kizárólag paedagógok és statisztikusok számára, hanem kiváltképen azon szélesebb körök igényeihez képest kell hogy szerkesztve legyenek, melyek tanügyünk állapota és fejlődése iránt érdekelnek s ez iránt tájékozást nyerni ohajtanak. Ennek következtében a szerző a jelen munkánál is szükségesnek tartotta, a táblás anyagnak egy magyarázó szöveget előrebocsátani. A dolog természetében fekszik azonban, hogy a szövegben is szükséges volt számokat, még pedig itt-ott igen is sok számot idézni és csoportosítani. Hogy ez által a szöveg olvashatósága szenvedett, tagadni nem akarjuk. A statisztikusra nézve szomorú, azonban tagadhatatlan tünemény egyébiránt, hogy, ha egyes statisztikai adat, tehát egy tény érdekes, sőt gyakran még pikans és további vizsgálódásokra buzdító is, ugyanily adatoknak egy egész sora már fárasztó, egy tábla, vagy épen egy egész munka ily táblákból pedig már szinte nyomasztó benyomást hagy hátra.

A jelen kötet anyaga részint a statisztikai hivatal által föladvott kérdőpontok alapján a vezető tanítók, részint maga a statisztikai hivatal által szereztetett be. Neve-

zetesen azon adatokat, melyek az iskolatermek térfogatára, az iskolapadok alkátára, a tantermek fűtésére, világítására és szellőztetésére vonatkoznak, a statistikai hivatal az illető helyiségek személyes meg szemlélése által szerezte be — ami, mint gondolható, nem kis időt és fáradságot vett igénybe.

A tanítók által beszolgáltatott kimutatások között vannak olyanok is, melyek az iskolás gyermekek nevét és lakását tartalmazzák. E kimutatásnak nincs specificus statistikai célja, hanem arra szolgál, hogy a népoktatási törvényben kimondott iskolakényszer elvének gyakorlati foganatosítását elősegítse. Ez csak úgy lehetséges, ha a hatóság egyrészt minden tanköteles gyermeket névszerint ismer, másrészt arról is bir tudomással, mely gyermekek nyernek otthon vagy más iskolákban oktatást. Ez utóbbi célra szolgál az iskolagyermek névszerinti bejelentése, de ezen adatok teljes kiaknázása csak úgy volna lehetséges, ha ezenkívül évenként a tanköteles gyermekek összeírása is eszközöltetnék. A statistikai hivatalnak erre vonatkozólag a városi tanácshoz intézett beadványára, ez utóbbi 1872-ben a tanköteles gyermekek első összeírását rendelé el. Minthogy azonban e fölvétel eredménye, mely a városi statistikai évkönyv I. folyamában található, semmikép sem kielégítő, a statistikai hivatal 1873. április 21-én egy második beadványt terjesztett elő, melyben ezen fölvétel fontosságára utalva, egy jobb fölvétel szükségességét hangsúlyozta. A kérdést e közben a tanügyi bizottság kebelében is megpendítették, s épen azon időben, midőn ezen iverk sajtó alá kerültek, a fővárosi közgyűlés által határozatilag kimondatott, hogy 1875. január 1-jén a tanköteles gyermekek összeírása eszközöndő.

Végül legyen szabad a jelen kötet kissé elkészt közzétételét azzal kimenteni, hogy a statistikai hivatal személyzetének csekély létszáma mellett nem vala lehetséges e munkálatot gyorsabban sajtó alá készíteni. Az 1871—72-ik tanévre vonatkozó anyag már 1872. őszén érkezett volt a hivatalba, annak feldolgozása azonban 1873 közepé előtt nem volt foganatosítható. A statistikai hivatal e munkának még nem jutott egészen a végére, midőn ugyanazon év őszén az 1872—73-ik tanév anyaga is beérkezett. Ennek következtében jobbnak látszott, a két évet együtt tenni közzé, a mi ezennel történik. Mialatt azonban e kötet sajtó alá rendeztetik, a statistikai hivatalban az 1873—74-ik év anyaga is már egészen megvan. Hogy azonban ennek feldolgozását mikor fogja a statistikai hivatal megkezdeni, az annál nehezebben határozható meg, minthogy annak teendői jelenleg nemcsak Pestre, hanem Budapestre, tehát Buda- és Ó-Budára is kiterjednek, holott a különben is elégtelen személyzet a testvér-városok egyesítése alkalmával nemcsak nem szaporított hanem ellenkezőleg csökkentetett. Ily körülmények között az 1873—74-iki iskolastatistika feldolgozása még jó ideig fog késni, sőt kérdés, vajjon a hivatal egyáltalában képes leendő, évenként ily munkát közrebocsátani?

Budapest, 1874. november havában.

A fővárosi közoktatásügy történetében az 1867-ki év epochális jelentőséggel bír. Ez évvel kezdődik ugyanis a tanügy terén azon új korszak, melyet az iskolák gyors szaporítása, a népoktatási törvény elveinek keresztülvitele, a tanítók fizetéseinek javítása, (karöltve nagyobb követelésekkel azoknak minősítvénye iránt,) az eddigi többnyire czélszerűtlen helyiségek felhagyása, új, kitűnően berendezett iskolák felépítése s mindazon javítás jelez, melyeknek jelentősége és érdeme egyebek között azon kitüntetésben is találja elismerését, melyre a bécsi világkiállítás jury-je a városi iskolaügyet méltatá. *)

1867. június 1-jén tartá Pest városának az alkotmány visszaállítására után törvényes alapon megválasztott helyhatósági képvisellete első közgyűlését, s már június 26-kán nyújtott be az akkori főjegyző s jelenlegi alpolgármester Gerlóczy egy indítványt, mely szerint az elégtelen számú iskolák általában szaporíttassanak, a létező és legnagyobb részben sem az oktatás céljainak, sem a közegészségügy tekinteteinek meg nem felelő tanodai helyiségek helyett más alkalmas s lehetőleg külön e célra építendő helyiségek felállíttassanak, s az alsóbb elemi tanszemélyzet díjazása oly módon szabályoztassék, mely lehetővé tegye azt, hogy a nyilvános elemi tanító egy részről minden idejét hivatalának szentelhesse, más részről pedig a társadalomban oly helyzetet foglalhasson el, mely őt fontos hivatásánál fogva megilleti. « A közgyűlés ezen indítványt egyhangulag elfogadta, s felszólítá a tanügyi bizottságot, hogy ezen fontos kérdés fölött, mely a népoktatás terén e közben beállott nagyjelentőségű reformmozgalom kiinduló pontját képezi, tárgyalásokat indítson meg. E bizottság megbízásából terjeszté be ugyanazon év november havában Gönczy min. tanácsos beható jelentését a városi elemi iskolák jelenlegi állapotáról, azon módokról, miként kelljen azokat elhelyezni, hol volnának új iskolák építendőek, miként reformáltassék a népoktatási törvény értelmében az iskolák igazgatása, s mily mérvben emeltessenek a tanítók fizetései?

A közgyűlés ezen előterjesztést elvileg helybenhagyta. A keresztülviteléhez feladata a pest-városi tanácsnak, illetőleg annak tanügyi előadójának Békey tanácsosnak jutott osztályrészül, kinek ressortjából származnak, mindazon 1867-től mai napig véghezment intézkedések, újítások stb., melyeknek fontosabb része, a testvérvárosok egyesítésének idejéig terjedőleg a mellékletben található.

Ha ezen intézkedések halmazából s azoknak hatásából iskolaügyünk fejlődésére csak annyit emelünk ki, hogy Pestvárosában

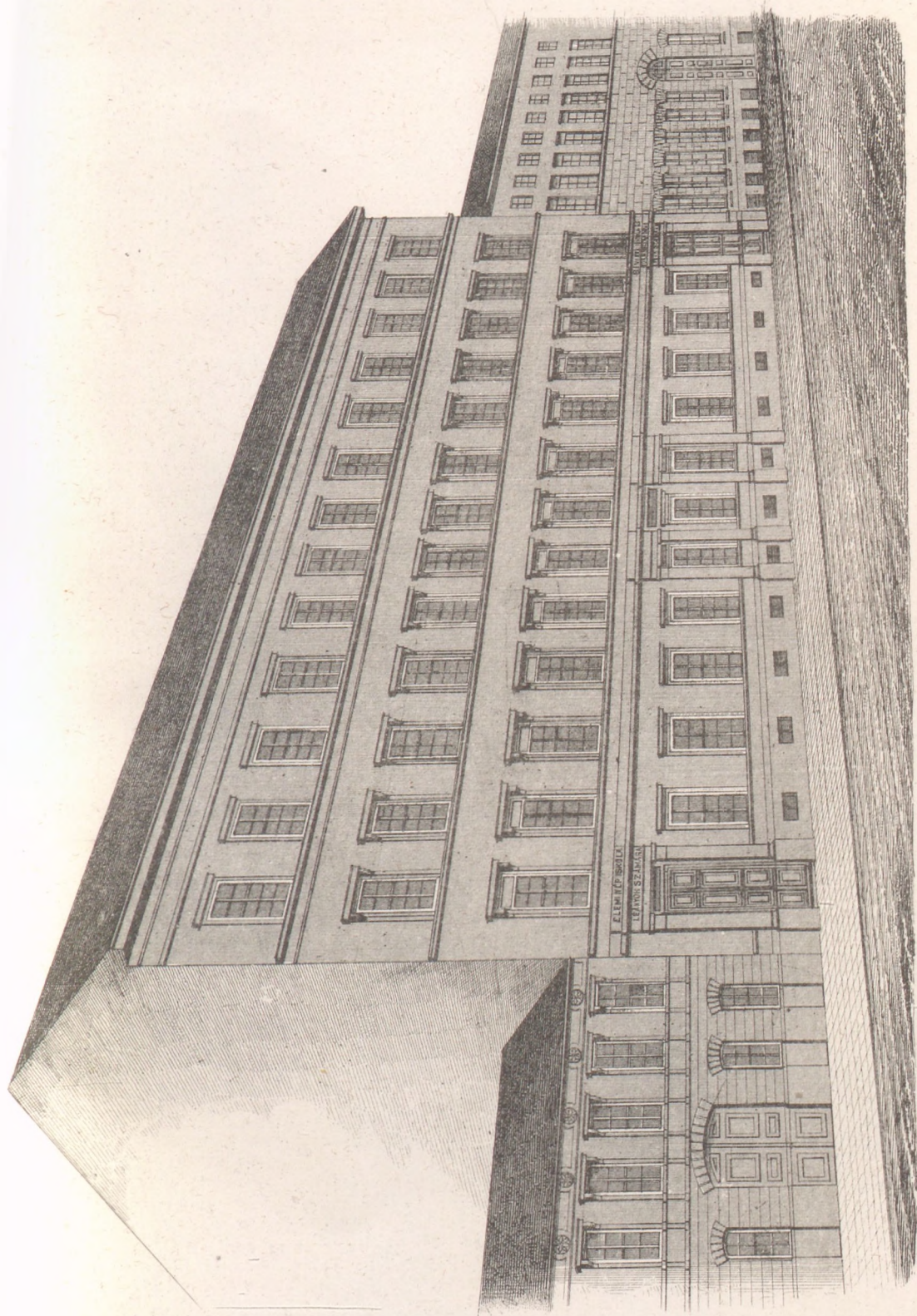
1868-ban	17.	1873-ban	33	iskola
»	91.	»	119	tanterem

*) Pestvárosának a világkiállítási jury által 3 rendbeli kitüntetés itéltetett oda, ugyanis:

a diszokmány-középpölcetekért, az I. osztályu érem (haladási érem) iskola-építkezésekért és ugyanezen érem a fővárosi statisztikai hivatal kiadványaiért.

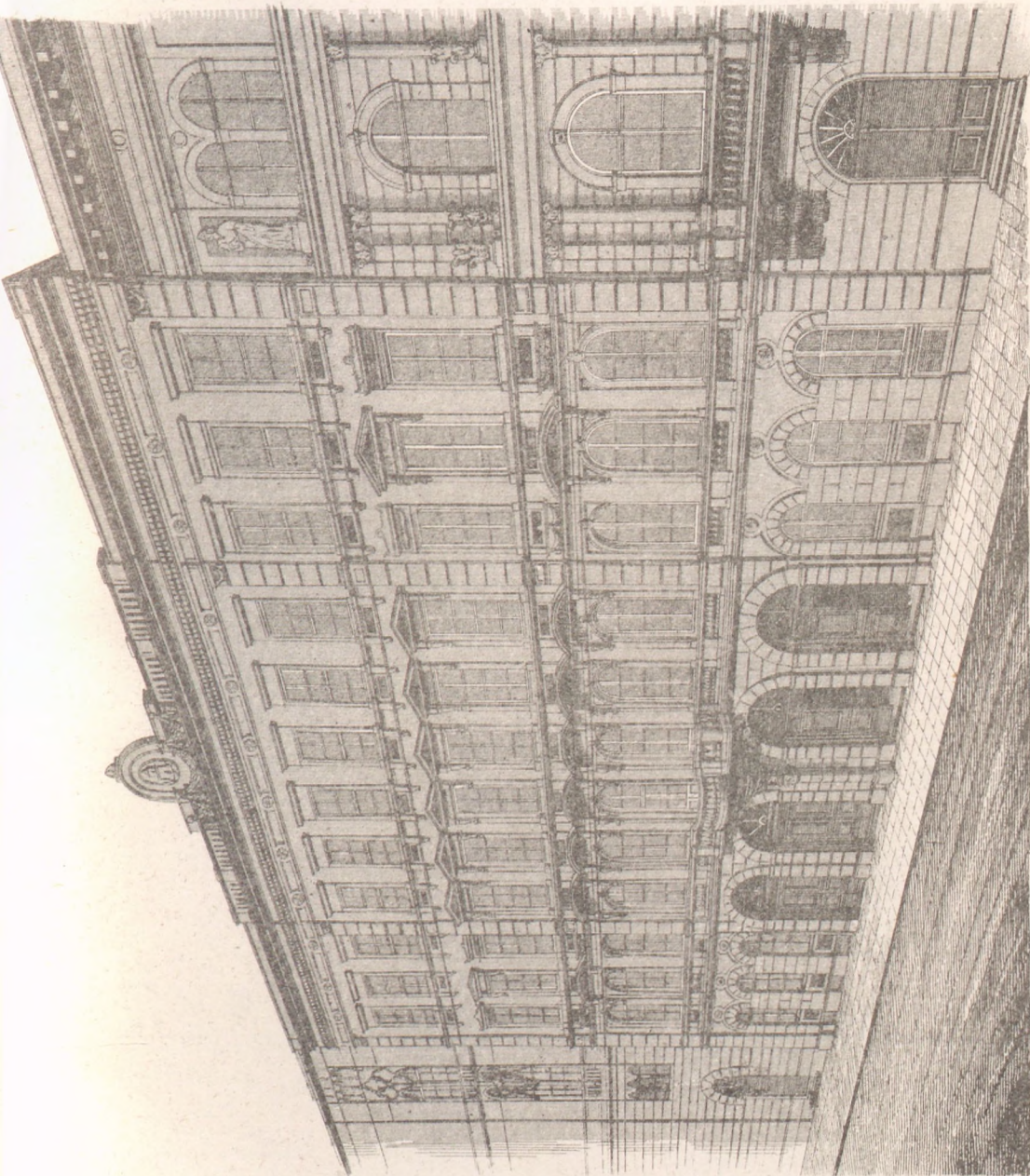
létezett, hogy a tanítók száma 78-ról 133-ra emelkedett, s hogy, míg 1868-ban egy tanítóra átlag 90 gyermek esett, most csak 79 jut; ha megemlítjük, hogy ez évek sorában épültek a lipóttéri, teréztéri, herminamezei, a czukor-, ősz-, kereszt-, stáció-, temető-, két nyúl-, szőlőhegy-, kétsziv- és Wesselényi-utcabeli iskolák, melyek 8000 gyermeket fogadhatnak be; hogy a népiskolák költségvetése az 1868-diki 120,000 forintról 1873-ig 1.200,000 fítra emelkedett; ha azon gyökeres reformokról emlékezünk meg, melyek által az iskolakényszer lehetőleg keresztülvitetett, a városi iskolák felekezetenküliekké nyilvánítottak, a nyilvános rajziskolák felállítottak, az ének, torna és női kézi munka tanítása behozatott, a tanítók választási módozata megállapított, a tanítókés igazgatótanítók közötti fegyelmi viszony szabályoztatott: úgy már ezen futólagos áttekintésből is kitünik, hogy a népoktatás ügye 1867 óta oly ápolás és kedveltség tárgya lett, miszerint az alkotmányos hatóság visszahelyezése joggal egy új korszak kiinduló pontjának tekinthető.

A következőkben előadandó statisztikai adatok, fájdalom, természetüknél fogva nem alkalmasak arra, hogy tanügyünk fejlődésének ezen menetét megismertethessék. A hivatalos statistika feladata első sorban a jelen mozzanatait tudomásra hozni. A fővárosi tanügy története tehát a következőkben nem tartalmaztatik, de igenis a jelenlegi állapot hűségese rajza. És a mennyiben némely tekintetben így pl. a tantervekre, az iskolaszékekre, az iskolai felügyeletre, a tanczél elérésére vonatkozó fejezetekben, iskolaügyünk különben oly derült képére némi felleg borul, úgy ez csak biznyságul szolgáljon arra nézve, hogy a statisztikai észlelet még a közigazgatás oly kitünően mivelt ágaiban sem fölösleges, és hogy a statisztikai szemlélet madártávlatból sok—jó úgy mint rossz—feltünő, élesen körvonalozott alakokban jelenkezik, a miről a köznapi, autoptikus felfogás, mely a részletek tömegétől megzavartatik, tudomással nem, legfeljebb homályos sejtelemmel birhat.

PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA
a Czukor utczában.

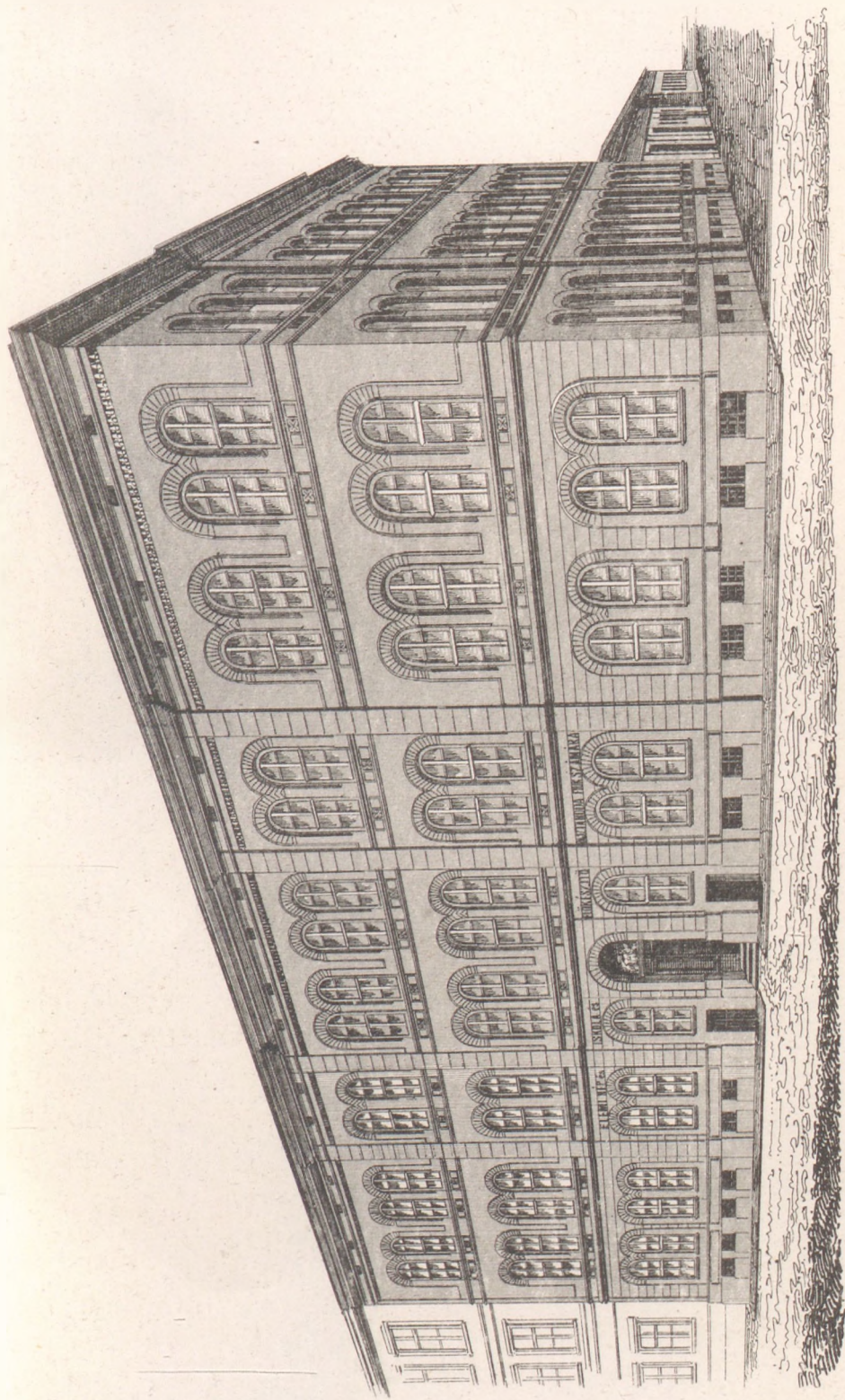

PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA

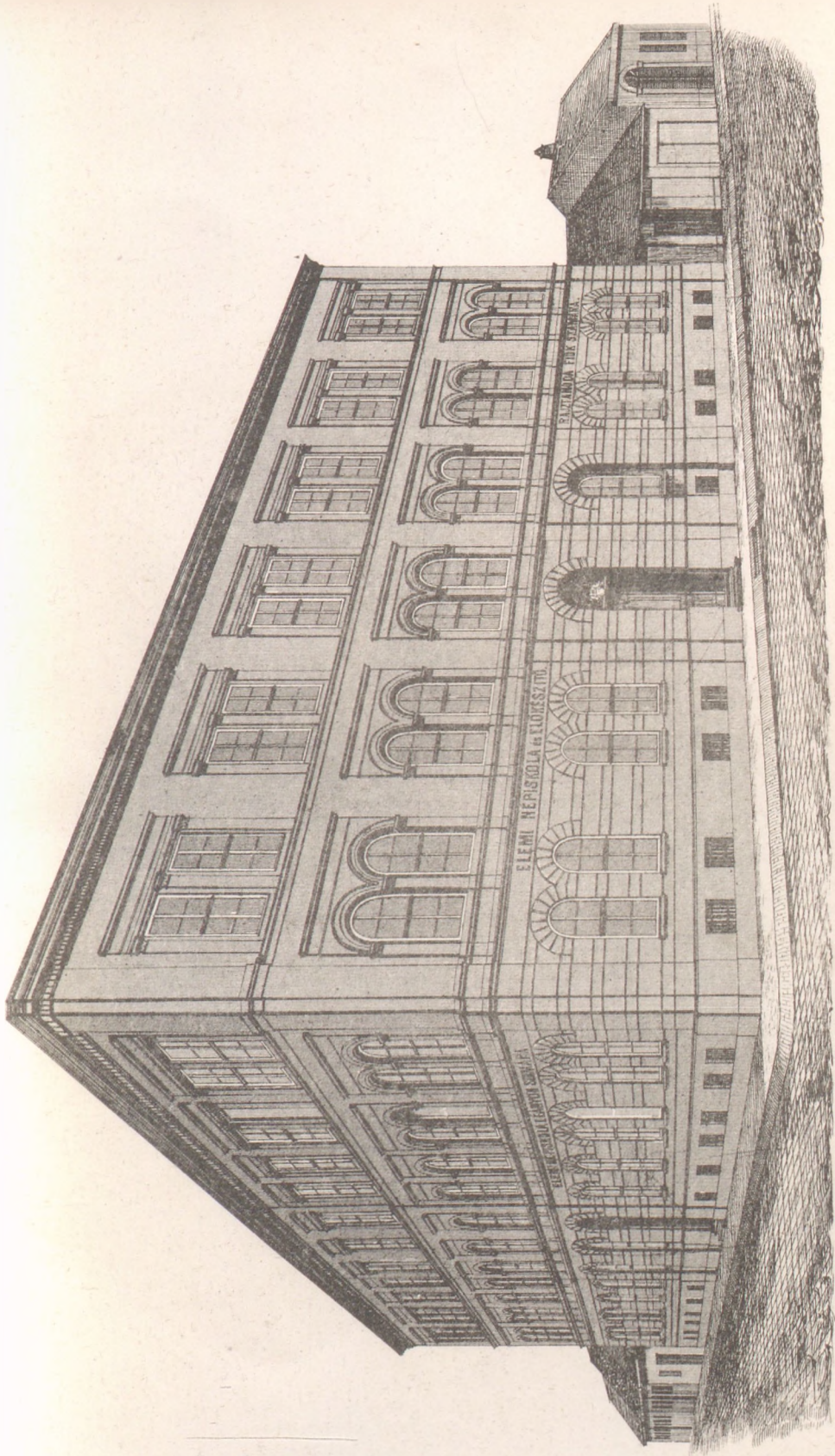
a Lipottéren.

PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA

a Teréztéren

PESTVÁROSI ELEMIS NÉPISKOLA

a Stáció utczában.

ELSŐ FEJEZET.

Az iskola helyiségek.

Az iskolák, tantermek, és osztályok száma.

Pestvárosa az 1871-diki iskolai évben (1871 október — 1872 július) **146** osztályt tartalmazó **32** népiskolát tartott fenn, melyekbe összesen 9846 tanuló iratkozott be.

Az 1872-ik év folyama alatt nyílt meg a terézvárosi kültelken a rákosi iskola, s így a fentartott iskolák száma **33**-ra, az osztályok száma pedig **157**-re emelkedett. ¹⁾ Az ezen évben beirt tanulók száma 10,547.

Mivel szükséges, hogy az egyes iskolák megneveztessenek, a városi kerület és utca szerinti megnevezés pedig a jövőre nézve nem czélszerű, mivel a nem-városi épületekben elhelyezett iskolák helyiségüket gyakrabban változtatják: ez okból jelöljük meg az iskolákat folyó számokkal is; mely jelölésnél a következő összeállításban tartalmazott kerület szerinti számozásból indulunk ki. A később keletkezendő iskolák, a jövőben következő közleményeinkben a legközelebb folyó számmal fognak jelölteni, tekintet nélkül a kerületre, melyben fekszenek.

¹⁾ Szükséges, hogy meghatározzuk, mit kell e szó alatt »osztály« tulajdonképen érteni: ezen elnevezés ugyanis magában foglal három különböző fogalmat. Szólunk »4osztályu iskoláról« és értünk alatta oly intézetet, mely négy különböző tancsoportot négy különböző és egymásután következő tanczállal tartalmaz. Szólunk azonban arról is, hogy ezen négy »osztályu« iskolának összes tanulói 8 »osztályban« nyerik az oktatást, mi alatt ismét azt akarjuk érteni, hogy a négy tanfolyamhoz tartozó tanuló ifjuság 8 tanterembe oszlik; azonban sem az első, sem a második fogalom nem alkalmazható, ha pld. egy osztályban (jobban szólva 1 tanteremben) két osztály (igazaliban évfolyam) egyszerre tanittatik. Ha a nyomról nyomra történhető félreértéseknek elejét akarjuk venni, okvetlenül szükséges a különböző fogalmakat elnevezéseikben is egymástól elválasztani és évfolyam vagy fokozat, tanterem és osztály között mindig szoros megkülönböztetést tenni. Tegyük fel, hogy egy közönségesen »hatosztályunak« ézimzett népiskola következőképen van beosztva:

I. a) osztály	II. a) osztály	III. osztály	IV. osztály	V. és VI. osztály
b) »	b) »	»	»	közösen,
c) »	»	»	»	»

akkor a mi meghatározásunk szerint ezen intézet hat évfolyamu népiskolának fog neveztetni, kilenc osztálylyal, melyek 8 tanteremben vannak elhelyezve. »Osztály« alatt tehát minden önálló tanuló csoportot értünk, akár bir az külön tanteremmel, akár pedig közösen más évfolyamokkal egy és ugyanazon teremben van elhelyezve. A hol ugyanazon évfolyamhoz tartozó fiuk és leányok közös oktatásban részesülnek, ott természetesen csak egy osztályról szólhatunk.

Az iskola számjegyi megjelölése	Volt 1872/73 ban milyen utczában	Az isko- la kerü- let szám.	Osztályok száma fiúk szá- mára	leányok mindkét számára összesen	Az igazgató neve	Az 1872/73. iskolaévben volt városi épületben bérhelyiségben
1)	Belváros kötőutca	I.	4	—	Ledényi Ferencz	1
2)	» czukorutca	II.	4	—	Bäcker György	1
3)	» »	»	—	4	Jerney Mátyás	1
4)	Lipótv. templomtér	III.	4	—	Haselmayer Pál	1
5)	» »	»	—	4	Pelczér Lipót	1
6)	» külső váciut	IV.	2	2	Richter Ferencz	—
7)	Terézv. nagyker.-ut.	V.	3	—	Streiling Bertalan	—
8)	» »	»	—	3	»	—
9)	» kis mezőutca	»	—	—	Bruckmann Péter	—
10)	» templomtér	VI.	4	—	Meszner József	1
11)	» » ¹⁾	»	—	4	»	1
12)	» hajósutca	»	4	—	Fusz Ferencz	—
13)	» »	»	—	3	»	—
14)	» két szivutca	VII.	3	—	Himpel Ádám	—
15)	» Erzsébet (le- ányárvaház)	»	—	3	»	1
16)	» Herminakáp.	VIII.	—	—	Zimmermann Antal	1
17)	» Rákos	»	—	—	Storch Mátyás	—
18)	Józsefváros ősziut.	IX.	4	—	Örley János	1
19)	» »	»	—	4	»	1
20)	» stáció utca	X.	4	—	Barczen János	1
21)	» »	»	—	4	»	1
22)	» bérkocsisutca	XI.	—	—	Schmidt István	—
23)	» kalvariater	»	3	—	Dörrbaum Frigyes	—
24)	» » ²⁾	»	—	3	»	—
25)	» Josefinum (fiu- árvaház)	. . »	4	—	Barczen Gábor	1
26)	Kőbánya óhegyi	XII.	—	—	Walter Ferencz	1
27)	» ujhegyi	»	—	—	»	—
28)	Ferenczv. templomtér	XIII.	4	—	Pamasovits Károly	—
29)	» »	»	—	4	»	—
30)	» Ferenczutca	»	3	—	Schnöller Jakab	—
31)	» »	»	—	3	»	—
32)	» szénatér	XIV.	4	—	Göndöcs Lajos	—
33)	» »	»	—	4	»	—
Összesen 33 iskolában			54	45	20	

Mivel némely iskolában több évfolyam egy és ugyanazon tanteremben nyer oktatást, másokban, egy és ugyanazon évfolyam két, sőt helyenkint három tantermet is vesz igénybe, a következőkben adjuk az 1871—73-diki tanévekben fennállott tantermek számát:

¹⁾ azelőtt gyár-utca.

²⁾ » szőlőhegyutca.

Az iskola száma	1871—72 iskolatermek száma				1872—73. Az iskolatermek száma				
	fiúk számára	leányok	mindkét nem	összes.	fiúk számára	leányok	mindkét nem	összesen	
1)	8	—	—	8	5	—	—	5	
2)	8	—	—	8	8	—	—	8	
3)	—	9	—	9	—	9	—	9	
4)	7	—	—	7	8	—	—	8	
5)	—	5	—	5	—	5	—	5	
6)	—	—	2	2	—	—	3	3	
7)	3	—	—	3	3	—	—	3	
8)	—	2	—	2	—	2	—	2	
9)	—	—	2	2	—	—	2	2	
10)	9	—	—	9	10	—	—	10	
11)	—	5	—	5	—	6	—	6	
12)	4	—	—	4	4	—	—	4	
13)	—	3	—	3	—	3	—	3	
14)	2	—	—	2	2	—	—	2	
15)	—	2	—	2	—	2	—	2	
16)	—	—	1	1	—	—	1	1	
17)	—	—	—	—	—	—	1	1	
18)	5	—	—	5	5	—	—	5	
19)	—	5	—	5	—	5	—	5	
20)	7	—	—	7	8	—	—	8	
21)	—	7	—	7	—	7	—	7	
22)	1	—	—	1	—	—	2	2	
23)	2	—	—	2	2	—	—	2	
24)	—	2	—	2	—	2	—	2	
25)	4	—	—	4	4	—	—	4	
26)	1	1	2	4	—	—	4	4	
27)	—	—	1	1	—	—	1	1	
28)	5	—	—	5	5	—	—	5	
29)	—	5	—	5	—	5	—	5	
30)	2	—	—	2	2	—	—	2	
31)	—	3	—	3	—	3	—	3	
32)	3	—	—	3	3	—	—	3	
33)	—	1	—	1	—	1	—	1	
Összesen.	70	50	8	129	69	—	1	133	

Ezen összeállításból látjuk, hogy a két nem különválasztásának elve, a tantermek túlnyomó többségében, keresztül van vivő. Csak a kevésbé népes, leginkább távolabb fekvő vidékeken levő iskolákban nyer mindkét nem közösen oktatást.

Az iskolatermek nagysága.

A tantermek nagysága. — A tanulók, tanítók és tantermek száma. — A terület viszonyítva a tanulók számához. — Új iskolák szükségére indokolva a tantermek túltömöttsége által. — A legnagyobb mérvben túltömött iskolák megnevezése. — Az új városi iskolaépítkezések előnyei a bérelt helyiségekkel szemben.

A tantermek nagysága természetesen az azokba befogadandó gyermekek számától függ, minek folytán a tantermeink nagyságára vonatkozó, a fővárosi statisztikai hivatal által 1873. évben keresztülvitt és az 1871—72-diki tanév állapotát feltüntető felmérésnek következő eredménye, mely szerint

	10 tanterem kevesebb mint	300 □'-nyi	
27	»	»	300—400 »
15	»	»	400—500 » szélessége
31	»	»	500—600 »
46	»	»	600 felül

területet foglalt el, különös beccsel nem bír. Általában megjegyzendő, hogy azon mérvben, a melyben a városnak lehetséges lesz a bérelt lakásokat elhagyni, és a tanuló gyermekeket saját iskolaépületeiben elhelyezni, a hatóság mind tökéletesebben meg fog felelhetni azon egészségügyi és paedagogiai követelményeknek, melyek a tantemremhez kötvék, a mint ez a 3. sz. táblában kitüntetett adatokból ki is tetszik.

Az iskolatermek nagysága abban leli határát, hogy azok szélessége bizonyos a táblától számítandó maximális távolságot meg nem haladhat.

A Zwez által, 81, éppen nőtt 8—14 éves gyermekkel eszközölt kísérletekből kitűnt, hogy a fekete fal táblára irt kis betűket 76 gyermek volt képes 30 lábnál kisebb távolságról elolvasni, és hogy erre csak oly tanulók voltak képtelenek, a kiket különben is rövidlátóknak ismertek. Ha mármost a 30 lábat vesszük föl, mint a legnagyobb normális láttávolságot, ugy iskoláinkban azt találjuk, — mint ez a 3 sz. tábla utolsó rovatából kitűnik, — hogy majd minden tanterem a mondottnál kedvezőbb viszonyt tüntet föl, hogy tehát e tekintetben a paedagogia és egészségügyi tekinteteknek elég van téve.

Az igen nagyoknak mutakozó hat osztály a következő:

A 10. sz. iskolának	I. b. osztálya, a terézvárosi templomtérén	30'	legnagyobb távolsággal.
» 11. » »	II. » » »	30'	» »
» 20. » »	I. a. » a státió utcában	31'	» »
» » » »	II. a. » » »	32'	» »
» » » »	II. b. » » »	34'	» »
» 25. » »	I. b. » » »	30,	» »

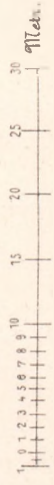
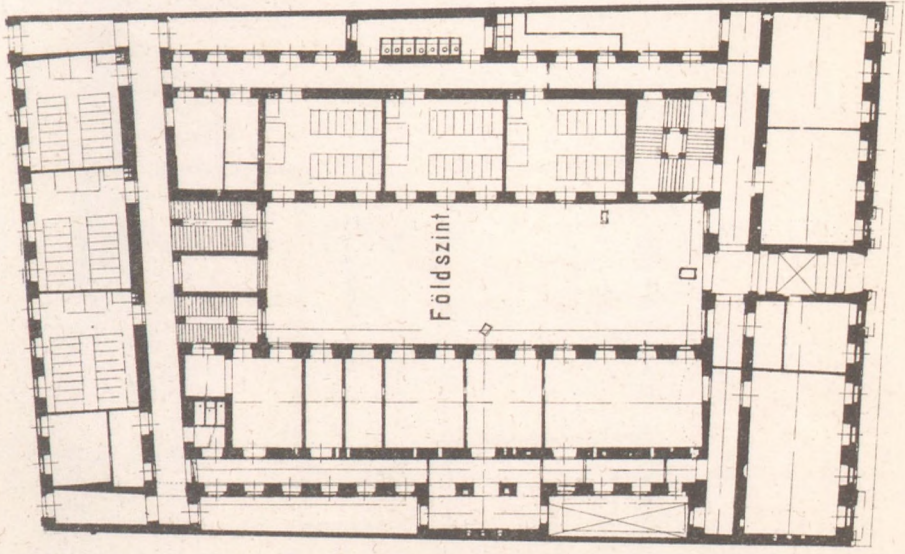
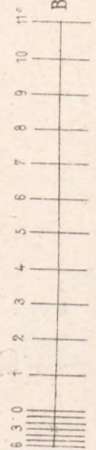
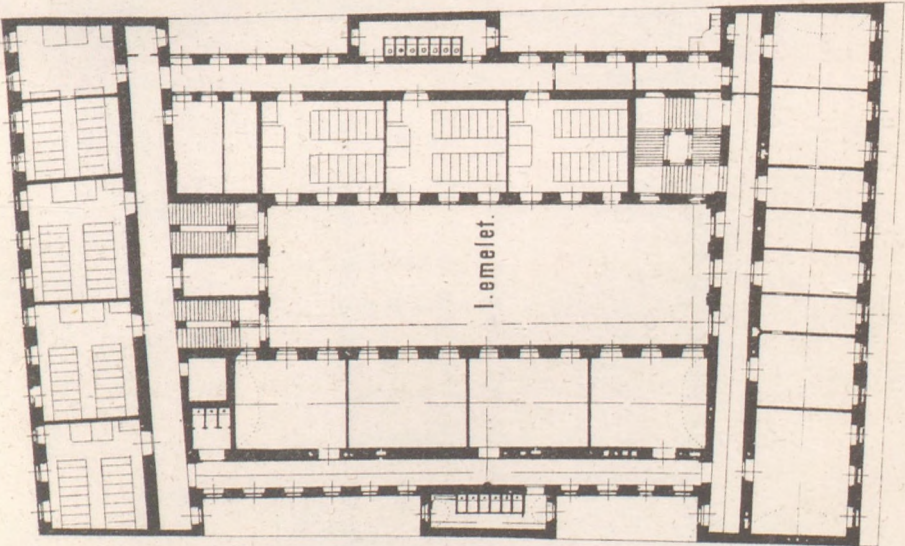
A népiskolai törvény 27. §-a meghatározza, hogy az ujonan építendő iskola-épületekben egy-egy tanterembe 60 tanulónál többet nem szabad befogadni. Ha fővárosunk iskoláit ezen szempontból vizsgáljuk, ugy a 3. sz. tábla alapján azt találjuk, hogy az összes iskolákban átlag 68.2 tanuló esik egy-egy tanteremre, s így valamivel több mint a törvényzabta maximum.

Az egyes iskolákat tekintve az 1871—72. tanévben a következő eredményeket találjuk:

Az iskola megnevezés	Az egy tanteremre eső tanulók száma	Az iskola megnevezése	Az egy tanteremre eső tanulók száma
1. sz. kötőutca	42.0	18. és 19. sz. Ózutcza	70.6
2. » czukorutca	66.5	20. és 21. » Státióutca	72.6
3. » »	71.1	22. » Bérkocsis utca	85.0
4. és 5. » Lipótv. templomtér	68.0	28. és 24. » Kálváriatér	64.7
6. » Külső váciut	83.5	25. » Josephinum	72.0
7. és 8. » Keresztutca	72.0	26. és 27. » Kőbányai ó- és ujhegy	60.0
9. » Kis mezőutca	64.5	28. és 29. » Ferencváros templomtér	64.6
10. és 11. » Terézvárosi templomtér	79.1	30. és 31. » Ferenc-utca	62.2
12. és 13. » Hajósutca	58.5	32. és 33. » Szénatér	64.7
14. és 15. » Két szivutca	86.7		
16. » Herminamező	82.0	Átlag	68.2

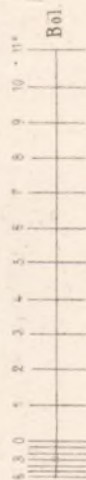
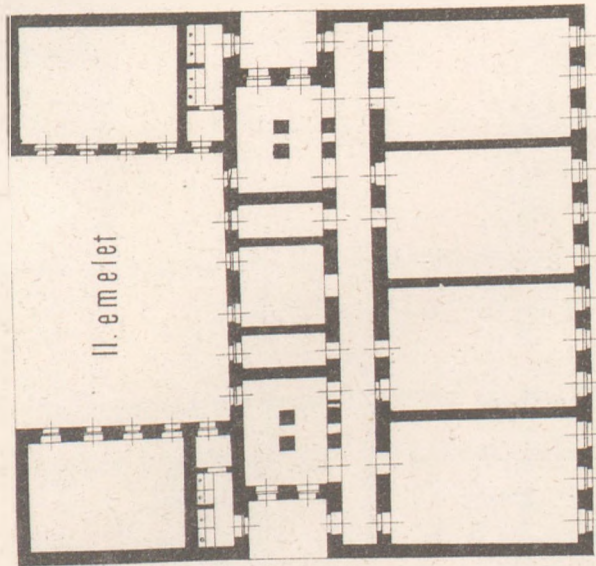
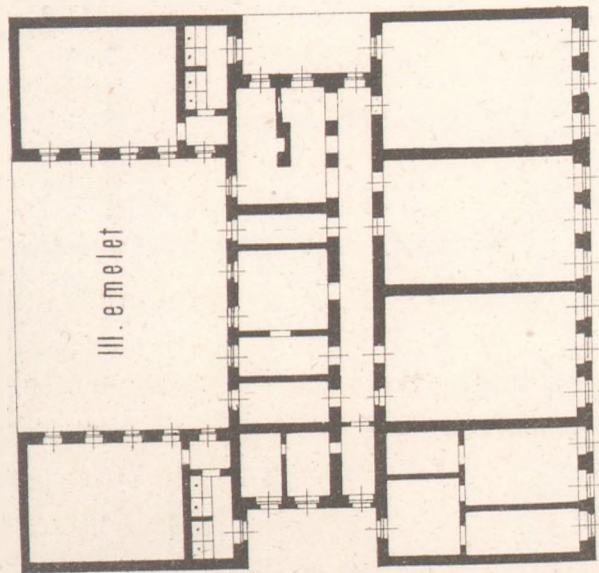
PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA

a Czukor utczában.

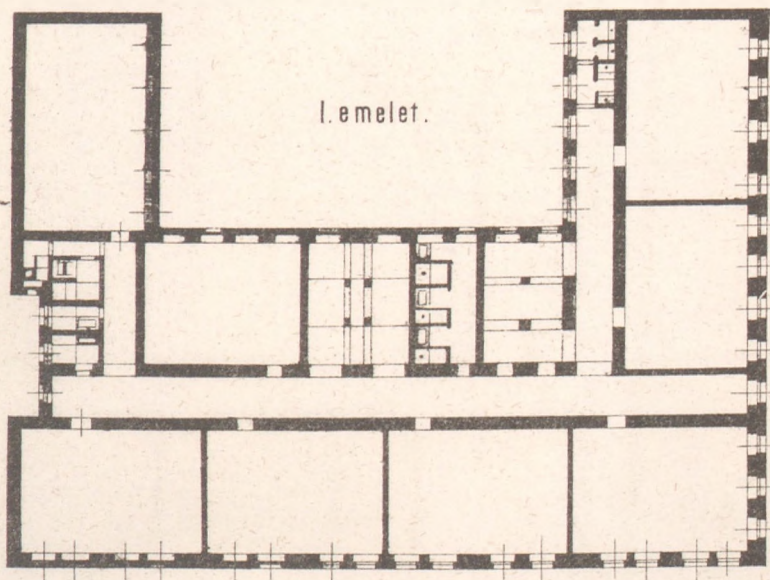
PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA

a Lipottéren.

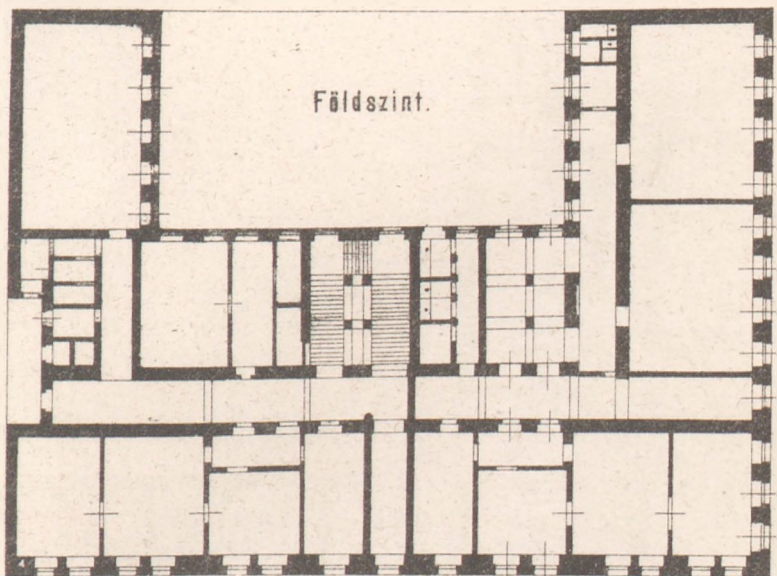

PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA

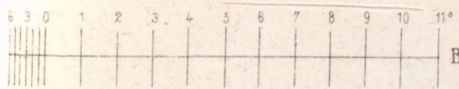
a Teréztéren.

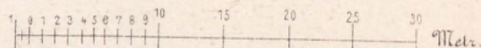
I. emelet.

Földszint.

Böl.

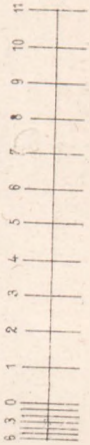
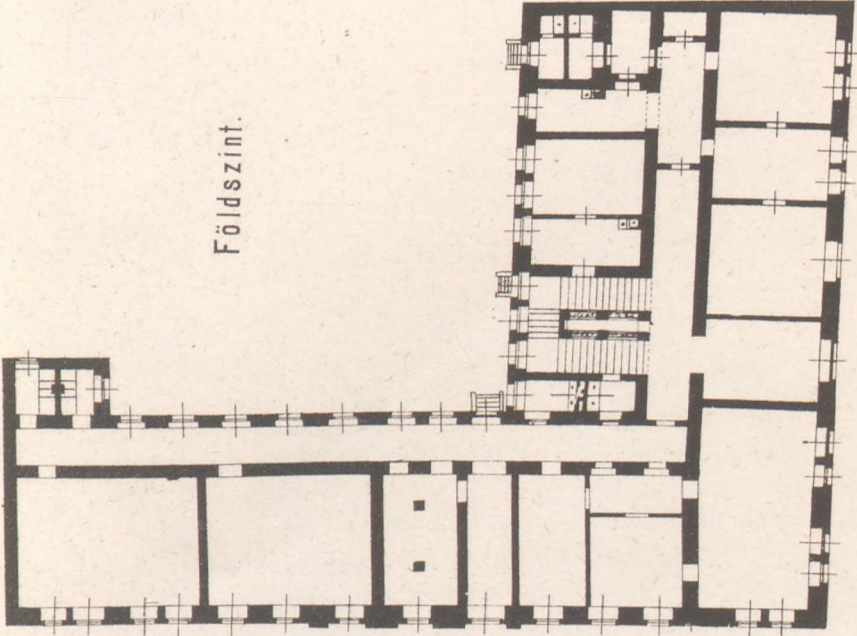

Metr.

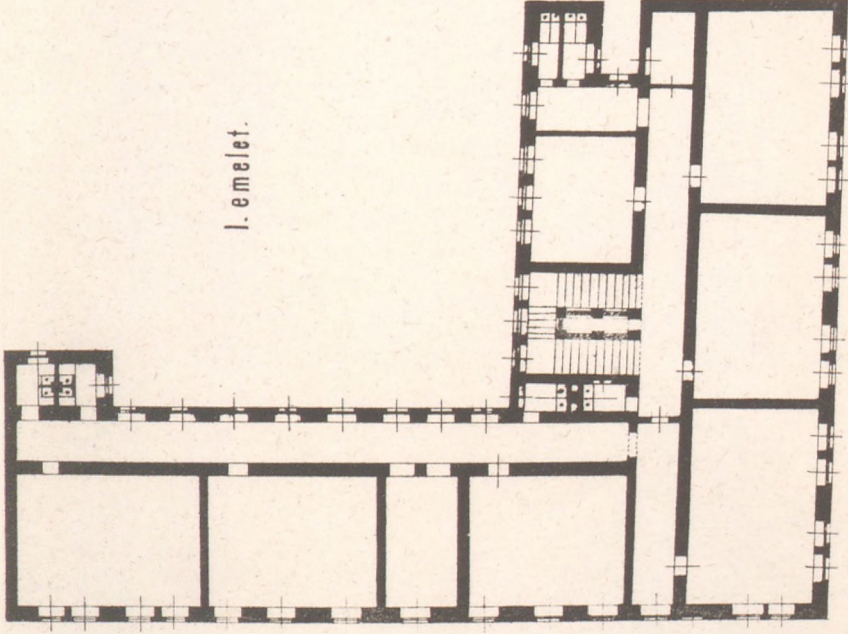
PESTVÁROSI ELEMI NÉPISKOLA

a Stáció utczában.

Földszint.

I. emelet.

Az 1871—72-diki iskolaévben a következő osztályokban mutatkoztak a legkedvezőtlenebb viszonyok:

I. b. osztálya a	3. sz. iskolának	Czukor utca	tanteremként	80 tanulóval
III. a.	»	»	»	80 »
IV.	»	4. »	Lipótv. templomt.	89 »
II.	»	5. »	»	87 »
I.	»	6. »	Külső váczit	141 »
I.	»	7. »	Keresztutca	88 »
I.	»	8. »	»	82 »
I. a.	»	10. »	Terézv. templomt.	80 »
I. b.	»	»	»	80 »
I. c.	»	»	»	92 »
II. a.	»	»	»	95 »
II. b.	»	»	»	91 »
I. a.	»	11. »	»	90 »
I. b.	»	»	»	90 »
II.	»	»	»	101 »
I.	»	12. »	Hajósutca	103 »
I.	»	14. »	két szivutca	93 »
II.—III.	»	»	»	93 »
I.	»	15. »	Erzsébet árvaleányház	100 »
I.—IV.	»	16. »	Herminamező	82 »
II.	»	18. »	Ószutca	93 »
III.	»	»	»	84 »
I. a.	»	19. »	»	80 »
II.	»	»	»	82 »
I. b.	»	20. »	Státióutca	90 »
I. c.	»	»	»	84 »
III.	»	»	»	89 »
I. b.	»	21. »	»	82 »
I. c.	»	»	»	86 »
I.	»	22. »	Bérokocsitca	85 »
I.	»	23. »	Kálváriatér	88 »
I.	»	24. »	»	84 »
I.	»	25. »	Josephinum	105 »
I.	»	26. »	Kőbányai Óhegy	94 »
I. a.	»	28. »	Ferenczv. templomtér	84 »
I. b.	»	29. »	»	88 »
II.	»	»	»	89 »
I.	»	32. »	Szénatér	85 »

A népiskolai törvény 27. §-nak követelménye tisztán egészségügyi, és a fentebbi összeállítás első sorban azt tünteti fel, mely iskolák és osztályok nem felelnek meg e tekintetben az egészségügyi követelményeknek. Alább azonnal át fogunk térni iskoláink területi viszonyaira, tárgyalva azokat egészségügyi szempontból; e helyütt azonban még röviden meg akarjuk érinteni a tanulók nagy számának hátrányát paedagogiai szempontból. E tekintetben a népiskolai törvény 34. §-a meghatározza, hogy egy tanító (egy tanteremben) többet mint 80 tanulót nem oktathat, és az bizonyos, hogy ezen szám áthágása komoly paedagogiai nehézségeket von maga után, mivel a tanulóknak egyéni kiművelése a meghatározott mértéken túl lehetetlenné válhatik. Mint a fentebbi összeállításból kitetszik, iskoláink legtöbbször ezen paedagogiai okokból engedett legtávolabb határ is, hárcsak egyes osztályokban, de mégis áthá-

gatott. Ez azon körülménynek a következménye, hogy még mindig nincsen elegendő iskolánk, a mi a meglevőknek túlterheltségére indít.

Térjünk már most vissza tantermeinknek egészségügyi szempontból való vizsgálatára.

E tekintetben fölötte nagy fontossággal bírnak azon számítások, melyek megállapítják, hány \square' jut a terem területéből és hány köbláb annak tartalmából egy-egy tanulóra. Ily számításoknál némi nehézséget okoz azon kérdés, mely szám tekintessék az iskolalátogatók számának? Az év folyamában t. i. számos gyermek lép át más városrészbéli iskolába, sokan végkép ki is maradnak, elhálnak stb. A létszám-ban ezen hullámzások által előidézett változás igen jelentékeny; 10,000 beírottól t. i.: mint erre később bővebben vissza fogunk térni, az év végén már csak 7770 van, 23% tehát kilépett. Mi legczélszerűbbnek véltük a valóságos átlagos látogatás száma gyanánt azon közép számot elfogadni, mely a beírottak és az év végén megmaradtak számából nyeretik, és számításainkat ezen számokra alapítottuk.

A 3. sz. táblán megkísérlettünk egy ilyen számítást. E helyen minden egyes tanteremről ki van mutatva: 1) az év alatt beírott, kilépett és az év végén még jelenlevő tanulók száma; 2) minden egyes tanteremnek hossza, szélessége és magassága és ebből kiszámított négyzetterülete és köbtartalma; 3) az egy-egy tanulóra eső négy szög- és köbtartalom; 4) a táblától legmesszebb ülő tanulóinak távolsága a táblától.

Az itt következő összeállítás, mely a 3-dik számú táblából van merítve, fel-tünteteli, mily terület esik az egyes iskolák tantermeiben egy-egy tanulóra.

Esik pedig:

Az iskola megnevezése	kevesebb mint		kevesebb mint					több mint		Összesen
	6 \square'	6—7	7—8	8	8—9	9—10	10—11	11—12	12 \square'	
<i>1) városi iskola-épületekben:</i>										
1. Kötő-utca	—	—	—	—	3	1	2	—	2	8
2. Czukor-utca	—	—	—	—	—	—	2	2	4	8
3. »	—	—	1	1	4	1	2	—	1	9
4. Lipótv. templomtér	—	—	—	—	1	—	3	—	3	7
5. » »	1 ¹⁾	—	1	2	3	—	—	—	—	5
10. Terézv. templomtér	—	2	3	5	2	—	2	—	—	9
11. » »	1 ²⁾	2	1	3	—	1	—	1	—	5
16. Herminamező	1 ³⁾	—	—	1	—	—	—	—	—	1
18. Ósz-utca	—	1	2	3	1	—	1	—	—	5
19. »	1 ⁴⁾	1	1	3	1	—	—	—	1	5
20. Stáció-utca	—	1	3	4	1	1	—	—	1	7
21. »	—	3	—	3	1	1	1	—	1	7
25. Josephinum	2 ⁵⁾	1	—	3	—	1	—	—	—	4
23. Kőbányai ó-hegy	3 ⁶⁾	1	—	4	—	—	—	—	—	4
28. Ferenczv. templomtér	—	2	2	4	1	—	—	—	—	5
29. » »	1 ⁷⁾	3	—	4	—	—	—	—	1	5
<i>2) bérell épületekben:</i>										
6. Külső-vácziut	1 ⁸⁾	—	—	1	—	—	—	—	1	2
7. Nagy kereszt-utca	3 ⁹⁾	—	—	3	—	—	—	—	—	3
8. » »	2 ¹⁰⁾	—	—	2	—	—	—	—	—	2

1) II. osztály. 2) I. b. osztály. 3) I—IV. osztály. 4) I. a. osztály. 5) II. osztály. 6) I. fiu I. leány III—IV. osztály. 7) I. a. osztály. 8) I. osztály 9) mind a 3 osztály 10) mindkét osztály.

Az iskola megnevezése	kevesebb		kevesebb						több	
	mint	mint	mint	mint	mint	mint	mint	mint	mint	Összesen.
	8□'	6—7	7—8	8	8—9	9—10	10—11	11—12	12□'	
9. Kismező-utca	2 ¹⁾	—	—	2	—	—	—	—	—	2
12. Hajós-utca	1 ²⁾	1	1	3	—	—	—	—	1	4
13. »	1 ³⁾	2	—	3	—	—	—	—	—	3
16. Két sziv-utca	2 ⁴⁾	—	—	2	—	—	—	—	—	2
18. Erzsébet-leány-árvaház 1 ⁵⁾	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2
22. Bérkocsis utca	1 ⁶⁾	—	—	1	—	—	—	—	—	1
23. Kálváriatér	1 ⁷⁾	—	—	1	—	—	—	—	—	2
24. »	1 ⁸⁾	—	—	1	—	1	—	—	—	2
27. Uj-hegy	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
30. Ferencz-utca	2 ⁹⁾	—	—	2	—	—	—	—	—	2
31. »	3 ¹⁰⁾	—	—	3	—	—	—	—	—	3
32. Szénatér	2 ¹¹⁾	1	—	3	—	—	—	—	—	3
33. »	1 ¹²⁾	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Összesen :	34	22	14	70	18	9	13	5	14	129

A népiskolai törvény értelmében egy-egy tanulóra 8□'-nak kellene esni. Ha tekintetbe vesszük, hogy ezen mértékben a padok előtti és közti szabad tér is számba van véve, mely szabad tér az összterületnek mintegy fele részét veszi igénybe, úgy azt találjuk, hogy az ülő gyermek számára padostul és asztalostul csak négy négyszöglábnyi tér marad. Két láb hosszában és két láb szélességben — ez kétségkívül minimuma az egy-egy gyermeknek engedendő területnek. Hogy pedig ily szűk tért egy-egy gyermek számára kiszorithassunk, a terem összterületéből nyolcz négyszög lábnak kell egy-egy gyermekre esni.

Ha azonban az imént közölt egybeállításon végig tekintünk, azt tapasztaljuk, hogy az 1871/72-diki iskola-évben fenállott 129 terem közül nem kevesebb mint hetven található, mely a rendelkezésre bocsátandó térségnek ezen minimumát sem nyújtja a tanulóknak. A pesti népiskoláknak több mint fele része e szerint tulvan tömve: hetven osztályban nem kevesebb mint 5318 tanuló van összeszorítva, kisebb nagyobb mértékben ugyan, de mindenesetre oly mértékben, hogy a törvényileg biztosított términimumban nem részesülnek.

E sajnos tényállás okát nem nehéz kitalálni, és mindenki előtt, a ki csak egy pillanatra is betekintett, az új városi iskolaépületekbe világos, hogy e baj nem az iskola czélszerűtlen berendezéséből származik. Őt — sőt hétszáz négyszögláb¹³⁾ területtel bíró termeknél csak úgy lehet szó térhiányról, ha e termekbe több tanulót szorítunk, mint a hány számára azok tervezve voltak. Hogy pedig ilyesmi csakugyan történik, ennek megdönthetetlen bizonyosságát nyújtja a 3. sz. tábla, mely a termék nagysága mellett a befogadott gyermekek számát tünteti fel. Ha sorba járjuk a városi népiskolák tantermeit, meggyőződést szerzendők a felől, vajjon mily mérvben vannak azok tulnépesítve, azon eredményre jutunk, hogy ahol ez eset az ujonépült iskolákban

¹⁾ Mindkét osztály. ²⁾ I. osztály. ³⁾ I. osztály, ⁴⁾ valamennyi osztály. ⁵⁾ II—III. osztály. ⁶⁾ mind a 4 osztály. ⁷⁾ I. osztály. ⁸⁾ I. osztály ⁹⁾ valamennyi osztály ¹⁰⁾ valamennyi osztály. ¹¹⁾ I—III. osztály ¹²⁾ mind a 4 osztály.

¹³⁾ A 2. sz. (czukorutezai iskolában) egy terem se kisebb 875□'-nál, de egy 800□' tartalmaz a 3. és 4. sz. (Lipótváros templomtéri) iskolában egy sines 500□'-on alul, de három 700□'-on felül; a 10. sz. (Terézváros templomtéri) iskolában egy sines 500□'-on alul, de nyolcz van 600□'-on felül, stb.

előfordul, mint péld. a $10/11$. sz. (Terézváros, templomtéri), $18/19$. sz. (őszutczai) és a $28/29$. sz. (Ferenczváros, templomtéri) épületekben, ott a termék önmagukban eléggé teresek, de az odajáró gyermekek száma igen nagy. Ezen baj természetesen fokozódik ott, hol a tanulók tódulásához még a bérhelyiségek korlátoltsága is hozzájárul, Mint az előttünk álló összesítés mutatja, a 35 bérlett iskolaterem között csak 5 van, melyben egy-egy gyermekre $8 \square'$ tér jut, a többi termekben a tanulók még szűkebb terere vannak szorítva. A $12/13$. sz. (hajósutczai) iskolában az egy tanulóra eső tér az 5 és $6 \square'$ közt ingadozik, a 24. (kálváriutczai) iskola első osztályában csak $4\frac{3}{4} \square'$, a 31. (ferenczutczai) iskola II. és III. leányosztályában pedig csak $3\frac{1}{5} \square'$ jut. A 7. és 8. sz. (keresztutczai) iskola legtéresebb termében csak $5\frac{1}{2} \square'$ terület számítható egy gyermekre, azonban a kisebb termekben csak $3 \square'$. A külső váciuti iskola II. osztályában is csak $3 \square'$ esik egy gyermekre! Ha tehát a 3 sz. tábla adatait ez irányban vizsgáljuk és folyton szem előtt tartjuk, hogy a tágas iskolák ily tultömését az iskolai épületek hiánya okozza, úgy azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a főváros még épen nincs túl az iskola-építés korszakán, még azon esetre sem, ha lakossága egyelőre nem szaporodnék. A városi iskolákba való tódulás oly jelentékeny, hogy évenként száz és száz gyermek utasítatik vissza, annak daczára hogy, mint a 3. sz. tábla mutatja, a felvett gyermekek számát illetőleg a megengedetten túl is a lehetőségig mentünk. Azon eshetőséggel szemben, hogy vagy több ezer gyermek ne részesüljön elemi oktatásban, vagy inkább több gyermek szorítottassék egy terembe mint tanácsos, megfogható, ha inkább az utóbbit választják, habár azt hatalmas egészségi és tanügyi érvek ellenzik is. Ezen bajnak csak úgy lehet elejét venni, ha még számos felállítandó iskola lehetővé teendi, hogy minden jelentkező gyermek felvétethessék, anélkül hogy a termék tultömessenek.

A 3. sz. táblának a termék területére vonatkozó adatai, mint mondva volt, 1871/72. iskolaévből valók. Azóta több iskola helyzetetett át bérházakból városi iskolai épületekbe ugymint

a	7. és 8. számú iskola (nagy keresztutcza),
»	14. » » (2 szívutcza),
»	23. » » (kálváriatér ill. szőlőhegyutcza),
»	$30/31$. » » (Ferenczutcza),
»	$32/33$. » » (szénatér)

és így a szűk helyiségekben elhelyezett gyermekeknek fennidézett száma **333**-al csökkent.

A magassági viszonyok szintén befolyanak a tanterem egészségi állapotára, a mennyiben ezek nyomán következtetni lehet az egy-egy gyermek részéről élvezhető fris levegő mennyiségére. A 3. sz. tábla felvilágosítást ad e tekintetben is, és pedig azon eredménnyel, hogy csak 25 terem marad alul azon 12 lábnyi magasságon, melyet Z w e z elégségesnek mond; névszerint a következő iskolákban:

Külső váci ut	(mindkét tanteremben)
Keresztutcza	(az összes öt »
Hajósutcza	» » hét »
Kálvária	» » négy »
Kőbánya ó-hegy	(II. és III. IV. osztály)
Ferenczutcza	(az összes öt tanteremben).

De az is megjegyzendő, hogy e 25 iskola közül 14 az 1873/74 év kezdetével az ujon épült városi iskolákba helyeztetett át, minek folytán a város belterületén jelenleg egyedül a hajósutczai iskolának bérelt helyiségei nem bírnak elég magassággal.

Föltéve, hogy egy iskolásgyermeknek 120 köb láb levegőre van szüksége ¹⁾, ugy ismét a 3. sz. tábla nyomán a következő iskolákat találjuk túlnépeseeknek:

a) városi iskolaépületekben.

Iskola száma és megnevezése.	Osztály.	Tanuló.	Esik egy tanulóra.	Iskola száma és megnevezése.	Osztály.	Tanuló.	Esik egy tanulóra.
4. Lipótv. templomt.	IV.	89	107.5	19. Ózsutcza	III.	67	107.5
5. » » »	I. a.	75	117.6	20. Stációutcza	I. a.	90	99.5
» » »	I. b.	78	113.1	» »	I. b.	84	107.0
» » »	II.	87	79.4	» »	II. a.	77	117.1
» » »	III.	78	116.8	» »	II. b.	78	86.2
10. Terézv. templomt.	I. a.	80	91.0	» »	III.	89	103.5
» » »	I. b.	80	114.0	21. » »	I. a.	79	92.1
» » »	I. c.	92	101.2	» »	I. b.	82	88.8
» » »	II. a.	95	100.5	» »	I. c.	86	84.6
» » »	II. b.	91	96.9	» »	II. b.	62	117.4
» » »	III. a.	76	116.1	25. Josephinum	II.	65	77.5
» » »	III. b.	68	105.6	» »	III.	52	97.0
11. » » »	I. a.	90	90.2	» »	IV.	65	77.5
» » »	I. b.	90	81.7	26. Kőbánya óhegy	I. fiú	75	76.8
» » »	II.	101	87.3	» » »	I. leány	94	50.4
» » »	III.	78	128.0	» » »	II.	49	55.5
15. Erzsébetház	I.	100	90.2	» » »	III.-IV.	63	50.3
» » »	II.-III.	61	55.4	18. Ferenczv. templomt.	I. a.	84	96.4
16. Herminamező	I.-IV.	82	51.2	» » »	I. b.	78	103.8
18. Ózsutcza	I. b.	73	98.6	» » »	II.	73	111.0
» » »	II.	93	74.3	» » »	IV.	38	106.6
» » »	III.	84	85.7	29. » »	I. a.	59	68.6
19. » » »	I. a.	80	70.2	» » »	I. b.	88	73.6
» » »	I. b.	67	82.8	» » »	II.	89	72.8
» » »	II.	82	84.3	» » »	III.	43.	75.3

b) bérelt helyiségekben.

6. Külső váciut	I.	141	30.8	» » »	» II.-III.	93	57.2
7. Terézv. N.-keresztu.	I.	88	49.4	22. » »	» I.-IV.	85	55.1
» » »	II.	60	55.6	23. Kálváriatér	I.	88	64.0
» » »	III.	58	40.5	24. » »	I.	84	52.3
8. » » »	I.	82	27.2	» » »	II.-III.	43	104.8
» » »	II.	75	44.0	30. Ferenczutcza	I.	79	41.8
9. Kismező utcza	I.	68	84.0	» » »	II.-III.	46	58.7
» » »	II.	61	93.6	31. » »	I. a.	58	56.9
12. Hajósutcza	I.	103	43.2	» » »	I. b.	52	57.7
» » »	II.	49	57.8	» » »	II.-III.	75	38.0
» » »	III.	56	64.3	32. Szénatér	I.	85	71.5
13. » » »	I.	73	49.3	» » »	II.-III.	71	66.5
» » »	II.	62	54.9	» » »	IV.	47	87.2
» » »	III.	49	57.8	33. » »	I.-IV.	71	74.1
14. Kétsziv utcza	I.	93	58.1				

¹⁾ Majnai Frankfurtban az orvosok egylete 1869. évben nyilatkozatot tett közzé az iskolai építkezéstről, melyben fejenként 300 köblábat szab meg. Ily számítás alapján az ujonépült városi iskolák tantermei 8—900 k. térfogattal, hol tényleg 70 gyermek nyer oktatást, de 50 nagyon is kényelmesen elférne — nem adhatnának helyet többnek, mint 27—30 gyermeknek. Ez határozottan túlzott követelés!

A városi népiskolák túltömöttsége tehát még inkább szembeszökő, ha az egyes tanulóra eső köbtartalmat vesszük tekintetbe, mint ha csak a termek térfogatának mérésénél állapodnánk meg. Ez részben azért magyarázható, hogy éppen a kisebb termek egyszersmind alacsonyabbak is szoktak lenni. Már pedig azt látjuk, hogy a városi iskolaépületekben 3,859 és bérelt helyiségekben 1,992 tehát összesen közel hatezer tanuló, vagyis a gyermekeknek több mint két-harmada kénytelen szűk helyiségekben szorongani.

Kedvező térfogati viszonyokkal csak a következő iskolák dicsekednek:

1. sz. kötőutczaí,
2. » czukorutczaí,
3. » »
4. » Lipótváros, templomtéri,

ezenek kívül valamennyinek osztályai általában kelleténél népesebbek.

Jelen vizsgálódás egyszersmind bizonyítéka annak, hogy a túltömöttség megítélésének eddigi módja, t. i. az egy tanterembe járók száma, ki nem elégitő s hogy e helyett a térfogatnak, sőt a mi kívánatosb a köbtartalomnak kellend egyedül irányadóul szolgálni. A városi iskolák mostani elégtelen száma mellett ez természetesen egyelőre csak pium desiderium.

A tantermek fekvése.

A 4. sz. tábla szerint 1872. év végével a termek fele földszinten volt. Azon 129 tanterem közül, melyekben az 1871/2. iskolai évben a városi néptanodák I—IV. osztályai elhelyezve voltak, 59 van földszinten, és 40 az első emeleten. Második emeleten csak 25 tanterem van, harmadik emeleten pedig csupán 5. Tehát a termeknek közel négyötödrésze földszinten és az 1. emeleten van berendezve, a mi kétségtelenül kedvező arálynak mondható oly városban, hol a telkek drágasága elkerülhetlenné teszi az emeletes iskolaépületek felállítását. Ezenkívül látjuk e táblán, hogy a leánygyermeket lehetőleg, a fiuk közül pedig az alsóbb osztályukat a lépcsőjárástól megkímélték. 1871—72. évben t. i.

	földszint	I. emelet	II. emelet	III. emelet	összes osztály.
I. osztály	35	10	6	—	51
II. »	18	10	10	—	38
III. »	14	11	6	3	34
IV. »	6	11	4	2	23
	73	42	26	5	146

Ebből látjuk, hogy azon öt tanterem közül, melyek szükségből a 3. emeleten helyeztetek el, három harmadik¹⁾ és két negyedik²⁾ osztályú és mindannyi fiuk számára.

Első osztály csak hat van magosabban az első emeletnél (51 közt) tehát 12%, második osztály 10 (38 közt) tehát egy negyedrészre, III. osztály 9 (34

¹⁾ és pedig a czukorutczaí fiiskola III. b. és a lipótvárosi templomtéri fiiskola III. a és III. b. osztályá.

²⁾ és pedig a czukorutczaí fiiskola IV. osztályá és a lipótvárosi templomtéri fiiskola IV. b. osztályá.

közt), a negyedik 6 (23 közt), tehát mindkét utóbbi esetben az osztályok egy negyedrésze.

Hasonló arányt mutat fel az 1872—73. év eredménye, mint az a 4. sz. táblából kiviláglik.

Az iskolapadok.

Az iskolapadkérdés fontossága. — Az írás körül elfoglalt rossz testtartás mint a rövidlátás és a görbe hát okozója. — Fahrner vizsgálódása. — Iskolapadjaink disztancia- és differenciá-méretei. — Az asztalok hajlása. — A támla. — Az ülőpad.

Azon fontosság, melylyel az iskolapadok kérdése bir, arra indítá a városi iskolai bizottságot, hogy szabálmértéket állapítson meg, melynek alapján a városi iskolákban ezentul alkalmazandó padoknak készülniök kell.

Azon mérések, melyeket a fővárosi statistikai hivatal 1872-ben az összes városi iskolák padjai körül eszközölt és melyek azok legnagyobb részének alkalmatlan szerkezetét kideríték, utólagos bizonyítékát szolgáltatják annak, mennyire czélszerűnek kell ösmernünk a tanügyi bizottság ezen intézkedését.

A legkitünőbb szakférfiak t. i. azon nézetet vallják, hogy az iskolapadokban kell keresnünk több rendbeli testi hiba okozóját, mely mint pl. rövidlátás, ferde tartás, görbe hát, számtalan gyermeknél képződik, és mely később az illetőt keresetében akadályozza vagy legalább — a mi különösen a nőnemnél áll — a test arányának ép és természetes fejlődését gátolja.

Ha oly időben lépünk iskolába, midőn a gyermekek írnak, azt fogjuk találni, hogy a tanulóknak mintegy fele egészen rossz állást foglal el, míg a többieknel is hol rossz, hol türhető és csak kivételesen jó tartást találunk. Rossz testtartásnak nevezendő, ha a szem csak három egész öt hüvelyknyi távolságra van a papirtól, a hát erősen megörbül, sőt tán még saját tengelye körül jobb felé megfordul, a mell pedig az asztalhoz van szorítva. Vegyük még fontolóra, hogy a gyermek hat hosszú évet tölt az iskolában, és hogy ezen időnek nagyobb részét a padban, ülve és leginkább írva is tölti. Egy iskolaévben, a szünidőt levonván, van 40 hét, átlag 25 iskolaórával. Az egész elemi iskolázás idejére e szerint $6 \times 40 \times 25 = 6000$ iskolaórát számíthatunk. Ezen időnek mintegy fele részét írva tölti a gyermek. A gyermek teste e szerint mintegy háromezer órát, vagy, ha a szüneteket leszámítjuk, mindenesetre legalább kétezer órát kénytelen ezen mostoha helyzetben tölteni.¹⁾ Ha ehhez még hozzászámítjuk az otthon,

¹⁾ Fahrner kiváló tekintetbe vételre érdemes munkájában: »Das Kind und der Schultisch«, — melyet fennebbi érvelésünkben mi is követtünk — következő, igen megfelelő módon tünteti föl az írásnál követett testtartás mechanizmusát: »Ki ezt észlelni akarja, legjobban teszi, ha magát a két vagy három első iskolaév gyermekeihez tartja. Ezek nagyjában még olyanok, a mint az isten őket teremtette, s testtartásukban vagy a természetes körülmények, vagy a külső befolyások után indulnak, holott az idősebb tanulók már megszokott görbe tartással bírnak, melyet mindjárt eleinte fölvesznek, s mely eredménye egyéniségüknek s a különböző czélszerűtlen asztaloknak, melyekhez alkalmazkodniök kellett. A hamis tartás keletkezését legjobban az ütem-írásnál vagy midőn csak egyes szavak mondatnak tollba, láthatni, minthogy itt a szünetek alkalmával mindnyájan fölegyenesednek; a baj teljes mértéke azonban csak akkor áll elő, ha a fiúk mondatokat vagy egész dolgozatokat fejből írnak le; itt semmi külső momentum nem készíti őket felegyenesedésre, és így mindinkább neki esnek a legfönakább tartásoknak. Az írás megkezdése előtt a tanulók kivétel nélkül egyenesen ülnek, mindkét vállapoczka egyaránt messze áll

ugyanazon helyzetben írva eltöltött időt, mintegy 2,500 órára kiterjedő időtartamot nyerünk. Ámde kétségtelen dolog, hogy egy kétezeröttszáz órán át gyakorolt baltartásnak vagy ha úgy tetszik tornászatnak, különösen pedig, ha az a növes-, a test fejlődésének zsenge korában gyakoroltatik, okvetlen kell befolyással lennie a hátgerinczre, a szemekre és talán a mellre is, mely befolyás különben a rövidlátóság és a görbe hát bajai tekintetében úgyszólván szemmel kísérhető.

A rövidlátóságot illetőleg t. i. tudvalevő és általán beismert tény, hogy az iskolázás első két évében ritkán találni valósággal rövidlátó gyermeket; ritka eset, hogy az álló gyermek az asztalon előtte fekvő, meglehetősen kis betűvel nyomott iskolakönyvből ne olvashasson. De már a harmadik iskolaévben sűrűen akad kivétel ezen szabály alól, az elbocsátottak közt pedig tudvalevő dolog, mily nagy számmal vannak már az igen rövidlátó gyermekek. Kétségtelenül az írás körül elfoglalt

hátra felé, (azaz a vállak az asztal szélével párhuzamosak), a palatábla vagy az írka úgy fekszik a gyermek előtt, hogy annak bal széle a test középvonalától valamivel balra áll; a mint azonban az írás kezdetét veszi, mindnyájan fejüket valamivel előre és jobbra mozzgatják, a nélkül, hogy egyéb tartásukat megváltoztatnák. Csakhamar azonban fej fej után gyors rantással lefelé hajlik, úgy hogy a hátgerincz nyakrésze a hátrészszel tetemes szöveget képez. Rövid idő múlva behorpad már a hát felső része is, olyképen, hogy az a két felső kar által támasztott vállapoczkán lóg és e pillanattól fogva a tanulók két csoportra oszlanak, a tábla azon helye szerint, melyen e perczen irnak. Azok ugyanis, kik a tábla felső részén vagy a vonal kezdetén vannak, mindkét könyökre támaszkodhatnak, és a mellett egyenesen az asztalra eresztik le, miközben a hát egyszerűen hátra felé görbül, mit görbe hátznak nevezek; a szem ez esetben 3—4"-nyi távolságra van az asztaltól és egyenesen lefelé néz az írásra; a mint támpontok szolgálnak végül a mell előrésze, a bal könyök (mely mindinkább kifelé mozdul és a testtől tetemesen eláll), végre a jobb alsókar, a könyök és a kézcsukl óközötti tetszésszerinti helyen. — Azon tanulók ellenent, kik ama kritikus pillanatban egy sor végére vagy épen a tábla alsó részére értek, a jobb könyökben támpontot már nem találhatnak, minthogy ez az asztaltól nagyon ki- és a testtől eláll; ők tehát kényszerítve vannak a bal könyökre egyedül támaszkodni, s ennél fogva a hátgerinczet nemcsak hajlítani, hanem azt tengelye körül jobbra is fordítani, miáltal a görbe hát keletkezik. Támpont gyanánt szolgál a mell bal oldala és a bal könyök, mely a testtől messze balra és előre eláll; a fej a bal váll felé hajol le, a jobb kar szárnymodorban előálló vállapoczkával az alkar valamelyik részével az asztalon nyugszik, a szem néha csak 2—3"-nyire van az írástól, erősen jobbra ferdítve, a papiroson át majdnem kancsalítva.

Minél tovább és figyelmesebben szemléljük a testtartás ezen romlását, és minél gyakrabban ismétlődik az szemünk előtt, annál inkább lep meg annak rendessége, sőt csakhamar azon meggyőződésre jutunk, hogy itt egy határozott természeti törvény uralkodik, melynek a gyermekek engedni kénytelenek, és egyuttal felfogjuk, miért nem képes a legjobb fegyelem sem ellene hatni. Az itt működő erő a nehézség, mint ez a következőből kitünik.

A gyermek első mozdulata, melyvel a normalis tartást elhagyja, a fejnek előre és balra való hajlásában vagy inkább nyújtásában áll. Bármily jelentéktelennek lássék is ezen mozdulat, úgy mégis ez az, mely az egész következő romlást magával hozza; normalis tartás mellett ugyanis a fej súlypontja a hátgerincz csontalkotmányán nyugszik s ettől viseltetik, úgy hogy az embernek nyakizmaival semmit sem kell tennie, mint azt egyensúlyozni. Ama kis előrehajlás elégséges azonban, hogy a súlypont a hátgerincz előszélén túl kitolassék, és most a nyakizmoknak kell azt tartaniok, ha csak lefelé konyulni nem akar.

Rövid idő múlva a fej gyors rángásszerű lekonyulását látjuk, a nyakizmok ugyanis fáradtak, feszültségüket egyszerre elvesztik, s most azok munkája a hátizmok felső részére hárul. Csakhamar ezek is fáradtak, és most a fiu kényszerülve van magát más támpontoknak átengedni, mindenekelőtt a két könyök egyikének. Ezek a felső kart támasztják, és megint a vállapoczkákat, és ezeken lóg a nyak, mind addig míg ezen részek is elfáradván, a mellek az asztal szélén kell nyugés támpontot keresnie. Ezen egészen természetellenes viszonynak, melynél a test a vállapoczkákon lóg, a helyett hogy ezek amazon lógnának, kell hogy a fiut a természetes állás iránti minden érzékétől megfoszszák; a további romlást ő már nem veszi észre, elhanyagolván ama kisebb segédzereket is, melyekkel magán könnyíthetne. Csak akkor ha szünet áll be, és ő felegyenesedik, veszi észre, mily jól esik neki ezen természetes állás; testrészeit nagy kellem-érzettel nyújtja és forgatja, míg a normalis állapotot helyre nem állította, s ezen nyugtalanságáért nagyon gyakran még megpirongatják.

A vizsgálat eredménye tehát a következő: már az első pillanattól fogva folytonos harcban áll a gyermek a nehézségi erővel, melyet neki izmainak folytonos és egyenlő megerőltetése által elensúlyoznia kellene. Minthogy pedig ily harc az emberi erőn túl megy, nekünk oda kell törekednünk, hogy ezen harcot kikerüljük, azaz, hogy a fej ama első kis előre nyújtását szükségtelenné tegyük.

rosz testtartás az, mely a szem szabályos fejlődését gátolja, és vagy közvetlen okozza a rövidlátást, vagy legalább elősegíti annak előföltételeit. Ugyanezt erősítik a görbe hát fejlődéséről tett észleletek. Háromszáz oly hátgerinczgörbülésnél t. i., melyet semmi más körülmény mint a megszokottá vált rossz testtartás okozott vala, 24 keletkezett a hatodik év előtt, de 267 a hatodik és tizenegyedik év között (tehát az iskolázás ideje alatt), és kilencz a 14-dik éven túl. Ha tehát ezen hátgörbülések kilencz tizedrésze az iskolázás idejében veszi kezdetét, és ha ezen elgörbülések szorosán megfelelnek az írás közben elfoglalt állásnak, nagyon is van jogunk ezen elgörbülések okozója gyanánt az iskolát vádolni. ¹⁾

Miután azonban kétségkívül nem lehetetlenség, hogy az írás körül természetes állást elfoglaljunk, ebből csak az következhetik, hogy a tényleg tapasztalt rossz állás csak is az iskolapad czélszerűtlen szerkezete által okoztatik, és hogy minden reformnak és minden javulásnak az iskolapad javításán kell kezdetét vennie.

Az iskolapad körül leginkább a következő három mérték jö tekintetbe: a differenzia, a distancia és az asztalpad hajlása.

Differenzia, avagy különbség alatt értjük az asztalpad és az ülő közti függélyes távolságot; distancia avagy távolság alatt pedig azon közt, mely az ülő- és az asztalpad belső széle közt létezik, tehát azon közt, melyet az egyenesen álló gyermek teste elfoglal, míg hajlás alatt az írásra szolgáló asztalpad lejtőségét értjük. Kell hogy ezen három említett mérték a gyermek testével bizonyos és alkalmas arányban álljon, mivel máskülönben nem lehet az írás közben azon természetszerű állást elfoglalni, mely abban áll, hogy a test felső része egészen egyenesen álljon, az előkarok az asztalra támaszkodjanak, a test pedig az asztal szélével párhuzamosan álljon.

Mielőtt áttérnénk azon mértékekre, melyek e tekintetben szakférfiak és a fővárosi bizottság által megállapítottak, közöljük azon mértékeket, melyeket a pesti iskolák padjai az 5. sz. tábla szerint feltüntettek, és mely mértékek a fővárosi statisztikai hivatal által az összes városi iskolákban végrehajtott fölmérésekből erednek.

Osztályfokonként vévén szemügyre padjaink distancz-méreteit (távolságot), úgy találjuk, hogy

	az I.	II.	III.	IV.	osztályban	összesen
4—5" volt	130	98	130	36	padban	394 padban
5—6"	239	126	65	98	»	528 »
6—7"	119	94	71	52	»	336 »
7—8"	16	45	30	10	»	101 »
8—9"	24	—	—	16	»	40 »

Azonfelül találunk az I. osztályban egy $2\frac{1}{2}$, egy $2\frac{1}{2}$, a II. osztályban egy $3\frac{1}{4}$, és a IV. osztályban egy $2\frac{1}{2}$ és két 3 hüvelknyi távolságu padot.

Az átlagos távolság e szerint mintegy 6", azonban a padoknak teljes harmada (477) még szélesebb távolsággal bír.

Melyik már most a szabályszerű, helyes távolság?

¹⁾ Ezt nyilvánítja ugyanis Fahrner. Hasonló nézetben van Meyer tanár Zürichben (l. Virchow »Archiv« 38.) k. és Dr. Schildbach Lipcsében (ugyanott 41. k.) míg Virchow (ugyanott 46. k.) a rossz iskolapadok kártékony befolyását elismeri ugyan, de a Skoliosis okát más tényezőkben is tartja keresendőnek.

Fahrner leginkább szeretné, ha e távolságot = 0 tennék. Idézett művének 40-ik lapján t. i. ekkép nyilatkozik: »Ezen mérték legczélszerűbb a tekintetben, hogy az írás körül jó állást lehessen elfoglalni; e mellett számbavehető alkalmatlanságok nem támadnak, különösen akkor nem, ha a pad oldallapjai kellőleg ki vannak vágva. Világos különben, hogy a távolság, melynek czélja csakis a felállás könnyítésében áll fölöslegessé válik, mihelyt a tanulók a padon kívül válaszolnak — a mit a czélszerűtlen padnál kisebb bajnak kell tartanunk.« Ugyan-e nézetem van Gönczy és a városi tanügyi bizottság is.¹⁾ Zvez ellenben, a ki a távolságot álló gyermekek szerint kívánja kiszámítani, a következő mértékeket ajánlja:

6—8 éves gyermekeknél	2.9"
8—10 »	» 3.3
10—12 »	» 4.—

A pad és asztalközi távolság e szerint a legmagasabb osztályban is legfeljebb 4" volna, de az első osztályban legfeljebb három hüvelyk. De a városi iskolákban sehol sem találunk négy hüvelyknél kisebb távolságot, sőt még a hatéves gyermekek számára készített első osztálybeli padokban is rendszerint 5—7 hüvelyket, de egyes esetekben nyolcz, sőt kilencz hüvelyki távolságot is! Ám próbáljunk csak egy hatéves, vagy akár tízéves gyermekkel is az asztaltól való nyolcz hüvelyki távolságra iratni, és legyünk figyelemmel azon görbe testtartásra, melyet a gyermek ezalatt elfoglalni kénytelen! Ha ezt teszszük, alig fogjuk tagadhatni, hogy iskolapadjaink e tekintetben sürgös átváltoztatást igényelnek.²⁾

A differencia (külömbség) azért fontos mivel leginkább ettől függ, valjon a fontos felső test írásközben egyenesen a vállak föl húzása nélkül maradhat-e és valjon a két kezét kényelmesen lehet-e az asztallapra fektetni. Méréseink e tekintetben a következő eredményre vezettek:

a különbség tesz az

	I.	II.	III.	IV. osztályban	összesen	
8—9"	—	—	9	—	9	padnál.
9—10	173	54	—	—	227	»
10—11	224	128	125	7	484	»
11—12	59	58	41	94	252	»
12—13	91	71	59	80	301	»
13—14	17	11	40	28	96	»

A padok legnagyobb száma e szerint 9—12"-nyi különbséget tüntet föl. Ha itt is folyamodunk a szakférfiak javaslataihoz, úgy találjuk, hogy Fahrner és a fővárosi tanügyi bizottság következő mértékeket ajánlanak:

	Fahrner szerint	a tanügyi bizottság szerint
I. és II. osztály	6.5—7.1	6—7 "
III. és IV. »	7.1—7.9	8—8 1/2
V. és VI. »	7.9—8.5	—
VII. és VIII. »	8.5—9.	—

¹⁾ E bizottság javaslatai szerint az asztallap visszaható, (Kunze-féle rendszer szerint) úgy hogy fölálláskor az I. osztálynál 4" a IV-dik osztálynál 5 1/2"-nyi távolság áll be.

²⁾ Ezen átváltoztatás annival könnyebb szerével történhetnék, mivel ez mindössze csak abban állana, hogy az illető összekötő lécekből 1—5" lefürszeltessek. Hat padnál ezáltal még egy hetedik számára is lehetne helyet nyerni.

Leányoknál Fahrner még $1\frac{1}{2}$ " többet kíván (tekintettel a női ruhák által előidézett magasabb ülésre). A 14—16 éves leányok számára e szerint legfeljebb 10 " kellene, tehát még mindig kevesebb, mint a mennyinálunk a 6 éves gyermekeknel alkalmaztatik. Fahrnerével hasonló méreteket ajánl G ö n c z y is, t. i.:

6—8 éves gyermekeknel	$6-6\frac{1}{2}$ "
9—10 »	» $7-7\frac{1}{2}$ "
11—12 »	» $7\frac{1}{2}-8$ "
13—15 »	» $8-8\frac{1}{2}$ "

Z w e z az eddigieknél valamivel nagyobb különbséget ajánl, de azért még távol sem olyant, minőt nálunk találni. Szerinte teszen t. i. a különbség

6—8 éves gyermekeknel	7.5 "
8—10 »	» 8.2 "
10—12 »	» 9.1 "
12—14 »	» 9.8 "

E szerint tehát mondhatjuk, hogy iskolapadjainknál a pad és az asztal közti különbség (a differenzia) fölötte nagy. A hatéves gyermekek nagyobb része pld. 10 " magasságra kénytelen írni, holott a legnagyobb megengedhető magasság $7\frac{1}{2}$ " volna.

A hajlás az írás áttekinthetését könnyíti, de azonfelül a beeső világra való tekintetből is fontos. Minthogy azonban fölötte nagy hajlás mellett a karok lecsuszának és az eszközök is lecsuszának, legczélszerűbbnek látszik — mint ezt a tanügyi bizottság javaslata is ajánlja — az asztallap 12 " szélességére 2 "-nyi lejtőséget megengedni. Az ezáltal képezett szög mintegy 8 fok.

Tényleg azonban következő fokú hajlásokat találtunk iskoláinkban:

3 fokot	222 padban
3—4 »	351 »
4—5 »	386 »
5—6 »	146 »
6—7 »	104 »
7—8 »	18 »
8—9 »	16 »
9—10 »	64 »
10—11 »	16 »

Padjaink hajlása e szerint szerfölött csekély, sőt egynéhány iskolában, így például a lipótvárosi új iskolában is az asztalpadok egészen vízszintesek és semmi hajlással sem bírnak.

Ámbár az imént szorosabban vizsgált arányok az iskolai asztalok helyes szerkezetére nézve a leglényegesebbek, mégis ezeken felül még tekintetbe veendő a háttámasz és az ülőpad is.

A háttámasz általában nélkülözhetlennek tartatik: oly alkotással kell bírnia, hogy a test leggyengébb része rajta nyugpontot találjon, a tanuló legnagyobb része alatt, sőt írás közben is hasznát lehessen venni, a tanítót a felvigyázatban ne

akadályozza és nagy helyet ne foglaljon el. A tanügyi bizottmány tervezete 6—9'' magas, önálló és hullámvonalú hajlással bíró támlákat ajánl.

Iskoláinkban következő tám-magasságokat találtunk:

		I.	II.	III.	IV. oszt.	összesen padon	
egész	6'' magas támlát	1 ¹⁾	1 ¹⁾	1 ¹⁾	—	3	»
	7—8'' » »	2	—	—	—	2	»
	9—10'' » »	5	5	5	3	18	»
	11—12'' » »	30	21	15	11	77	»
	13—14'' » »	13	11	11	8	43	»
	15—16'' » »	—	—	12	1	13	»
		51	38	34	23	146	padon

Tekintetbe veendő még az ülőpad szélessége is. Ez mindenesetre bőven megüsse az ülő gyermekek felsőlábszárának fél hosszát. A felső lábszár nagyobb részének nyugodt pihenése ép oly jótékony befolyással bír a gyermekek könnyed és békés magatartására, mint például a lábnak szilárd nyugvása a padlón. Ha pedig a térrel nem akarunk túlságosan gazdálkodni, az ülőhelyek nagysága legyen:

Zwez szerint:		a tanügyi bizottság szerint: ²⁾	
6—8 éves gyermekeknél	7.1''	9—9''	
8—10 » »	7.8''	10—10 ¹ / ₂ ''	
10—12 » »	8.7''	—	—

A városi iskolákban az ülések a következő szélességgel bírnak:

		I.	II.	III.	IV. oszt.	összesen padon	
egész	6'' széles ülő	2	2	1	—	5	»
	7—8'' » »	9	7	2	2	20	»
	9—10'' » »	36	25	27	19	107	»
	11—12'' » »	4	4	4	2	14	»
		51	38	34	23	146	padon

E szerint iskolapadjaink szélessége általában kielégítőnek mondható.

A lábpad majd minden iskolában hiányzik, de ez a legkönnyebben is nélkülözhető.

Végül áttérünk azon egyes iskolatermek felemlítésére, melyekben az iskolapadok, vagy megfelelően vagy pedig ellenkezőleg vannak alkotva. E tekintetben a következőket találjuk:

A legkedvezőbb távolsági arányokat — mely mérték, mint láttuk, Fahrner, Gönczy és a tanügyi bizottság véleménye szerint 0-ra volna teendő, Zwez szerint pedig legfeljebb 4-et tehetne — a következő osztályokban találjuk:

Czukuruczai 2-dik osztály: 4''

Hajós-utca I. fi » 2¹/₄, 2¹/₂ és 4''

» » 4. leány-osztály: 2¹/₂, 3, 4¹/₂''

¹⁾ A keresztuczai iskolában.

²⁾ A bizottmány tervezete szerint az ülőpadoknak homorú mélyedéssel kell bírnok.

Ellenben a legcélszerűlenebb távolságokat a következő iskolák padjainál találtuk:

Kötő-utcza I. oszt.: 9"
 Czukorutcza IV. » 8 $\frac{1}{2}$ "
 Kőbánya, ó-hegyi I. leányoszt. 8 $\frac{1}{2}$ "

De ezeken kívül is még sok iskolában találunk padokat, melyek a felállított kívánalmaknak meg nem felelnek.

A különbözőzetet illetőleg majd minden iskola padjai meghaladják a maximumot; legrosszabbak a kötőutcza I. b) és II. b) osztály padjai, hol 13" különbözetet találunk ¹⁾; a czukorutcza I. fiuosztályban a különbözet 10", az első leányosztályban 11"; a külső váciúti első osztályban 10—11", a nagykereszt-utcza I. fiuosztályban 14", a II. 13 $\frac{1}{2}$ ", a hajóutczaiban 12", az őszutcaiban 12" ugyanitt a III. osztályban 13 $\frac{1}{2}$ ", a státióutcza II. osztályban 10 $\frac{1}{4}$ —12 $\frac{1}{2}$ ", a Josefinumban 11 $\frac{1}{2}$ —13", ugyanitt a II. osztályban 13"; a III. osztályban 12 $\frac{1}{2}$ ", a Ferenczváros templomtérek minden osztályában több mint 12". E sorok írója kényelmetlennek találja a 12" különbözetet, és legalkalmasabbnak a 10 $\frac{1}{2}$; mily kinteljes helyzete lehet tehát a 7 éves gyermeknek, ha 13" ²⁾ különbözettel bír padon kell írnia!

A hajlást illetőleg következő iskolák padjai térnek el a rendes 8 foktól: a kötő-utcza II. b) osztályban a hajlás 3°, az egész Lipótvárosi templomtéri iskolában kevés kivétellel 0—4°, a nagykereszt-utcaiban az I. leányosztály kivételével 4, a terézvárosi templomtéri iskolában 4 és 5°, a státió-utcza iskolában kevés kivétellel 3 és 4°, a ferenczvárosi templomtéri iskolában 2—4°

A támla magasságát illetőleg feleslegesnek tartjuk a további megjegyzést, mert mindenütt eléri és kevés iskolában haladja meg a rendes mértéket.

A tantermek világossága és megvilágítása.

Ablakok száma és fekvése. — A beeső világosság aránya a terem nagyságához és a tanulók számához. — Féjjeli világítás.

Ugy egészségügyi mint paedagogiai szempontból a legnagyobb fontossággal bír az, hogy a tantermek megvilágítása elégséges és célszerű legyen, s erre nézve különösen az ablakok fekvése és száma, illetőleg nagysága jó tekintetbe.

A mi mindenekelőtt az ablakok fekvését illeti, ugy népiskoláink ama általános követelménynek, mely szerint az ablakok a tanulóktól balra fekiüdjenek, tökéletesen megfelelnek, s mint ez az 5. sz. táblából kitünik, csak kevés elszigetelt eset van, hol az ablakok jobbra, hátra vagy éppen előre vannak.

A mi az ablakok számát illeti, ugy mentül nagyobb számú ablak mindenestre kívánatos, magában véve ez azonban nem bír jelentőséggel, miután egyedül a tantermek nagysága irányadó arra nézve, valjon bizonyos számú ablak elegendő-e vagy nem? Azonban a tantermek nagyságához mérve sem bír nagy fontossággal az ablakok száma, minthogy pl. kisebb számú nagyobb ablak éppen annyi világosságot képes nyújtani, mint nagy számú kis ablak, talán még többet. Annak megítélésénél

¹⁾ Mint halljuk, ezen iskola padjai eredetileg gymnasiumi tanulóknak voltak száma. ²⁾ Az osztály tanulói ugyanazon padokban ülnek, melyek néhány év előtt a IV. osztály által használtattak.

tehát, valjon egy tanterem elegendő világosságot nyer-e, főképen az ablakok nagysága jó tekintetbe, a mi mellett azonban föl kell tennünk, hogy az ablakok egyenlő távolságban állnak egymástól, és hogy előálló falak, fák stb. által a világosságot el nem zárják. Magától értetődik azonban, hogy itt sem az ablakok abszolút nagysága az, mely jelentőséggel bír, hanem az ablaknagyság helyes arányossága.

Leghasználtabb és mindenesetre legcsalhatatlanabb azon arány, mely az ablaknagyság és a tanterem nagyságának viszonyításából ered.

Az építészek rendszeren 20—22 □' ablakfelületet számitanak 100—150 □' szobaterületre, ennek megfelelőleg tehát mint legkisebb normalmértéket 20 □' (2880 □'') : 150 □' (21,600 □'') kellene fölvennünk; az ablaktérfogat e szerint a szobaterfogatnak körülbelül 13%-át képezi. Mérések, melyeket mi az új városház egyik legvilágosabb termében eszközöltünk, s melyek igaz, hogy egészen szabad kilátás mellett 12% ablakterületet eredményeztek, azt bizonyítják azonban, hogy a fennebbi követelés kissé magasra van téve, minélfogva mi tehát mint legkisebb normalmértéket bátran 11%-ot vehetünk föl.

Ezen normalmérték alkalmazása mellett azt találjuk mármost, mint ez a 3. sz. táblának a 6. sz. táblával való összehasonlításából kitűnik, hogy népiskoláinkban az ablakok térfogata a tanteremek térfogatával legnagyobb részt helyes arányban áll. Különösen áll ez a városi iskolaépületekről, hol csak szórványosan találunk oly osztályokat, melyek kisebb arányt tüntetnek fel, mint pl. a 19. sz. iskola (ősz-utcza) 2. osztálya, a 25. sz. iskola (Josephinum) 1. osztálya, a 26. sz. iskola (Kőbánya, ó-hegy) 3. és 4. osztálya, a 28. sz. iskola (ferenczvárosi templomtér) 1. b. osztálya, és a 29. sz. iskola (ugyanott) 4. osztálya. Hogy azonban emmi kivétel is van a szabály alól, részben talán azon körülménnyek tulajdonitandó, hogy városi iskolaépületeink egyáltalában több falközt tüntetnek föl az ablakok között, mint ablaktérfogatot, a min jövőben könnyen segíthetni. Kedvezőtlenebbek a bérházakban létező iskolák viszonyai, a mennyiben azon 8 iskola közül, melyeknek ablaktérfogata megmérhető volt, ¹⁾ 3 (9. sz. kis-mező-utcza, 22. sz. bérkocsis-utcza és 26. sz. Kőbánya, új-hegy) a normalmértéknek épenséggel nem felel meg, azonkívül a 7. és 8. sz. iskola (nagy-kereszt-utcza) egy-egy osztálya (2 fiu és 2 leány) kevés ablaktérfogatot mutat.

Igaz, hogy — mint már említők — egyedül az ablakok nagysága nem kizárólag mérvadó, és a világitás az ablakok czélszerű elhelyezése által (pl. magasabbra a boltozat felé) tetemesen fokoztathatik, más körülmények által ismét tetemesen csökkentethetik, bizonyosságául annak, hogy még a látszólag leghelyesebb mértéke a világosságnak sem csalhatatlan. Mig azonban fénymérő vagy más a világitás megmérésére szolgáló készülék nem találtatik fel, az ablakterület aránya a szobaterülethez még mindig a leghelyesebb mérték leend.

E mérték mindenesetre jobbnak látszik, mint ha ama sokat használt arányhoz fordulunk, mely azon számitásból származik, valjon egy tanulóra mennyi ablakterület esik? Bármennyire legyünk is azonban meggyőződve arról, hogy ezen arány legkevésbé sem alkalmas a világosság helyes mértékéül szolgálai, mivel ez arányszám egyes-egyedül a tanulók kisebb-nagyobb számától függ, holott a világosságra

¹⁾ Az iskolák különböző méretei, mint már említők, az 1871—72-ik évre csak utólagosan 1873-ban vétettek föl. Mint hogy pedig 1871, 72 óta több iskola bérházakból városi iskolaépületekbe helyeztetett át, előfordult azon eset, hogy az utólagos mérés már eszközölhető nem vala.

nézve mindegy, valjon egy teremben több vagy kevesebb gyermek nyer-e oktatást, úgy mégis alább megkísértjük más szakferfiak nyomdokaiba lépni és a meglevő adatokat ez irányban is vizsgálat alá venni.

Mily arány veendő itt fel normalmérték gyanánt, kissé nehezen határozható meg. Cohn H. elismert művében¹⁾ pl. minden tanulóra 300□“ üveget követel, míg Dr. Falk²⁾ ez ellen felhozza, hogy a berlini városi iskolák legvilágosabb és valóban világos osztályaiban egy tanulóra csak 264□“ átlag azonban csak 200□“ üveg esik. Cohnnál is messzebb ment még a német természettudósok és orvosok 43. gyűlése Insbruckban, mely épen 360—400□“ követel. — Budapestre nézve a 3. és 6. számú táblák következő eredményeket mutatnak :

Azon 90, városi épületekben létező tanterem közül, melyeknek ablaktérfogata ismeretes, csak 5 van, (nevezetesen III. a, III. b, és IV. a, osztály az 1. számú kötő-utcai iskolában, IV. oszt. a 19. sz. öszutczai, és IV. oszt. a 21. számú státió-utczai iskolában), melyekben egy tanulóra több mint 300□“, és csak 24, melyekben egy tanulóra több mint 200□“ üveg esik. További 31 tanteremben egy tanulóra több mint 150□“ esik, és a többi 30 tanterem közül csak 6 van (ugyanis II. oszt. a 19. sz. ösz-utczai iskolában, I. leány osztály és III—IV. oszt. a 26. sz. kőbánya ó-hegyi iskolában, I. b) a 28-dik és I, a) I. b) osztály a 29-dik számú ferenczvárosi templomtéri iskolában) melyekben egy tanulóra kevesebb mint 100□“ üveg esik.

A bérházakban lévő iskolatermekben az arány valamivel kedvezőtlenebb. A 18 terem közül, melyeknek ablaktérfogata megmérhető volt, csak egyet találunk (IV oszt. a 12. sz. hajóutczai iskolában), melyben több mint 300□“ üveg jó egy tanulóra, ezenkívül van 2 melyben több mint 200□“, 2, melyben több mint 150 és a hátralévő 13 teremből nem kevesebb mint 9, melyben kevesebb mint 100□“ ablak esik egy tanulóra.

Azon esetre tehát, ha Cohn követelése helyes, föl kellene tennünk, hogy Pest iskolái általában véve nagyon kevésé vannak megvilágítva. A fennemlített okokból azonban ilyenmü bizonyításokra nagy sulyt nem fektethetünk; minden esetre tanácsosabb, jobbnak hiányában az ablakterületnek a teremterülethez, mint a tanulók számához való arányát tekinteni mérvadónak.

A mi a tantermek mesterséges, illetőleg éjjeli megvilágítását illeti, úgy ez népiskoláinkban leginkább csak az ismétlő iskolák megtartásánál jó alkalmazásba. Az egészségügyi követelményeknek megfelelőleg a hatóság törekvése oda megy, hogy a népiskolák lehetőleg gázzal világíttassanak, s nevezetesen a városi iskolaépületek azok, melyekben ez, mint az 5. sz. tábla mutatja, már majdnem mindenütt keresztül van véve. A bérházakban létező iskolákban ellenben az iskolákra nézve oly veszélyes kőolaj tulnyomó, van azonkívül több úgy városi mint bérházban elhelyezett iskola, melyekben semminemü mesterséges világítás sincs alkalmazva.

Az egy tanteremre eső gázlángok átlagos száma 4, a mi általában véve tökéletesen elégséges. Cohn a mesterséges világításnál is bizonyos arányt követel a lán-gok és a tanulók száma között, és pedig 1 lángot 16 tanulóra. Minthogy a pestvárosi iskolákban egy osztályra átlag 60—70 tanuló és 4 gázláng esik, azonkívül az éjjeli

¹⁾ »Untersuchungen der Augen von 10060 Schulkindern.« Eine ätiologische Studie. Leipzig 1867.

²⁾ Die sanitätspolizeiliche Ueberwachung höherer und niederer Schulen. Leipzig 1871.

világítást nagyobbrészt csak az ismétlő tanulók által használtatik, e tekintetben hiányt constatálni nem lehet.

V i z.

Pestnek 33 iskolája közül 23-nak jó vize van. Ellenben 7 iskola panaszkodik a víz roszasága ellen, és pedig:

- 12. sz. hajósutczai
- 13. » »
- 22. » bérkocsis-utczai
- 23. » kálváriatéri.
- 24. » »
- 30. » ferenczutczai
- 31. » »

Megjegyezzük, hogy ez iskolák 1064 tanulóval bírnak. A 12. és 13. sz. hajósutczai iskola a vízvezeték bevezetését kívánja, míg más részről ismételt panaszok emeltettek a vízvezeteki víznek időnkénti élvezhetlensége miatt.

Árnýékszékék.

Öt iskola árnyékszékéi nem felelnek meg azon legelső egészségügyi követelésnek, hogy szagtalanok legyenek; a következő iskoláktól t. i.

- 1. sz. kötőutczai
- 2. » czukorutczai
- 23. és 24. » kálváriatéri
- 25. » Josephinum

panaszok érkeztek, hogy az árnyékszékék büzzel árasztják el a folyósókat, miért is azon iskolákat, melyek községi épületekben vannak elhelyezve, tehát az

- 1. sz. kötőutczai
- 2. » czukorutczai
- 25. » Josefinum

iskolákat a mérnöki hivatal figyelmébe lehetne ajánlani. Kivált járványok alkalmával, milyenek az utóbbi években is erősen pusztítottak, súlyos következményeket okozhat, ha az iskolaépületekben büz emelkedik.

Egészségi szempontból kívánatos volna, ha minden iskola árnyékszékéi vízzárral (Water-closets) láttatnának el. Eddigélé csak a következő, városi ujonemelt épületben elhelyezett iskolák bírnak vízzárral:

- 2. és 3. sz. czukorutczai
- 4. és 5. » Lipótvárosi templomtér
- 10. és 11. » Terézvárosi »
- 18. » ősz-utczai
- 20. » stáció-utczai

míg azokat a bérhelyiségekben levő iskolák általában nélkülözik.

A nyílások száma minden iskolában összesen 178-at tesz, eszerint 9000-re téve az iskolások számát, minden iskolában 50 gyermekre jut egy nyílás. A nyílások száma tehát kétségtelenül csekély. Zwey szerint a leányiskolákban minden 20—30, fiúiskolákban pedig minden 40—60 iskolásra számítandó egy-egy ülőhely.

Azokban a következő iskolákban még a fennebbi magas átlag is tul van haladva, amennyiben több mint 50 gyermekre jut egy közös ülőhely, és pedig

az 1.	sz. iskolában, kötőutcza,	68	tanulóra	esik egy ülőhely			
» 2.	» »	czukorutcza	106	» »	» »		
» 7. és 8.	» »	keresztutcza	90	» »	» »		
» 9.	» »	kismezőutcza	129	» »	» »		
» 12. és 13.	» »	hajósutcza	68	» »	» »		
» 14.	» »	két szivutcza	93	» »	» »		
» 15.	» »	Erzsébet-árvaház	80	» »	» »		
» 23. és 24.	» »	Kálváriatér	65	» »	» »		
» 25.	» »	Josephinum	96	» »	» »		
» 28.	» »	Ferenczy. templ.	56	» »	» »		
» 30. és 31.	» »	Ferenczutcza	103	» »	» »		

Az elősorolt iskolákból az 1., 2., 15., 25. és 28. sz. alattiak városi épületekben vannak elhelyezve, miért is az árnyékszékék szaporítása aligha ütköznék komolyabb akadályokba.

F ű t é s.

A városi épületekben berendezett iskolák többnyire Meissner-féle kályhakkal fűtetnek s névszerint a következő iskolák vannak ilyenekkel ellátva :

- 1. és 3. sz. Czukorutcza
- 4. » 5. » Lipótvár. templomtér
- 10. » 11. » Terézvárosi templomt.
- 18. » 19. » Ószutcza

Ellenben a városi épületekben elhelyezett többi iskolák, ugyszinte a bérházakban levők általában öntött vaskályhakkal vannak ellátva; egyedül a kismezőutczai 9. sz. iskola bir vaslemez-kályhával. A kályhák nagyobb része belülről fűlő.

A fűtőszer kiválólag fa.

Szellőztetés.

Azon iskolákban, melyek Meissner kályhakkal fűtetnek (l. 6. t.), a szellőztetés ezekkel van egybekötve. A többi iskolában semmiféle mesterséges szellőztető készülék nincs, oly hiány, melyen köztudomás szerint távolról sincs segítve a belülfűlő kályhákon át váltakozó és megújuló levegő által.

MÁSODIK FEJEZET.

A tanerők.

A tanítók száma.

Pest városa községi népiskoláiban 1871/72. évben összesen 131, 1872/73-ban 133 rendes tanító működött.

Ezek közül 1871/72-ben volt 13 tanítónő, a következőben már 24; az utolsó években a női tanerők száma tehát jelentékenyen szaporodott.

Kor, tanítási és szolgálati idő, származás.

A tanítóknak valamivel több mint fele 30 éven aluli; 31—50 éves 42; 50 évnél idősebb 13, ezek közül 2 meghaladta a 60-at.

Következőben adjuk az 1872/73-ban működött tanítók korosztályozását:

	20-ig	21—30	31—40	41—50	51—60	60 éven felül.
tanító	—	49	24	14	11	2
tanítónő	9	11	4	—	—	—
	9	60	28	14	11	2

(9 tanítónak koráról nem kaphattunk adatokat.)

A tanítók tanidejét az alábbi táblázat tünteti fel: Van pedig:

	1—2	3	4—5	6—10	11—15	16—20	21—30	31—40	40 éven felüli
	tanidővel:								
tanító	2	8	10	34	21	7	9	11	4
tanítónő	8	10	2	5	—	—	—	—	—
	10	18	12	39	21	7	9	11	4

(Két tanító nem töltötte ki az idevonatkozó adatokat.)

Ebből látjuk, hogy 111, férfikorának legszebb szakában álló tanító közül 28-an bírnak 3 évig terjedő tanidővel; nem kevesebb mint 71 tanít 15 éves tapasztalás által gyámolítva, 7 tanít 16—20, kilencz 21—30 év óta. Oly veteránt pedig, ki több mint 30 évig működik a tanítói pályán 15-öt mutathat fel, a városi tanító testület, névszerint:

	tanít általában	Pest város szolgálatában.
Ledényi Ferencz, igazgató, kötőutczai	fiúiskola	32 év óta
Horváth Lajos, osztálytanító, »	»	23 »
Bácker György, igazgató, czukorutczai	»	41 »
Jerney Mátyás, » »	leányiskola	29 »
Haselmayer Pál, » lipótvárosi templomtéri	fiúiskola	31 »
Pelczer Lipót, » » »	leányiskola	45 »
Streiling Bertalan » nagykeresztutczai	fiúiskola	36 »
Bruckmann Péter, ig.-tanító, kismezőutczai	»	34 »
Mészner József, igazgató, terézv. templomtéri	»	42 »
Démény Mihály, osztálytanító » »	»	35 »
Órley János, igazg. tanító, őszutczai	vegyes iskola	33 »
Schmidt István, igazgató, bérkocsisutczai	»	42 »
Barczen Gábor, » Josephinum	fiúiskola	34 »
Walter Ferencz, igazgatótanító, kőbányai	»	33 »
Tomasovits Károly, igazgató, ferenczv. templomtéri	»	33 »

A tanítónők általában kevesebb tanévet mutathatnak fel, mi természetes következménye ama körülménynek, hogy a városi iskolákban csak néhány év óta alkalmaztatnak.

A tanítóknak a város szolgálatában eltöltött éveiről következő kimutatás ad felvilágosítást:

	1—2	3	4—5	6—10	11—15	16—20	21—30	31—40	40 éven felül
tanító	1 4	22	17	19	20	6	14	1	3
tanító	5 10	9	—	—	—	—	—	—	—
	6 14	31	17	19	20	6	14	1	3

(Itt is hiányzanak két tanítóra vonatkozó adatok).

E szerint 131 tanító közül 51 három év vagy rövidebb idő óta van a város szolgálatában; 46-an 4—10, 26-an 10—20 évig; 18-an 20 éven, és 4-en 30 éven felül szolgálnak a városnál.

Származásukat illetőleg 133 tanító magyarországi, 2 ausztriai születésü.

A következőben adjuk a pestvárosi iskolákban működő tanítók névsorát tekintetbe adva az óráikkal és azon időtartammal együtt, mióta mint tanítók működnek:

	tanít			tanít		
	A heti tanórák száma	általában	a város szolgálatában	A heti tanórák száma	általában	a város szolgálatában
Kötőutczai fiúiskola.						
1 Ledényi Ferencz, igazgató	19	32 éve	25 éve	9 Wolkenberg Gyula, »	18	9
2 Kafka Károly, osztálytanító	19	15	15	10 Rákóczy Lajos ¹⁾ »	19	13
3 Halász Gyula, »	19	11	11	11 Schmidt Albin »	19 ^{1/2}	8
4 Horváth Lajos, »	18	37	23	12 Steiner István »	19 ^{1/2}	8
5 Lakics Wendel, »	18	12	6	13 Sauersitz Péter »	19	19
Czukorutczai leányiskola.						
6 Bäcker György, igazgató	18	48	41	14 Jerney Mátyás igazgató	18	32
7 Clauser Vitus, osztálytanító	18	15	15	15 Wehner Gyula osztálytanító	18	12
8 Horváth Ignác »	18	6	6			

¹⁾ Helyettesítve Linde Cecília által.

		tanít				tanít				
		A heti általá-	a város			A heti általá-	a város			
		tanórák	szolgálatá-			tanórák	szolgálatá-			
		száma	ban.			száma	ban.			
16	Wittinger Ján. osztálytanító	18	11 éve	10	éve	58	Ursprunger József oszt. tan.	19	4 éve	4 éve
17	Dinszt István	»	18 $\frac{1}{2}$	14	10	59	Rohatsek Antonia	»	18	1 1
18	Kovács Károly helyett. tan.	18 $\frac{1}{2}$	3	3		60	Kósa Karolin	»	19	1 1
19	Dobocsányi Emma	»	18 $\frac{1}{2}$	3	3	61	Wiederspann Emilia	»	10	1 1
20	Cséry Christina	»	18 $\frac{1}{2}$	7	3	62	Párvy Irma	»	19	7 2
21	Khoor Gabriela	»	18 $\frac{1}{2}$	2	2	<i>Hajósutcai fiu- és leányiskola.</i>				
22	Máltás Viktoria	»	18 $\frac{1}{2}$	3	3	63	Fuss Ferencz, igazgató	19	29	24
<i>Lipótvárosi templomtérsi fiúiskola.</i>										
23	Haselmeyer Pál igazgató	18	31	30		64	Martiny Antal osztálytanító	19	3	3
24	Rusz Ferencz osztálytanító	18	8	8		65	Argeni Mátyás	»	19	6 6
25	Iritsek Ferencz	»	18	15	13	66	Wayand Ede	»	18	17 16
26	Jeny József	»	18	15	13	67	Turányi László	»	19	4 4
27	Vajdafi Gusztáv	»	18	14	13	68	Fetter György	»	19	6 6
28	Pataky Ferencz	»	18	22	20	69	Pelczér Josefa helyett. tan.	18	3	3
29	Haugg Camillo	»	18	8	7	<i>Kétszövetségi fiúiskola és Elisabethinum leányiskola.</i>				
30	Kerékgyártó S. helyett. tan.	18	6	3		70	Himpel Ádám igazgató	20	21	17
<i>Lipótvárosi templomtérsi leányiskola.</i>										
31	Pelczér Lipót igazgató	18	45	44		71	Jerney Mátyás osztály t.	19	15	15
32	Szadovszky Ernestine oszt. t.	18	4	3		72	Finta Terézia tanítónő	19	9	2
33	Angletta Romana	»	18	4	3	73	Schwendtner Pál tanító	19	2	2
34	Pink János	»	18	16	13	<i>Herminezei vegyes iskola.</i>				
35	Sréter Mária helyett. tan.	18	3	3		74	Zimmermann Antal vez. tan.	20	12	6
<i>Külső-váci-nti-iskola.</i>										
36	Richter Fer. igazg. tanító	20	15	14		<i>Rákosi vegyes iskola.</i>				
37	Millay Ede oszt. tan.	20	6	5		75	Storck Mátyás vez. tan.	20	15	14
38	Schmidt Gyula oszt. tan.	20	8	8		<i>Ószluczai fiu- és leányiskola.</i>				
<i>Nagykeresztútszcai fiu- és leányiskola.</i>										
39	Streiling Bertalan igazg.	20	36	28		76	Örley János igazgató	18	33	27
40.	Aul Sándor osztálytanító	20	28	14		77	Csökey János osztálytanító	20	12	12
41	Sretvizer Lajos	»	20	11	7	78	Spanberger Alajos	»	20	10 9
42	Kunkel Alajos	»	20	21	14	79	Maurer János	»	20	5 4
43	Szita Gizella helyett. tan.	20	7	1		80	Laczkovits Károly	»	20	8 5
<i>Kismezőútszcai vegyes iskola.</i>										
44	Bruckmann Péter vezető t.	20	34	27		81	Baumann József	»	20	18 18
45	Magdics Károly osztály t.	20	9	3		82	Pédery Gyula	»	20	6 2
<i>Terézvárosi templomtérsi fiu- és leányiskola.</i>										
46	Mészner József igazgató	40	42	41		83	Cséry Paulina helyett. tan.	20	3	3
47	Lehr József osztálytanító	25	14	14		84	Csuka Ilka	»	20	3 2
48	Fettich Ferencz	»	19	9	8	85	Macinger Luisa	»	20	9 2
49	Németh János	»	23	11	11	<i>Stációútszcai fiu- és leányiskola.</i>				
50	Démény Mihály	»	23	35	22	86	Barczen János igazgató	18	19	15
51	Jablonsky Nándor	»	23	13	5	87	Fuchs Ferencz osztály t.	17	6	4
52	Wenisch János	»	23	3	3	88	Kálnay Nándor	»	19	10 4
53	Lampits Péter	»	21	3	3	89	Schettel József	»	19	5 4
54	Hönigsfeld Adolf	»	21	3	3	90	Krigovsky János	»	19	26 24
55	Rosmanith Vilmos	»	30	3	3	91	Marányi Kálmán	»	19	8 6
56	Lehr Márton	»	19	17	5	92	Knöbl Gusztáv	»	19	6 3
57	Rácskay Rudolf	»	19	4	3	93	Vörös Kálmán	»	19	4 3
						94	Zwein Irma osztálytanítónő	19	2	2
						95	Brunhuber Mór oszt. tan.	19	3	3
						96	Ofenmüller József	»	19	2 2
						97	Ecker Antal	»	19	10 4
						98	Péterffy József	»	20	8 6
						99	Gedeon-Krenn Irma helyett.	19	2	2

tanít				tanít				
A heti tanórák száma	általában	a városi szolgálatában.		A heti tanórák száma	általában	a városi szolgálatában.		
<i>Békkocsisutcai vegyes iskola.</i>				<i>Ferenczvárosi templomtéri fiu- és leányiskola.</i>				
100 Schmidt István, igazgató	20	42 éve	28 éve	115 Tomasovits Kár. igazg.	20	33 éve	26 éve	
101 Dévay István osztály-t.	20	9	4	116 Folkner Pál osztálytanító	20	7	3	
<i>Kálváriaéri fiu- és leányiskola.</i>				<i>Szénatéri fiu- és leányiskola.</i>				
102 Dörrbaum Frigyes igazg.	23	26	28	117 Tass Béla	»	20	9	4
103 Stholár Ist. osztálytanító	23	6	3	118 Bagonyi Adolf	»	20	10	7
104 Laczkovits Antal oszt. t.	20	7	3	119 Eller Ferencz	»	20	5	4
105 Jritz Ferencz	»	20	5	120 Schmidt Ferencz	»	19	?	?
<i>Josefinum fiuiskola.</i>				<i>Ferenczvárosi templomtéri fiu- és leányiskola.</i>				
106 Barenz Gábor igazgató	25	34	34	121 Weinberger Alaj.	»	20	14	14
107 Riegell Vincze osztálytanító	25	8	4	122 Doppler Antal	»	20	23	16
108 Cserényi János	»	22	2	123 Rada Ilona helyett. tan.	19	3	2	
109 Schlisz Imre	»	20	3	124 Pick Louisa	»	20	3	2
<i>Kőbányai vegyes iskola.</i>				<i>Szénatéri fiu- és leányiskola.</i>				
110 Walter Ferencz vez. tan.	20	23	31	125 Göndöcs Lajos vezér. tan.	20	17	12	
111 Sántha Lajos osztály-t.	20	4	3	126 Toppich Nándor oszttan.	20	9	2	
112 Körmendy Gyula oszt. t.	20	6	3	127 Sággh József helyett. tan.	20	3	3	
113 Oleják Károly	»	20	4	128 Maywald Mathild	20	3	1	
114 Klobusitzky Lajos ¹⁾				<i>Ferenczvárosi templomtéri fiu- és leányiskola.</i>				
				129 Schnöller Jakab igazgató	19	23	18	
				130 Leimeter Seb. osztály-t.	19	7	3	
				131 Mars Antal	»	19	8	6
				132 Leitner Károly	»	19	6	3
				133 Pick Julia helyett. tanítónő	19	2	1	

¹⁾ Helyettesítve Grünstein Teréz által.

A tanítók díjazása.

A tanítók díjazására nézve a hatóság a következő osztályzatokat állapította meg: 1) Igazgatók 1000 frt fizetés, 300 frt lakás-pótlék, a beiratási díjak fele és 3 öl tüzifa. A lakás természetben is kiadhatik, és áll 3 szobából, előszobából, konyha és kamrából. 2) vezető-tanítók; 650 frt fizetés, lakás (2 szoba, konyha, kamra), továbbá a beiratási díjak fele, és egy öl fa. 3) Osztálytanítók: 650 frt fizetés, 150 frt lakpótlék és egy öl fa. 4) Helyettes altanítók: 400 frt fizetés és 100 frt lakpótlék, 100 frt rendes segélypénz és 1 öl fa. 5) Női munka tanítónők 200 frtot kapnak, ugyszintén a tornatanítók is. A női tanerők egyenlően díjaztatnak a férfiakkal. A kültelki tanítók, ha igazgató tanítók, 150 frt pótlékban, ha helyettes tanítók, 100 frt pótlékban részesülnek.

Tanítói értekezletek.

A hatóság rendeletei értelmében minden tanítói testület tagjai kötelesek havonként egyszer értekezletre összegyülni. Ez értekezletek célja: a tanmód és tanterv egyöntetűvé tétele, a közös és fontos ügyek megvitatása, sőt szükség esetében intézkedések megtételét szorgalmazó felszólítás az iskolaszókhöz, mely az értekezletek tárgyalásairól a jegyzőkönyv megküldése által tudomást nyer.

Az 1872/73. iskolai évben meg is tartották ez értekezleteket minden iskolában, kivéve a hol a tanítók száma 2-nél nem több. Hol a fiu- és leányiskolák közös igazgatóval bírnak, ott az értekezletek is rendesen közösen tartattak meg. 10-nél kevesebb értekezlet volt a hajósutcai fiu- és leányiskolában (az igazgató betegsége miatt), még pedig 7; a külső váciuti iskolában csak 8 értekezletet tartottak, a Josefinumban pedig csak ötöt. 10-nél több értekezlet volt az öszutcai fiu- és leányiskolában, és pedig 11, továbbá a Lipótváros templomtéri fiuiskolában, t. i. 13.

A tanítók részvéte ez értekezletekben, adataink szerint — igen kevés kivételt leszámítva — kielégítőnek mondható.

HARMADIK FEJEZET.

Taneshközök és könyvtárak.

Taneshközök.

Iskoláink taneshközeit a 7. sz. tábla tünteti elő.¹⁾

Összesen van :

216 falitábla,	4 tellurium,
1764 olvasótábla,	59 számológép,
248 faliabrosz,	428 természettudományi tábla,
28 földteke,	1175 szemléleti tábla.

Igy tehát nincs minden iskolának földgömbje, és 91 I. és II. osztály közül sak 59-ben van számológép; a fali és olvasótáblák ellenben sehol sem hiányzanak.

Taneshközökkel legjobban vannak ellátva a következő iskolák:

	falitábla	olv. t. f.	abrosz.	földteke	pályagép.	szám.gép	term. tábla.	szemlé. tábla
czukorutczaí fiuiskola	10	96	37	1	1	5	73	24
» leányiskola	13	144	24	1	1	5	178	86
lipótv. templomtéri fiuiskola	10	51	14	—	1	2	1	340
» » leányiskola	5	48	8	1	—	—	152	84
terézv. templ. fiu- és leányiskola	60	60	20	3	—	16	9	200

Leghiányosabb a következő iskolák felszerelése, melyekben az 1-el jelölt taneshközök egészen hiányzanak; és pedig :

	faliabrosz	földteke	számológép	termt. tábla	szemlél. tábla
nagykereszt-utczaí fiu- és leányiskola	—	1	—	1	—
kis-mező-utczaí » »	1	1	—	1	—
két-sziv-utczaí fiuiskola	—	—	1	1	—
Elisabethinum leányiskola	—	—	1	1	—
Herminamezei vegyes iskola	—	—	1	1	1
Rákosfalvi »	—	—	1	1	1
Ősz-utczaí fiu- és leányiskola	—	—	—	1	1
státió-utczaí fiu- és leányiskola	—	—	1	1	1
bérkocsis-utczaí »	1	—	1	1	1
kálvária-utczaí »	—	1	1	1	1
Josefinum fiu-iskola	—	—	1	1	1
kőbányai vegyes iskola	—	—	—	1	1
szénatéri fiu- és leányiskola.	—	—	1	1	1

¹⁾ Tekintetbe véve, hogy a közös igazgató alatti iskolákban a taneshközök is közösen vehetők igénybe, a 7. sz. táblán az illető iskolák is együttesen vannak kimutatva.

Ezen kívül hiányzik a lipótváros-templomtéri fiu-iskolában a földgömb, ugyanitt minden leányosztályban a számológép; a külső váci-uti vegyes iskolában, a hajós-utczai fiu- és leányiskolában, a ferenczvárosi templomtéri és ferenczutezai iskolákban pedig a természetrajzi ábrák hiányzanak.

Természetrajzi gyűjteménnyel csupán két nép iskola bír: a kötőutczai iskolában van 27 állat-, 209 növény- és 525 ásványor szági, a czukorutczai fiuiskolában 197 természettani és 214 ásványtani példány.

K ö n y v t á r a k .

Könyvtárakkal iskoláink eddigelé nem igen bírnak. Az 1872/73 évben csak két iskola tanítóinak állott rendelkezésére szakkönyvtár, de ez sem elég gazdag; a kötőutczai iskola t. i. csak 171 kötettel bír, és a ferenczvárosi templom-téri csak 27 kötettel.

Könyvtárak a gyermekek számára épenséggel niucsenek.

1872/73. évben a tanító-könyvtárak száma egygyel szaporodott, t. i. a státió-utczáival (80 kötetig); ugyanezen iskolában állítottatott fel az első 193 kötetből álló tanulói könyvtár is.

I s k o l a k ö n y v e k é s a z o k á r a .

A népiskolákban a min. miniszterium által ajánlott könyvek vannak használatban. Ezek 146 osztály közül 71-ben egy forintnál kevesebbe kerülnek, 25 osztályban 1 firt 50 krig, 26 osztályban 2 firtig emelkedik áruk, míg 3 forintig terjedő költséget csak 21 osztályban okoznak, 3 forinton felülit csak 4 osztályban.

Az I. osztály könyvei csak két iskolában drágábbak 50 krnál, minden többi iskolában olcsóbban kaphatók. Az iskolakönyvek ára csak a felsőbb osztályokban emelkedik.

Erre nézve ide csatoljuk a következő összehasonlítást:

T a n k ö n y v e k á r a :

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.	Összesen.
$\frac{1}{2}$ firtig	49	3	—	—	52 osztály.
$\frac{1}{2}$ —1 »	2	17	—	—	19 »
1—1 $\frac{1}{2}$ firtig	—	17	8	—	25 osztály.
1 $\frac{1}{2}$ —2 »	—	1	22	3	26 »
2—3 »	—	—	4	16	20 »
3 »	—	—	—	4	4 »
	51	38	34	34	145 »

Különben a könyvek ára csekély jelentőséggel bír, a mennyiben a szegény tanulókat a város ingyen látja el könyvekkel.

NEGYEDIK FEJEZET.

A tananyag.

A népiskola hat alsóbb osztályában kötelezőleg előadandó tantárgyak iránt a népiskolai törvény 51. §-a intézkedik. A minden tanfokon elérendő tanczél az 1869. szeptember 15-ki miniszteri rendelet által van meghatározva. Ugyanezen rendelet az iránt is tartalmaz utmutatást, hogy minden tantárgyuk hetenként hány óra szentelendő.

A köteles tantárgyak következők:

1) Hit- és erkölcsstan, 2) beszéd és értelemgyakorlatok, 3) írás és olvasás, 4) nyelvtan, 5) számolás 6) földrajz, 7) történelem és a polgári főbb jogok, 8) természetrajz, 9) természettan, 10) testgyakorlat, 11) ének, 12) gyakorlati utmutatások a mezői gazdaság körül és 12) leányok számára női kézi munka.

A 9. sz. táblán átnézetes kimutatást nyújtunk azon tanítási időről, mely a négy alsóbbosztályban tanított tárgyra fordittatik. Ugyanezen tábla, a tanított gyermekek számához viszonyítva, azt is mutatja, hogy mily arányban részesültek azok az említett tárgyak mindegyikének tanításában, míg a 10. sz. tábla ugyanezen adatokat százalékos számításban tartalmazza. Megjegyzendő, hogy azon tanítási órák, melyeken két vagy több osztály közösen vett részt, minden osztálynak külön számítottak fel, hogy azonban oly esetekben, midőn egy órában két külön tantárgy tanított, minden tantárgyra egy fél óra számított. »Magyar nyelv« alatt magyar olvasást, írást és nyelvtant értünk, s ugyancsak »német nyelv« alatt német olvasást, írást és nyelvtant. Az adatok az 1871/72. iskolai évre vonatkoznak; azoknak állandósága következtében ezen adatok évenkénti ismétlését nem tartjuk szükségesnek, a miért is ilyenmü tanulmányokat csak hosszabb időközökben fogunk eszközölni.

A természetrajzban és természettanban, valamint a történelemben és polgári jogokban való tanításnak csak az ötödik népiskolai osztályban kell kezdődnie s ezen és a rákövetkező utolsó osztályban folytatatni. Jelenleg, fájdalom, hatosztályu városi népiskola még nem létezik¹⁾; a népoktatás a negyedik osztálylyal éri végét, a tan-kötelesek további kiképzését a polgári, gymnasiumi és reáliskoláknak engedvén át.

¹⁾ A legelső hatosztályú népiskola az 1874/5-ki tanévben az I. kerületben (Budavár) nyitotta meg.

Vallás- és erkölcsstan.

A miniszteri rendelet értelmében e tárgy a népiskolák minden osztályában hetenkint két óráig tanítandó. Középszámitással e tantárgyból hetenkint

az	I. osztály	1·3 órai
a	II. »	1·5 »
»	III. »	1·9 »
»	IV. »	2 » oktatást nyert. ¹⁾

Magyar nyelv.

Középszámitással hetenkint esik minden iskolában

az	I. osztályra	5·8 órai
a	II. »	6·5 »
»	III. »	6·4 »
»	IV. »	6·9 »

oktatás a magyar nyelvben.²⁾

Mint a jegyzetben közölt adatok mutatják, a magyar nyelv tanítására szánt időnek felosztásában igen nagy eltérések fordulnak elő. Így az I. osztályban a hetenkinti tanítási idő 4¹/₂ és 9¹/₂ óra közt ingadozik, mi több, a II. osztályban 3 és 9¹/₂, és a III. osztályban 4 és 10 óra közt. A tantervnek e különfélesége onnan származik, hogy az órák rendje nem egy egységes terv szerint, hanem az egyes iskolaszékek, helyesebben mondva az illető iskolák tanítói által állapítottatik meg. Ekkép az illetők

¹⁾ Ez átlagszámok a következő adatokból származnak :

óra hetenként	I. osztály		II. osztály		III. osztály.		IV. osztály.	
	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra
¹ / ₂	134	67	—	—	—	—	—	—
1	1976	1976	765	765	87	87	—	—
¹ / ₂	186	279	121	181.5	—	—	—	—
2	1108	2216	1057	2114	1363	2726	973	1946
Összesen	3404	4538	1943	3060.5	1450	2813	973	1946

²⁾ Ez eredmény következőkből vonható le :

óra hetenként	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra.
3	—	—	32	96	—	—	—	—
³ / ₂	—	—	45	157.5	—	—	—	—
4	—	—	56	224	—	—	—	—
⁴ / ₂	37	166.5	87	435	35	140	—	—
5	1064	5320	166	913	14	63	—	—
⁵ / ₂	223	1226.5	175	1050	246	1230	151	755
6	1670	10020	268	1742	76	418	58	319
⁶ / ₂	—	—	772	5404	443	2658	213	1278
7	332	2324	36	270	345	2415	21	136.5
⁷ / ₂	—	—	277	2216	152	1140	286	2002
8	—	—	—	—	48	384	82	615
⁸ / ₂	—	—	—	—	6	54	—	—
⁹ / ₂	78	702	29	261	43	408.5	69	621
10	—	—	—	—	42	420	84	840
Összesen	3404	19757	1943	12768.5	1450	9330.5	973	6638.5

kénye kedve szerint itt az egyik tárgy előnyben részesül, amott háttérbe szorul, ami a tanulók összeségének egyöntetű kiképzését annál inkább hátráltatja, minél gyakoribb azon eset, hogy a szülők lakváltoztatása alkalmával a gyermekek nemcsak iskolázási időszakuk, de még ugyanazon egy iskolaév alatt is különböző iskolákba kénytelenek járni. Ez okból megfontolást érdemel, vajjon nem volna-e célszerűbb, ha az órarendet a tanítók meghallgatásával az iskolatanács szerkesztené. Egyes iskolakerületek esetleges sajátságainak méltánylása szempontjából némi eltérési szabadságot azért még mindig lehetne engedni.

Német nyelv.

A német nyelvre fordított órák átlag száma tesz hetenkint

az	I. osztályban	4·3 órát ¹⁾
a	II.	» 3·5 »
a	III.	» 3·5 »
a	IV.	» 3·5 »

A német nyelv tanítására e szerint mintegy kétharmada fordítottatik a magyar nyelvre szánt időnek. E tekintetben is annyira különböző az egyes iskolákban felhasznált idő, hogy pl. a II. osztályokban egy és hat óra közt ingadozik.

Nyelv- és értelemgyakorlatok.

A miniszterium által kibocsátott tanterv szerint ezen tárgy a két első osztályra van szorítva és hetenkint 3 órában részesül. Az összes első osztályokban csakugyan 3·3 óra jut rá; ellenben a második évben e tárgy tanideje csökken és átlag

¹⁾ Az idevágó részletezett adatok ezek :

óra hetenként	I. osztály		II. osztály		III. osztály		IV. osztály.	
	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra.
1/2	—	—	128	128	—	—	—	—
1	—	—	94	141	49	49	—	—
1 1/2	—	—	42	84	—	—	—	—
2	270	540	189	477.5	174	248	133	278
2 1/2	—	—	519	1557	—	—	82	205
3	135	405	86	301	75	225	163	507
3 1/2	169	591.5	238	852	136	476	125	437.5
4	1157	4468	165	742.5	706	2824	350	1400
4 1/2	360	1620	282	1410	134	603	79	355.5
5	861	4305	120	605	18.5	925	29	145
5 1/2	76	418	90	510	—	—	—	—
6	338	2028	—	—	41	246	—	—
6 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	3826	14375.5	1943	6883	1450	5596	973	3328

csak 2·6 órában részesül. Két tanteremben jönnek látták a 3. és 4-dik osztályban is fél-fél órát az értelem és nyelvgyakorlatok számára fentartani. ¹⁾

Számolás.

A miniszterium tanterve a számolás tanítására hetenkint öt órát határoz mind a négy osztályban. Vannak azonban osztályok, hol csak három óra, sőt kivételkép olyanok is, hol csak 2 óra fordítatik hetenkint a számolásra. E tárgy fontossága ismét sajnosan emlékeztet arra, hogy az egyes iskolák tanrendjét nem egységes szabályok határozzák meg. Fel sem tehető, hogy oly tanuló, a ki hetenkint csak 2—3 óráig gyakorolta magát a számolásban, ha a félév leteltével egy másik iskolába lép át, eddig nyert számtani fogalmaival haszonnal hallgathassa a számtani előadást, midőn ott hetenkint 5 óra fordítatik e tantárgyra.

Az összes iskolákban középszámítással

az I. osztályra	4·5 órai
a II. osztályra	4·2 »
» III. osztályra	4·3 »
» IV. »	4·6 » oktatás esik. ²⁾

A következő osztályokban 4 óránál kevesebb idő fordítatott a számolásra:

nagykeresztutcai fiúiskola III. osztály	3 óra
» » leányiskola III. »	3 »

¹⁾ A megfelelő részletes adatok következők:

óra hetenként	I. osztály		II. osztály		III. osztály		IV. osztály.	
	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra
1	—	—	—	—	35	35	21	21
1½	—	—	71	106.5	—	—	—	—
2	343	686	1229	2458	—	—	—	—
2½	148	370	316	790	—	—	—	—
3	1470	4410	327	981	—	—	—	—
3½	197	689.5	—	—	—	—	—	—
4	1092	4368	—	—	—	—	—	—
4½	76	342	—	—	—	—	—	—
5	78	390	—	—	—	—	—	—
Összesen	3404	11255	1943	4335	35	35	21	21

²⁾ Az idevonatkozó adatok a következők:

óra hetenként	I. osztály		II. osztály		III. osztály		IV. osztály.	
	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra
2	—	—	83	166	49	98	—	—
2½	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	—	58	174	32	96	9	27
3½	77	269.5	88	308	91	318.5	21	78.5
4	1625	6500	969	3876	525	2100	222	888
4½	483	2173.5	158	711	103	463.5	125	562.5
5	1126	5630.5	587	2935	544	2720	596	2980
5½	93	511.5	—	—	106	583	—	—
Összesen	3404	15084.5	1943	8170	1450	6379	973	4531

kétszivutczai fiiskola	II. és III. oszt.	2 óra
Elisabethinum leányiskola	» » » »	2 »
státió-utczai	I. b. I. c. »	3 ¹ / ₂ »
bérekocsis-utczai vegyes-iskola	II. oszt.	2 »
kalváriatéri	» » II. III oszt.	3 »
szénatéri fiiskola	II. »	3 »
» leányiskola	I. 2 ¹ / ₆ , II. 3 ¹ / ₂ , III. 2, IV. 2	»
ferencz-utczai leányiskola	II. 2, III.	1 ¹ / ₂ »
» fiiskola	II. 2, III.	1 ¹ / ₂ »

Földrajz és történelem.

A földrajz kötelezett tantárgy a 3-és 4-dik évfolyamban, míg a történelem csak az 5 és 6. osztályban lenne tanítandó. Mindazáltal a földrajz és történelem a legtöbb iskolában együttesen adatik elő. És ez mindaddig, míg népiskoláink 5. és 6. osztálylyal nem bírnak, kívánatos is, annál inkább, mint hogy a népiskola a gyermekek nagy részének tudományos kiképzésében egyszersmind alap- és zárköül szolgál. E két tárgyból az oktatás az összes iskolákra nézve következő átlagot ad:

a III. osztályban	2·1 órát
» IV. »	1·9 » hetenkint. ¹⁾

Rajz.

A két felső osztály mindegyikében 3 óra van a rajzra megszabva. De a jegyzetben közölt számok szerint középszámítással esik

a III. osztályra	2·4 órai
» IV. »	2·5 » oktatás hetenkint. ²⁾

Az oktatás a törvény által kitűzött mértéknek tehát itt sem felel meg.

1) Részletes adataink:

	III. osztály		IV. osztály	
	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra.
1 óra hetenként	14	14	57	57
1 ¹ / ₂ » »	39	58.5	—	—
2 » »	1224	2448	887	1774
2 ¹ / ₂ » »	23	57.5	—	—
3 » »	75	225	29	87
Összesen	1450	3065.5	973	1918

2) Részletes adataink:

	III. osztály		IV. osztály.	
	tanuló	összesen óra	tanuló	összesen óra.
1 óra hetenként	15	15	—	—
1 ¹ / ₂ » »	—	—	—	—
2 » »	490	990	300	600
2 ¹ / ₂ » »	—	—	—	—
3 » »	352	1056	375	1125
Összesen	862	2061	675	1725

Ének.

Az énekre minden osztályban 2 óra fordítandó hetenkint, de a valóságban itt is kisebb eredményt nyerünk. És pedig volt:

az	I. osztályban	1·1 órai	
»	II. »	1— »	
»	III. »	1·2 »	
»	IV. »	1·4 »	oktatás hetenkint. ¹⁾

Női kézi munka.

Az erre fordítandó órák számát nem szabja meg a törvény. Iskoláinkban a női kézimunka tanítása átlag következőleg oszlott meg:

az	I. osztályban	volt 5·6 órai	
a	II. »	» 5·8 »	
»	III. »	» 5·9 »	
»	IV. »	» 5·9 »	oktatás hetenkint. ²⁾

E szerint e tárgy a népiskola négy osztályában közel 6 órát vesz igénybe.

Áttekintése az összes tantárgyaknak.

Ha befejezésül végig pillantunk népiskoláink mind a négy tanfolyamán, igen érdekes és tanulságos és az összes városi népiskolákra kiterjedő átnézetet nyerünk a tananyag eloszlására és a tanuló értékesítésére nézve. Az összes iskolákban esik t. i. hetenkint

hittanra	12357 tanulóóra ³⁾	vagyis 7.7%-a	az összes tanulóénekn.
magyar nyelvre	48495	»	» 30.7 » » »
német »	30132	»	» 19.— » » »
nyelv- és értelemgyak.	15646	»	» 9.8 » » »
számolás	34164	»	» 21.6 » » »
földrajz és történelem	4983	»	» 3.1 » » »
rajz	37864	»	» 2.4 » » »
ének	9073	»	» 5.7 » » »

100

¹⁾ Részletes adataink következők:

	I. osztály		II. osztály		III. osztály		IV. osztály.	
	tanuló	óra össz.	tanuló	óra össz.	tanuló	óra össz.	tanuló	óra összesen
1/2 óra hetenként	—	—	66	33	54	27	561	516
1 » »	2804	2804	1643	1643	1006	1006	—	—
1 1/2 » »	358	537	83	124.5	103	154.5	412	824
2 » »	242	484	151	302	287	574	—	—
Összesen	3404	3825	1943	2102.5	1450	1761.5	973	1385

²⁾ Részletes adataink ezek:

2 óra hetenként	82	164	32	64	—	—	—	—
2 1/2 » »	—	—	—	—	14	35	—	—
3 » »	75	225	—	—	—	—	—	—
6 » »	1306	7836	783	4698	551	3306	298	1788
Összesen	1463	8225	815	4762	565	3341	298	1788

³⁾ Kénytelenek voltunk itt ismét új műszavakat használni, hogy könnyebben megértessünk. »Tanulóóra« alatt értendő az órák száma \times órák számával, »osztályórák« = osztályok száma \times órák számával. E kifejezések mintájául a vasúti forgalomban szokásos és ott jobban meghonosult »ten-gelymérőföld«, »mázsamérőföld« stb. kitételek szolgáltak.

Ebből látjuk, hogy a tanidőnek közel $\frac{3}{5}$ -ét írás, nyelv és nyelvgyakorlatok veszik igénybe, több mint $\frac{1}{4}$ -ét számolás, és egy tizedrészen felül földrajz, történelem és ének. Legtöbb időt foglal el a magyar nyelv és a számolás. De a német nyelvre is hetenkint 30,000 óra fordítottatik, vagyis a magyar nyelvre eső időnek $\frac{2}{3}$ -da.

Ha továbbá megfigyeljük a tananyagának osztályonkénti eloszlását, a következő képet nyerjük:

I. osztály.

Esik hittanra	4538 óra	vagyis	6.6%	je az összes tanidőnek.
» magyar nyelvre	19759 »	»	28.8 »	»
» német »	14375 »	»	20.3 »	»
» nyelv- és értelem-gy.	11255 »	»	16.3 »	»
» számolásra	15084 »	»	22.— »	»
» földrajz és történ.	— »	»	— »	»
» rajzra	— »	»	— »	»
» énekekre	3825 »	»	5.5 »	»
			100	

Az első osztályban tehát több mint $\frac{3}{5}$ jut a nyelvgyakorlatokra, $\frac{1}{5}$ a számolásra és $\frac{1}{10}$ a vallásstanra és énekekre.

II. osztály.

Esik hittanra	3060 óra	vagyis	8.2%	je az összes tanidőnek
» magyar nyelvre	12768 »	»	34.3 »	»
» német nyelvre	6833 »	»	18.3 »	»
» nyelv- és értelemgy.	4335 »	»	11.6 »	»
» számolásra	8170 »	»	22.— »	»
» földrajz és történ.	— »	»	— »	»
» rajzra	— »	»	— »	»
» énekekre	2102 »	»	5.6 »	»
			100	

Ez osztályban a magyar nyelv az összes tanidőnek több mint két harmadát veszi igénybe, a német nyelv közel egy ötödét, a számolás valamivel többet egy ötödénél.

III. osztály.

Esik hittanra	2813 óra	vagyis	9.2%	je az összes tanidőnek
» magyar nyelvre	9330 »	»	30.1 »	»
» német nyelvre	5596 »	»	18.1 »	»
» nyelv- és értelemgy.	35 »	»	0.1 »	»
» számolásra	6379 »	»	20.7 »	»
» földrajz és történ.	3065 »	»	9.8 »	»
» rajzra	2061 »	»	6.6 »	»
» énekekre	1761 »	»	5.6 »	»
			100	

Mivel ez osztály tanterve új tárgyakkal, t. i. földrajzzal és rajzolásal bővül, a többi tantárgyak óráinak eddigi száma aránylagosan kevesbedik. A nyelvoktatás ez osztályban hetenként 4000 órával csökken, azonban még mindig a tanítási idő felét teszi; a számolásban való oktatás is 10%-al meg van szorítva, és a tanidő $\frac{1}{5}$ -ét teszi.

Ellenben mint új tárgyak földrajz és rajz járul hozzá, melyek a tanítási idő 15%-át veszik igénybe.

IV. osztály.

Esik hittanra	1946	óra vagyis	9. %-je	az összes tanidőnek.
» magyar nyelvre	6638	» »	31	» » »
» német »	3328	» »	15.5	» » »
» nyelv- és értelemgy.	21	» »	—	» » »
» számolásra	4531	» »	21.2	» » »
» földrajz- és történ.	1918	» »	8.9	» » »
» éneke	1385	» »	9.1	» » »
» rajzolásra	1725	» »	8.8	» » »
			100	

A nyelvek itt még gyengébben vannak képviselve, mint a harmadik osztályban, a számolás itt is egy ötödét igényli a tanidőnek, miglen földirat és rajzra, valamint éneke és hittanra annak 15%-a esik.

Ezzel bezárjuk a tananyag megoszlása fölötti és az 1871/72-ki iskolai évre vonatkozó vizsgálatunkat, a nélkül hogy az 1872/73-ki tanévre hasonló vizsgálatot kísértünk volna meg. A tantervek egyik évről a másikra oly csekély változást szenvednek, hogy azon fáradságra, melylyel ilyenmü összeállítások járnak, csak nagyobb időközökben, talán minden öt évben fogjuk magunkat elszánhatni.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az iskolai felügyelet.

A fővárosi iskolaszékek eltérő szervezete. — Statistikai adatok az iskolaszékek által gyakorolt felügyeletről. — Következtetések.

Az 1868. XXXVIII. t. cz. az iskolai szervezet sulypontját az iskolaszékekbe helyezi. Ezek választják és bocsátják el a tanítókat, határozzák meg ezeknek fizetését, öröködnék az iskolakényszer foganatosítása fölött, rónak büntetéseket a hanyag szülőkre, gondoskodnak iskolaépületek felállításáról és berendezéséről, első folyamódásilag járnak el fegyelmi ügyekben és a szülők és tanítók közötti surlódásokban stb. Ezen széles hatáskörrel szemben a (kerületi) iskolatanácsnak, mely minden három hónapban egyszer gyül össze, csak felügyelő szerep jut.

Az iskolaszékek ezen most jelzett hatásköre azonban a törvény 127. §-ában tartalmazott kivételes intézkedés által a fővárosra nézve tetemesen meg van szorítva. A fővárosban ugyanis az iskolavagyon fölött a községi hatóság rendelkezik, míg a tanítók választása a községi hatóság és az iskolatanács között van megosztva.

A fővárosi iskolaszékek hatáskörének ezen megszorítása okadatolva van ugyan, azonban, fájdalom, némi hátrányokat is vont maga után.

Azon körülmény, hogy nagyvárosban a helyi kiterjedés és a lakosság nagysága következtében több iskolának kell létezni, amaz alternatívára vezet, hogy vagy az egész lakosságot egyes önálló iskolaközségekre oszszuk, vagy pedig, hogy a tanügy igazgatását központosítsuk. A városunkban uralkodó viszonyok mellett az első megoldás nagy veszélyvel járna. Az iskolaszékek a kerületek s nem az összlakosság által választatván, általában véve ugyanazon szellemi magaslaton állanak, mint az illető kerületek, melyekből származnak. Minthogy pedig városunk egyes részeiben az általános miveltség igen különböző, attól kellene tartani, hogy néhány kitünően vezetett iskola mellett mások határozott sülyedésnek mennének elébe. Iskoláink érdekében ennélfogva szükséges volt az iránt gondoskodni, hogy a fővárosi iskolarendszer sulypontja oly testületbe helyeztessék, mely a legjobb erők központosítása által legtöbb kezességet nyújt a legyőzendő nagy feladat helyes felfogására nézve. E szándék az által éretik el, hogy a tanítók választása az iskolatanács és a városi hatóság által történik. Hasonló aggodalmak támadnak az iskolai vagyon decentralizált kezelése iránt is, a miért az iskolai igazgatás ezen ága is a városi tanácsra ruháztatott.

Ilyképen a fővárosi iskolaszervezet súlypontja nem az iskolaszékekben, hanem a városi hatóságban, még pedig főképen a tanácsban, illetőleg az ennek kebelében fennálló iskolai osztályban nyugszik. A tanács az, mely az iskolatanács javaslatára a tanítókat élethossziglan kinevezi, az iskolavagyont kezeli, javaslatait iskolaépületek felállítására iránt a közgyűlés elé terjeszti, a tanítók áthelyezéséről intézkedik, szóval az iskolai ügyek igazgatását vezeti.

Ha azonban a fentebbiek alapján be is kell ismernünk, hogy a fővárosban behozott iskolaigazgatás központosítása a fennálló körülmények által igazolva van és kívánatos, azt sem lehet tagadni, hogy ez által másrészt az iskolaszékek jelentősége és hatásköre meglehetősen alárendeltté vált. A fővárosi iskolaszékek csak terhekben és kötelességekben osztozkodnak, — jogokkal ellenben nem igen bírnak. Így pl. pénzügyi dolgokban az iskolaszékek csak meglehetősen szűk rendelkezési joggal bírnak, mely annyira sem terjed, hogy érdemesült tanítóknak jutalmat szavazhassanak meg, vagy — mint ezt a népiskolai törvény az iskolaszékek kötelességévé teszi — hogy a szegény gyermekeket télen ruhával lássák el. A fővárosi iskolaszékek továbbá sem az iskolatanácsban, sem a városi tanügyi bizottságban nincsenek képviselve; nem bírnak semmiféle befolyással a tanítók választására vagy elmozdítására; megkérdezésük nélkül kibocsájtott rendeleteket és a tudtok nélkül történő tanítói áthelyezéseket egyszerűen tudomásul kell venniök, tekintet nélkül arra, valjon ez által egy tehetséges erő iskolájuktól elvonatik, vagy egy nem kedvelt oda beosztatik stb. Előre látható volt, hogy ily körülmények ezen intézmény fejlődésére kedvező befolyással nem lehettek, s az itt következő statisztikai adatok ezen aggodalmat igazolják is, bizonyítván, hogy a fővárosi iskolaszékek sem a lakosság, sem az iskolaszéki tagok részéről nagyobb szerű méltatásban nem részesülnek.

Szembeötlő tanúságot arra nézve, minő jelentőséget tulajdonít a közönség a fővárosi iskolaszékeknek, a legújabb iskolaszéki választások nyújtottak, melyek iránt a közönség a legnagyobb közönnyel viseltetett. Egyetlen egy választókerületben sem adatott be száznál több szavazat, de voltak kerületek, melyekben csak 15—40 ember érezte magát indítatva a szavazásra. ¹⁾

Hogy pedig a szűk hatáskör, mely iskolaszékeinknek adatott, a meglehetősen jelentéktelen szerep, mely a fővárosi iskolaügy jelen szervezetében ezen hatósági közegeknek jut, a tagok buzgalmára is benítolag hatott, ép oly szomorú mint nagy jelentőségű tény. Jelentőségét különösen azon tanulásban találjuk, hogy épen a lakosság legjobb köreiből választott iskolaszékek tanúsítanak legkétségtelenebb ellenszenvet, hogy azon szűk hatáskörben, mely nekik hagyatott, résztvegyenek. Vizsgálat alá vévén t. i. azon módot, mely szerint az iskolaszéki tagok iskolafelügyeleti kötelezettségüknek megfelelnek, e vizsgálatnak a következőben közölt eredményéből kitünik, hogy az iskolaszéki tagok, bár egyesek lankadatlan szorgalom és ügyszeretet által ki is tűnnek, egészben véve mégsem feleltek meg a rájuk ruházott iskolafelügyeleti kötelességnek.

A népiskolai törvény azt követeli, hogy minden osztály hetenként legalább egyszer látogatassék meg az iskolaszék valamelyik tagja által. Ezen intézkedés értelmében minden osztálynak az iskolaév folyamában legalább negyvenszer kellene meglátogatni. Ha azonban a 8. sz. táblán tartalmazott adatokat áttekintjük, azt látjuk, hogy

¹⁾ Erre nézve l. közelebről K Ö R Ö S I »Pestvárosi statisztikai évkönyv« I. 347. l.

az 1871/72-ki iskolaévben 129 tanteremből csak kettő, a rákövetkező évben pedig 133 tanteremből szintén csak kettő részesült a törvényesen meghatározott iskolai felügyelet ezen minimális mértékében. Ugyanezen tábla bizonyítja, hogy négy-ötöd része a tantermeknek egy év folytán kevesebb mint 10 látogást nyert, hogy az osztályok tetemes részének oly iskolai felügyelettel kell beérnie, mely abban áll, hogy az iskolaszék egy tagja egyszer-kétszer az évben néhány perczig a tanteremben jelen volt, hogy azonban mindkét évben tíz osztály az iskolaszékek részéről egészen ki is felejtetett, az iskolaszékek egyetlen egy tagja sem törődván ugyanis egész éven át velők.

Ezen, 1871—72-ben kifelejtett tíz osztály közül három a terézvárosi templomtéri és hét a lipótvárosi templomtéri iskolában van. A rákövetkező évben a lipótvárosi templomtéri iskola osztályait mind látogatták, míg a terézvárosi templomtéri iskolában ismét három osztály, azonkívül a státió-utcai iskolában hat osztály maradt felügyelet nélkül.

Ha e körülményt tekintetbe vesszük, akkor egyszersmind meg van azon különben fel nem fogható ténynek magyarázata is, hogyan maradhattak — mint ezt a taneszközökről szóló fejezetben kimutattuk — oly nagyszámu I. és II. osztályok, sőt egész iskolák számológép nélkül. A tanítók, hogy a gyermeknek a számokat és a tizedes rendszert szemléltethetővé tegyék, ily osztályokban gombokkal, krajczárokkal, könyvekkel stb. kénytelenek manipulálni, vagy pedig a táblán adni elő. Az illető osztálytanítók folyvást panaszkodnak ezen, különben oly csekély költséggel járó taneszköz hiányán. Ha az mindazonáltal sem szereztetik be, ugy első sorban ugyan a vezető tanítókat, második sorban azonban az iskolaszékeket illeti a vád. Ha ezek iskolafelügyeleti kötelezettségüknek megfelelnek, ily fontos taneszköz hiánya felhívást kelt ki nem kerülhetne volna.

Hogy majdnem mindegyik iskolaszékben vannak egyének, kik kötelezettségüket a legelismerésreméltóbb buzgalommal teljesítik, az ismeretes, s a 8. sz. tábla alapján statistikailag is bebizonyítható. Kitűnik ez utóbbiból, hogy vannak iskolaszéki tagok, kik egy évben több mint huszszor voltak a tantermekben, kitűnik azonban az is, hogy ezeknek száma az 1871/72-ik tanévben csak tízen hat vala 135 tag közül, míglen a rákövetkező évben, daczára hogy a tagok száma 225-re emelkedett, azon tagok száma, kik az iskolát huszszornál többször látogatták meg, kilenczre csökkent. Ezek azonban még mindig kivételes esetek, melyekből az iskolaszékek kötelességérzete fölötti általános ítéletet nem vonhatunk. Az iskolaszéki tagok körében uralkodó közöny jellemzésére nézve a tulajdonképen döntő adat azon, a 8. sz. táblából látható tény, hogy az 1872/73-ki iskola-évben 229 választott iskolaszéki tag közül száz, sőt a megelőző évben 135 közül nyolczvanegy volt, ki az oltalmukra bízott iskolák küszöbét egyetlen egyszer sem lépte át!

Midőn itt áttérünk az osztálylátogató tagoknak egyes iskolaszéki kerületek szerinti felsorolására, s ebből azt látjuk, hogy az 1871/72-ki évben az iskolát egyetlen egyszer sem látogató.

az 1. kerületben (belváros)	15 tag közül 11 (= 73%)
» 2. » »	15 » » 8 (= 55%)
» 3. » (Lipótváros)	15 » » 12 (= 80%)
» 4. » (Terézváros)	15 » » 12 (= 80%)

» 5. kerületben (Terézváros)	15 tag közül	7 (= 47%)
» 6. » »	15 » »	8 (= 55%)
» 7. » (Józsefváros)	15 » »	11 (= 73%)
» 8. » »	15 » »	3 (= 20%)
» 9. » (Ferenczváros)	15 » »	9 (= 60%)

e ténynyel szemben szükségkép azon következtetésre kell jutunk, hogy ezen általános és a nyolczadiknak kivételével minden iskolaszékben mutatkozó kötelességmulasztásnak mélyebb, általánosabb okokból kell erednie. Azon, a fölhozott számok után tagadhatlan tény, hogy az iskolaszékek a nekik meghagyott feladatok legfontosbikának meg nem felelnek, annál súlyosabban nyom a latban, mert, mint már mondtuk, az iskolaszékek a társadalom legjobb köreiből szoktak kikerülni. Ha ennél fogva nem a rossz választásokban fekszik a hiba, ha meg kell engedni azt, hogy iskolaszékeink értelmes elemekből állanak, s ha mindazáltal igaz, hogy ezeknek semmi hajlandóságuk sincs a nekik átengedett szűk körön belül munkásságot kifejteni, úgy alig lehet mást föltennünk, mint azt, hogy ezen működési kör helytelenül szabattott ki, és hogy annak valamivel tágabbnak kellene lennie.

Díjtalan tiszteletbeli hivatalok általában csak úgy tudnak jól működni, ha a feladott kötelességekkel szemben bizonyos jogokat is élveznek. Fővárosi iskolaszékeink azonban oly tiszteletbeli hivatalok, melyeknek csak kötelességet kell teljesíteni, csak terheket viselni, a nélkül, hogy ezzel szemben a jogosult önértet annyira is tekintetbe vétetett volna, hogy azoknak az önállóságnak megfelelő foka meghagyatott volna, melynek hiánya tudvalevőleg különösen pénzügyi kérdésekben nyomasztóan éreztetik. Azon körülmény, hogy épen a bel- és Lipótváros, tehát a két legvagyonosabb városrész az, melyben a tagok buzgalma a fagyponthoz legközelebb áll, jelentőségteljes jeléül szolgálhat annak, hogy a dolgok jelen állásánál iskolaszékeink részéről nem sok várható. A legkevesebb, mit követelni lehet, az, hogy a fővárosi iskolaszékek jog- és kötelességköre miniszteri utasítás által szabályoztassék. A vidéki iskolaszékek számára e részben a szolgálati utasítás már 1869. évi június 4-kéről szóló miniszteri leirat által adatott ki; ellenben a fővárosi iskolaszékek illetőségi köre, fájdalom, mai napig sincs utasítás által körülírva, minek következtében egyrészt kifelé a hatáskör megszorítása állott be, míg másrészt befelé iskolaszékeink működésében az egyöntetűség és biztosság hiányzik.

Láttuk különben, hogy a fővárosi iskolaszékek működése nem irányadó, hanem csak felügyelő természetű. Ily körülmények között a fősúly egyrészt az iskolai és a városi tanácsban, másrészt az igazgató- és osztálytanítók működésében fekszik. Ha tehát iskoláink az iskolaszékek hiányzó ellenőrizete daczára is napról napra tökélyesbökké válnak és a lakosság elismerését napról napra nagyobb mérvben kivívják maguknak, úgy ez csak annak szolgáltatja tanúságát, mily kiválóan tudnak az ép említett közegek feladatuknak megfelelni: az iskolaszékek tevékenységének a fentebbi eredményből, fájdalom, keveset lehet tulajdonitanunk. Minthogy azonban oly organum, mely az iskolaéletben történőkkel közvetlen, személyes és folytonos érintkezésben áll, okvetlenül szükséges, kell hogy ezen organumok rendezése is sürgős tanügyi kérdésnek tekintessék.

HATODIK FEJEZET.

Az iskolás gyermekek.

A beiratkozók s a kimaradók száma.

CA beírottaknak s az év végével iskolába járóknak száma. — Az év folyamában kimaradtak nagy száma. — A kimaradás okai. — Az iskolaköteleztség kijátszása. — A kimaradások nagyobb száma a leányiskolákban. — Kimaradások városrészek szerint. — Halálozások.

A népiskolák négy alsó osztályába beírottak összes száma volt:

az 1871/72. iskola-évben 9,846

» 1872/73. » » 10,547.

Maga az iskolalátogatás azonban soha sem érte el egészen e számot; az év végével tényleg csak 7770, illetőleg 8336 gyermek járt iskolába. (L. az 1. és 2. számú táblát.)

Ha mindenekelőtt a kimaradások okait fürkészsük, ugy azt találjuk, hogy a más iskolába való átlépés által az összes kimaradásoknak csak 2—2 $\frac{1}{2}$ %-a okoztatott, és ugyanannyi halálozások által. A kimaradás többi 95%-a nincs közelebb-ről okadatolva, s e tekintetben egyszerűen csak annyit tudunk, hogy a gyermek »kilépett,« »kimaradt« stb. Bátran föltehető, hogy ez esetekben nagyobbbrészt az iskolai törvények vétkes kijátszása forog fenn. A szülők az iskolaköteles gyermeket beiratják, hogy kötelességüknek szinleg eleget tegyenek, de tényleg nem küldik iskolába hanem azon vannak, hogy mint »kimaradt« kitörültssek.

Az igazolatlan kimaradások nagy száma e szempontból méltán megérdemli figyelmünket. Az 1. és 2. sz. táblákban az illető adatok minden egyes osztályra vonatkozólag található (és pedig az elsőben az 1871/72-ik, a másodikban az 1872/73-ik évre) és e részletes kimutatások lehetővé teszik, hogy ezen rákfenét, mely esetleg érezhetően paralyzálhatja az iskolai kényszer czélját, egészen gyökeréig megismerhessük.

A gyermekeknek az iskolaév folyamában történő elmaradásához még tisztán statistikai szempontból is hozzá kell szólnunk. Ha ugyanis az iskolalátogatás nagyságáról, az iskolakötelesek számáról stb. beszélünk, ugy rendszerint az iskolai anyakönyvbe beírott gyermekek száma vétetik alapul. E szám azonban, mint látjuk, csak fictió, még pedig nemcsak azért, mert az évközben más iskolába átlépő gyermekeket kétszer vesszük számba, hanem azért is, mert a beírottak összesége még nem azonos

az iskolalátogatók összegével. Az ország fővárosában, tehát a legértelmesebb népesség körében és az iskolai kényszer szigorú keresztülvitelére irányult hatósági rendeletek súlya alatt is, a tanulók száma 25%-al kevesbedik az ok nélkül elmaradók által. Mily nagy lehet akkor a különbség a beiratkozók és a tetteleg iskolába járók közt kevésbé kedvező helyzetben lévő vidéki iskolákban? Igazi és hű iskolai statistika érdekében elkerülhetlenül szükségesnek tartjuk, hogy ne csupán a beirtottak számával dolgozzunk; sőt nagyon hajlandók vagyunk e számot, mely az év egy szakában sincs meg tényleg, az iskolastatistika legmegbízhatóbb adatai közé sorozni. A valóságot kétségtelenül jobban közelíti meg a beiratkozók s az év végén az iskolát tényleg látogók számából vont átlag.¹⁾ E középszám szolgált alapul, midőn a megelőző fejezetekben kitudandók voltunk, valjon a padok mennyisége vagy nagysága megfelelő-e, valjon a tantermek elég tágasak-e stb. A jelen fejezetben azonban, midőn a tanulókkal magukkal, azok nemével és nemzetiségével, korával és szorgalmával, előmenetével stb. foglalkozunk, csak azon tanulókat vesszük tekintetbe, kik az iskolát tényleg és a tanév végeig látogatták.

Alább adjuk az 1. és 2. sz. táblák alapján az iskolaszéki kerületek összeállítását, azon sorrendben, melyet azok a kimaradások szerint elfoglalnak. Ugyanis ezer-ezer beirt fiú és ugyanannyi leány közül az iskolaév közben igazolatlanul kimaradt:

az 1871—72-ki iskolai évben. ²⁾			az 1872—1873-ki iskolai évben. ²⁾		
Belváros	I.	118	Belváros	I.	104
Lipótváros	I.	160	Józsefváros	I.	135
Ferenczváros		162	Terézváros	I.	147
Belváros	II.	175	Belváros	II.	166
Józsefváros	I.	176	Ferenczváros	I.	199
Terézváros	I.	182	»	II.	204
»	II.	235	Józsefváros	III.	211
Józsefváros	II.	239	Lipótváros	I.	214
Terézváros	III.	280	Józsefváros	II.	214
			Terézváros	II.	297
			»	III.	231
			Lipótváros	II.	260
			Terézváros	IV.	301
			Józsefváros	IV.	303

Hogy a kimaradás gyakoribb előfordulását joggal lehet a műveltség és felvilágosodás kisebb foka által okozott jelenségnek tekinteni, azt már azon körülmény is bizonyítja, hogy a kimaradások legnagyobb része a szegény, főképp munkások által lakott városrészekre esik. E tekintetben csak a Ferenczváros képez kivételt, mely városrészben sokkal ritkább a kimaradás, mint az vagyonossága után várható volna. A kimaradások városrészek szerinti összeállítását a következő eredményekre vezet:

1000 beirtott közül kimaradt:

	1871—72	1872—73
a belvárosban	155	154
» lipótvárosi belső iskolákban {		214
» » kültelki » {	160	260

¹⁾ V. ö. a megfelelő 3. sz. táblát.

²⁾ Az iskolaszékek számozását illetőleg lásd a 4. sz. táblát.

	1871—72	1872—73
Terézvárosban	233	211
Józsefvárosban	211	193
Kőbányán	318	303
Ferenczvárosban	162	208
Az egész városban	199	200

Ha a kimaradások számát az illető iskolás gyermekek neme szerint vizsgáljuk, azon tény megismerésére jutunk, hogy a kimaradások majd felével gyakoriabbak a leányoknál, mint a fiuknál, — oly tény, mely figyelmünket különösen azért vonja magára, mert szintén megerősíti azon föltevést, hogy a szülők jóval kevesebb figyelmet fordítanak leányaik tanítására, mint a fiukéra.

Ugyanis 1000 beírott fiu közül kimaradt 174, ellenben ugyanannyi leány közül 232.¹⁾

Szükségesnek tartjuk névszerint felsorolni azon iskolákat, melyekben különösen nagy az ok nélkül kimaradtak száma; ezek (az 1872/73. iskolaévben) a következők:

A. 16 sz. (városligeti, herminamezei) fiiskola	270 ‰
» 23. » (kálváriatéri)	265 »
» 30. » (ferenczutcza)	256 »
» 26/7. » (kőbányai)	325 »
» 5. » (lipótvárosi templomtéri) leányiskola	259 »
» 6. » (kültelki)	327 »
» 8. » (terézvárosi templomtéri)	266 »
» 13. » (hajósutcza)	269 »
» 15. » (Elisabethinum)	295 »
» 16. » (terézvárosi herminamezei)	469 »
» 22. » (békocsisutcza)	394 »
» 33. » (szénatéri)	310 »
» 26/7. » (kőbányai)	277 »

A kőbányai fiiskola, a lipótvárosi kültelki iskola leányosztályai, az Elisabethinum, a békocsisutcza, a szénatéri s a herminamezei iskola (utóbbiban a beírottaknak majdnem fele marad ki!) igen nagy elmaradást mutatnak, mely körülmény az iskolaszékek különös figyelmét érdemelné meg.

Halálozás miatt az 1871/72. évben , $\frac{2}{3} \text{ ‰}$
a következőben csak $\frac{4}{10} \text{ ‰}$
maradt ki, és pedig esett minden 1000 tanulóra

	1871—1872—1873
a belvárosban	3.3
» Lipótvárosban	5.8

¹⁾ A kimaradások száma és nem szerinti eloszlása mindkét észlelt iskolaévben feltűnően állandó maradt; t. i.:

1871/72 évben:	1962, 9846 beírott közül = 19.9 ‰
1872/73 »	2113, 10587 » » = 20.— »

nem szerint:

1871/73:	961, 5535 beírott fiu közül = 174 ‰	1001, 4311 beírott lány közül = 232 ‰
1872/73:	1064, 6008 » » » = 177 »	1049, 4529 » » » = 231 »

a Terézvárosban	3.5
» Józsefvárosban	6.7
» Ferenczvárosban	7.7 haláleset.

Bármily csekélyek is e számok és bármily kevésbé alkalmasak arra, hogy általános következtetések alapjául szolgáljanak, e néhány adat mégis elég arra, hogy a józsef- és ferenczvárosi lakosságnak már másutt is bebizonyított mostohább életviszonyait feltüntesse.

A szülők foglalkozása.

Különböző tekintetek kívánatossá teszik, hogy tudomással birjunk, valjon a társadalom mely osztályához tartoznak a nyilvános iskolába járó gyermekek. Mint-hogy a tandíj egy minimumra (havonként 35 kr.) van leszállítva, sőt ez is soknak elengedtetik (lásd alább az illető fejezeteket), várható, hogy a gyermekek nagyobb része a szegényebb osztályokból kerül ki.

Az 1871/72. iskolaévben a legszámosabban képviselt keresetágak ezek voltak:

Munkás és napszámos	833
kereskedő	583
hivatalnok	515
özvegy	508
szabó	424
czipész	400
gazda, majoros és földbirtokos	348
szolga	293
vendéglős és kávé	287
asztalos	282
kőfaragó	213
fuváros	205
lakatos	113

Ebből látjuk, hogy a legszegényebb, t. i. a munkásosztály, legnagyobb számmal szerepel, de azt is, hogy utána közvetlenül következnek a kereskedők, hivatalnokok és egyéb a középosztályhoz tartozó szülők, miből kiderül, hogy a városi nyilvános iskolákat a középosztályok is erősen veszik igénybe. (L. különösen a 11. számú táblát.)

A 11. sz. táblán részletezve van a szülők foglalkozása osztályok szerint is és valamint egyebütt, úgy itt is azon észrevételre nyilik alkalom, hogy az iskolalátogatás a felsőbb osztályokban aránytalanul csökken. Így az első osztályba járó 503 munkásgyermeknek csak 197 felel meg a második osztályban; hasonlóképen az első osztályban 176, a második osztályban csak 101 czipészgyermeket találunk; a vendéglősök gyermekei közül 130 van az első, 79 a második osztályban; fuvárosok gyermekei közül 116 az első, 53 a második osztályban.

Az év végén iskolába járó tanulók száma és kora.

A gyermekek száma a négy tanfolyam mindegyikében. — Az iskolalátogatás feltűnő hanyatlása a magasabb osztályokban, különösen a leányoknál. — A gyermekek kora. — Későn kezdett iskolázása a gyermekeknek, különösen a leányoknak. — Tízenkét éves sőt idősebb ábeczések.

Az elemi iskolát látogató gyermekek száma volt az 1871/72. iskolaév végén 7770 és 1872/73. végén 8336; a növekedés tehát majdnem 8 % -ot tesz, mindenesetre többet, mint magának a lakosságnak gyarapodása. Az iskolák nagyobb látogatottságára bizonyára befolyással bír egyrészt az iskola-kényszer szigorú keresztülvitele, másrészt a városi nyilvános iskolák növekedő kedveltsége.

Egyes osztályok szerint következőképen oszlott meg a gyermekek száma:

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.
1871/72.	3484	1943	1450	973
1872/73.	3382	2252	1606	1096

Igen fontos azon tünemény, hogy a gyermekek száma a felsőbb osztályokban aránytalanul fogy, mint ezt egy későbbi, a gyermekek korából levont bizonyíték még jobban fogja megvilágítani. Ezt leginkább azzal magyarázhatni, hogy az érettebb koru gyermekeket szeretik az iskolától elvonni és házi vagy más teendőkre alkalmazni. Figyelmet igényel azon körülmény is, hogy a felsőbb osztályokba átbocsátott gyermekek száma is megfogy. Így tapasztaljuk, hogy míg 1872. augusztusban 3404 tanuló járt az első osztályba, ugyanazon évi októberben csak 2252 iratá be magát a II. osztályba, ami 1152 hiányt tesz; hasonlóképen ama 1943 gyermek közül, kik 1872. augusztus havában a II. osztályt látogatták, csak 1606 jelentkezett ugyanazon évi októberben a III. osztályba, mi 337 különbséget mutat az augusztusban a III. osztályba járó 1450 gyermek közül csak 1096 iratá be magát a IV. osztályba, tehát 354 hiány. ¹⁾

A tanulók korát az 1871/72 és 1872/73 mindkét évről, tanfok szerint a 12. sz. tábla foglalja magában. Ebből a következő részleteket merítjük: volt

	1871—1872.			1872—1873.		
	fiú	leány	összes.	fiú	leány	összes.
5—6 éves	184	120	304	81	76	157
6—7 »	625	396	1021	718	482	1200
7—8 »	896	642	1538	901	585	1486
8—9 »	856	630	1486	954	673	1627
9—10 »	692	542	1234	883	578	1461
10—11 »	574	447	1021	672	571	1243
11—12 »	435	310	745	395	295	690
12—13 »	203	126	329	200	162	362
13—14 »	44	42	86	67	30	97
14 » fölül	5	1	6	10	3	13
Összesen	4514	3256	7770	4881	3455	8336

¹⁾ Itt az ismétlődőket szándékosan kihagyjuk a számításból, mivel e czímen minden osztályban egy bizonyos százalék hozzáadandó és körülbelül ugyananyi levonandó volna.

Osztályok szerint vizsgálván a gyermekek korát, áttekintés végett tanácsos a törvényszerinti rendes koruak számát azoktól megkülönböztetni, kik e kort még el nem érték vagy már meghaladták. Rendes koruaknak tekintjük az 1871/72 iskolai évben: az I. osztályukat, ha 1865-ben születtek vagyis ha 6-ik évüket betöltötték.

a	II.	»	»	1864-ben	»	»	»	7-ik	»	»
»	III.	»	»	1863-ban	»	»	»	8-ik	»	»
»	IV.	»	»	1862-ben	»	»	»	9-ik	»	»

Hasonlóképen az 1872/73-ik iskolai évben rendes koruaknak tekintjük az

I. osztálybelieket, ha 1866-ban születtek										
a	II.	»	»	1865-ben	»					
»	III.	»	»	1864-ben	»					
»	IV.	»	»	1863-ban	»					

Ily számítás alapján volt	1871/72	1872/73.
rendes koru	22.4 ^o / _o	24.3 ^o / _o
ezen alul	6.5 »	4.1 »
ezen felül	71.1 »	71.4 »

A korviszonyok tehát mindkét évben körülbelöl egyenlők voltak; a szabályszerű kort meghaladtak száma azonban az utóbbi évben inkább emelkedett. Ez összehasonlításból azon említésre méltó tény derül ki, hogy a gyermekeket sokkal később iratják be, mint ezt a törvény fölteszi.

Ha a korévek eloszlását tanfolyamok szerint vizsgáljuk, ugy az 1871/72. iskolai évben esik az

	I.	II.	III.	IV. osztályban
a rendes koruakra	24— ^o / _o	20— ^o / _o	17.4 ^o / _o	17.4 ^o / _o
» koron aluliakra	11.4 »	6.8 »	4.1 »	4.1 »
» » felüliekre	64.6 »	73.5 »	78.2 »	78.5 »
	100 ^o / _o	100 ^o / _o	100 ^o / _o	100 ^o / _o

Hasonló összeállítás az 1872/73. iskolai évre nézve, midőn a születési évek egy-egy évvel későbbiek, következő eredményre vezet:

	I.	II.	III.	IV. osztály ^o)
szabályszerű korban	32.8 ^o / _o	20.2 ^o / _o	18.3 ^o / _o	16.4 ^o / _o
ezen alul	4.6 »	3.9 »	3.2 »	4.7 »
ezen felül	62.6 »	75.9 »	78.5 »	78.9 »
	100 ^o / _o	100 ^o / _o	100 ^o / _o	100 ^o / _o

1) Az absolut számok ezek:	I.	II.	III.	IV. osztályban
szabályszerű koru volt	919	407	252	170
ezen alul	284	112	59	3 ^o
ezen felül	2201	1424	1139	764
	3404	1943	1450	973

2) Absolut számaink ezek:	I.	II.	III.	IV. osztály
szabályszerű korban	1110	457	294	185
ezen alul	155	85	51	46
ezen felül	2117	1710	1261	865
	2252	1606	3382	1096

Az arányszámok tehát az utóbbi években egészben véve lényegesen nem változtak; legnagyobb különbséget találunk az I. osztályban, hol az utolsó évben 8%-al több gyermek áll szabályszerű korban; ellenben az ezen koron aluliak száma majdnem ugyanannyival fogyott. A szabályos kort meghaladottak száma általában jelentékenyebb a felsőbb, mint az alsóbb osztályokban. Mindkét év átlaga szerint szabályszerű korú volt az I. osztályban a gyermekeknek alig $\frac{1}{3}$ -da, a másodikban éppen $\frac{1}{5}$, a harmadikban és negyedikben körülbelül $\frac{1}{8}$; ellenben a szabályszerű kor fölött volt az első osztályban az összes gyermekek $\frac{2}{3}$ -da, a másodikban $\frac{3}{4}$ -de, a harmadik és negyedikben több mint $\frac{3}{4}$ -de, oly eredmény, mely nem enged éppen kedvezőleg nyilatkoznunk a lakosság 'művelődési törekvéseiről. Ezen vizsgálódásban mindenestre az első osztály bír döntő befolyással, míg a felsőbbek, illetőleg az azokról közölt számok, csak az első osztály eredményeiként szerepelnek. Már pedig az első osztály által feltüntetett kép épenséggel nem megnyugtató. Így az 1872—73 évben azt találjuk, hogy az I. osztály 1110 szabályszerű korban álló tanuló mellett, nem kevesebb mint 2117-et számlál, kik már e koron túl vannak, a mi majdnem 63%, ezek közül pedig 224 oly idős volt, hogy már a gymnáziumba, vagy reáltanodába is járhatott volna. Mi több, 24 oly ábécézést is találunk, kik már a 15-dik évet is túlhaladták volt, midőn az olvasás, írás és számolás elemeinek oktatásában először részt vettek.

A 12. sz. tábla az adatokat korévek szerint is és a nem megkülönböztetésével tartalmazza. E szempontból kiindulva a következőket találjuk: ¹⁾

	1871/72		1872/73	
	fiu	leány	fiu	leány
szabályszerű korban	25.6	18.1	27.—	20.9
ezen alul	7.4	5.2	4.7	3.5
» felül	67.—	76.7	68.3	75.6

Kitűnik ezen számokból, hogy a fiuk általában korábban küldetnek iskolába, mint a leányok.

A végből, hogy az iskolaköteles korban állók iskoláztatásáról tudomást nyerhessünk, összehasonlítottuk az iskolába járók számát azoknak számával, kik az 1870-ki népszámlálás alkalmával a megfelelő korban állottak, megjegyezzük azonban, hogy az utóbbi szám azóta természetesen változott.

1870-ben a 6—10-ik korévben álló fiuk összes száma 5900-at tett, míg ugyanazon korban álló leány 6300 volt. Ha a szülők mindkét nem iskoláztatására egyenlő gondot fordítanak, az iskolába járó leányok számának is nagyobbnak, vagy legalább is akkorának kellene lennie, mint a fiukénak. E helyett azt találjuk, hogy a fitanulók száma a leánytanulókét 1872/73-ban ezernél többel haladja meg, azaz, hogy minden 100, iskolába járó fiura nem, mint várni lehetne 110, hanem csak 67

¹⁾ Absolut számaink következők:

	1871/72		1872/73	
	fiu	leány	fiu	leány
szabályszerű korban	1158	590	1322	724
ezen alul	328	166	219	118
ezen felül	3028	2500	3340	2613
	4514	3256	4881	3455

leány esik. Ha valószínű is, hogy a tanköteles leányok közül aránylag többet küldenek magániskolákba, mégis kétségtelen, hogy e gyermekek hozzászámításával sem volna a kellő arányszám helyrehozva. Különben a tanköteles gyermekeknek 1870. december havában történt összeírása is bebizonyította, hogy a szülők a leányok oktatására sokkal kevesebb gondot fordítanak, mint a fiukéra. Kiderült ugyanis, (v. ö. Pestvárosi statisztikai évkönyv. I. folyam.) hogy azon 6—14 éves fiuk száma, kik a szülők vagy mesterek saját vallomása szerint sem iskolába nem járnak, sem otthon tanításban nem részesülnek, 1715-re rúg, míg az oktatás nélkül felserdülő leányok száma 1930-at vagyis 13%-al többet tesz. Ugyanezen összeírás szerint a nem városi, hanem más tanodákban vagy otthon tanított 6—14 éves fiuk száma 2120, a leányok-é 2444.

N e m z e t i s é g.

Az év végével iskolába járó tanulók közül volt

	1871/72.	1872/73.
	5107	5864 magyar
	2509	2701 német
	88	96 tót
	66	75 egyéb nemzetiségű.
Összesen	7770	8336

Mindkét évben e szerint az összes gyermekek két harmada magyar, egy harmada német.

A 13. és 14. számú tábla a nemzetiségre vonatkozó adatokat kor szerint is tartalmazza. Ezen kimutatások alapján azon érdekes kérdés fejtegetésébe bocsátkozhatunk, vajon mily mértékben igyekeznek a különböző nemzetiségek gyermekeiket iskolába küldeni. E tekintetben azt találjuk, hogy a legalsóbb osztályban 7 éven aluli volt:

1871/72.	1872/73.
36.2%	40.5% a magyaroknál,
34.7 »	33.6 » a németeknél,
25.9 »	24.2 » a tótoknál.

Tehát a magyarok és németek, városunk két főnemzetisége, egyenlő buzgalmat fejtenek ki, hogy gyermekeik iskoláztatását minél előbb megkezdjék.

A tót népesség — a mennyiben ez a rendelkezésünkre álló kevés adatból általában megítélhető — ugy látszik hátramarad.

A 13. és 14. sz. táblák a nemzetiségek korviszonyai iránt is tartalmaznak adatokat, még pedig mind a négy évfolyamban és nemkülönbség szerint. E részletes kimutatásokból a következő főeredményeket igtatjuk ide:

1) A nemzetiség a beiratás alkalmával a szülők bemondása szerint jegyeztetik fel és nagyrészt megegyezik a gyermek anyanyelvével.

	m a g y a r			n é m e t		
	fiu	leány	Összesen.	fiu	leány	Összesen.
	1871—72.					
I. osztály	36.9	37.9	37.4	47.6	67.2	55.9
II. »	23.3	27.9	25.2	27.3	21.3	24.7
III. »	20.4	21.0	20.6	18.8	10.2	15.2
IV. »	19.4	13.2	16.8	6.3	10.3	4.2
Összesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	1872—73.					
	fiu	leány	Összesen.	fiu	leány	Összesen.
I. osztály	36.9	40.6	36.9	41.9	52.3	46.6
II. »	25.6	25.4	25.5	30.2	30.4	30.3
III. »	20.6	21.3	20.6	19.3	14.5	17.2
IV. »	16.9	12.7	17.0	8.5	2.8	5.9
Összesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%

V a l l á s.

E tekintetben következőleg oszlanak el a tanulók :

	1871/72.	1872/73.
katholikus	6694	6799
ágostai	60	162
református	389	368
zsidó	617	980
más vallásu	10	27
összesen	7770	8336

Ekkép az 1871/72-ki évben a katolikusok majd kilencz tizedét vagyis 86.2%-át tették az összeségnek, az ágostaiak és reformátusok együtt 5.8%-át és a zsidók 7.9%-át. A rákövetkező évben a katolikus tanulók száma 81.6%-ot tett, az ágostaiak száma háromszor akkora lett, a zsidóké felével gyarapodott.

A népszámlálási adatok szerint az iskolaköteles korban álló

katholikus ifjuság	76%	»	»	»
ágostai és reform. »	18.5 »	»	»	»
zsidó »	12.5 »	»	»	»

A katolikusok tehát leginkább látogatják a nyilvános iskolákat, legkevésbé a protestansok, különösen a luteránusok, amiből következtetni lehet, hogy ezek sürűben keresik fel a magán- és felekezeti iskolákat.

Ismételvén itt ama kérdést a népiskola idejekorán való látogatása iránt, melyet már fennebb a nemzetiségeknél tettünk, a 15. és 16. táblák adatai szerint, hol a tanulók vallás és korévek szerint kimutatvák, azt találjuk, hogy az I. osztályban 7 évnél fiatalabb volt:

	1871/72.	1872/73.
a katolikus tanulók közt	34.8%	36.0%
az ágostai és ref. » »	26. »	32.2 »
a zsidó » »	47.8 »	49.3 »

HETEDIK FEJEZET.

Az iskolamulasztások.

A mulasztások káros befolyása. — A mulasztások csekély átlagos mértéke. — Javulás 1871-ről 72-re különösen a fiúk iskolalátogatásában. — Az igazolt és nem igazolt mulasztások közti arány. — A mulasztások csökkenése a tanfolyam emelkedésével. — Mulasztások a gyermekek nemzetisége és vallása szerint. — Tandijmentesség és absentismus. — A mulasztások befolyása az előmenetelre, illetőleg a tanév ismétlésére.

Hogy egyes tanulók az iskolából órákig sőt napokig kimaradnak, oly dolog, mely bármennyire szolgáljon is akadályul a tanítás előmenetelének, mégis kikerülhetlen baj gyanánt kell hogy tekintessék. Betegség és családi körülmények e tekintetben a leggyakoribb és a legelutasíthatlanabb okok; valamivel szigorubbann kellene azon eseteket venni, midőn fagy vagy rossz időjárás indítja a szülőket vagy a tanulókat arra, hogy az iskolalátogatást abbaahagyják. A mennyiben pedig a szegényebb gyermekek elégtelen ruházata szolgál a mulasztás okául, az természetesen csak úgy lesz mellőzhető, ha a szükségelt ruhaneműek beszereztetnek.

Fontolóra vevén azt, hogy a tanítás minden tárgyban rendszeresen előrehaladó, hogy a szerzett ismeretek összege ha nem is minden órában, de mégis minden nap gyarapíttatik, hogy tehát az egyik napon szerzett ismeret a másnap megértendőnek kulcsát képezi, könnyen felfoghatjuk, mily komoly akadály az valamely osztály előmenetelére nézve, ha ma ezek, holnap amazok hiányzanak, ha ennél fogva az osztálynak csak egy kis törzse tud, a tanrendszerrel lépést tartván, folytonosan előre haladni, a gyakrabban kimaradottak fogalomkörében ellenben szükségképen hézagok támadnak. E hézagokat kitölteni a tanító egyik főfeladata, kinek e czélból tanítását lehetőleg individualizálnia, azaz, a mennyire lehetséges minden gyermekkel egyenkint foglalkoznia kellene. Hogy a távollét következtében támadt hézagok kitöltessenek, czélszerű eszközül szolgál az anyag gyakoribb ismétlése; minél többször ismétlődik azonban az iskolából való kimaradás, annál nehezebb lesz a tanítóra nézve minden tanulót a kitűzött tanczéljig vezetni, s ezen nehézség gyakran egészen a lehetetlenségig fog fokozódni.

Ha ennél fogva az iskolai mulasztást önmagában véve mint elkerülhetlen bajt kell is tekintenünk, úgy a gyakori kimaradást — mely a legtöbb esetben szándékos is, — mint az iskolai tanítás veljén rágódó rákfenét kell odaállítanunk, melynek kiirtását a legnagyobb komolysággal és az iskolai fegyelem minden eszközével szükséges megkísérteni.

A statisztikai hivatal az 1872-iki iskolaév végével s ismételve a rákövetkező évben, minden iskola részéről megküldette magának az összes iskolalátogatási jegyzőkönyveket, s azon fáradságot vevé magának, hogy minden osztályban tanulóról-tanulóra kipuhatolja, valjon mennyire rüg az általuk mulasztott tanórák száma?

E munka folyamában néhány tanférfinak azon kijelentésével találkoztunk, hogy e fáradságos munkától különös eredményt nem várnak. Mi azonban e nézetben soha sem tudtunk osztozni. Azok, kik tisztán formai eredményekkel érik be arra nézve, hogy az iskolalátogatás intensivitását megismerjék, pusztán a beírtak számát is elégségesnek fogják tartani. Már volt alkalmunk az ilynemű következtetések hiányos és önámító voltára rámutatni, s ez okból az iskolai év végével tényleg iskolába járók számát a statisztikai vizsgálódás helyesebb kiindulási pontja gyanánt állítottuk oda. Ha azonban az okból, hogy az iskolalátogatás intensivitása iránt csalódásban ne ringassuk magunkat, mindenekelőtt ki is törüljük azon gyermekeket, kik évközben az iskolából kiléptek, úgy még az ekkép nyert leszállított szám előtt is meg kell állnunk, hogy kérdezzük: valjon azon gyermekek, kik mint »jelenlevők állománya« a papíroson ki vannak mutatva, valóságban is látogatják-e az iskolát? És továbbá: ha mindezen gyermekek iskolába járnak is, történik és történt-e ezaz egész lefolyt tanév alatt oly pontossággal, melyen alul minden tanítás eredménytelenné és hiába valóvá válik? Ki akarná ezen, öumaguktól fölmerülő kérdéseket feleslegeseznek, ki az ily fontos körülmény megismerésére irányzott statisztikai működést czélnélkülinek tartani? Ha az ember valamely osztály állapota fölötti ítéletét csak az iskolai anyakönyvekre s a dolog mélyébe eléggé nem ható statisztikai közleményekre alapítja, könnyen megtörténhetik, hogy ott, hol azt véljük, miszerint több száz gyermek tódul naponként az iskolába és tömi meg a tantermeket, a tanító valóságban csak üres padoknak tart előadásokat. A ki pl. ismétlő iskoláink viszonyait saját tapasztalásból ismeri az meg fogja engedni, hogy ily körülmények nemcsak mint lehetőség a képzeletben, hanem fájdalom, nagyon is kézzelfogható valóságban léteznek.¹⁾ Ily tapasztalatok alapján azonban meg kell engedni azt is, hogy valamely iskola látogatottságának megítélésénél nemcsak a látogatók számát, hanem az iskolalátogatás intensivitását, azaz a mulasztások nagyságát is tekintetbe kell venni.²⁾

Az ez irányban eszközölt statisztikai vizsgálat eredményei iskolák és városrészek szerint az 1871—72-ki tanévre nézve a 17. sz. táblán, az 1872—73-ki tanévre nézve a 18. sz. táblán tartalmaztatnak, míg a 19. sz. tábla a főeredményeket átnézetes alakban összefoglalja. Az e táblákban lenyomott hosszú számsorok végeredményét azon örvendetes ítéletbe foglalhatjuk össze:

hogy habár az iskolai mulasztások, mint ez másként nem is képzelhető, az iskolás gyermekek egy részénél aggasztó módon lépnek is föl, egészben véve a pesti népiskolák átlagos iskolamulasztásai még sem nevezhetők tulságosak

¹⁾ A lipótvárosi templomtéri iskola ismétlő osztályaiba pl. több mint 200 tanuló van beírva, az év végén pedig még száz szerepel mint jelenlevő — papíroson. Szerző azonban 1872. és 1873-ban soha sem talált egy feltuzatnál többet az osztályban.

²⁾ Ezen adatok kétségkívül azok közé tartoznak, melyek az iskolaszékek működését a legjobban jellemezhetik s fölülte érdekes volna, ha az iskolamulasztások nagyságát az egész országról is ismerhetnők. E körülmény eddigelé — a mi tudomásunk szerint — még nem figyeltetett meg, sőt úgy tudjuk, hogy az országos felvételekben még a kilépők száma sem vonatik le, hanem hogy egyedül a beírtak száma szolgál az iskolázásra vonatkozó minden következtetés alapjául.

nak, és hogy különösen a betegség vagy másnemű fontos okok miatt igazolható mértéket szerfelett meg nem haladják.¹⁾

Térjünk már most át azon tényekre, melyeket a 17. és 18. sz. táblák előttünk feltárnak.

Csak ritkán fordulhat elő, hogy a tanuló az egész iskolai év alatt egy órát se mulasztson; ha tehát az 1871/72. és 1872/73. iskolai években ezer tanuló közt mégis hatvannál valamivel többet találunk, kik egyszer sem maradtak el, erre nem nagy súlyt fektethetünk, mert ezek többnyire oly tanulók lehetnek, kik az iskolai év vége felé iraták be magukat.

Közel 4000 olyan gyermek van, ki az iskolai órák 1—5%-át mulasztotta, ez tehát az összes tanulónak majdnem fele.

Öt egész tiz százalékgig — tehát átlag $7\frac{1}{2}\%$ -ot — mulasztott a gyermekek egy ötödrésze. Hét és fél százalék mulasztás annyit tesz, hogy a gyermek hetenkint rendszeren $1\frac{1}{2}$ órát mulasztott. Föltehető, hogy az ily mulasztással az oktatás még nem igen zavartatik.

Tíz egész husz százalékos mulasztás oly hanyag iskolalátogatást foglal magában, hogy az oktatástól minden héten egy egész nap elvonatik. E jelentékeny mulasztás hibájába esett átlag valamivel több, mint a gyermekek egy hetede.

Iskoláink jegyzőkönyvei azonban jelentékenyebb iskolamulasztásokat is mutatnak fel. Így az 1871/72. évben 332, az 1872/73. 299 oly gyermeket találunk, kik a tanórák 20—30 százalékát mulasztották, tehát középszámítással minden negyedik órában hiányoztak! míg 96 illetőleg 59 gyermek 30—40, 32 illetőleg 17 gyermek 40—50%-ot mulasztott, daczára ennek azonban mégis a 8000 tanuló összegében mint »iskolába járó« szerepel.

Föltéve, hogy az elmaradások káros befolyása csak akkor kezd mutatkozni, ha 10 tanóra közül egynél több mulasztatik el, azt találjuk, hogy az 1871/72. iskolai évben mindkét nemű 100 tanuló közül mulasztott:

kevesebbet	} mint a tanór. 10 %-át	71·86 %	fiu,	72·65 %	leány,	összesen	71·52 %
többet		28·14 »	»	27·35 »	»	»	28·48 »

ellenben az 1872/73-ki iskolai évben:

kevesebbet	} mint a tanór. 10 %-át	75·17 %	fiu,	73·56 %	leány,	összesen	74·49 %
többet		24·83 »	»	26·44 »	»	»	25·51 »

E szerint az 1872/73-ki év az előbbihez mérve lényeges javulást tüntet fel.

Hogy megfoghatóbbá tegyük, mily időpazarlást vonnak maguk után az iskolamulasztások, és hogy kiszámíthatassuk, mily időmennyiséget vonnak el az oktatástól az állítólag »iskolába járó« de tényleg mégis iskolakerülő gyermekek, célirányos lesz, ha számokban mérjük meg az elmulasztott tanórák mennyiségét.

Ezen számokat és azok arányát azon órák mennyiségéhez, melyek az egész év alatt az iskolában lettek volna töltendőek, a 17. 18. és 19. sz. táblákon iskolánként és osztályonként mutatjuk ki. A számítás következőkép történt. A tábla mindenekelőtt az

¹⁾ Ismételve hangsúlyozzuk, hogy csakis a 4 alsóbb osztályról van szó. Az ismétlő iskolákban ellenben igen rosszul állnak a dolgok. (L. e. könyv IX. fejezetét.)

iskolalátogatók számát tartalmazza. A kötőutczai fiúiskolának pl. két első A és B osztályát 72 tanuló látogatta tényleg. Az osztályok az év folyamában 206 iskolai napot számláltak, minden iskolai napra 4 tanóra esvén, ez egy éven át 824 osztályórát tesz, vagyis 824 órai tanidőt az illető osztály részére. Ha most a 72 tanuló minden nap pontosan jár iskolába, akkor összesen 59,328 órát töltöttek az iskolában, mely összeg a tanulóórák rovatába van beállítva. (L. a 19. tábla 4. rovatát.) Azonban ez iskolának első osztályában tényleg csak 4 tanuló töltötte be az egész 824, összesen tehát 3296 órát, míg 68 fiu együtt 56,032 óra helyett csak 50,036 óra tartamáig vett részt az oktatásban. A kötelestanulóórák összegének 59,328
megfelel tehát 53,332
tényleges tanulóóra, a mit jelenlétnek nevezünk, míg a kötelestanulóórák maradéka t. i. 5996

a távollétet vagyis a mulasztás által elvesztett órákat képviseli. Ily módon lehetővé válik a mulasztott órák arányát azon órák számához, melyek az iskolában lettek volna töltendőek (kötelestanórák) kifejezni. Az egész, 72 egyénből álló osztály részére, hol mindegyik tanuló más-más mértékben volt jelenlevő és távollévő, e szerint mégis bírunk a távollétnek közös mértékével, s ez 10·10% (5996 : 59,328).

Hasonló eljárást követtünk minden iskolánál és osztálynál s ezeknek összes eredményéből kiszámítottuk az összes városi iskolákban előforduló mulasztások közepszámát.

Ily számítások alapján (l. a 17. sz. tábla végét) azt találjuk, hogy a városi népiskolák összes ifjúságának az 1871/72-ki iskolai évben közel 7,500,000 órát kellett volna az iskolában töltenie, hogy az összes tanköteles gyermekek által elmulasztott órák száma ugyanazon évben több mint egy fél millió, t. i. 504,558 tanórát tesz, és hogy ennél fogva mindkét nemű tanulók mulasztása a városi iskolák minden osztályában az 1871/72. évre 6·7%-al fejezhető ki.

A 18. sz. tábla ugyanazon adatokat az 1872/73-ik évre vonatkozólag tartalmazza. A kötelestanórák száma tesz 8,235,114 az előbbi évhez képest tehát tekintélyesen emelkedett. Azonban a mulasztások száma mégis kisebb mint a múlt évben, t. i. 501,829 Tehát a tanulók összes mulasztása ez évben, az előbbi évnek 6·7%-a ellenében 6·1%-ra szállott.

Ha azt keressük, mikép aránylik a két nem mulasztása egymáshoz, úgy azt találjuk, hogy a mulasztás mind a fiuknál mind a leányoknál körülbelül egyaránt nagy. Tett t. i. az 1871/72-ik évben a kötelestanórák száma minden iskolában a fiuknál 4,121,882 a mulasztás 270,989 tanulóórát vagyis 6·5%-ot. Ugyanazon évben tett a kötelestanórák száma a leányoknál 3,340,461 a mulasztás 233,589 tanulóórát vagyis 6·9%-ot.

1872/73-ban a fiúk kötelestanóráinak száma 4,576,256 a mulasztás 262,355 tanulóóra, azaz 5·7%. A leányoknál kötelestanóra volt 3,658,858 a mulasztás 239,474 vagyis 6·4%. Ebből tehát kivüláglik, hogy 1871/72. évhez mérve javu-

lás állott be külön mindkét nemre nézve is, hogy azonban a javulás a fiuknál mégis jelentékenyebb.

A tanítók kötelessége, hogy minden elmulasztott óra igazolását követeljék. Az igazolás gyakran orvosi bizonyítványból, legtöbbször azonban csak a szülők néhány sorából áll, melyben bizonyítják, hogy gyermekük, sokszor jelentéktelen ok miatt, ott-hon maradt. Ez igazolások tehát igen csekély értékkel bírnak, s azért ránk nézve semmi különös jelentősége sincs, ha a 17. és 18. sz. táblákból kitetszik, hogy a mulasztások 50 %-a igazolva van. Mindazáltal határozott jelentőséggel bír, hogy a mulasztásoknak majd felerésze még ezen olcsó »igazolást« is nélkülözötte, és ennek folytán majdnem kizárólag a gyermekek kedvtelenségének és önkényes kimaradásának róható fel. Az egészen igazolatlan iskolamulasztások száma az 1871/72-ik évben tett:

a fiuknál	113,867	tanulóórát
» leányoknál	109,166	»
összesen tehát	223,033	»

Ha tehát a mulasztások száma egészben véve nem is oly jelentékeny, úgy az igazolás nélküli mulasztások száma nagyon is az. A mulasztások fele, úgy látszik, a gyermekek kedvtelenségében találja okát. E körülmény iskolaszékeinket ugyancsak komoly rendszabályok alkalmazására indíthatná. Az iskolai kényszer elvének nincs elég téve, ha a szülők egyedül arra szoríttatnak, hogy iskolaköteles gyermekeiket az anyakönyvekbe beírassák, hanem arra is kell következetesen felügyelni, vajon a gyermekek látogatják-e, és mily mértékben látogatják az iskolát?

E tekintetben az 1872/73-ik év majdnem ugyanazon eredményt mutatja fel, mint az imént vizsgált 1871/72-ik év.

Az egyes osztályokban a mulasztások a következő mérvben léptek föl (l. a 17. és 18. táblát és áttekinthetőbb alakban a 19. sz. táblát):

az 1871/72-ik évben volt

az I. osztályban	3,035,915	tanköteles óra; ebből elmulasztatott	236,529
a II. »	1,834,959	» » » »	129,941
» III. »	1,533,820	» » » »	88,783
» IV. »	1,057,649	» » » »	49,325
össz. az oszt.	7,462,343	tanköteles óra; ebből elmulasztatott	504,578

Százalékokban kifejezve jut az

I. osztályra	7.7 %	mulasztás
II. »	7.0 »	»
III. »	5.8 »	»
IV. »	4.6 »	»

Az 1872/73. évben a köteles órák száma

az I. osztályban	3,552,494	; ebből mulasztás	226,621
a II. »	2,209,915	» »	136,233
» III. »	1,692,393	» »	87,308
» IV. »	1,130,312	» »	51,667
összesen	8,282,114	ebből mulasztás	501,829

Százalékban kifejezve

az	I. oszt.	mulasztása	7.1 %
a	II. »	»	6.0 »
»	III. »	»	5.1 »
»	IV. »	»	4.5 »

E számokból azon örvendetes tény megismerésére jutunk tehát, hogy a mulasztások száma osztályról osztályra csökken.

Mindezen, az összes iskolákra vonatkozó adatok a 17. és 18. sz. táblán iskolánként és osztályonként részletezve vannak. Mielőtt azonban e részletes eredményekre áttérnénk, a fentebbi adatokat városrészek szerint akarjuk csoportosítani.

A köteles tanórák száma az 1871/72-ik évben mindkét nemnél együttvéve volt:

a	Belvárosban	1,416,677	;	ebből mulasztás	76,454	és pedig nem igazolt	20,431
	Lipótvárosban	845,370	»	»	51,801	»	17,895
	Terézvárosban	1,930,630	»	»	168,261	»	78,184
	Józsefvárosban	2,198,500	»	»	136,737	»	74,300
	Ferencvárosban	1,071,166	»	»	71,325	»	32,223
az egész városban		7,462,343	»	»	504,578	»	223,033

Százalékra átszámítva esik a

Belvárosra	5.4 %	mulasztás ; ebből igazolatlan	1.4 %
Lipótvárosra	6.1 »	»	2.1 »
Terézvárosra	8.7 »	»	4.0 »
Józsefvárosra	6.2 »	»	3.3 »
Ferencvárosra	6.6 »	»	3,0 »

1872/73-ban a köteles tanórák száma volt :

Belvárosban	1,322,670	ebből mulasztás	75,267	igazolatlan	18,931
Lipótvárosban	938,867	»	61,198	»	24,316
Terézv.	2,311,477	»	155,489	»	64,021
Józsefv.	2,514,807	»	147,824	»	74,441
Ferencv.	1,147,293	»	62,051	»	32,810
összesen	8,235,114	»	501,829	»	214,519

Százalékban esik tehát 1872/73-ban a

Belvárosra	5.7 %	mulasztás, ebből	1.44 %	nem igazolt
Lipótvárosra	6.5 »	»	2.59 »	»
Terézvárosra	6.7 »	»	2.77 »	»
Józsefvárosra	5.8 »	»	2.96 »	»
Ferencvárosra	5.4 »	»	2.86 »	»

Az egyes iskolákra áttérve, azt találjuk, hogy a legtöbb iskolamulasztást a következő iskolák mutatják fel:

az 1871/72-ki iskolai évben a			
terézváros templomtéri	10. sz. iskola	10.60 %	mulasztással.
hajósutczai	12. »	»	10.17 »
Elisabethinum	15. »	»	13.0 »
Kőbánya-ujhegyi	27. »	»	10.64 »

az 1872/73-iki évben:

Elisabethinum	15. sz. iskola	10.— ^o / _o	mulasztással
rákosi	17. »	» 11.44 »	»
szénatéri	33. »	» 8.27 »	»

Ugy látszik tehát, hogy ez iskolákban vannak az oktatást legkevésbé kedvelő elemek.

A nemzetiséget tekintve, kitűnik, hogy a magyarok szorgalmasabban járnak iskolába, mint a németek. Míg ugyanis egyrészt több magyar volt azon gyermekek közt, kik egy órát sem mulasztottak, még pedig 1871/72-ben 10,000 magyar közt 603, ugyanannyi német közül ellenben 538, másrészt azon gyermekek közt, kik többet mulasztottak mint a köteles tanórák 10°/_o-át, kevesebb magyar van, t. i. 1992, míg német 2611. Hasonlóképen az 1872/73-ik évben 10,000 magyar tanuló közt 630 találkozott, kik semmit sem mulasztottak, míg ugyanannyi német közt csak 499, ellenben a 10°/_o-nál is többet mulasztók száma tett a magyarok részéről 1743, a németek részéről 2492. A magyaroknak nagyobb buzgalma felismerhető még a tanulók ama töredékéből is, mely 50°/_o-ot sőt több órát mulasztott, melynél tehát tanítási eredményekről szó sem lehet. Ily a magyarok gyermekeinél volt 1871/72-ben (10,000 közt) 59, a németeknél 100; 1872/73-ban a magyaroknál 19, a németeknél 37, mint ez a 23. és 24. táblából kitetszik.

Mint említésre méltó körülményt kiemeljük, hogy a tót nemzetiségű gyermekek kik, mint tudjuk, a lakosság legszegényebb osztályából valók, korántsem látogatják oly hanyagul az iskolát, mint azt feltenni hajlandók lennénk. Az idevonatkozó számok oly csekélyek, hogy általános következtetések levezetésére nem alkalmasak (miért a 20. sz. tábla illető helyein szokott intő jelünket * is alkalmaztuk). Mindamellett az 1871/72. és 1872/73. évek átlaga szerint kiderül, hogy 184 tót nemzetiségű tanuló közül egészben csak 32, azaz az összeségnek $\frac{1}{6}$ része mulasztott többet, mint a köteles tanórák 10°/_o-át.

Vallásfelekezettek szerint nem találunk feltűnőbb különbségekre. A 21. sz. táblából ugyanis következő eredmények mutatkoznak. Az 1871/72-ik évben százszáz közül mulasztott a köteles tanórákból:

	0—10 ^o / _o	10 ^o / _o felül
katholikus	78.24	21.75
ágostai	71.67	28.33
református	79.95	20.05
zsidó	74.07	25.93

hasonlóképen az 1872/73. évben:

katholikus	80.24	20.76
ágostai	83.33	16.67
református	85.06	14.94
zsidó	77.55	22.45

A reformátusok és katolikusok ennél fogva legszorgalmasabban jártak iskolába, míg a zsidók gyermekei legtöbbször mulasztottak, a mi onnan is magyarázható, hogy a zsidók szombatban az iskolától távol szoktak maradni.

Végre még aziránt is indítottunk vizsgálatokat, valjon az iskola-látogatás

tekintetében van-e különbség a fizető és nem fizető gyermekek közt, mely tekintetben azon föltevés által vezéreltettünk, hogy az ingyen oktatásban részesülő gyermekek, mintegy elismeréseül, az élvezett jótéteménynek, nagyobb szorgalmat fognának kifejteni. Az eredmény azonban meglehetősen színtelen; mulasztott ugyanis az 1871/72. évben:

kevesebbet	} mint a tan-	a fizetők közül	78.65 %	és a nemfizetők közül	75.09 %
többet		órák 10 %-át	»	»	24.91 %

hasonlókép az 1872/73-ik évben:

kevesebbet	} mint a tan-	a fizetők közül	79.55 %	a nemfizetők közül	82.91 %
többet		órák 10 %-át	»	»	17.09 %

E szerint a tanpénz fizetése vagy nemfizetése az iskolalátogatásra befolyást nem gyakorol; minthogy azonban a megfelelő eredmények általunk már összeállítottak, azokat a 22. sz. táblán mégis közöljük.

Hogy számokban is kimutassuk, mennyire hátráltatják a mulasztások az iskola céljának elérését, befejezésül a mulasztásokat az ismétlésekkel hasonlítjuk össze.

Egybevetve ugyanis az 1871/72-ik és 1872/73-ik évek eredményeit, mindkét nemre nézve a 22. sz. táblá alapján kitűnik:

hogy azon tanulók közül, kik a tanórákból

	egy órát sem mulasztottak, ismétlő volt	19.2 %
azok közül kik	5 %-ot	»
»	» 10 »	»
»	» 20 »	»
»	» 30 »	»
»	» 30 felül	»

Ebből látszik, hogy az ismétlések száma, mint ez másként nem is várható, az iskolamulasztások intensivitásával fokozatosan nő. Ez emelkedés különösen feltűnő a leányoknál, kinnél az utóljára 8 %-al nagyobb mint a fiúknál, és 5 %-al nagyobb, mint mindkettőnek átlaga, mit a következő párhuzam bizonyít:

mulasztott tanórák	ismétlések	
	fiúknál	leányoknál
0 %	20.1 %	17.0 %
— 5 »	14.7 »	20.5 »
— 10 »	25.6 »	21.5 »
— 20 »	19.0 »	28.1 »
— 30 »	25.3 »	24.1 »
— 30 » felül	22.2 »	30.7 »

NYOLCZADIK FEJEZET.

A tanczél elérése.

Hogy megtudhassuk, mennyire érték el iskoláink czéljukat, a következő három szempont szerint fogjuk azokat vizsgálat alá venni: 1) hogy mily sikere volt az oktatásnak az egyes osztályokban, különösen a fontosabb tárgyakból? 2) hogy a 4. osztályt végzők mily előmenetelt mutathatnak fel? 3) hogy mily nagy volt az ismétlők száma? Lássuk tehát e mozzanatokot sorrend szerint úgy az 1871/72-ik, mint az 1872/73-ik iskolaévben.

I. Az oktatás eredménye az egyes tantárgyakban.

Az I. osztály legfontosabb tantárgyai: az írás, olvasás, és a számolásból az összeadás. Az oktatás eredménye e tárgyakban következő számokból tűnik ki:

	1871/72	1872/73
írni és olvasni tudott	63.95%	66.59%
összeadni »	67.04 »	67.15 »

Tehát az I. osztály tanulóinak mintegy $\frac{2}{3}$ -da mutat fel jó sikert a nevezett tárgyakban. Az eredmény kedvezőbb a számolásban, mint az írás- és olvasásban, a mi feltűnő.

A második osztályban a következő eredményt találjuk:

	1871/72	1872/73
folyékonyan irt és olvasott	89.40%	84.59%
jártas volt a 4 alapműveletben 100-ig	82.91 »	90.54 »

Mind a két év átlaga szerint azt találjuk, hogy több mint $\frac{1}{3}$ jó előhaladást tett.

A harmadik osztály következő eredményt mutat fel:

	1871/72	1872/73
a 4 számtani műveletet tudta	88.83%	86.24%

A IV. osztályba járók előmeneteléről az egyes tantárgyak szerint következő képet nyerünk:

	1871/72	1872/73
törtekkel számolni tudott	84.27 %	92.42 %
kielégítő előmenetelt tett a magyar nyelvben	83.25 »	93.89 »
» » » a fogalmazásban	78.83 »	91.06 »

Az egyes tantárgyakban való előmenetel kielégítő, a fogalmazásban valamivel gyengébb mint a többiben.

Hasonló módon a tantárgyak szerinti előmenetel a két nem megkülönböztetésével következő táblázatból tűnik ki:

Osz- tály	Tantárgyak	1871/72			1871/72		
		fiú	leány		fiú	leány	
I.	Írni és olvasni tudott . . . 1842 közül	1252=67·96 %	1562 925=59·22 %	1826 1259=68·94 %	1556	995=63·95	
	> összeadni tudott . . . » »	1293=70·19 »	» 989=63·32 »	» 1199=65·66 »	»	1072=68·89	
II.	folyékonnyan írni tudott 1112 »	964=86·89 »	831 773=93·02 »	1312 1101=83·82 »	940	804=85·53	
	> a négy alapműveletet 100-ig tudta » »	900=80·93 »	» 711=85·56 »	» 1089=83·— »	»	776=82·55	
III.	a négy számtani műveletet tudta. 885 »	764=86·33 »	565 524=92·74 »	959 851=88·74 »	647	534=82·53	
IV.	törtekkel számolni tudott 675 »	560=82·97 »	298 266=89·26 »	784 710=90·56 »	312	303=97·11	
	> elégséges előmeneteleket tett a magyar nyelvben . . . » »	559=82·82 »	» 251=84·23 »	» 739=94·29 »	»	290=92·95	
	> elégséges előmeneteleket tett a fogalmazásban . » »	529=78·37 »	» 238=79·86 »	» 717=91·45 »	»	281=90·06	

E szerint a két nem aránya, a főbb tantárgyakban való előmenetelt illetőleg nem tüntet fel lényeges különbségeket.

II. A IV. osztályt végző tanulók érdemsorozata.

A IV. osztályiak érdemsorozata annál nagyobb fontossággal bír, minthogy az innen kilépő tanulók nagy része, az egész életen át értékesítendő ismeretek rendszeres gyűjtését ezzel zárja be. Összeállítván három tantárgyra t. i. a magyar nyelvre, fogalmazásra és számolásra nézve az érdemsorozatokat az 1871/72 és 1872/73-ik évre, ezeket a következő táblázatban adjuk:

Érdemsorozat	1871/72									1872/73								
	magy. nyelv			fogalmazás			számolás			magy. nyelv			fogalmazás			számolás		
	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.
kitünő	41	24	65	32	21	53	53	34	87	113	44	157	82	38	120	59	31	90
jeles	137	66	203	123	58	181	151	59	210	170	68	238	181	68	249	147	70	217
jó	204	88	292	177	94	271	169	101	270	347	118	465	283	100	383	331	108	439
elégséges	179	73	252	193	64	257	177	63	240	109	60	169	171	75	246	200	81	281
elégtelen	110	32	142	142	45	187	132	25	148	45	22	67	67	31	98	47	22	69

Érdemsorozat	1871/72									vagy 0/0-ban									1872/73									
	magy. nyelv			fogalmazás			számolás			magy. nyelv			fogalmazás			számolás			magy. nyelv			fogalmazás			számolás			
	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	fiú	leány	össz.	
kitünő	6.0	8.0	6.6	4.7	7.0	5.5	7.8	11.4	8.9	14.4	13.9	14.3	10.4	22.1	10.9	7.5	9.9	8.2										
jeles	20.2	22.2	21.8	19.2	19.5	18.6	22.4	19.8	21.0	21.7	21.8	21.7	23.1	21.8	22.8	18.7	22.4	19.8										
jó	30.3	29.6	30.-	26.4	31.6	27.9	25.1	33.9	27.8	44.3	37.9	42.5	36.1	32.2	35.-	42.4	34.8	40.2										
elégséges	26.6	24.5	25.8	28.7	21.5	26.4	26.3	21.2	24.7	13.9	19.3	15.4	21.8	24.0	22.4	25.5	25.9	25.6										
elégtelen	16.4	10.7	14.0	21.0	15.1	19.2	18.2	8.3	15.-	5.7	2.1	6.1	8.6	9.9	8.9	5.9	7.0	6.2										

Ha a két év átlagát számítjuk, következő eredményeket találunk :

	kitünő	jeles	jó	elégséges	elégtelen
magyar nyelv	10.5 ^o / _o	21.8 ^o / _o	36.2 ^o / _o	20.8 ^o / _o	10.- ^o / _o
fogalmazás	8.2 »	20.7 »	31.4 »	24.4 »	14.- »
számolás	13.3 »	22.- »	34.- »	26.2 »	10.7 »

Az előmenetel tehát a számolásban és magyar nyelvben nagyobb részt kielégítő, a fogalmazásban kevésbé. Az 1872/73-ik évben a magyar nyelv és fogalmazás tetemes javulást mutat, míg a számolásban a kitünők és jelesek száma 2.5^o/_o-kal csökkent.

III. Osztályok ismétlése.

Az iskola belső életének azon eseménye, midőn a tanuló az iskolai év végével nem bocsáttatik át a felsőbb osztályba, hanem ugyanazon, osztályt ismételni kényszerül, méltán megérdemli figyelmünket. Ezen esetek mindegyike nem kevesebbet jelent, mint hogy a rövid emberi életből egy év elveszett, nemkülönben, hogy sok tanítói erő és hivatalos buzgalom haszon nélkül elpazaroltatott.

Ily ismétlési esetek városunk iskoláiban jelentékeny számmal fordulnak elő. 1871/72-ben nem kevesebb mint 1618, a rákövetkezőben ugyanannyi (1612) tanuló találkozott népiskoláink alsóbb osztályaiban, kik kétszer, sőt kivételesen többször is kényszerültek ugyanazon osztály ismétlésére. Igen nehéz meghatározni e bajokait. Már láttuk, hogy az ismétlés nem róható fel a gyakori iskolamulasztásnak, mert a mulasztások száma iskoláinkban oly csekély, hogy egyedül e miatt nem emelkednék oly magasra az ismétlők száma, bár ennek befolyását, mint azt azonnal látni fogjuk, tagadni nem akarjuk. Ha valjon tehát a gyermekek szorgalmának hiányában keresendő-e, hogy teljes ötödreszük nem éri el célját, avagy talán a tanítókon múlik, azt mi a rendelkezésünkre álló statisztikai adatokból nem vagyunk képesek megítélni. Ezt egyedül az iskolaszékek tehetnék, kik a tanulókat és tanítókat naponkint szemmel tartják, vagy legalább szemmel tartani kötelezve volnának. Annyi bizonyos, hogy legkevésbé sem mondható kielégítő eredménynek, ha a tanulók egy ötöde évenként hasztalan oktattatik, egy egész éven hasztalan ül az iskola padjain. Egyedül az iskolaszékek illetékesek annak eldöntésére, valjon nem valami lappangó betegséggel van-e itt dolgunk, s ha igen, annak meghatározására, hogy mily gyógymód alkalmaztassék.

Az ismétlők száma az egyes évfolyamokban volt :

	I.	II.	III.	IV. osztály.
1871/72	23.89	14.20	14.55	22.20
1872/73	27.23	13.65	13.95	14.51 ¹⁾

E számokból azon tény derül ki, hogy a legtöbb ismétlő az I. osztályban van, hol ugyanis a tanulók több mint egy negyedrészenek kell ismételnie az osztályt.

Ha meggondoljuk, hogy ezen osztály tanczélja igen alacsony, és hogy pl. a számolásból elég, ha 1-től 30-ig összeadni, kivonni, szorozni és osztani tudnak, úgy még azon körülmény tekintetbe vétele mellett is, hogy éppen a tanulás első stadiuma az, mely a gyermeknek sok fáradságába kerül, mégis aggasztó jelenségnek kell tekintenünk, hogy a gyermekeknek nem kevesebb mint egy negyed részénél nincs eredménye a tanításnak.

A második és harmadik osztályban az ismétlők száma egy nyolczadra száll alá, míg a negyedik osztályban az 1871-72-ki tanévben ismét egy negyedrészt tett azok számaa következő évben az ismétlés azonban ezen osztályban is egy nyolczadra szállott alá.

Az utóbbi körülmény magyarázata talán abban fekszik, hogy azon tanulók száma, kik a IV. osztály bevégezte után önként ismétlik az osztályt, mivel a nemlétező ötödik és hatodik osztályba előmenetel nem történhetett, a polgári iskolák nagyobb kedveltségével csökken. E föltevést igazolja azon körülmény is, hogy a IV. osztályt ismétlők tetemes apadása 1872-ben majdnem kizárólag a leányok rovására esik, miglen a fiuknál, kik már eddigelé is a középtanodákba léphettek át, az ismétlők száma meglehetősen ugyanaz maradt.²⁾

Az ismétlők száma következőleg oszlik meg a két nem között:

	fiu	leány
1871/72	912—20.20%	706—21.68%
1872/73	387—16.94 »	785—22.72 »

Az ismétlők száma a fiuknál eszerint 3 %-kal csökkent, a leányoknál ellenben egy százalékkal emelkedett. Egészben véve is a leányok gyakrabban ismétlik az iskolát mint a fiuk, mintez szintén a fennebbi számokból kiderül.

Az ismétlők vallás szerint. Vallás szerint volt az ismétlők közt:

	1871/72				1872/73						
	fiu	leány	össz.	%	fiu	leány	össz.	%			
katholikus	813	620	1433	20.68	22.45	690	666	1356	17.30	23.72	19.94
ágostai	8	1	9	20.—	5.—	14	8	22	13.46	13.79	13.58
helvét	69	19	88	25.75	15.70	72	21	93	27.74	19.22	25.27
zsidó	20	66	86	7.46	18.91	49	88	137	9.88	18.56	13.98
egyéb	2	—	2	—	—	2	2	4	—	—	—

¹⁾ Az abszolút számok ezek:

	1871/72			1872/73		
	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen
I. osztály	484	431	915	397	524	921
II. »	174	102	276	198	130	308
III. »	120	91	211	106	118	224
IV. »	134	82	216	126	33	159

²⁾ Hogy az V. és VI. osztály hiánya a szülőket gyakran csakugyan kényszeríté, hogy gyermekeikkel a IV. osztályt ismételtessék, azt már több igazgató-tanító vallotta be előttünk. Így pl. a lipótvárosi iskola IV. leányosztályában 54 leány között nyolcz, vagyis az összeségnek egy hetede volt, kik az osztályt a fennebbi okból önként ismételték.

Az ismétlők nemzetiség szerint. E tekintetben következő eredmények tűnnek ki adatainkból:

	1871/72.						1872/73.					
	fiú		leány		összesen		fiú		leány		összesen.	
	összeg	%	összeg	%	összeg	%	összeg	%	összeg	%	összeg	%
magyar	557	18·07	467	21·86	1104	21·62	513	16·69	505	23·03	1018	18·63
német	328	22·84	223	20·78	551	21·56	289	19·58	275	22·45	564	20·95
tót	14	23·33*	5	17·86	19	21·59*	12	16·67*	5	—	17	17·71*
egyéb	13	△	11	△	24	△	13	20·97	—	—	13	17·33

E szerint az 1871/72-ik évben az ismétlők minden nemzetiségnél egyaránt a tanulók egy ötödrészét tevék. 1872/73-ban mindegyiknél fogyott az ismétlők száma, a tótok- és magyaroknál leginkább, a németeknél legkevesébe.

Az ismétlők és a tandijmentesség. Az ismétlők közül volt:

	1871/72						1872/73					
	fiú		leány		összesen		fiú		leány		összesen	
	összeg	%	összeg	%	összeg	%	összeg	%	összeg	%	összeg	%
tandijt												
fizető	694	19·07	541	20·74	1235	19·77	611	15·57	609	21·25	1220	10·96
nem fizető	218	24·92	165	25·50	383	25·18	216	22·57	176	29·88	392	25·35

Mind a két évben tehát nagyobb százalékkal járultak az ismétlők számához a tandijmentesek, mint a fizetők, az élvezett jótéteményre ekkép nem igen mutatkoztán érdemeseknek.

Jutalmazások.

Végül megemlítjük a jutalom-osztogatásokat, melyek a tanulók buzdítására szolgálnak, melyek azonban csak kevés iskolában vannak szokásban. Ily jutalmakat az 1871/72. évben 4 iskolában, 1872/73-ban pedig hatban osztogattak, t. i. a kötőutcza-i fiúiskolában, a lipótvárosi templomtéri iskolában, a terézvárosi templomtéri fiú- és leányiskolában, a ferenczvárosi templomtéri, az őszutczai és a statióutczai iskolákban. Az erre fordított összegek nem igen jelentékenyek, a legnagyobb összeg (az őszutczai iskolában) 84 ft.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Az ismétlőiskolák az 1872—73. évben

Az iskolák és tantermek száma.

A tanköteles kor a befejezett hatodik (tehát megkezdett hetedik) évtől a befejezett tizenötödik korévig (kizárólag) terjed. Az első hat év a tulajdonképeni elemi oktatásra van szánva, melyre hetenként 20—25 órasi tanítási idő esik, míg a három utolsó évben — heti 2—5 órán át — az ismétlőiskola látogatandó, magától értetődően, csak azon esetre, ha a tanköteles egyéb módon nem részesül oktatásban. Ezen iskola feladata az eddig szerzett ismereteket ismétlés által megszilárdítani, egyúttal azonban azokat némileg ki is terjeszteni.

Ebből egyszersmind következik, hogy városunk ismétlő-iskolái az alsóbb népiskolákkal organikus összefüggésbe mindaddig nem jöhetnek, míg az utóbbiak csak négy osztályt foglalnak magukban, tehát csak a hatodik egész tizedik korévig terjednek, holott az ismétlőiskola a tizenkettedik évnél veszi kezdetét. Az alsóbb népiskola tanulói e szerint az ismétlőiskolák által közvetlenül, nem vétetnek át, hanem a tanköteles korból két évet más módon töltenek. Csak e két év lefolyása után érvényesíti ismét az ismétlőiskola ezen egyénekre való követeléseit. A rendszer szerint szorosan összefüggő iskolázási szakok között ennél fogva két évi ürré létezik a valóságban.

Az ismétlői oktatás hetenként kétszer két óránként és pedig leginkább este 6—8 óráig tartatik meg az alsóbb osztályok tantermeiben. A tanítás az alsóbb elemi iskolák tanítóira van bízva.

Az 1872—73-ik iskolai évben 21 népiskolában tartatott ismétlői oktatás. A tanosztályok (előkészítő osztály, I. II. és III. osztály) száma 64 volt, melyek összesen 55 teremben tanítottak. A beirtottak száma volt **3768**.

Az iskolák névszerinti elősorolását a 23. sz. tábla tartalmazza. E helyütt csak a következő városrészek szerinti főeredményeket adjuk:

	iskola	osztály	tanterem	a beirtottak száma		
				fiú	leány	összesen.
Belváros	3	12	10	592	71	663
Lipótváros	— 3	6	4	145	45	190
Terézváros	6	22	19	1351	93	1444
Józsefváros	5	17	15	857	123	980
Ferenczváros	3	7	7	372	119	491
Egész város	20	64	55	3317	451	3768

A beirttak és kilépők száma.

Az évközben az ismétlőiskolákba beirttak száma volt 3768
 az év végén tényleg iskolába járók száma azonban már csak 2250
 és pedig 2006 fiu és csak 244 leány. Az év folytatában e szerint a beirttak száma
 nem kevesebb mint negyven százalékkal csökkent.

A 23. sz. tábla a kilépés okai iránt nyujt tájékozást. Kitűnik belőle, hogy a
 kilépés csak 6 esetben okoztatott halál, csak 33 esetben más iskolába való átlépés
 által, ellenben nem kevesebb mint ezer háromszáz esetben az iskolából való
 kimaradás által.

Ezen statistikai adatok az iskolaszékekre nézve nem lehetnek jelentőség nél-
 küliek, s figyelmük különösen a leány ismétlőiskolák felé kell hogy forduljon. Ha
 már önmagában véve is igen feltűnő, hogy 3317 az ismétlőiskolákba beirt fiu mellett
 csak 451 leányt találunk — mi az ismétlői oktatás igen csekély igénybevételét
 jelenti — ugy ezen már magában véve is kedvezőtlen tény még az által is csökken
 értékében, hogy a leányoknak ezen kis számából is majdnem fele, t. i. 207, az év
 folytatában kimarad.

Néhány iskolában szerfelett nagyok a kilépések. Igy pl. a kötő-utczai előkészítő
 fiuiskolában 32 beirtt közül a tanév végén még csak 19 volt jelen, a czukorutczai
 leányiskolában (II. oszt.) 30 beirttból tizenhat, a lipótvárosi templomtéri leányis-
 kolában (előkészítő osztály) 45 beirtt közül tizenkettő! stb. E mellett azonban még
 tekintetbe veendő az, hogy még a beirttak sem jönnek mind az iskolába, minek követ-
 keztében valamely iskolanapon jelenlévők száma ugyancsak kis mértékre szállhat
 alá. Igy pl. az őszutczai leány-ismétlőiskola (előkészítő oszt.) mulasztási naplójából
 constatálni akarván, hogy egy-egy iskolanapon hány tanuló van voltaképen jelen az
 osztályban, azt találtuk, hogy

f. é. január	3-kán	12	f. é. február	17-kén	8
» » »	6-kán	13	» » »	21-kén	8
» » »	10-kén	12	» » »	24-kén	12
» » »	13-kán	12	» » »	27-kén	12
» » »	17-kén	12	» » márczius	3-kán	11
» » »	20-kán	11	» » »	7-kén	12
» » »	23-kán	11	» » »	10-kén	10
» » »	27-kén	12	» » »	13-kán	13
» » »	30-kán	13	» » »	17-kén	8
» február	3-kán	12	» » »	20-kán	10
» » »	7-kén	12	» » »	23-kén	12
» » »	10-kén	10	» » »	27-kén	12
» » »	14-kén	12	» » »	31-kén	11

leány volt jelen az iskolában.

A kimaradt fiuk között van 173, kik az iskolától az okból maradtak el, mivel
 segédekké lettek, vagy — mint az iskolai anyakönyvek mondják — kik »felszabadít-
 tattak.« E körülmény megmagyarázására megjegyzendő, hogy az általános népokta-
 tási törvény behozatala előtt az iparos és kereskedő-tanonczok a vasárnapi iskolák
 látogatására voltak szorítva. A felszabadítással ezen iskolai kötelezettség megszűnt.
 Jelenleg vasárnapi iskolák iparos tanonczok számára már nem állanak fenn, hanem

ezek az ismétlőiskolák látogatására vannak kötelezve. A régi szokás, hogy a tanoncz — korára való tekintet nélkül — iskolába járni kénytelen, azonban még napig is fentartotta magát.

E helyütt még egy mozzanatról akarunk megemlékezni: az időpontról, melyben a beiratás történik.

A fennálló szabályok értelmében ennek október hó első hetében kellene végbe mennie. Egész október havában azonban azon 2250 tanulóból, kik az év végén jelen voltak, még csak 1592 volt beírva, 268 a november-januári negyedben, 255 a február-áprilisi negyedben íratta be magát, sőt még az utolsó iskolanegyedben is 135 ujonan jelentkező vétetett föl. Hogy ezek az előadást követni már nem képesek, a következő összeállításból kitűnik, mely szerint száz-száz fíu közül, kik magokat az iskolaév első hónapjában iratták be, az osztályt

rosz eredménnyel végezte	28,
100 a 2—4-ik hónapban beírott közül	38
» az 5—7-ik » » » »	42
» a 8—10 » » » »	38

A tanulók és a szülők foglalkozása.

Az ismétlőiskolába járók legnagyobb része már bizonyos foglalkozást üz. A tanulók legnagyobb contingensét a cipész-, lakatos-, asztalos-, szabó- és kőmivesmesterség állítja. Az év végén jelenvolt tanulók között volt ugyanis

473 cipészinas
217 lakatosinas
203 asztalosinas
169 szabóinas
137 kőmivesinas.

Ezen öt mesterség tehát majd két harmadát tevő az összeségnek; a többi közül említendő:

48 kövezőtanoncz	24 kőfaragóinas
42 könyvkötőinas	22 esztergályos inas
39 kárpitos »	16 bognár »
35 kovács »	14 napszámos
33 rézkovács »	14 kalaposinas
30 bádogos »	13 sütő »
28 hentes »	12 kádár »
26 szedő »	12 szűcs »
25 aranyműves»	11 kefekötő»

Azonkívül volt 205 egyéb, gyérebben képviselt mesterséghez tartozó tanoncz, továbbá 2 kereskedőtanoncz ¹⁾, 3 kocsis, 2 szolgál, 1 pinczér, 6 kertészfíu, 1 halászfíu, és 4 bérkocsis.

A saját kereset neme tehát egészben körülbelül 2000 tanulónál volt megnevezve, és csak 250-nél hiányzott.

¹⁾ A helybeli kereskedők a kereskedő-tanonczok számára saját költségükön tartanak fenn egy iskolát, mely a kereskedelmi akadémia vezetése alatt áll. Ez az oka, hogy a fentebbi összeállításban a kereskedő-tanonczok majdnem egészen hiányzanak.

Összehasonlítások a népszámlálás eredményeivel nem eszközölhetők azért, mivel sok, gyárakban dolgozó munkásgyermek az illető gyári iskolákban nyer oktatást, s azonkívül az iskolakötelezettek nagy részét az országos iparegyesület által fentartott ipariskolák is vonják el.

A leányok között volt:

36 otthon dolgozó
36 varrónő
15 szolgáló
12 gyári munkásnő

A többinek foglalkozása vagy nem volt megnevezve, vagy azok határozott hivatalást nem követtek.

Az ismétlőiskolát látogató leányok csekély száma, különösen pedig hihetetlen kis száma azon leányoknak, kik a családi körből küldetnek az ismétlőiskolába, komoly elmélkedésre indíthat, mely esetleg az ismétlőiskoláknak, — sőt talán az összes nyilvános népiskolaügynek bizonyos tekintetbeni reformjára vezethet.

Látjuk ugyanis, hogy míg a népiskola alsóbb osztályai a közép sőt részben még a magasabb osztályú polgárság részéről már előszeretettel használtatnak, addig az ismétlőiskolákat kizárólag csak a proletariátus látogatja, ugymint: czipészinások kőmivesinások, napszámosok a fiuknál — szolgálók, varrónők, gyári munkásnők és foglalkozás nélküliek a leányoknál. Nem csoda akkor, ha a középosztály tartózkodik attól, hogy már felnőtt gyermekeit is ezen iskolákba menessze.

A szülők foglalkozását tárgyzó adatok e szempontból különös jelentőséggel bírnak. Kitünik ugyanis belőlük, mily mérvben huzódnak vissza a jobb körök a nyilvános népiskolák ismétlő-osztályaitól, és különösen a leányoknál föltöbb nagynak tüntetik föl ezen tartózkodást. A foglalkozásra vonatkozó adatok, sajnos nem eléggé jellemzők, hogy az illetők társadalmi állására biztos következtetéseket vonjunk*); hozzá kell még tennünk, hogy a szülők foglalkozása iránti kérdőpontokat épen az ismétlőiskoláknál nagyon hiányosan töltötték be. Mindazonáltal nem tagadható, hogy azon tény, miszerint azon fiuk szülei között, kiknek foglalkozása megnevezetett

97 a szolgáló osztályhoz tartozó és

87 napszámos

található, ellenben egyetlenegy orvos, ügyvéd, művész vagy író sem, csak két háztulajdonos, egyetlenegy tőkés vagy nagykereskedő sem, igen jellemző módon világítják meg azon körülményt, mily rétegekből népesednek leginkább az ismétlőiskolák fiu-osztályai.

Hasonló eredmény áll elő, ha vizsgáljuk, hogy az ismétlőiskolák leányosztályai mily néprétegek által töltetnek meg. Azon 34 foglalkozásnem között, mely a szülők

*) E tekintetben majdnem valamennyi foglalkozásnem különböző magyarázatot enged meg. Sem az iparos, sem a kereskedelmi foglalkozások (pl. a sokat használt »kereskedő« »üzletember«) nem engednek még megközelítő következtetéseket sem a jólétre vonnunk. Mint jellemző adatokat csak a következőket használhatjuk, ugyanis: szolgáló osztályok (a hová még az öröket, hajósokat, alsóbb rendészeti személyzetet, mosónőket, kocsisokat, pinczéreteket (házmestereket, mezőgazdasági felügyelő személyzetet is számítottuk), napszámosok és munkások (különösen gyári munkások) másrészt orvosok, ügyvédek, háztulajdonosok, tőkésék, nagykereskedők és írók.

társadalmi állását jellemezni képes, egyetlen egy orvos, ügyvéd, tőkés, művész, író stb. gyermekét sem találjuk, de igenis

3 házmesterleányt
3 szolgálóleányt
1 kofaleányt
28 napszamosleányt.

Itt is tehát kitünik, még pedig sokkal inkább mint a fiuknál, mintha a jobb osztályok, daczára annak, hogy leányaikat az utolsó években mind nagyobb mérvben járatták a népiskola alsóbb osztályaiba, még sem merik ezeket ugyanezen iskolák magasabb, ismétlő osztályaiba küldeni. Ki venné különben rossz néven a jobb körökhöz tartozó családtyának, ha 13—14 éves koráig gonddal és szeretettel felnevelt leányát nem akarja szolgálók és gyári munkásnők társaságában küldeni, és ez okból — ha körülményei sem magántanítók tartását, sem a tanulót egész héten át igénybe vevő polgári iskola látogatását meg nem engedik, — gyermekét inkább oktatás nélkül hagyja, sem hogy annak üdvös szellemi és erkölcsi fejlődését éppen ezen kritikus korban az által veszélyeztesse, hogy az oly társaságba jő, melynek erkölcsi, sőt talán még testi tisztasága iránt senki kezességet nem vállalhat?

Ha pedig ily szülői aggályok jogosultságát megengedjük, miként viseltessünk akkor az iskolakényszer szigorával szemben? Kényszerítse a hatóság a nevezett családtyát arra, hogy jólnevelt, szemérmes hajadonná érett leányát szolgálók, napszamosnők, gyári munkásnők körébe s ki tudja valjon nem-e még rosszabb társaságba küldje? Szem előtt kell ugyanis tartani, hogy az iskola feladata épenséggel nem az, hogy kizárólagosan jó után törekvő és oktatást szükségülő elemek gyűpontja legyen, hanem hogy az semmi egyéb, mint a 12—15 éves korban álló és semmi oktatásban nem részesülő lányok gyűlhelye, kiknek erkölcsi integritásáért a tanító természetesen kezességet nem nyújthat. Ő neki csak kötelességében áll, a jelentkező, vagy az iskolalátogatásra kényszerített, előtte különben teljesen ismeretlen leányokat felvenni és tanítani

Midőn egyrészt azt akarjuk, hogy az iskolakényszer az érettebb ifjúságnál, különösen pedig az érettebb leányoknál tényleg alkalmaztassék, úgy a szülők részéről sem lehet túlzottnak tartani, ha ők elvárják, hogy oly iskolák felállításáról gondoskodjanak, melyekben rossz társaság valamint társadalmilag alantabb fekvő és összehasonlíthatlan alacsonyabb művelődési cél után törekvő népelemekkel való közlekedés által a hosszú éveken át folytatott nevelési gondok gyümölcse ne veszélyeztessék.

Ha pedig ily követelések jogosultságát megengedjük, úgy igaz, hogy tagadni nem lehet, miszerint ezen elvi elismerés az alsóbb népiskola alakulására is hathat vissza. Az egész kérdés ugyanis csak azon pont körül forogna, valjon mily életkorral áll be tulajdonképen azon valószínűség, hogy a házi nevelés eredménye — mely tudvalevőleg sokkal többet nyom a latban, mint a négy órára szorítózkzó iskolai nevelés — veszélyeztetnék azon elhanyagolt elemekkel való összevegyítés által, melyek otthon semmi nevelésben nem részesülnek, vagy éppen — a mi még veszedelmesebb — a szülői házban erkölcs és illemrontó példákra találnak?

Ily tekintetek vezettek a külföldön egyrészt a szabad-kerületi vagy szegényiskolák, másrészt úgynevezett polgári iskolák felállítására, (mely utóbbiak össze nem tévesztendők a mi középiskolát képező polgári iskoláinkkal). E fontos kérdés behatóbb tárgyalása azonban túlmegy jelen munka keretén, melynek be kell érnie azzal,

hogy a tényleg fennálló viszonyokra reá mutasson, és melynek a fenforgó esetben arra kell szoritkoznia, hogy azon tényt constatálja, miszerint

1) az ismétlőiskolák ugy a fiu- mint a leányosztályokban majdnem kizárólag az alsóbb kézműves-osztály (inasok és tanonczleányok) valamint a proletariatus által (szolgálók, munkásnők, napszámosgyermek) látogattatnak;

2) hogy a közép- és jobb-osztályokba tartozó szülők ezen iskolák használásától magokat távol tartják;

3) hogy ennek következtében. különösen az érettebb nőnem az, melylyel szemben az iskolakényszer legghiányosabban alkalmaztatik.

Az iskolaév végén jelenlévők száma és kora.

Az iskola év végén volt

	az előkészítő oszt.-ban	I. oszt.-ban	II. oszt.-ban	III. oszt.-ban	összesen
fiu	755	765	442	44	2006
leány	82	104	58	—	244
Összesen :	837	369	500	44	2250

E tanulók kora osztályonként és külön a két nem szerint a 24 sz. táblán található. A normalis kor az I. osztályra nézve a bevégzett 12-ik, a II-ra a 13-dik, a III-ra nézve a 14. év volna. Ez értelemben volt

	I. osztály		II. osztály		III. osztály		Összesen	
	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány
rendes koron alóli	14	27	12	15	2	—	28	42
rendes kora	20	19	36	23	7	—	63	42
rendes koron feletti	731	58	394	20	35	—	1160	48
Összesen :	765	104	442	58	44	—	1251	162

A fiuknak tehát több mint kilencz tizede a rendesnél magasabb korban áll, miglen a leányoknál csak egy harmadrész.

A 24. sz. tábla behatóbban enged foglalkoznunk a tanulók korviszonyaival. Kiténik belőle, hogy az előkészítő osztályban nyolcz 18 éves, egy 19 éves és négy 20 évnél idősebb ifju ül, kik közül a legidősebb 23 éves. A leányelőkészítő osztályban van négy 16 éves, egy 18 és egy 19 éves leány — mely adatok annyiban jellemző érdekléssel bírnak, a mennyiben az előkészítő osztályt azon tanulókra való tekintetből kellett felállítani, kik még a legkezdetlegesebb ismeretekkel sem bírnak.

Az összes osztályokban együttvéve volt a tanév végén :

	fiu	leány		fiu	leány
10 éven alúl	13	17	17 éves	275	13
10 éves	23	21	18 »	114	2
11 »	78	31	19 »	39	1
12 »	211	61	20 »	5	—
13 »	391	45	21 »	2	—
14 »	477	33	22 »	1	—
15 »	368	14	23 »	1	—
16 »	275	13	— »	—	—

Nemzetiség és vallás.

A 24. sz. táblán tartalmazott részletes adatok szerint volt az összes osztályokban

1546 magyar = 70 %

595 német = 26 »

59 tót = 2 »

és azonkívül 50 más nemzetiségű tanuló.

Ugyanezen tábla a korviszonyokat nemzetiség szerint is tünteti föl.

A vallást illetőleg az összes osztályok tanulói között volt:

1712 katolikus

102 lutheránus

262 reformált

166 zsidó

8 más vallású.

Az iskolai mulasztások.

Egy tanév az ismétlőiskolában 43 hetet foglal magába, tehát hetenként négy órát számítván 172 órát; tekintetbe véve azonban azon körülményt, hogy az oktatás többnyire október hó 2-ik hetében kezdődik, hogy továbbá az év folyamában is ünnep- és más szünnapok fordulnak elő, az évenkénti köteles tanórák számát 160-ra tettük. A beírottak (és a tanév végéig jelenvoltak) száma a fiuknál 2006, tehát a köteles tanórák száma $2006 \times 160 = 320,960$; ebből mulasztott 44051, azaz tizenhat százalék, még pedig öt százalék kimentve, tizenegy pedig kimentetlen.

A leányok körülbelül 40,000 köteles tanórát, azaz 19%-ot mulasztottak, ebből 16% minden kimentés nélkül maradt és csak 3% mentetett ki.

Tekintve azon körülményt, hogy az ismétlőiskolákban a beíratások az egész tanéven át huzódnak, a mulasztásoknak itt következő számítása csak azon tanulókra szorítottott, kik az év végeig jelen voltak, míg a később belépők azon okból tekinteten kívül maradtak, mivel azoknak mulasztása annál kisebb, minél később történt a belépés.

Az ekkép nyert eredményeket a 25. sz. tábla, még pedig a legsűrűbben képviselt foglalkozások szerint is tartalmazza.

Az október havában beírott fiuk összegéből (2006) valamivel több mint fele a köteles tanórák 10%-ját ill. ennél kevesebbet mulasztott,

10—20%-ot	mulasztott	100 tanuló	közül	24
20—30 »	»	»	»	11
30—40 »	»	»	»	4
40—50 »	»	»	»	3
50%-on felül	»	»	»	4

Az egyes foglalkozásnemek közül különösen a könyvkötő-, cipész-, kövező-rézműves- és kovácsinasok tűnnek ki, mint a kik aránylag legkevesebbet mulasztottak, miglen a legtöbb mulasztások a bádogos-, lakatos-, mészáros- és szabóinasoknál mutatkoznak.

A mulasztások igazolását illetőleg a könyvkötőinasok, kik a mulasztásoknak több mint felét kimentetlenül hagyták, még a leglelküimeretesebb tanulók gyanánt tűnnek föl, mert a többi közül

a mészárosok, kárpitások, lakatosok és asztalosok	70—80 %-ot,
a cipészek, rézművesek, kövezők, kőművesek és szabók	80—85 »
a bádogosok	86 »
a kovácsok	88 »

hagytak igazolás nélkül. — A leányosztályokban azon tanulók, kik otthon t. i. a családban nyertek foglalkozást, mulasztásaik kimentését legkevésbé hordták szívéükön. 1078 ezek által mulasztott óra között ugyanis csak 26 volt kimentve, ellenben 1056 minden kimentés nélkül hagyatott.

A tanczél elérése.

A 2006, az év végén jelenvolt fitanuló közül, 1340 végezte az osztályt kielégítő, ellenben 666 rossz eredménnyel, míg a 244 leánytanuló közül 175 mutat fel jó, 69 rossz előmenetelt. Körülbelől egynegyede egész egyharmada a tanulóknak tehát rossz előmenetellel végezte a tanévek.

A megfelelő adatokat a 26. sz. tábla tartalmazza, melyből még a következő eredményeket merítjük:

rossz előmenetellel végezte:

	az előkészítő osztályt	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.
100 fiu közül	27%	35%	34%	28%
100 leány »	33 »	20 »	25 »	—

Tekintve az egyes foglalkozásnemeket azt találjuk, hogy a cipész- és bádogosinasoknál mutatkozik legkedvezőtlenebb előmenetel; ugyanis

473 beirott cipészinas közül	300 azaz 63%
30 » bádogos » »	15 » 50 »

végezte az osztályt kedvezőtlen eredménnyel, míg

167 beirott szabóinas közül	129 azaz 77%
217 » lakatosinas .	177 » 83 »

jó előmenetelt tanusított.

A leányosztályokban 35 varrónő közül 33, továbbá 37 otthon elfoglalt leány közül 30 végezte az osztályt kielégítő eredménnyel.

TIZEDIK FEJEZET.

Pénzügy.

Az iskolai költségek nagysága és minősége.

*Összehasonlítás más városokkal. — A népoktatási költség emelkedése 1844-től 1874-ig. —
Az állami segély. —*

A tanügyre szánt kiadások az 1868-ik évben e téren megindult reformmozgalom óta, városunk háztartásában mindinkább növekedő összegekkel szerepelnek.

Az 1874. évi költségvetésben oktatási czélokra 1 1/2 millió forint volt előirányozva, mely összegből közel egy millió forint új iskolák építésére és 400,000 frt a népiskolák fentartására esik.

Budapest fővárosa tehát oly összeget fordít népiskoláinak fentartására, hogy a lakosságra fejenként 1 frt 33 kr. teher esik. Az 1871-ik évben 1 frt 18 krt tett e hányad, mely tehát az utolsó három évben egy tizedrészszel szaporodott.

E tekintetben néhány más városnak alább közölt adatai érdekes következtetésekre vezetnek.

A népiskolák költségeiből a lakosságra fejenként esik:

Bécsben	1867—70	— .66 kr. ¹⁾
Prágában	1872	— .84 » ²⁾
Grácban	1873	— .97 » ³⁾
Antwerpenben	1872	1.02 » ⁴⁾
Berlinben	1871	1.06 » ⁵⁾
Triesztben	1870	1.24 » ⁶⁾
Budapestben	1874	1.33 » ⁷⁾
Párisban	1871	1.42 » ⁷⁾

1) Lásd Dr. Felder »Verwaltungsbericht für die Jahre 1867—70.

2) l. »Statistisches Handbüchlein der Stadt Prag 1872—73.«

3) Az 1873. évi költségvetés szerint.

4) Hasonlag.

5) l. Verwaltungsbericht für 1871«.

6) l. L'amministrazione comunale di Trieste nell'anno 1870.«

7) l. »Annuaire de Paris 1872.«

Boroszlóban	1864	1.80 »
Münchenben	1875	1.76 » ¹⁾
Dresdában	1875	1.98 kr. ²⁾
New-Yorkban		3 ¹ / ₂ frt
Bostonban		10 »

Látjuk tehát, hogy Budapest, a népiskolák fentartására szánt áldozatok tekintetében tiszteletre méltó helyet foglal el a felhozott európai nagyvárosok sorában.

A tanügyi célokra fordított kiadások igen jelentékenyen szaporódtak az utolsó évek folyamában. Három évtized előtt, vagyis 1844/45-ben Pest városa mindössze 2445 frtot fordított a tanítók fizetésére³⁾. Az 1847/48-ik évben már 18000 pengő frtra emelkedett e kiadás, mely az 1848-ki mozgalmas évben azonban ez összegnek egy harmadára szállott alá. Az iskolaköltségek nagyságáról, fájdalom, nem birunk összefüggő adatokkal, s így azok emelkedését csak nagyobb ugrásokban kísérhetjük figyelemmel⁴⁾. Az 1857/58-ki évben a népes reáliskolákra összesen 47,000 frttalálunk előíranyozva, mely összeg 1863/64-ig 70,000 frtra emelkedik. Az 1866. és 1867. évben az iskolai költségvetés 60,000 frtra száll alá, de az 1868. évvel azután hatalmas és tartós lendületet tapasztalunk. Látjuk ugyanis, hogy az iskolai költségvetés ez évben egyszerre kétszer akkora és pedig kizárólag azon kiadások következtében, melyek új építkezések által váltak szükségesekké, míg a tanítók fizetése az előbbi évhez képest még egy kissé csökkent is. Azonban már a reákövetkező évben 24,000 frttal vagyis 60 %-kal emelkedik a tanítók fizetése, míg az összes tanügyi költségvetés is 119,000 frtról 284,000 frtra szaporodik fel.

Hogy jobban megvilágíthassuk tanügyünk pénzügyi fejlődését, a következő

¹⁾ Az 1875. évi költségvetés szerint.

²⁾ Ugyanaz szerint.

³⁾ A kezeink közt lévő ily című nyomtatott okmányból: »Budget, avagy szabad királyi Pest városának 1844—45. katonai évre, jövedelmei és kiadásairól tervezett számítás« a következő részleteket közöljük:

A terézvárosi	iskolatanítónak 2 segéddel együtt	325 frt p. p.
a Rombachutczai	» 1 » »	230 » » »
az ószutczai	» 1 » »	230 » » »
a státióntczai	» 1 » »	230 » » »
a lipótvárosi	» 1 » »	230 » » »
a ferenczvárosi	» 1 » »	230 » » »
a rajztanítónak	24 frt papénnal együtt	340 frt p. p.
az első segédtanítónak		300 » » »
a második »		150 » » »
a szerb iskola tanítójának		200 » » »
a magyar tanítónak		290 » » »

⁴⁾ Hivatalunk munkaereje oly szűkre van kiszabva, hogy az idevágó adatoknak a levéltárban fekvő okmányokból való összeállítására nem vállalkozhatunk. A rendelkezésünkre álló anyagból a következő adatokat közöljük a tanítók fizetésének nagyságáról:

1844—45 évi fizetések	2445 frt p. p.
1845—46 » »	5989 » » »
1846—47 » »	7494 » » »
1847—48 » »	15364 » » »
1848—49 » »	5454 » » »
1857—58 » »	46729 » » » reál- és elemi iskolák.
1858—59 » »	51759 » » » » » »
1863—64 » »	51874 » » » » » »

A 1866-ki évtől kezdve minden évre részletezett adatok találhatóak a 27. sz. táblán.

kivonatot közöljük, a 27. sz. táblán összeállított adatokból. Ha ez alkalomból tulmegyünk könyvünk eredeti célján, és történelmi szemlénket tovább terjesztjük, mint e munka megelőző részét, t. i. 1875-ig, (holott e munka különben az 1872—73-ik iskolai év viszonyain túl nem megy), ha továbbá úgy a szövegben, mint a táblák on a polgári és a reáliskolákra is vagyunk tekintettel: ez azon kettős okból találjon elnézésre, hogy ez egyrésről a dolog természetében rejlik és az olvasó itéletét is könnyíti, s hogy másrésről a fővárosi statisztikai hivatal csekély munkae reje mellett nem egyhamar leendő képes e kérdésekkel ujra ily behatóan foglalkozni.

Megjegyzendő, hogy az 1866-71. évek adatai a pesti zár számódásokból, az 1872, és 1873. évre vonatkoznak, a pesti költségvetésből, az 1874. évi a budapesti költségvetésből merítvük, az építkezési költségek kivételével, melyeket az utolsó évről is a számvévségben constatálható volt, tényleges kiadások nyomán közöljük.

	Összkiadás	Ebből:		6 ⁰ / ₁₀ építési ¹⁾ kamat
		tanítói fizetések és lakbérek	házbér	
Népiskolák és rajzlanodák.				
1866	58.220.50 ¹ / ₂	43.220.52 ¹ / ₂	15.000	
1867	60.149.45 ¹ / ₂	45.149.45 ¹ / ₂	15.000	
1868	116.501.16 ¹ / ₂	43.539.69 ¹ / ₂	15.000	
1869	261.778.97 ¹ / ₂	77.015.03 ¹ / ₂	16.952.50	3.477.—
1870	193.844.59	82.532.40	13.015.—	13.169.—
1871	259.292.48 ¹ / ₂	105.879.47	12.852.50	16.646.—
1872	458.464.76*)	129.844.—*)	16.050.—*)	20.898.—
1873	661.204.30*)	143.208.—*)	20.500.—*)	34.727.—
1874	975.739.—*)	218.840.—*)	31.500.—*)	55.639.—
Polgári iskolák.				
1870	2.481.34	2.406.34		
1871	68.959.38	11.885.61		
1872	77.714.11*)	19.460.—*)		
1873	155.336.19*)	23.553.—*)	10.000.—*)	3.015.—
1874	244.183.—*)	44.460.—*)	12.600.—*)	£.743.—
Realiskolák.				
1866	29.078.10	17.078.10		11.000.—
1867	28.557.33	16.557.33		12.000.—
1868	29.727.64	17.727.64		12.000.—
1869	37.510.31 ¹ / ₂	24.578.86		12.000.—
1870	121.526.56 ¹ / ₂	26.728.84		12.000.—
1871	75.444.11	30.758.84 ¹ / ₂	2.750.—	16.500.—
1872	90.839.—*)	38.577.—*)	6.000.—*)	19.620.—
1873	273.688.33*)	48.907.—*)	6.000.—*)	19.620.—
1874	344.414.—*)	48.670.—*)	3.125.—*)	30.314.—

1) Azon mérvben, a melyben az iskolák új iskolaépületekben helyeztetnek el, természetesen, csökken az iskolai bérek által okozott kiadás is. A kiadásoknak ezen csak látszólagos csökkenését, ha helyesen akarunk számítani, az iskolaépületekbe fektetett tőkék kamataival kell kiegyenlitenünk. Azért valamint a 27. sz. táblán, úgy fent is a számvévség kimutatott szükséglethez még azon töké kamatait is csatoltuk, mely az illető évig iskolaépületekbe befektettetett. Tekintve azt, hogy a város kölcsöneiért mintegy 7⁰/₁₀-ot fizet, 6⁰/₁₀-nál kisebb kamatlábot nem véltünk fölvehetni.

*) Ezen tétélek nem a zárszámla szerinti tényleges eredménynek, hanem a költségvetési előirányzatnak felelnek meg.

E szerint 1866-tól 1873-ig

a népiskolai fizetések	43.000 frtról	143.000 frtra	vagyis	100 frtról	333-ra
a reáliskolai	»	17.000	»	49.000	» » » » 288 »

nép- és reáliskolák összes költségei pedig (az építkezésekkel együtt) 87.000 frtról 935.000 ftra vagyis 100 frtról 1075 frtra emelkedtek, ezenkívül pedig az utolsó évben még 44.000 frt. fordított az 1866-ban még nem létezett polgári iskolákra.

A m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1873-ban 30.000 frtnyi segéllyel járult Pest városa népiskoláinak fentartásához, 1874-ben pedig 40.000 frttal, ezenkívül a budai polgári iskolák számára 1873-tól kezdve 6800 frt évi segély engedélyeztetett. Ez összegek Budapest egyesült fővárosa házipénztárába most is befolytak.

Iskolaépítkezésekre szintén azon nm. ministerium részéről 1871. óta évenként 110.000 frt engedélyeztetik s remélhető, hogy ez összeg a következő években is fog folyósíttatni. A befolyó összegek azon kölcsönök visszatérítésére fordíttatnak, melyeket a város iskolák építésére a kölcsönalapból előleg gyanánt vett föl.

A 28. sz. táblán összeállítottuk, a számvevőség adatai alapján, a tényleges iskolai bevételeket és kiadásokat, a mint azok az 1873-ik évben, Pest, Buda és Ó-Buda városok, 1874-ben pedig Budapest fővárosa költségvetésében előfordultak, közölvén egyszersmind azon összegeket is, melyeket a tanács a közgyűlés elé terjesztett 1875. költségvetésében fölvetett.

Iskola-építkezések.

A városi iskolaépítkezések krónikája 1868-tól 1875-ig. — Az épületek költsége. — Van-e szükség még több iskolára ?

Mint már többször említettük, a város 1868 előtt tulajdonképi iskola-épületekkel nem birt. A városi iskolák többnyire bérházakban voltak elhelyezve, és ha itt-ott valamely iskola elhelyezésére városi épület használtatott is, ez a czélnak megfelelő módon építve nem volt.

1868-ban négy új iskolaépület építése vétetett foganatba, t. i. a terézvárosi templomtéri, a stáció-utcza, ősz-utcza és kőbányai iskola. 1869-ben a lipótvárosi templomtéri, a czukor-utcza és Hermina-mezei iskola építése kezdődött, 1872-ben azután a szőlőhegy-, temető-, nagykereszt- és két nyul-utcza, 1873-ban pedig a nagymező-utcza, kétsziv-utcza és kőbánya-ligeti iskolák építéséhez fogtak. A testvérvárosok 1873 végén történt egyesítésével a folyó 1874-ik évben két ház megszerzése Ujlakon és egy ház megszerzése a nagy medve-utczában következett, míg 1875-ben, a tanács javaslata szerint, Budán három iskolának és Pesten egynek építése van kilátásba helyezve.

A következőben részletesen mutatjuk ki azon összegeket, melyek 1868-tól a m a i n a p i g (1874. decz. 12.) minden egyes foganatba vett iskolaépítésre Pest városa (ill. 1874-től fogva Budapest fővárosa) által kiadattak:

Iskola megnevezése :	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874 ¹⁾ (decz. 12.)
terézv. templomtér	25,252	50,777	8470	4216	3256	—	—
stáció-utcza	15,840	27,846	20,719	6654	8340	—	—
ősz-utcza	15,524	13,748	2869	1408	—	—	—
kőbánya óhegy	9,458 ²⁾	—	—	—	—	—	—
lipótv. templomtér	—	69,200	37,500	22,139	1696	2522	2100
Herminamező	—	8,267	747	1,040	—	—	—
czukor-utcza	—	49,177	37,144	14,168	13,561	—	—
Wesselényi-utcza	—	—	—	—	450	67,776	18,062
szőlőhegy-utcza	—	—	—	—	17,253	57,743	20,856
temető-utcza	—	—	—	—	96,955	27,320	19,303
nagykereszt-utcza	—	24,000	—	—	50,254	44,089	25,372
2 nyul-utcza	—	—	—	—	63,136	55,150	18,186
2 szív-utcza	—	—	—	37,617 ³⁾	—	82,761	49,659
nagy mező-utcza	—	—	—	—	—	112,138	82,428
kőbányai liget	—	—	—	—	—	6,067	24,920
nagy medve-utcza	—	—	—	—	—	—	16,265 ³⁾
Ujlak	—	—	—	—	—	—	21,056
szarvastér	—	—	—	—	—	—	90,000 ⁴⁾
	66,074	243,015	145,449	87,252	254,910	455,566	386,107

Az 1874-ik év végén készen álló iskolaépületek e szerint következő összegeket vettek igénybe :

1. terézváros-templomtéri iskola	92,182	frt.
2. stáció-utczai	79,399	»
3. ősz-utczai	33,549	»
4. kőbánya-óhegyi	9,458	»
5. lipótváros-templomtéri	135,157	»
6. Herminamezei	10,064	»
7. czukor-utczai	152,050	»
8. szőlőhegy-utczai	95,852	»
9. temető-utczai	143,578	»
10. nagykereszt-utczai	143,715	» (polgári iskola)
11. két nyul-utczai	136,472	» ⁶⁾
12. két-szívutczai	170,037	»
13. nagymező-utczai	237,960	» (polgári iskola)
14. Wesselényi-utczai	120,553	» ⁶⁾

A közgyűlés 548/1874. sz. végzése által továbbá

15. a medve-utczai iskolára 182,500 frt.

szavaztatott meg, mely iskolaépítése azonban foganatba még nem vétetett.

Tizenöt iskola összes költsége volt tehát: **1.742.466 frt.**

A városi tanács előirányzata szerint a jövő év folytatában még a következő iskola-építkezések lesznek foganatba veendőek :

¹⁾ Az ez évi adatok, melyeket a számvevőség feljegyzéseiből merítettünk, mindazon összegekre vonatkoznak, melyek december hó 12-kéig folyóvá tétettek.

²⁾ Házvétel és átépítés, ³⁾ a szomszédház megvétele, ⁴⁾ kisajátítás, ⁵⁾ vétel, ⁶⁾ megszavazott összeg. Az építési számla még nincs lezárva.

16. Ujlak (Buda), előirányzott összeg	80,000	frt.
17. Krisztinaváros (Buda)»	»	120,000 »
18. Ó-budai iskola	»	» 129,000 »
19. Lovag-utca (VI. ker.) »	»	» 130,000 »

A város ennél fogva nép- és polgári iskolák építésére az utolsó hat év folyamában 2.200,000 frtot szavazott meg, s ebből 1.600,000 frt. már tényleg ki is adatott, míg a tanács által 1875-re javasolt iskolaépítések 450,000 forintba kerülnének. Ha még hozzátevésszük, hogy a város ugyanazon idő alatt 400,000 frtot fordított reáliskolák építésére, joggal állít hatjuk, hogy az 1867-ben jogaiba visszahelyezett városi képviselőtestület a tanügyért sokkal nagyobb lelkesedést és áldozatkészséget tanusított, mint bármely előtte működött képviselő.

Azon fontos kérdésre, vajon ma, midőn népiskolák felállítására már annyi történt, fennáll-e még a városra nézve annak szüksége, hogy még több iskola állíttassék, s igenlő esetben, mily mérvben? — a meglévő statisztikai támpontok alapján könnyen felelhetünk.

E czélból szükséges megvizsgálunk, mily nagy a tankötelesek száma, és továbbá vajon ezek a fennálló iskolákban elférnek-e vagy nem?

A 6—12 éves iskolaköteles korban állók száma Pesten az 1870-ki népszámlálás szerint¹⁾ 18,929; minthogy a lakosság azóta szaporodott, e szám ma bátran 20,000-re tehető.

E számot csak általános tájékozás kedvéért bocsátjuk előre. Számításunk alapjául azért nem szolgálhat, mivel: 1) a 6—12 éves gyermekek egy része otthon ill. nem városi elemi iskolákban nyer oktatást, az idősebbek pedig középiskolákat látogatnak, mindezek tehát levonandók volnának, 2) mert sok olyan 12 évnél idősebb gyermek is van, kik eddigelé semmi oktatásban nem részesültek, kik tehát a népoktatási törvény értelmében a népiskola legalsóbb osztályaiba veendők fel.

Helyesebbnek tartjuk ennél fogva, ha csak azon tankötelesek kiszámítására szorítkozunk, kik a városi iskolákat előreláthatólag igénybe veendik. Itt mindenekelőtt 10,000 gyermeket találunk, kik a városi iskolákban már jelenleg is be vannak írva. Ezekhez járulnak azon tankötelesek, kik iskolát nem látogatnak, és kiket csak összeírás útján lehetne kitudni. Már más helyen kiemeltük, hogy ezeknek száma 1872-ben 4000-re rughatott²⁾. Azon iskolás gyermekek számát tehát, kik a városi iskolák használására reflektálnak, Budapest Pesti részén — a Budairól nincsenek a multa vonatkozó statisztikai adataink — 14,000-re tehetjük.

Áttérvén annak megállapítására, hány gyermeket bírnak befogadni a fennálló iskolák — a mi az emunkában tartalmazott adatok alapján nem lesz nehéz — azt találjuk, hogy az 1871/72-től mai napig felállított 12 új iskolaépületben,³⁾ a népiskolai törvény engedte feltételek legszélsőbb határáig menve, voltaképen csak 8000 tanuló volna elhelyezhető. Csak szükség esetén, és a törvényesen követelt egészségügyi és nevelési tekintetek félretételével volna ez iskolákban összesen legfeljebb

¹⁾ L. Körösi »Pest 1870-ben« 197. l.

²⁾ L. »A tanköteles gyermekeknek 1872. decz. hóban történt összeírásának eredménye« cz. czikket a Körösi »Pestvárosi statisztikai évkönyvében« 209. l.

³⁾ A 93-dik lapon felhozott 14 iskola közül ugyanis kettő polgári iskola.

9500 tanuló számára hely.¹⁾ A nem városi épületekben és igen czélszerűtlen módon elhelyezett iskolák ezen felül körülbelöl 1500 tanulót fogadhatnak be. Ha arra számítunk, hogy szükség esetén ezen iskolákban is 2000 tanuló volna elhelyezhető (tényleg annyi is nyer bennök oktatást), úgy a pesti iskolákban legfeljebb 11,500 tanulónak volna hely, mire nézve azonban megjegyzendő, hogy ez már az összes rendelkezésre álló iskolahelyiségek t e t e m e s túltömöttségével járna.

A jelenleg fennálló pesti iskolákban tehát legfeljebb 11,500 tanuló helyezhető el. Minthogy azonban az elhelyezendő tankötelesek száma 14,000-et tesz, az iskolakényszer keresztülvitele oda vezetne, hogy daczára a rendelkezésre álló összes helyiségek legnagyobb túltömöttségének, 2500 tanulónak elhelyezése még mindig fizikai lehetetlenség volna. E 2500 gyermekre nézve emélfogva, ha nem is tekintjük azon követelményt, hogy egy gyermekre 8□' terület és egy teremre legfeljebb 60 gyermek jusson, és ha egy tanulóra csak 5'—6□'-ot, egy teremre pedig 80 tanulót számítunk, még mindig legalább 30 tanterem szükséges, a mi legkevesebb két nagy, vagy három közép nagyságu iskola felállításának felel meg.

Ha azonban az egészségügyi és nevelési követelményeknek megfelelőleg egy tanulóra 8□'-nyi térfogatot, és egy tanteremre legfeljebb 60 tanulót számítunk, ha azonkívül tekintetbe vesszük, hogy a fentebbi számítás csak valamennyi rendelkezésre álló helyiség tökéletes túltömése mellett állja meg helyét: föl kell tennünk, hogy jelenleg még l e g a l á b b negyven tanterem, tehát körülbelöl négy iskola megnyitása szükséges.

E számítás azonban két föltételen alapszik: először, hogy a lakosság nem fog szaporodni, mi nem valószínű, és másodsor, hogy azon szülők, a kik jelenleg gyermekeiket inkább otthon vagy nem városi iskolákban szeretik taníttatni, a városi iskolákat jövőben sem fogják nagyobb előszeretettel fölkeresni, — mi a városi népiskolák mindinkább terjedő kedveltsége mellett szintén nem valószínű. Ha tehát e két föltétel nem teljesednék, a tanügyi budget nagyobb mérvben fog emelkedni s a főváros pénzügyi erejének még nagyobb megfeszítését követelendi, mint minő a fentebbi kilátásba vétetett. (E tekintetben még a következő fejezetre utalunk, mely ezen eshetőséget más szempontból is világítja meg.)

Valjon ama további 30-40 tanterem megnyitásának jelen pillanatban constatált szüksége új iskolaépületek emelése vagy pedig idegen helyiségek kibérlése által elé-

¹⁾ Minthogy a tantermek térfogata szerinti számítás sokaknak nehezebbre eshetik, könnyebb tájékozás kedvéért a tett kiadásokon alapuló következő átlagszámítást közöljük. Az építkezési költség tett:

a cukor-utczai iskolánál	152,000	frtot;	a beirtottak száma	930
a terézv. templomt.	92,300	»	»	970
a lipótv.	135,000	»	»	900

379,000 frt. költség mellett tehát 2,800 gyermeket lehetett elhelyezni. Minthogy a nevezett 3 iskola között drágábban és olcsóbban előállított van, föl lehet tennünk, hogy 13,300 frton 100 gyermek helyezhető el, mi mellett igaz, hogy egy terem több mint 60 gyermek, és egy gyermekre kevesebb mint 8□' esik. A nevezett 12 iskola összesen 1.180,000 frtba kerülvén, e számítás alapján 8800 gyermeket képesek befogadni. Minthogy azonban iskolahelyiségeink, mint ezt e könyv előbbi szakaszaiban kimutattuk, már meglehetősen aggasztó módon túl vannak tömve, a tanulók számának 8800-ról 9500-ra való szaporodása a lehetőség legszélsőbb határát jelezné, mely a tanácsosnak és kívánatosnak mérvét már túlságosan meghaladja.

gittetnek ki, az — föltéve, hogy czélszerű bérhelyiségek találtak a n a k — csak számítás dolga: ugyanis, ha a kibérlés annyiba kerül, mint a mennyit tesz az építésbe befektetett tőke kamatja, külön iskolai célra berendezett épületek állítása föltétlenül előbbre volna teendő. A tapasztalás azonban eddigelé azt mutatá, hogy igen nehéz dolog, közönséges bérházakban megfelelő helyiségeket találni; hisz' láttuk, hogy a jelenleg bérházakban elhelyezett iskolák állapota is mily kevésbé kielégítő, s e körülmény a fölvetett kérdés eldöntésénél sokat nyom a latban.

Bár miként is határozzon a közgyűlés ezen ügyben, annyi tény, hogy a jelenlegi bérhelyiségekugy a tisztaság, mint az egészség és oktatás érdekében fölhagyandók, és czélszerűbb helyiségekkel pótlándók volnának.

T a n d i j.

A tandij az összes népiskolákban havonként 35 krajczárt, vagyis az iskolai évben 3 frt 50 krt tesz, ezenkívül 40 kr. beiratási dij is fizetendő.

Mint a következő osztályonkénti összeállításból látható, az összes tanulónak majdnem egy ötöde fel van mentve a tandij alól.

Volt t. i. a 1871/72-ki évben:

	a tanulók összes száma.	a tandijmentesek száma.
az I. osztályban	3404	667
a II. »	1943	398
» III. »	1450	294
» IV. »	973	163
összesen	7770	1522

az 1872/73-ki évben:

	a tanulók összes száma.	a tandijmentesek száma.
az I. osztályban	3382	575
a II. »	2252	473
» III. »	1606	314
» IV. »	1096	184
összesen	8336	1546

A tandijakból folyó bevétel az 1873-ki költségvetésben 22,000 frtban van előirányozva. 1866-tól egész 1871-ig (l. a Pestvárosi statisztikai évkönyv 149. lapján közölt adatokat) e bevétel volt:

	az elemi iskolákban	a reáliskolákban	összesen
1866-ban	10.360 frt.	6975 frt.	17.335 frt.
1867-ben	10.768 »	4172 »	14.940 »
1868-ban	10.820 »	6180 »	17.000 »
1869-ben	12.090 »	8126 »	20.216 »
1870-ben	14.017 »	9222 »	23.239 »
1871-ben	19.614 »	14.553 »	34.167 »
összesen	77.669 frt.	49.228 frt.	126.897 frt.

Ha a tandíjából befolyó ezen egyedüli bevétellel szemben azon összeget tekintjük, melyet Pest városa iskoláinak fentartására évenként kiad, s mely jelenleg —nem számítva a rendkívüli kiadásoknak tekintendő építkezési kiadásokat — 400,000 ftot tesz, lehetetlen, hogy fel ne tűnjék azon nagy aránytalanság, mely e tekintetben szolgálat és vizonszolgálat között fennáll. E ténynyel kapcsolatban egyszersmind azon kérdés is felmerül, vajjon nem volna-e tanácsos, ha a város az adófizetők terhére az által könnyítené, hogy a mostani említésre alig méltó tandíjt fölemeli?

E kérdés behatóbb tárgyalása tulmegy a jelen statisztikai közlemény körén. Ez okból csak azon megjegyzésre szoritkozunk, hogy a v a g y o n t a l a n o k nak ingyenes oktatása e kérdés által legkevésbé sincs megtámadva: a ki nem fizethet, annak gyermekeit a város ingyen is köteles taníttatni. Ez logikailag szükséges következménye az általános iskolai kényszernek. Arra azonban már semmi ok sem forog fenn, hogy azon körök gyermekei is, melyek fizetni tudnak és fizetni akarnak, ingyen, vagy jobban mondva az a d ó z ó k, azaz: nagy részben épen a kimélni szándékolt alsóbb osztályok költségén taníttassanak. A fővárosi iskolák jelen kedvező állapota mellett sok, a legjobb körökhöz tartozó család többre becsüli a városi iskolákat, mint a magániskolákat. Mig azonban az utóbbiakban a tandíj évenként 50 frtot, sőt gyakran még többet is tesz, ez, a sok tekintetben jobban felszerelt városi iskolákban, csak 3 frt 50 kr-ra rug. Minthogy pedig a város is tényleg 40 frtot költ egy-egy tanulóra, minden belépő iskolás gyermekért ekképen körülbelöl 37 forintnyi hiányt kell fedeznie. Ily módon körülbelöl 10,000 iskolásgyermeknél jelenleg mintegy 400,000 forintnyi hiány áll elő, mely hiány ugyanazon mértékben fog szaporodni, a mily mérvben a mindinkább tökéletesbedő városi iskolák a magániskolák tanulóit még inkább magukhoz fogják vonni. A jelenlegi majdnem ingyenes oktatás rendszere mellett, a városi iskolákat használó szülők 37 forintnyi ajándékban részesülnek minden egyes ez iskolába járó gyermek után, az ez által keletkező és ma már 400,000 forintra rugó hiányt pedig az összlakosságnak adó alakjában kell fedeznie. Mindenesetre legalább is kérdésses, vajjon ezen utóbbi módozat-e az igazságosabb?

Hogy ezen ügyet a tényleges viszonyok világánál is lássuk, még a következő-concret szempontok is szemügyre vehetők:

A népoktatás növekedő követelményei a város kiadásait az utolsó években 350,000 frttal növelték; ezen hiány részbeni fedezésére a 20%-os városi adópótlékot 1873-ban 25%-ra kellett emelni, mi 260,000 frttal nagyobb bevételt eredményezett. ¹⁾ A népiskolák költségei azonban akként is volnának leszállíthatók, hogy a jelenlegi tandíj, mely a nyujtott szolgálatoknak és a viselt áldozatoknak semmikép sem felel meg, felemeltetik, a mi mellett a vagyontalanok jövőben is ingyenes oktatásban részesülhetnének.

Mindezek után mármost az a kérdés, vajjon a két mód közül melyik nemcsak igazságosabb, de egyszersmind czélszerűbb is?

Vajjon a szegények ingyenes oktatásának fentartása mellett felemeltessék-e a népiskolák tandíja, hogy így első sorban azok viseljék a népiskolai költségeket, kik ez iskolákat használják, és csak második sorban viseljék a fedezetlenül maradt összeg terhére a többi adófizetők?

¹⁾ L. a városi pénzügyi bizottság jelentését a »Pestvárosi évkönyv« 124-ik lapján.

Avagy pedig taníttassanak-e az összes iskolás gyermekek, akár szegények, akár gazdagok legyenek, jövőre is majdnem ingyen, azaz: az összes adózók költségén?

Az első esetben vagy a községi adó 5%-os pótléka legalább felére szállíttathatnék le, sőt talán el is eshetnék egészen, vagy pedig le lehetne szállítani felére az ujonnan behozott és kétségkívül nyomasztó házbérkrajczárt (3 kr. minden forint után), melynek jövedelme 480,000 forinttal van előirányozva.

A második esetben az adópótlékokat nemcsak eddigi magasságukban fenn kell tartani, de még azon kikerülhetetlen eshetőségre is komolyan kell gondolni, hogy, ugyanazon mérvben, melyben a város iskoláit nagyobb gondban részesíti, a jobb körök is mindinkább a magániskoláktól el, és a városi iskolák felé fognak fordulni, minek következtében az adófizetőktől követelt áldozatok is fölemelendők lesznek.

I. FÜGGELEK.

1868. XXXVIII. törvényczikk kivonata.

A népiskolai közoktatás tárgyában.

I. Fejezet. A tanítás kötelezettsége és szabadsága.

1. §. A gyermekek életidejük 6. évének betöltésétől egész a 12-ik illetőleg 15-ik év betöltéséig tankötelesek.
2. §. Testileg vagy szellemileg gyengék a tisztí orvos bizonyítására ideiglenesen fölmenthetők.
3. §. Ragályos vagy elmebeteg avagy taníthatlan tompa elméjűek, kizárandók.
4. §. Gyermekeiket nem iskoláztató szülők, gyámok és gazdák ellen először erkölcsi eszközök, azután esetenként fokozható pénzbírságok alkalmaztassanak. Végre az iskolaszék jelentése folytán a felsőbb iskolai hatóság a gyermek számára külön gyám rendelését is szorgalmazhatja.
5. §. A mulasztást igazoló eseteket a közoktatási miniszter határozza meg.
6. §. A gyermekek háznál, vagy bármely vallásu magán és nyilvános intézetben vagy községben is nevelhetők. De erről az iskolaszék értesítettvén, felügyel, hogy a gyermekek a kötelezett évek tartamáig legalább oly oktatásban részesüljenek, mint az elemi iskolában.
7. §. A háznál tanult növendékek kötelesek évenként nyilvános tanintézetben vizsgát tenni.

II. Fejezet. A népoktatási tanintézetek köre és állíthatása.

8. §. Népoktatási tanintézetek: az elemi és felsőbb népiskolák, polgári iskolák és tanítóképezdek.
10. §. Népoktatási nyilvános tanintézeteket a törvény által megszabott módon állíthatnak és fenntarthatnak a hazában létező hitfelekezetek, társulatok és egyesek, községek és az állam.

V. Fejezet ¹⁾. A községi népoktatási tanintézetek.

23. §. Hol a hitfelekezetek nem tartanak fenn törvény szerinti népiskolát, vala mint az ezen törvényben kijelölt egybesetekben is, a község köteles a szükséges népoktatási tanintézeteket felállítani.
24. §. A község által felállított iskola közös tanintézet, a községi lakosok részére, hitfelekezeti különbség nélkül.
25. §. Általában nem tekintetnek ezentúl felekezeti iskoláknak, a melyek községi vagyomból és jövedelmekből, a község összes tagjai által, felekezeti különbség nélkül tartatnak fenn.
- Azon már fennálló hitfelekezeti iskolákra nézve mindazáltal, a melyek eddigelé a község vagyomból és jövedelmeiből tartatnak fenn, szabadságában áll az illető községnek az eddigi gyakorlatot továbbra is fenntartani; de ily esetben a segélyezés a különböző hitfelekezeti iskolák közt igazságos arányban osztandó meg.
26. §. A külön felekezetek iskoláikat közös iskolává alakíthatják át, ha reménylik, hogy azokat közerővel virágzóbb állapotban tarthatják fenn, ekkor a község, sőt az állam segélyét is igénybe vehetik. Az ekkép egyesített iskola községi iskolává lesz.

¹⁾ A III. fejezet a felekezeti, a IV-dik a magániskolákról szól.

27. §. Iskolaépületek egészséges helyen emelendők. A tantermek tágasak, (egy teremre 60 gyermeket s minden gyermekre legalább 8—12□ lábnyi helyet számítva) világosak, könnyen szellőztethetők legyenek.

28. §. A népiskolai hatóságok, felekezeti, községi, megyei és kormányközegek kötelesek oda hatni, hogy az ezen kellékeknek meg nem felelő iskolák átalakíttassanak.

29. §. A fiu- és leánygyermekek külön tantermekben oktandók.

30—32. §. A község tartozik az iskolát minden szükséges taneszközzel felszerelni. A szegénységüket kimutató gyermekek könyveket ingyen kapnak az iskolától. Köteles a község az iskolai könyveket és tanszereket évenként előre beszerezni. E könyvek és tanszerek vételére a tandíjjal együtt szedetik be.

33. §. A tanító díjazásáról a község gondoskodik.

34. §. Egy tanító 80 növendéknél többet rendesen nem taníthat. Rendkívüli esetekben az iskolai felsőség ad rea engedélyt.

35. §. A községi népiskolák fenntartására minden községi polgár és birtokos megadóztatható. De ez adó nem haladhatja meg az állami egyenes adóknak 5%-át.

36. §. Azon községi tagok és birtokosok, kik habár a törvényes kellékeknek megfelelő hitfelekezeti iskolát tartanak fenn, szinte kötelezhetők a községi iskola terheinek viselésére, a mennyiben az előbbi célra nem adóznak egyenes adók öt százalékának erejéig.

37. §. Oly külön adóközséget képező pusztai birtokok, melyek népiskolák felállítására törvényileg nem kötelezhetők a hatóság által, egyik szomszédközséghez csatolandók az iskolaterhek viselése végett.

38. §. A községi iskolát felállító község tartozik iskolai alapot alkotni s azt évenként szaporítani.

39. §. Foganatosítandó tagosítás és legelőelkülönítés alkalmával a közös területnek legalább egy századrésze ugyan e célra kihasítandó.

40. §. A 35. §. értelmében kivetett adó és a 39. §. szerint alakított alapvagyon csak községi iskola javára fordíttatik.

41. §. A 39. §. rendelete szerint birtokrendezés alkalmával elkülönített alapvagyon jövedelméből községi iskola hiányában, felekezeti iskolák segíyezhetők, különben a 40. §. irányadó.

42. §. Az iskolaépületek és tanítólak építése és fenntartása a községet illeti.

43. §. A község tanintézetének felállítása és fenntartására az állam segélyét kérheti.

A) *Elemi népiskolák.*

44. §. Hol törvényszerinti iskolát fentartó hitfelekezeteken kívül legalább 30 más vallásu tanító köteles gyermek van ; ezek szüleinek kívánatára a község köteles közös népiskolát állítani. Ez iskola költségei mindenekelőtt az iskolai célokra rendelt közös jövedelemből fedezendők, a közös és felekezeti iskola növendékeinek számarányában. Egyes adózókra e törvény 36. §-a irányadó.

45. §. Hol a más hitfelekezeti gyermekek száma nem éri el a 30-at, a felekezeti iskolába fognak járni, és szülei az iskola költségeit viselni. De ily helyeken a vallás tanítása bizonyos órákra szorítandó, hogy azalatt a más vallásu gyermekek saját hitfelekezetük részéről oktatást nyerhessenek.

46. §. Fél geográfai mérföldnél távolabb nem eső községek közös elemi iskola állítására egyesülhetnek.

47. §. A községek gondoskodni kötelesek a bekebelezett tanyák gyermekeinek oktatásáról : a) vagy iskolák állítása, b) vagy a tanyákegymástóli távolsága miatt, járó-kelű (ambulans) tanítók által.

48—50. Az elemi népiskola két tanfolyamra oszlik : 1. mindennapira és 2. ismétlőre. Elsőt látogatják a 6—12 éves, utóbbit a 12—15 éves gyermekek.

51. §. Szegénységüket igazoló gyermekek tandíjt nem fizetnek.

52. §. A tanuló tanóráinak száma a mindennapi iskolában hetenként legalább 20, legfőlebb 25 ; beleértve a hit és erkölctant is, de kizárva a testgyakorlatot és a mezőgazdasági vagy kertészeti gyakorlatokat.

53—54. A szorgalomidő faluhelyen az éven át legalább nyolcz, városban legalább kilencz hónap. Földműveléssel foglalkozó községekben az iskolaszék megengedheti, hogy 10 éven felüli gyermekek a szünidőn kívül még két hónapig a legnagyobb munkaidőben csak a vasárnap iskolába járjanak.

55. §. Községi elemi népiskolában kötelees tantárgyak : a) hit és erkölcsstan ; b) írás olvasás ; c) fejbeli és jegyekkel való számolás, és a hazai földleírás mértékek és pénznemek ismerete ; d) nyelvtan ; e) beszéd és értelemgyakorlatok ; f) hazai földleírás és történet ; g) némi általános földleírás és történet ; h) természettan és természetrajz elemei, tekintettel az életmódra és vidékre, melyhez a gyermekek nagyobb részének szülői tartoznak ; i) gyakorlati utmutatások a mezői gazdaság és kertészet köréből ; k) a polgári főbb jogok és köteleességek tanítása ; l) ének ; m) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.

56. §. A tanterv időnkint meghatározása a közoktatási miniszter teendője.

57. §. A községi elemi népiskolákba minden hitfelekezet gyermekei járhatván, ezek hit- és erkölcsstani oktatását az illető hitfelekezetek nyilvánosan és a közös iskolai órákon kívül teljesítik.

58. §. Minden növendék anyanyelvén nyerve az oktatást, ha ez a községben divatozó nyelvek egyike.

B) Felsőbb népiskolák.

59—60. §. Legalább ötezer lakost számláló községek felsőbb népiskolát — ha erejük engedi, polgári iskolát állítsanak. Legfőlebb fél mértföldnyire eső községek e célra egyesülhetnek.

61. §. Tanfolyam a felső népiskolában a fiuk számára 3, a leánygyermekek számára 2 év.

62—63. §. A felvételre jelentkezőnek 6 osztályu népiskolai tanfolyamról bizonyítványt kell birtania vagy felvételi vizsgát letennie. A fiu és leánygyermekek ezen iskolákban minden esetben elkülöníttessenek. A tanítási nyelvet, a vallás oktatását, az egy tanító vezérletére bízott gyermekek számát, valamint a szünidőt illetőleg az elemi iskola érdekében hozott hasonértelmű szakaszok irányadók.

64. §. Tantárgyak fiuk számára : a) hit és erkölcsstan ; b) szépirás és rajz ; c) anyanyelv ; d) a mely iskolában nem a magyar a tanítási nyelv, ott a magyar nyelv ; e) számtan és mértan, alkalmazási gyakorlatokkal ; f) természettan és természetrajz, különös tekintettel a földművelésre és iparra ; g) földrajz és történet (általános és hazai) ; h) mezői gazdaságtan alapvonalai ; i) hazai alkotmánytan ; k) egyszerű könyvvitel ; l) testgyakorlat tekintettel a katonai gyakorlatokra ; m) ének. Leányok számára : a) hit és erkölcsstan ; b) szépirás és rajz ; c) számtan ; d) anyanyelv ; e) a mely iskolában a tanítási nyelv nem a magyar, ott a magyar nyelv ; f) földrajz és történet ; g) természettan és természetrajz (különös tekintettel a kertészetre és női foglalkozásokra) ; h) ének ; i) női kézimunkák.

65—66. §. Egy felsőbb népiskolában legkevesebb két rendes és egy segédtanító működik. Tanórája egy-egy osztálynak legalább 18, és legfőlebb 24 óra lehet hetenkint a hittani órákkal együtt. Egy tanító hetenkint 30 óránál többet nem kötelees tanítani.

VIII. Fejezet¹⁾. Népiskolai hatóságok.

116—119. §. Mindennemű községi népoktatási intézet közvetlenül a község hatósága alatt áll. E végből 3 évre legalább 9 tagból álló iskolai szék választatik ; képvisellettal bíró helyeken a képviselő-testület, egyéb községekben a lakosok közgyűlése által választottakon kívül az iskolai széknek liasonjogu tagjai a helybeli lelkészek és tanítók. Ha a község a választást két hétnél tovább halogatná, a kerületi iskolai tanács nevezi ki az iskolai szék tagjait, de csak egy évre, ekkor a község ujra élhet jogával.

120. §. Választások érvényességére az iskolai szék tagjai két harmadának, más érvényes határozatok hozására általános többségének jelenléte szükséges.

121—122. §. Az iskolai szék hetenkint egy tagja által meglátogatattja az iskolát ; a taudíjt illetőleg határoz ; az iskola mulasztó gyermekek gondviselőit megintti, sőt büntetésüket is szorgalmazza, felügyel az iskolai törvények végrehajtására ; rendelkezik az épületek kellő javításáról ; tanító és a tanulók szülei közt fenforgó panaszokban és fegyelmi kérdéseken első foku bíróságot képez ; eljárásáról évenként, fontos esetekben gyakrabban is jelentést tesz a községnek ; a község e jelentéseket a tankerületi iskolai tanácshoz fölterjeszti ; az iskolai vagyion kezelésére gondnokot választ, ennek évi számadásai felülvizsgálat végett a községhez, onnan a tankerületi iskolatanácshoz tételnek át.

123. §. Az ország vármegyék szerint megfelelő számu tankerületekre osztatik. Budapest külön tankerületet képez.

¹⁾ A VI. fejezet az állami népiskolákról, a VII-dik a tanítóképezdekről szól.

124. §. A tankerület népoktatási ügyeit a miniszter által kinevezett tanfelügyelő és az elnökléte alatt álló iskolai tanács kezeli, a hitfelekezeti iskolák felett pedig a tanfelügyelő közbejöttével gyakoroltatik a főfelügyelet. Egy tanfelügyelő több tankerületben is működhetik, ha területeiken összesen 300-nál több község nincsen. A kormány másod-felügyelőt vagy segédet is nevezhet ki mellé.

125—126. §. A tankerületi iskolatanács következőleg alakul: 1. minden vallásfelekezett, melynek a vármegye területén egyházközségei vannak, választ egy tagot; 2. a tanmegye területén levő összes községi nyilvános tanítók maguk közül választanak négy tagot; 3. a többi tagokat a vármegyei bizottság saját kebeléből választja, ezek száma legalább 14, legfőlebb 34; 4. a mely megyében királyi városok vannak, a 3-ik pontban meghatározott tagoknak egy részét ők választják azon arányban, melyben lakosságuk létszáma van a vármegye lakossága létszámához. A tankerületi iskolai tanács öt évre választatik.

127. §. Budapest városrészenként több iskolai községre oszlik, ugyanannyi iskolai székkal. Ez iskolai székek a városrészek választói által 3 évre választatnak. Teendők ugyanazok mint egyéb iskolaszékeké, a tanítók választásán és az iskolai vagyon kezelésére való felügyeleten kívül, a mely teendők Budapesten a városi iskolai tanácsot s a városi képviselő-testületet illetik. A budapesti tankerületi iskolai tanács a képviselő-testület által és ugyanannyi évre választatik, mint a képviselő-testület. A városi iskolai székek hivataluknál fogva tanácskozási és szavazati joggal bíró tagjai: a helybeli lelkészek felekezeti különbség nélkül, s a községi tanítói testület két képviselője.

128. §. A tankerületi felügyelő: 1. a tankerület összes községi, felekezeti és magán alsóbb és felsőbb népoktatási intézeteket évenként legalább egyszer meglátogatja, s a törvénynek azokban való megtartására ügyel; 2. a községi és állami tanodákban a közoktatási miniszter utasítása szerint intézkedik, annak rendeleteit a községi-magán s társulati iskolákban végrehajtja, s a kormánynak mindannyiról évenként részletes jelentést nyújt be.

129. §. A felügyelők és segédek rendes fizetést huznak.

130. §. Az iskolai tanács: 1. a községi iskolaszék által megvizsgált számadásokat felülvizsgálja; 2. a községi iskolát illetőleg a szülőknek a tanítókkal ügyeikben és mindennemű fegyelmi ügyekben másodfoku bíróság; 3. a községi iskolai székek a tanító, vagy altanítónak az iskolaszék elleni panaszában ítélt, innét egyenesen a közoktatási miniszteriumhoz folyamodhatnak a felek; 4. tanácskozik a kerület tanügyi viszonyairól, s ha nem segíthet, jelentést, illetőleg javaslatot intéz a megyéhez vagy városi képviselő-testülethez, mely a miniszterhez tesz fölterjesztést.

131.—132. §. Az iskolai tanács minden negyedévben összeül, s ez alkalomra tagjai utiköltséget s napidíjat huznak. Az iskolai tanács működéséről és a tanügy állásáról évenként jelentést tesz a megyei bizottság- vagy a városi képviselő-testületnek. Ez onnan a közoktatási miniszterhez terjesztetik fel.

IX. Fejezet. A tanítókról.

133. §. Tanítói hivatalt csak oly egyének nyerhetnek, kik tanítói oklevéllel bírnak. A már hivatalban levő nem okleveles tanítók meghagyatnak ugyan, de kötelesek jártasságukat az iskolákat vizsgáló főhatóság előtt igazolni, az erre elégtelenek a szünnapok alatt a képezdében póttanulásra kötelezhetők.

134.—135. §. Tanítói vizsgát egyes szaktudományokból is lehet tenni. Polgári iskolákba oly szakférfitak is meghívhatók, kik nem bírnak ugyan oklevéllel, de előadandó szakmájuk művelése által az irodalom terén kitűntek.

136. §. Tanítókat a tankerületi iskolai tanács küldöttének elnökléte és vezetése alatt a községi iskolai szék választ szavazás által. A választás az iskolatanácsnak jóváhagyás végett bejelentendő.

137. §. Segédtanítókká nem okleveles képezdei tanfolyamot végzett ifjak is lehetnek. A meghívás az iskolai széket illeti, ha ezt tenni elmulasztaná, a tankerületi főfelügyelő nevez ki segédtanítót.

138. §. A tanítók élethosszig választatnak, hivatalukból csupán súlyos hanyagság, erkölcsi kihágás vagy polgári büntény miatt mozdíthatók el, a tankerületi iskolatanács határozata folytán. Ily ítélet azonban megerősítés végett a közoktatási miniszter elé terjesztendő.

139.—140. A megürült tanítói állomások legfőlebb fél év alatt betöltendő, ezalatt segéd-tanító alkalmazandó. A tanító halála esetén özvegye és árvái a halálozás napjától számítandó fél évig az egész fizetést és lakást élvezik.

141. §. A tanító országos, vármegyei, városi, községi és egyházi képviselő, valamint esküdt-széki tag is lehet, de semminemű hivatalt a tanítóság mellett nem viselhet. Olyan teendőket azonban, melyek helyben tanórákon kívül végezhetők, az iskolai felsőség előleges engedélyével elfogadhat. A felekezeti tanítók az isteni tiszteleten és temetéseken segídezhetnek.

142.—146. §. A tanító fizetését a helyi viszonyok szerint az iskolai szék állapítja meg, a kerületi iskolatanács jóváhagyásával. Azonban tisztes lakáson és legalább egy negyed holdnyi kerten kívül a fizetés nem lehet kevesebb, mint: a) az elemi népiskolai rendes tanítóé 300 ft o. é. b) elemi népiskolai segédtanítóé 200 ft o. é.; c) felső népiskolai tanítóé 550 ft o. é.; d) felső népiskolai segédtanítóé 250 ft o. é.; e) polgári iskolai tanítóé nagyobb városokban 800 ft o. é., kisebb helyeken 700 ft o. é.; f) polgári iskolai segédtanítóé nagyobb városokban 400 ft o. é., kisebb helyeken 350 forint o. é. A rendes tanítók évi fizetésének 2 százalékát a község évenként visszatartja a segélyezési pénztár számára, s azt a megyei iskolatanácsnak beszolgáltatja. E pénzeket az oktatásügyi miniszter kezeli, róla évenként nyílt és részletes számadást tesz közzé. E pénztárból a munkaképtelenné vált tanítók és tanítónők, az elhalt tanítók özvegyei (férjhezmenetelig) és árvái (16 éves korig) segélyeztetnek. Elhalt szegény tanítók árváinak neveltetésére az állampénztárból is adatik segély és pedig: 1. az évenként megszavazott összeg legalább 100 gyermek közt osztatik föl; 2. a gyermekek bármely helyen és bárminő intézetben tanulhatnak; 3. csak 16 éves korukig huzzák az állami segélyt.

147. §. A községi nép- és polgári iskolai tanítók kötelesek minden tankerületben tanítói teszteltté alakulni.

148. §. A közoktatási miniszter a közoktatás ügyéről évenként jelentést tesz az országgyűlésnek.

II. FÜGGELÉK.

Pest sz. k. város képviseletének iskolaiügyi tanácskozmányai, a törvényes községi képviselet helyreállításától (1867. június hó) a testvérfővárosok egyesítéséig. (1873. nov. 17.)

1867.

- Junius 26. 18037. sz. Gerlóczy indítványa az elemi iskolák szaporítása, iskolaházak építése és a tanítói fizetések javítása érdekében. (L. az 1. sz. mellékletet.)
- Jul. 31. 21072. sz. A közoktatási miniszterium leiratilag kijelenti, hogy az állami gymnasium helyiségeinek fölmondását nem fogadhatja el.
- Aug. 1. 21961. sz. Többfőaltanító megerősítették s a belvárosi főtanító választása elhatároztatik
- » 7. 23532. sz. A belvárosi főtanító jelöltek közt a szűkebb választás elrendeltetik.
- » » 23521. sz. A kereskedelmi akadémiának 500 frt. adományoztatik.
- » » 23522. sz. A szürke nénéknek 269 frt 35 kr. »
- » » 23523. sz. A terézvárosi kisedovódának 181 frt 30 kr. adományoztatik.
- » 14. 24762. sz. Két főtanító választása.
- » 21. 25286. sz. Elvi határozat, hogy a főreáltanodai tanárok a tanképesítő bizonyítvány kinyerésétől számítandó egy év alatt állomásaikban megerősítsenek.
- » » 25287. sz. A magyar történelem és magyar irodalom a főreáltanodai tantárgyak közé fölvétetnek.
- » » 25282. sz. Báthory Nándor főreáltanodai segédtanárnak választatik.
- » 28 26069. sz. A Dörrbaum-féle magániskola iskolahelyiség felfogadása által segélyeztetik.
- Sept. 18. 26379. sz. Terézkülvárosi polgárok kérvénye elemi iskolák fölállítására iránt a tanügyi bizottság jelentésének beérkezéig függőben marad.
- Oktob. 9. 31001. sz. Alexy Mór a főreáltanodához tanárnak kineveztetik.
- » 23. 32993. sz. A magyar gazdasszonyok iskolájának 100 frtnyi segély megszavaztatik.
- Nov. 3. 34385. sz. A reáltanodai hallgatók tornatanítása a tornaegyletre bízatik.
- » 13. 35064. sz. A Dörrbaum-féle iskolában két altanító a város által fizettetik.
- » 20. 35891. sz. A városi tanítók alkalmazásuk előtt megvizsgálandók; ezen vizsgának módzatai megállapítatnak. (L. a 2. sz. mellékletet.)
- » » 35892. sz. Dr. Kudelka és Aujeszy reáltanodai tanárok véglegesen megerősítettnek.
- Dec. 4. 37656. sz. Egy főtanítónak 120 frtnyi évi pótlék megszavaztatik.

1868.

- Február 19. 6078. sz. A főreáltonodában a latin nyelv tanítása szükségtelennek találtatik.
 » 26. 6981. sz. A terézvárosi paplak telkén egy iskola építése elhatároztatik.
- Márczius 4. 7638. sz. Utasittatik a herminaiskolai ügyben eljáró bizottmány egy iskola építési tervet költségvetéssel együtt betérjeszteni.
 » 11. 8714. sz. Ney Ferencz reáltonodai igazgatónak indítványa a főreáltonadában szükségessé vált reformokról a tanügyi bizottmánynak adatik ki.
 » » 8715. sz. A tanügyi bizottmány előterjesztése a magán népnevelési egyletek alakítása ügyében tudomásul vétetik.
 » 18. 9781. sz. Az elemi tanítók fizetésének javítása a tanügyi bizottmány javaslata szerint elfogadtatik. (L. a 3. sz. mellékletet.)
- Április 1. 11557. sz. A teréz- és józsefvárosi iskolákon kívül még a következők építése határoztatik el: a Herminamezőn, Kőbányán aczukur-utczában, ősz-utczában és a Lipótvárosban, mely utóbbit illetőleg a mérnöki hivatal terv- és költségvetés bemutatására felszólittatik. (L. a 4. sz. mellékletet.)
 » » 11585. sz. A teréz- és józsefvárosi iskolaépítési munkálatok iránt megtartott árverés eredménye egyes tárgyakra nézve elfogadtatik, másokra nézve új árlejtés kiírása elrendeltetik.
- Május 6. 15587. sz. A főreáltonoda alapszabályai megállapittatnak.
 » 27. 18072. sz. A város felkéri a miniszteriumot, hogy a városi reáltonoda szervezete mindaddig érintetlenül hagyassék, míg a város a nem classikus műveltség után törekvő fiatalság számára polgári iskolákat felállitandott.
 » » 18075. sz. A város a hitelemzést nem tekinti saját feladatának, hanem az az iránti gondoskodást a hitfelekezetekre bizza. (L. az 5. sz. mellékletet.)
- Julius 8. 22881. sz. A kőbányai iskola elhelyezésére megvétetik a Dr. Havas Ignác-féle ház.
 » 15. 23768. sz. A város évi 100 frt segélyt szavaz az országos közép-tonodai egyletnek.
 » 22. 24482. sz. A józsefvárosi iskolaépület terve helybenhagyatik, az árverés kihirdettetik.
- Aug. 5. 26228. sz. A magánvizsgálatokért járó díjak a vizsgán jelenlévő tagok közt kiosztandók.
 » 6. 26231. sz. A főreáltonodai természetrajzi tanszék betöltetik.
 » 26. 28611. sz. Az ipariskolák segélyezésére 600 frt 3 évre megszavaztatik.
- Nov. 18. 38442. sz. Határozat a bérházakban lévő iskoláknak a város saját házaiban leendő elhelyezéséről. (L. a 6. sz. mellékletet.)
 » 25. 38853. sz. Elfogadtatik a főreáltonodai fizetések javítása.
- Decemb. 10. 40687. sz. A kőbányai birtokosok az iskola felállitásaért köszönetüket fejezik ki.
 » 17. 41455. sz. Az ősz-utczai iskolaépületben szolgáló lakás építése helybenhagyatik.
 » » 41456. sz. A közgyűlés kijelenti, hogy a városi iskolák községiéek és nem felekezetieek. (L. a 7. sz. mellékletet.)
 » » 41459. sz. A czukor-utczai iskola építésére 150,000 forint megszavaztatik.
 » 23. 42143. sz. Elhatároztatik a keresztutczai Bayer-féle ház 24,000 frton való megvétele.

1869.

- Január 27. 2619. sz. Az 1869-ben megnyitandó elemi osztályokban szükséges 33 tanítói állomás iránti javaslat elfogadtatik. (L. a 8. sz. mellékletet.)
 » » 2624. sz. A városi rajztonodai főtanító fizetése megállapittatik.
 » » 2625. sz. A reáltonodai félévi vizsgák fentartatnak.
- Márcz. 31. 8369. sz. Főreáltonodai ösztöndíjak megszavaztatnak.
- Április 7. 9084. sz. A terézvárosi rajztonító fizetése 500 frtban állapittatik meg.
 » 28. 11226. sz. Az iskolai tanács tagjai számarányának megállapítása céljából bizottság küldetik ki.
- Május 5. 11812. sz. Iskolai czélokra több telek magánosoktól cserre-szerződés útján szereztetik meg. (L. a 9. sz. mellékletet.)
 » 19. 13147. sz. A budapesti iskolatanács tagjai megválasztatnak. (L. a 10. sz. mellékl.)
 » 26. 14006. sz. A ferenczvárosi elemi iskolaház kiépítése elhatároztatik.

- Junius 2. 14615. sz. Az iskolatelkek és házak megszerzése ügyében kiküldött bizottság jelentése alapján több telek és ház iskolai czélokra megszerezni rendeltetik. (L. a 11. sz. mellékletet.)
- » 16. 16099. sz. A népoktatási törvény életbeléptetésére szükséges intézkedések megtörténnek. (L. a 12. sz. mellékletet.)
- » 23. 17273. sz. Az ősz-utczai tanoda építésénél szükségelt munkálatok elrendeltetnek.
- » » 17156. sz. A terézvárosi hajós-utczai elemi fűtanító választására határnap tüzetik ki.
- » » 17157. sz. A főreáltanodai tanárok fizetésének javítása elhatározatik.
- » 25. 17158. sz. A terézvárosi elemi fűtanítói választás megejtetik.
- Septemb. 1. 24453. sz. Az iskolaszéki tagok választására bizottmányok küldetnek ki, a kormány a 9 iskolának felosztását tudomásul veszi.
- » 9. 25515. sz. Az iskolaszéki tagok választása körül működő bizottmányokhoz még 45 tag választatik.
- » 9. 25516. sz. Megszabatnak a városi rajztanoda körül megtartandó elvek. (L. a 13. sz. mellékletet.)
- » 29. 28228. sz. A főreáltanodában párhuzamos osztály felállítása elrendeltetik.
- » » 28227. sz. Az elemi tanítók választása körül követendő eljárás megállapittatik. (L. a 14. sz. mellékletet.)
- Novemb. 20. 33506. sz. A terézvárosi templomtéri, józsefvárosi statió- és ősz-utczai iskolákba a Meissner-féle fűtés bevezetése elrendeltetik. (L. a 15. számú mellékletet.)
- Decemb. 1. 34734. sz. A belvárosi leánytanodai fűtanító megválasztására határnap tüzetik ki.
- » 22. 36790. sz. A közoktatási miniszterium által a gymnasiumok- és reáltanodák számára megállapított rendtartási és fegyelmi szabályzat elfogadtatik.

1870.

- Februar 3. 4132. sz. Több iskolatanácsi tag választatik.
- » 9. 4861. sz. Indítvány a népnevelők gyülekezetének támogatása iránt, az iskolatanács utján véleményezés végett a tanügyi bizottmánynak adatik ki.
- Márczius 2. 7487. sz. Miniszteri leirat egy állami főgymnasium felállítása és a jelenlegi állami gymnasium lyceummá való átváltoztatása iránt; együttes tárgyalás és tüzetes javaslattétel céljából a tan- és gazdaságügyi bizottmányoknak adatik ki.
- » 16. 9204. sz. Helyettes altanítók, kik akár a város szolgálatában, akár másutt huzamosabb ideig sikerrel működtek, rendesekké kineveztetni határozatnak.
- » » 9205. sz. A rajztanoda felállítása elhalasztatik és a rajztanítás az elemi iskolákban kötelezővé tétetik. (L. a 16. számú mellékletet.)
- » 24. 9987. sz. Valamint régebben a népiskolák, ugy most a főreáltanoda is hitfelekezet nélküli iskolának kijelentetik.
- Aprilis 6. 12525. sz. A ferenczvárosi temető-utczai iskola építése elhatározatik.
- » 27. 14259. sz. A fű- és altanítók közti viszonyt szabályozó javaslat elfogadtatik. (Lásd a 17. számú mellékletet.)
- » » 14260. sz. Az állami főreáltanoda felállítása és a gymnasium átváltoztatása iránti hozzájárulás megállapítása függőben tartatik.
- Majus 25. 17488. sz. A népnevelők fogadtatására 2000 frt megszavaztatik, a tanügyi bizottmány utasittatik a Bécsben egybegyűlő néptanítói gyűlésre a pesti tanítók kebeléből törtendő kiküldetés iránt javaslatot előterjeszteni.
- Junius 1. 17531. sz. A bécsi tanító-gyűlésre kiküldendő tanítók megválasztatnak és köteleztetnek tapasztalataikról jelentést tenni.
- » 8. 19003. sz. Az iskolatanács javaslata a polgári iskolák iránt elfogadtatik, a fi-iskola a Terézvárosban, a leányiskola a belvárosi czukor-utczai-iskolában ideiglenesen elhelyeztetik.
- » 22. 20425. sz. Elhatározatik a kőbányai ujhegyi iskola felállítása, és a reformált iskola átvétele, ill. községivé való átalakítása.
- August. 10. 26245. sz. A helyettes tanítók elégtelen száma szaporittatik.
- » 17. 26916. sz. A Bécsbe küldött tanítók jelentést tesznek, mely használat végett az iskolatanácsnak kiadatni rendeltetik-

- August. 17. 26234. sz. A ferencvárosi iskola nem az utcái vonalra, hanem valamivel beljebb építeni határoztatik.
- Septemb. 28. 31911. sz. A tanácsnak a polgári iskolai tanári kar kinevezése iránti javaslata mellőztetik és az iskolatanácsnak előterjesztése, mint ki erre nézve illetékes, elfogadtatik.
- » » 32250. sz. Elrendeltetik, hogy az új iskolaépületek vízvezetéssel, árnyékszéki vízlocsolással és légszuszvillágítással ellátassanak.
- October. 5. 31915. sz. A polgári iskolai tanítók megválasztatnak.
- » 12. 33578. sz. Elrendeltetik a választás a városi fő- és külvárosi előkészítő rajz-, valamint az elemi népiskoláknál szervezett fő- és alrajztanítói állomásokra.
- » 12. 33580. sz. A főreáltanodánál új osztályok szerveztetnek.
- » » 33581. sz. Az új állami főreáltanoda felállítása iránti felirat átnyújtására bizottság küldetik ki, s egyuttal utasittatik a tanügyi bizottmány javaslat előterjesztésére, hol és miképen lehetne egy 2-ik városi reáltanodát vagy minden városrészben egy alreáltanodát felállítani.
- » 19. 35117. sz. Bejelentetik a rajztanítói választások eredménye ; az ált. szavazattöbbséget nyertek megválasztottaknak kijelentetnek.
- » 26. 35123. sz. A főrajztanítók választásánál követendő szabályok alkotása iránti indítvány napirendre tüzetni rendeltetik.
- Novemb. 9. 36760. sz. A műszaki rajzfőtanítói állásra Vitkovszky Lőrincz oly föltétellel neveztetik ki, hogy két év lefolyta alatt a távlatból sikeres vizsgát tenni tartozik.
- » » 36761. sz. Az 5. és 6. osztály felállítása fi-iskolákban szükségtelenek, leányiskolákba ut azonban szükségesnek találtatik, itt is azonban csak a még hiányzó 3. és 4. osztályok felállítása után. (L. a 18. számú mellékletet.)
- » 23. 38101. sz. Rajztanár-segédi állás szavaztatik meg a főreáltanodánál.
- » » 38102. sz. A rendkívüli tárgyak tanárai óraszámra díjaztatni rendeltetnek.
- Deczemb. 28. 41945. sz. Iskolaalap értesítése elhatároztatik.

1871.

- Január 18. 2462. sz. Pesti népoktatási körnek 500 frt szavaztatik meg s részére az iskolatermek a gyermekek oktatására szánt órák után fűtés és világítással együtt átengedtetnek.
- Február 1. 3818. sz. A jözsefvárosi alreáltanoda felállítása elhatároztatik.
- » 8. 4861. sz. A Dörrbaum-féle iskola a város által átvétetik.
- » 22. 6513. sz. Rajztanítói állomás a Josefinumban továbbra is megtartatik.
- Márczius 1. 8261. sz. A felállítandó rajztanár-képezdére és mintarajztanodára egymásutáni következő 3 évben egy-egy évre 2000 frt. szavaztatik meg.
- » 15. 9112. sz. Mű-iskola és rajztanári képezde felállítása iránti miniszteri leirat a gazd. bizottmányhoz utasittatik.
- Aprilis 5. 12004. sz. A jözsefvárosi alreáltanoda a bodzafa-utcái 37. sz. bérházban helyeztetik el s egyuttal elhatároztatik ezen tanoda részére egy teleknek a megvétele.
- Május 3. 15696. sz. A felállítandó főreáltanoda tárgyában kiküldött bizottság ujjolag megbizatik, ez ügyben a miniszter urnál közbenjárni.
- » » 15698. sz. Kondor Gusztáv főreáltanodái tanári állomásától felmentetik. A jövőre nézve azonban a tanároknak évközbeni eltávozására szabályzat alkottatik.
- » 10. 16475. sz. A két nyulutcai iskola építése elhatároztatik.
- » » 16476. sz. A budapesti iskola-tanács szervezetében némi módosítások tétetnek.
- » 24. 18409. sz. Osztálytanító választása.
- » 31. 19069. sz. Elhatároztatik, hogy a főreál. igazgatóság mint a város organuma rendeleteket el nem fogadhat, sem felsőbb helyre felterjesztéseket nem tehet a város közvetítése nélkül.
- Junius 14. 20610. sz. Két tornatanítói állomás szerveztetik.
- » 21. 21533. sz. A ferencvárosi temető-utcai iskola épültre szükségelt kiadás megszavaztatik.
- Julius 19. 24537. sz. A két sziv-utcai elemi népiskolára ezen utcában $\frac{718}{15}$ sz. a. fekvő ház és telek megvásárlása elhatároztatik.
- » 26. 25776. sz. Két iskolatanács tag választatik.
- » » 25777. sz. Különböző ajándékok a polg.itanoda részére köszönettel tudomásul vétetnek.

- Julius 26. 25779. sz. Az állami főreáltanoda felállítására az új épület mögött két városi telek ingyen engedtetik át.
 » 25780. sz. A fővárosi népiskolai kiadások országos pótlása iránti javaslat beható tárgyalás és indokolt javaslattétel végett a tanügyi bizottnánynak adatik ki.
- August 2. 26706. sz. Interpellatió a községi iskolákban tartandó hitoktatás iránt napirendre tüzetni rendeltetik.
 » 26699. sz. A sertéskereskedés-utca és újvásártér táján felállítandó elemi népiskola részére Weigerth háza kibéreltetik.
 » 27670. sz. A főreáltanodai mennyiségügyi tanszékre dr. Császár Károly megválasztatik.
 » 27671. sz. A józsefvárosi alreáltanodai állomások betöltetnek.
 » 16. 28407. sz. Az iskolatanács véleményadásra szólítottatik fel az iránt, miként szerezhetne magának a hatóság meggyőződést és megnyugtatót a községi iskolai hitoktatásról. (L. a 19. sz. melléklet.)
 » 23. 29352. sz. Elhatározzatik az ismétlőiskolák életbeléptetése az 1871/72. évre. (L. a 20. mellékletet.)
 » 29353. sz. A női kézi-munka mint köteles tantárgy minden elemi iskolában felvétetik. (L. a 21. sz. mellékletet.)
- Septemb. 6. 30814. sz. Az elemi iskolák tandíjának havonkénti szedése elhatározzatik.
 » 27. 33923. sz. A főreáltanodánál 1871/72. tanévben két segédrajztanáriállomás engedélyeztetik és több üresedésbe jött állomás betöltetik.
 » 33924. Népnevelők egyletének 300 frt szavazzatik meg.
 » 33925. sz. Népoktatási körnek három évre évi 1000 frt szavazzatik meg.
- Oktob. 4. 34741. sz. 13 munkatanitónői állomás szerveztetik.
 » 34742. sz. A műegyetem bérházának évi bérére öt évi tartamra 10,000 frt, a majdan felállítandó állandó épületre 150,000 frt ajánljatik fel.
 » 34743. sz. Két alrajztanitói állomás betöltetik.
 » 11. 35602. sz. } A józsefvárosi alreáltanoda részére az űsz- és zerge-utczák között fekvő
 35603. sz. } 975. és 967. sz. telkek megvásárlása elhatározzatik.
 » 18. 35571. sz. A népoktatási kör köszönete a segélyezésért.
 » 25. 37402. sz. A főreáltanoda felállításához való hozzájárulásért a miniszter a városnak köszönetet szavaz. Tudomásul vétetik.
 » 25. 37405. sz. Az iskolaadónak 1872. évre való kivetése tárgyában tett bizottsági jelentés a költségvetési bizottnágnak behatóbb tárgyalás végett kiadatik.
- Novemb. 8. 39147. sz. A Józsefműegyetem áthelyezési költségéhez való hozzájárulásaért a miniszter köszönetet szavaz a közönségnek. Tudomásul vétetik.
 » 39073. sz. Népiskolai költségeknek kormány általi pótlása iránt, a miniszteriumhoz felterjesztés intézzetik.
 » 39074. sz. A város a reformált iskola alapítványaira igényt nem tarthat.
 » 39075. sz. Kültanítók számára személyi pótlék szavazzatik meg.
 » 39154. sz. A Meissner-féle fűtés általános alkalmaztatása elfogadtatik. (L. a 22. sz. mellékletet.)

1872.

- Januar 10. 1421. sz. A városi rajztanodáknál engedélyezendő szünnapok megállapittatnak.
 » 31. 3687. sz. A bel- és Terézvárosban iskolai czélokra házak béreltetnek ki.
- Februar 21. 6450. sz. A főreáltanodának a viláskiállításon való képviseltetésére 500 frt szavazzatik meg.
 » 21. 6451. sz. Két üresedésbe jött osztálytanitói állás betöltetik.
 » 28. 7415. sz. Barzen Gábor fizetése a többi főtanító fizetésével egyenlővé tétetik.
 » 7417. sz. Az állami főreáltanoda helyisége iránti miniszteri leirat tudomásul vétetik.
 » 7418. sz. A terézvárosi templomtéri elemi leányiskola számára helyiségek béreltetnek, s egyszersmind az ugynevezett régi plébániatelenkén épület felállítását határozzatik el.
- Marczius 13. 9221. sz. A hitoktatásra való felügyelettel az iskolaszékek bizatnak meg, nehogy oly elvek taníttassanak, melyek az állami törvényekkel ellenkeznek ; az iskolai helyiségek
- A nyilvános népiskolák.

- az egyes felekezeteknek rendelkezésére bocsáttatnak; a vizsgáknak nyilvánosaknak kell lenni.
- » 20. 10190. sz. A Rákoson népiskola felállítása határoztatik el.
- Aprilis 10. 12515. sz. A népiskolák 25,000 frtnyi állami segélyének folyóvá tétele.
- » 24. 14356. sz. Lengyel Géza józsefvárosi alreáltanodai rendes tanár szabadságoltatása.
- » 30. 15413. sz. 200 frt végkielégítés szavaztatik meg egy tanítónő gyermekeinek.
- Május 15. 16905. sz. A terézv. nagykeresztutczai és ferenczvárosi kétnyulutczai iskolák építési költsége 125,977 frt 25 krban szavaztatnak meg.
- » » 16907. sz. A tanodai szolgálk fizetése a többi városi szolgálk fizetésével egyenlővé tétetik.
- Julius 3. 22882. sz. Lengyel Géza alreáltanodai tanár egészségi állapota még nem javulván, szabadsága és helyettesítése meghosszabbtatik.
- » » 22883. sz. A kormány által ajánlott segély ügyében kiküldött bizottság kiegészítése.
- » 10. 24051. sz. Balló Mátyás reáltanodai tanár végleges megerősítése.
- » » 24052. sz. Kudelka István főreáltanodai tanár szabadságoltatása.
- » » 24053. sz. A főreáltanodai német nyelv- és irodalom betöltései.
- » » 24054. sz. Kötőutczai igazgató-tanító állomás betöltése.
- » 24. 26140. sz. Zichy Antal tanfelügyelőnek lemondása.
- » » 26141. sz. Boja Gergely tanfelügyelő kineveztetése.
- » 31. 27079. sz. Boja Gergely hivatalos működéseinek megkezdéséről értesíti a várost.
- » » 27084. sz. Wehner József igazgató-tanító nyugdíjaztatása.
- » » 27044. sz. A szőlőhegyutczában építendő népiskola költsége megszavaztatik.
- » » 27045. sz. A józsefvárosi alreáltanodánál betöltendő természetrajz és vegytan, valamint szabadkézrajz és szépírási állomások iránt.
- » » 27047. sz. A polgári iskoláknál megüresedett állomások betöltése és két segédtanítói állomás szervezése.
- August. 7. 27541. sz. Jelentés a műegyetemnek Pestre történendő áthelyezése iránt.
- » 28. 30693. sz. Előterjesztés a pesti iskolaszékek újabb megválasztása és alakulása tárgyában.
- » » 30694. sz. A józsefvárosi reáliskolában egy párhuzamos osztály felállítás és azon elv kimondása, hogy 60-nál több tanulónak főlvétele tilos, egyszersmind megállapítása a beíratási határidőnek és a főlvételi módzatoknak.
- Septemb. 11. 32563. sz. A reáltanodáknál alkalmazandó beíratási eljárást szabályozó 30694. sz. közgyűl. határozat ideiglenesen felfüggesztetik.
- » 18. 33406. sz. Borbás Vincze reáliskolai tanárnak egy évi szabadságoltatása.
- » 25. 34187. sz. Az iskolaszékek megalakítására kiküldött bizottság jelentése.
- » » 34188. sz. A városi polgári iskoláknál 4 megürült állás töltetik be.
- Oktober 2. 35197. sz. A főreáltanodai beíratások a 32563. sz. közgy. végzés értelmében fennakadás nélkül folytatandók; a tanügyi bizottság új tanerők és helyiségek iránt javaslattételre szólíttatik fel.
- » 16. 36899. sz. 6 polgári iskolai tanári állomás betöltése.
- » 23. 37862. sz. 10 elemi altanítói állomás szervezése.
- » 30. 38743. sz. A józsefvárosi reáltanodai igazgató és 2 tanár megerősítése.
- » » 38744. sz. Főreáltanodai tanár helyettesítése betegség miatt.
- » » 38745. sz. 6 ideiglenes tanári állomás engedélyezése, ill. meghosszabbítása a főreáltanodánál.
- » » 38746. sz. 3 rendkívüli tanári állomás megszavazása a főreáltanodánál.
- » » 38747. sz. Az állami segély (l. a 23. sz. melléklet.) egy új polgári leányiskola felállítására határoztatik fordítani a Terézvárosban.
- Novemb. 20. 41700. sz. Dr. Császár Károly főreáltanodai tanárnak kineveztetik.
- » » 41701. sz. Alrajztanítói állomások szervezése.
- » 27. 42501. sz. A központi főrajztanodánál a tandíjbehozatala egyelőre függőben hagyatik.
- » » 42502. sz. Fő- és alreáltanodai tanárok folyamodványa fizetés fölemelés végett; az újraszervezés küszöbön állván, nem fogadtatik el, ellenben jövőre nézve kimondatik, hogy a reáliskolai tanárok ugyanazon fizetésben részesüljenek, mint az egyrangú állami tanárok. A főreál- és józsefvárosi reáliskola tanárai közt különbségnek nincs helye.

- Decemb. 4. 43629. sz. A terézvárosi Wesselényi- és Gabler-utczában építendő iskolára szükséges kiadások megszavazása a budget-vitáig halasztatik el.
 11. 44696. sz. Egy polgári tanító özvegyének 500 frt végkielégítés szavaztatik meg.

1873.

- Januar. 29. 4080. sz. A stáció-utcai iskola 6 tanterme vízfűtéssel láttatik el próbaképen, s e célra 5336 frt szavaztatik meg.
- Február. 5. 5189. sz. Ecséry József főreáltanodai tanárnak egy évi szabadság adatik, fizetésének teljes élvezete mellett.
 » 5191. sz. A terézv. Gabler- és Arenautca sarkán fekvő városi telken építendő elemi népiskola terve és költségvetése elfogadtatik és e célra 120,553 frt szavaztatik meg.
 » 5192. sz. A terézvárosi két sziv-utczában népiskola építtetni határoztatik s e célra 160,314 frt megszavaztatik.
 18. 7553. sz. Az iskolaépítési bizottmány javaslata a n.-kereszt-utczai iskolaház utczai részének két emeletre kiépítése iránt elfogadtatik s e célra 19742 frt 45 kr. megszavaztatik.
 » 7554. sz. A külső váci-uti vezető és osztálytanító és a rákosi vezető-tanító részére személyes pótlék megszavaztatik.
 26. 8587. sz. Az »Alapi«-féle alapítványnál két ösztöndíj-állomás betöltése.
 » 8441. sz. A józsefvárosi alreáltanoda igazgatójának a tandíjak beszédese és elszámolása fejében 3% jutalom megszavaztatik.
- Márczius 4. 8475. sz. Rákóczy Lajos népiskolai tanító megrongált egészsége helyreállítására három havi szabadságot nyer.
 » 8476. sz. A tanügyi bizottmány javaslata alapján a budapesti tanítók segélyegyletének 1000 frt évi segély szavaztatik meg 6 évre.
 » 9481. sz. A szegényház mögötti városi telkekből kettő iskolai czélokra fentartatik.
 » 9482. sz. A váczuti új vámház előtt nyitandó új utczában egy városi telek iskolai czélokra fentartatik.
 » 9483. sz. Kisdédóvodai czélokra telkek jelöltetnek ki. (L. a 24. sz. mellékletet.)
 » 9555. sz. Wehner József népiskolai igazgató teljes nyugdíjjal illetőleg 750 frt rendes nyugdíján felül 250 frt évi kegydíjjal láttatik el.
- April. 2. 13741. sz. A terézvárosi kisdédóvó egylet részére a szegényház mögötti városi telek ingyen átengedtetik.
 » 16. 15842. sz. Az iskolatanács átirata alapján az elemi iskolai vallásoktatás körében tapasztalt hiányok megszüntetése céljából alkotandó szabályzat kidolgozására bizottság küldetik ki.
 » 29. 18085. sz. 3 népiskolai igazgató és 20 altanító ill. altanítónői s négy alrajztanítói állomás szervezése elhatároztatik az 1873/4. tanévtől kezdve.
 » 18086. sz. A lipótvárosi templontéri elemi fiu népiskolánál igazgató-tanítói állomás szerveztetik.
 » 18087. sz. Üresedésbe jött 7 elemi n.-népiskolai rendes osztálytanítói állomás betöltetik.
 » 18090. sz. Üresedésben lévő 2 alrajztanítói állomás betöltetik.
 30. 18091. sz. Egy segéd kézimunka-tanítónői állomás szerveztetik és a női kézimunka tanítása az e. n.-iskolák első osztályaiban megszüntetetik.
- Május 7. 19006. sz. A Terézvárosban egy polgári leányiskola egyelőre két osztálylyal szerveztetik.
 » 14. 20107. sz. A kormánynak egy építendő főgymnasiumra az új-épület mögött egy városi telek engedtetik át.
 » 20108. sz. A bécsi világkiállítás tanulmányozására több fő- és alreáltanodai, népiskola- és rajztanodai tanár kiküldetni határoztatik és e célra 2000 frtot szavaztatik meg.
 » 14. 20212. sz. Balaton-füredi szeretetház részére egyszer mindenkorra 300 frt adomány szavaztatik meg, s egyuttal határozatba megy, hogy a törvényhatóság tisztviselői és képviselői között gyűjtőivek köröztessenek.
- Junius 4. 22996. sz. sz. A józsefvárosi zergentczában 985. sz. a. fekvő, a város által megvett telken a Diescher József építész által beterjesztett terv- és költségvetés szerint reáltanoda építése határoztatik el s e célra 393,290 frt és 89 kr. szavaztatik meg.

- » 9. 27881. sz. A kőbányai iskolaszék által kibérelt iskolai helyiség 200 frnyi bére a házi pénztárból kifizettni rendeltetik s egyuttal a kőbánya-ujhegyi iskola fennmaradása kimondatik, nemkülönben a gyömrői uton 2 tanteremből álló iskola nyitása elrendeltetik.
- Julius 16. 28886. sz. Erődi Harrach Béla a józsefvárosi alreáltanodánál a magyar és német nyelvtani tanszékre kineveztetik.
- » 23. 30232. sz. Az Erzsébet-leányárvalházban több, részint tanitónői részint gazdasági személyzeti állomás szerveztetik.
- Septemb. 10. 36680. sz. 5 tanitói, 10 női kézi-munka és 5 ismétlő iskolai tanitói állomás szervezése engedélyeztetik.
- » » 36683. sz. A fővárosi reáltanodánál egy új osztály nyitattván, e célból 9 ideiglenes rendkívüli tanári állomás s egyuttal — a francia nyelv kötelező tantárgynak tétetvén — e célra is egy ideiglenes rendkívüli tanári állomás szerveztetik.
- » 17. 37805. sz. A kőbányai ligetben iskola építése elrendeltetik, s célra 30,000 frt szavaztatik meg, az óhegyi iskolánál tervezett pótépitkezés nem engedélyeztetik.
- Oktober 8. 40719. sz. A százház és környéke lakosságának érdekében egy kétosztályú iskola engedélyeztetik, és a kerepesi uti vámház közelében fekvő Gabler-féle házban elhelyeztetik. Egyuttal két helyettes altanitói állomás szerveztetik.
- » » 40721. sz. A józsefvárosi alreáltanodánál a francia nyelv tanítására ideiglenes rendkívüli tanári állomás szerveztetik.

Melléklet a II. sz. függelékhez.

1) **Gerlóczy indítványa az elemi iskolák és tanítók iránt.** (Az 1867. június 26-dikán tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 18037.)

Gerlóczy Károly tanácsi főjegyző a városi elemi tanodák elhanyagolt állapotát általánosságban ecsetelvén, a közgyűlés által határozatilag kimondatni indítványozza:

1.) hogy a nyilvános városi elemi tanodákat a szükség követelte módon haladéktalanul szaporitandja;

2.) hogy a létező, legnagyobb részben sem az oktatás céljának sem a közegészségügyi tekinteteknek meg nem felelő tanodai helyiségek helyett más alkalmas s lehetőleg külön e célra építendő helyiségeket fog előállítani.

3.) hogy az alsóbb elemi tanszemélyzet díjazását oly módon szabályozandja, mely lehetővé tegye azt, hogy a nyilvános elemi tanító egyrésztől minden idejét hivatalának szentelhesse, másrésztől pedig a társadalomban oly helyzetet foglalhasson el, mely őt fontos hivatásánál fogva méltán megilleti.

A közgyűlés az előterjesztett indítványt egész terjedelmében helyeselvén és magáévá tévén, háttíratilag utasítja a tanügyi albizottmányt, miszerint szakférfiak közbenjöttével a városi elemi tanodák jelenállapotát hűen előtűntető jelentést készítsen, e jelentésében terjeszsen elő javaslatot a fennebbi három pontban foglalt általános elveknek legezélszerűbb és ninél gyorsabb alkalmaztatása iránt, kiterjesztvén figyelmét a tárgy pénzügyi oldalára is.

2) **A városi tanítók képességének megvizsgálása.** (Az 1867. november hó 20-dikán tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 35891.)

Tárgyalás alá vétetett a tanügyi bizottmánynak a városi tanítók képzettségének megvizsgálásánál követendő eljárás iránt benyújtott s a tanács f. é. ²⁹⁰⁷¹ számú határozatával előterjesztett munkálata, valamint ezzel kapcsolatosan a helyettes altanítók megvizsgálását illetőleg kelt f. évi ^{32,610} számú tanácsi végzés.

A közgyűlés helyeselve és elfogadva a tanügyi bizottmány javaslatát, hogy jövőre minden alkalmazandó városi tanító kivétel nélkül megvizsgáltassék — ezennel jóváhagyja az azok megvizsgáltatásánál követendő eljárás tervezetét azon inódosítással, hogy a helyettes altanítók alkalmaztatásuk előtt szintén megvizsgálandók lesznek. A tárgyiratok visszazármatatásával utasittatik a városi tanács, miszerint ezen határozat foganatosítása czéljából kellően intézkedjék, egyttal pedig a helyettes altanítók előleges megvizsgáltatásából keletkezhető akadályok elhárításáról gondoskodjék.

A magán tan- és nevelő-intézetek megnyitására való jog megadásánál zsinormértékül szolgálható szabálytervezet a közgyűlés f. é. 25281. sz. határozatához képest a vallás-és közoktatás-ügyi magy. kir. magas ministeriumhoz leszen fölterjesztendő.

3. Az elemi tanítók fizetésének fölemelése. (Az 1868. márcz. 18-iki pestvárosi közgyűlésből. Ügy-szám 9781.)

A városi elemi tanítók fizetésének javítása tárgyában előterjesztett tanügyi bizottmányi és iskolai igazgatói javaslatok felolvasása után a közgyűlés egyhangulag elfogadta a tanügyi bizottmány javaslatát, melynek alapján az elemi tanítók fizetése következőképen állapittatik meg, nevezetesen : 1.) egy főtanító évi fizetése 1000 frt, 300 frt szálláspénzzel ; 2.) egy mintatanító évi fizetése 800 frt 200 frt szálláspénzzel ; 3.) egy altanító évi fizetése 650 frt, 150 frt szálláspénzzel ; 4.) egy helyettes altanító évfizetése 400 frt, 100 frt szálláspénzzel és az eddig élvezett évi tűzifa-illetmény. A helyettes altanítók évi fizetését nyeresik a rajztanítók, nemkülönbén a netán alkalmazandó bármí néven nevezendő rendkívüli tanítók. Mínt hogy azonban a f. 1868-ik évi költségvetés már meg van állapítva, a tanítók ezen közgyűlésileg megállapított fizetések élvezetébe csak a jövő 1869-dik évben lépendnek, utasittván a tanács, miszerint ezen intézkedésnek a jövő évi költségvetésben leendő föl-vételét eszközöltesse. Addig is azonban, míg ez megtörténék, ez ügy helybenhagyás végett a m. k. belügyministeriumhoz fölterjesztendő leszen.

4. Iskolai alap. (Az 1868. april 1-jén tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 11557.)

A városi építési pénzalap körüli teendők teljesítésére kiküldött bizottmány jelentéséből ki-tünik 1.) hogy az ezen alaphoz tartozó, névszerint 99,140 frtot, tőzsdei árfolyam szerint 72,940 frt készpénzt képviselő állampapírosok a házi pénztár által Fuchs Ignác képviselő közbejöttével, eladas-vanak ; 2.) hogy a készpénzben rendelkezésre álló, 200.564 frt 90 krnyi összegből, s illetőleg a terez-sárosi és józsefvárosi iskolák építésére 159,436 frt 8 krrel megszávozott költség levonása után mar-adó 41,128 frt 85 krból s az állampapírosok eladásából reményelhető 70,000 frthól a Hermína-mezőn elvileg már létesítettni határozott iskola építésére 3,500 fr, — a Kőbányában 130 iskolás gyermek részére szükséges iskola építésére 4000 frt, — a józsefvárosi őszutczai tanoda építésére 15,000 forint fordittassék ; — végtére pedig, miután a Podmaniczky-házban elhelyezett belvárosi tanoda bérlete f. évi Szent-György napján lejár, és ezen helyiség megtartása, mely eddig is tetemes kiadást igényelt, csak újabb bérfelémelés mellett reményelhető — a reáltanoda hátulsó, a czukorutczával határos te-rületén elemi tanoda építtessék ; 3.) hogy ennél fogva jelentő bizottmány a kőbányai iskola építé-sére szükségelt terv és költségvetés készíttetésével megbizassék ; hogy továbbá a tanodai bizottmány a reálskola telkén felállítandó elemi iskolára programmot készítsen, s azt jelentő bizottmánynak a terv és költségvetés készíttetésére átszolgáltassa, és hogy a mérnöki hivatal a lipótvárosi iskola és paplak tervének és költségvetésének előterjesztésére utasíttassák ; 4.) hogy a Vassel Alajos építésznek a terez- és józsefvárosi iskolák terveinek és költségvetéseinek elkészítéseért az építési alaphól utalvá-nyozandó 500 frt díj szavaztassék meg.

Ezen javaslat, melynek első pontjára nézve a f. évi márczius 18-án 9900. sz. a. kelt közgyű-lési határozattal már intézkedés történt — s ennél fogva ezen pont elintéztetnek tekintendő, — a többi pontokra nézve helybenhagyatik.

5) A hitelemzés a hitközségek feladatának nyilváníttatik. (Az 1868. május 27-dikén tartott pest-városi közgyűlésből. Ügyszám 18,073.)

A tanács azon nézetben van, miszerint azon körülmény, hogy az elemi tanulók rendes hitokta-tásban részesüljenek, első vonalban az illető plébániák hivatásához tartozik — és e szerint a hitelem-zés ügyét csupán egyes vallásfelekezet érdekében törvényhatóságilag szabályozni az 1848. XX. tczikk-ben kimondott viszonyosság elvébe ütköznék, miből önkényt foly, hogy a törvényhatóság a hitelemzők kinevezését nem igényelheti ugyan magának, — de e mellett nem illetheti őt azon kötelezettség sem, hogy hitelemzőknek mint különlegesen ilyeneknek fizetéseit a közpénztárból fődözze. A törvényható-ság addig, míg a törvényhatóság másként intézkedend, csupán csak a kegური köteleességek teljesítésére

szoritkozhatik, és ezen köteletségénél fogva, ha az illető plebániák mostani szervezete nem lenne képes a lelkesízi teendők mellett, a hitoktatás kötelezettségeit is végezni, nem maradna egyéb hátra, mint előrebocsátandó vizsgálat alapján a segédlelkészek számát a szükséghez képest szaporítani.

A közgyűlés a tanács előterjesztett véleményét helyeselve, magáévá teszi és utasítja a tanácsot, hogy az előadottak értelmében a szükséges intézkedéseket tegye meg; s jelentését annak idején a közgyűlés elé terjeszse.

6) **Iskolaépületek építése.** (Az 1868. november 18-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügysz. 38442).

A városi tanács f. é. november hó 17-én 37658 sz. a. kelt határozatával a tanodai és gazdasági bizottmányoknak a város különféle részében az elemi tanodáknak állandó elhelyezése tárgyában tett javaslatait oly megjegyzéssel terjeszti elő, hogy a belváros alsó részében tervezett új tanoda létesítése egyelőre függőben tartatván, — a megvétetni javasolt ingatlanok megszerzésére 60,000 frtnyi hitel megszavaztassék és az illető birtokosokkal való alkudozásra néhány képviselő felhatalmaztassék.

A közgyűlés elismerve annak szükségét, hogy a jelenleg még bérházakban, és nagy részt a czélnak meg sem felelő helyiségekben létező városi elemi tanodáknak czélszerűbb és állandóbb elhelyezéséről okvetlen gondoskodni kell, a tanács abbéli intézkedését, hogy e részben bizottmányilag alkudozásokat már megindított, teljességgel helyesli. Míután pedig a bizottmányi eljárás eredményeként a gazdasági bizottmány hozzájárultával már is több oly ház és telek hozatik javaslatba, melyek megszerzése — tekintve az egyes városrészek és kerületek igényeit — fekvésüknél fogva felettébb kívánatosnak mutatkozik; ugyanazért a közgyűlés a következő ingatlanok megvételét elhatározza: 1) a jelenleg a nagy-kereszt utczai 28. számú házban elhelyezett vegyes tanoda czéljára

az ugyancsak a kereszt-utczában $\frac{339}{21}$ sz. a. fekvő, Bayer József tulajdonát képező, 25,000 forintra

tartott 450 □ öl területű telket és a rajta levő 16 szoba és konyhából álló, kerttel bíró házat; —

2) a Terézváros hajósutczai 25. számú házban létező vegyes tanoda elhelyezésére az annak közelében lévő 14,200 frtért megszerezhető új-utczai $\frac{1012}{30}$ sz. a. 350 □ ölnyi Kobó-féle telket, a

rajta lévő földszintes házzal; 3) a terézvárosi kétsziv-utczai 9. számú házban lévő szinte vegyes tanoda számára az e környéken fekvő Bauer- és Veri-féle telkek 400 □ ölnyi része, mely ölenkint 7—8 frton megvehető; és 4) a ferenczvárosi ferencz-utczai 10. sz. házban elhelyezett 2 osztályu

vegyes tanoda számára, a viola-utczai Potyondy-féle $\frac{569}{25}$ számú 6500 forintnyi árú eladó öt

szoba, ugyanannyi konyha, három istálló- és pinczéből álló házat. Elhatározza továbbá a közgyűlés, hogy a józsefvárosi szőlőhegy-, illetőleg Illésutczai Dörrbaum-féle városilag segélyezett tanoda számára, — mely rendes tanodává átalakítandó lesz — a szőlőhegyutcza és kalváriatér sarkán létező

$\frac{27}{737. 739. 740.}$ számú városi telek fentartassék és annak idején a szomszéd Barunka- és Ramaszeder-

féle telkek szabályozása alkalmával kellően kikerekíttessék és nagyobbíttassék; — valamint helyesli azt is, hogy a Lipótváros külső, az újépületen túl terjedő részében a jövőben létesítendő új tanoda részére már most egy alkalmas telek kiszemeltessék és e célra biztosíttassék. A Teréz- és József-külvárosoknak külső, a kerepesi ut felé terjedő részében szükséglenő tanodák felállítására és ezek számára kívánt megfelelő telkek vagy házak megszerzése érdemében a tárgy, a gazdasági bizottmány javaslatához képest, a Haris Sándor képviselő elnöklete alatt egy mérnök, továbbá Aul József, Immervoll Károly, Petz Armin és Schuster János képviselőkből álló bizottmány által meg további eljárás megindítandó lévén, — a tanácsnak e részbeni javaslatai elvártnak; — míg a belváros alsó részébe tervezett új tanoda iránti intézkedés, — tekintve, hogy az e célra kiszemelt régi sóháztelek iránt a per most van folyamatban, egyelőre függőben tartatik. Ezek alapján utasítandó a városi tanács, miszerint a megvétetni határozott ingatlanok megszerzése iránt, a fent kiküldött bizottmány hozzájárultával az illetőkkel alkura lépjen, valamint intézkedjék a tanodai czélokra felhasználandó városi telkeknek kihasználásáról is, — az eszközlésekről jelentése elvártnak.

7) **A városi iskolák közlekezelőinek nyilváníttanak.** (Az 1868. dec. 12-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 41,456.)

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által a magyar országgyűlés elé terjesztett népoktatási törvényjavaslat törvénynyé emeltetvén, megszűnt azon főindok is, melynélfogva a tan-

ügyi bizottmány az elemi tanodai hitelemzés rendezésének és a segédlelkészi állomások szaporításának ügyét nyílt kérdésnek vélte tekintetni, miért is a közgyűlés ezuttal is kijelentve azt, hogy a városi elemi iskolák nem felekezeti, hanem községi és hogy azok rendezését ezen vezérelv alkalmazása mellett kívánja foganatosítani; e tárgyiratok visszazármaztatásával a tanács útján utasítatják a tanügyi bizottmány, miszerint ez ügyet a népoktatási törvény rendeletére való tekintettel, újból tárgyalás alá vegye, és indokolt javaslatát annak idején terjesztsze elő.

8) Tanítók megválasztása. (Az 1869. január 27-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 2619.)

Felvétetett a tanodai bizottmánynak az 1869. év folyamában megnyitandó tanosztályokba szükséges 33 tanítói állomásnak szervezése tárgyában — a tanács által pártolólág előterjesztett javaslata.

Az előterjesztett javaslat a közgyűlés által elfogadtatván, ahhoz képest: 1) Az 1869. év folyamában megnyitandó elemi tanszékekre szükséges 33 helyettes altanítói állomás szervezését kimondja — a tanácsot felhatalmazza, hogy ezen állomások betöltését a tanosztályok megnyitásához képest koronkint, mindenkor a tanügyi bizottmány javaslatának bekívánása mellett eszközöltesse. 2) Elvéképen kimondatik, miszerint ugy a jelenlegi, mint a jövőben alkalmazást nyerendő helyettes altanítók, mint ilyenek, — rendes altanítói állomásra előléptetésük esetére, kinevezetésük napjától számítandó 3 év után a vizgát sikeresen letenni kötelesek, s annak letele után lesznek egy megürült rendes altanítói állomásra előterjesztendők. 3) Miután ezen törvényhatóságnak 1868. decz. 16-dikán kelt határozatával kimondatott, hogy a város költségén fentartott elemi tanodák nem hitfelekezeti-, hanem községieknek tekintetnek; ezen czélból kifolyólag a közgyűlés azon tett indítványt, hogy a Pestváros által fentartott községi tanodákban a tanítók hitfelekezetre való tekintet nélküi pályázhatnak és alkalmaztathassanak, — magáéva tévén — a legközelebbi tanítói állomások alkalmazása eseténél ezen határozat értelmében leendő eljárásra a tanodai bizottmányt utasittatn rendeli. — 4. Minthogy a közgyűlésnek a nevelési ügy fejlesztésére tett eddigi, valamint az ezután teendő intézkedései tetemes kiadásokat fognak igényelni s ezen költségek fedezése külön intézkedések tételét teszi szükségessé, — ennél fogva elhatározza a közgyűlés, hogy a költségelőirányzatban »Közoktatási költségek« alatt külön czim nyitassék és ezzel kapcsolatban utasítandónak találja a tanügyi bizottmányt, hogy a közoktatási alap létesítése iránt a közgyűléshez javaslatot terjeszsen elő.

9) Iskolaitanács tagjainak megválasztása. (Az 1869. apr. 28-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 11226.)

Minthogy a népoktatási törvény 125§-ának 3-ik pontja a szervezendő iskolai tanács tagjainak csak számát de nem egyszersmind azon arányt határozza meg, mely szerint Buda és Pestvárosok az iskolai tanácsban képviselendők lesznek; ennél fogva, mielőtt a közgyűlés az előterjesztett jelentés érdemére nézve intézkednék, levél útján felvivandó Buda főváros tekintetes hatósága, miszerint a választandó iskolatanács tagok számarányának Pestvárosával egyetértőleg leendő meghatározása czéljából három tagot kiküldeni sziveskedjék, — megjegyztetvén, hogy Pestvárosát ezen bizottmányban Békey Imre és Gerlóczy Károly közig. tanácsnokok és Simon Florent városi képviselő urak képviselendik. Végre a m. miniszterium ezen intézkedésről azzal rendeltetik fölríratilag értesíttetni miszerint a hatóság a kiküldöttek eljárásáról beérkezendő jelentés után nem késend az iskolatanács tagjait azonnal megválasztani s a választottak névjegyzékét fölterjeszteni.

10) Iskolai tanács tagjainak megválasztása. (Az 1869. május 19-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 13147.)

Felvétetett a budapesti (tankerületi) iskolai tanács tagjainak számarányának Buda főváros küldöttségével együttesen leendő megállapítása ügyében a f. é. 11126. sz. a. közgyűlési határozattal kiküldött bizottmánynak jelentése a tanács f. é. 12867 számúJ végzése kapcsán.

Noha a törvény értelmében mindkét város a tanítók alkalmazása és az isk. vagyon kezelése kérdéseiben függetlenül intézkedhetik; mégis mivel a törvény különösen a 127. §. 3-ik pontja szerint a budapesti tankerületi isk. tanácsnak e két kérdésben is netán habár csak véleményes hatásköre lehetne, mivel továbbá úgy Buda mint Pest a maga szükségeit, érdekeit, egyéneit és pénzviszonyait legjobban ismerheti; s mivel végre az említett kérdésekben egyik város sem adhat a másiknak törvényhatósági jogainak csorbitása nélkül beleszólási vagy határozati jogot: a közgyűléssel fogadjja ugyan a bizottmány javaslatát, miszerint Pestvárosa a törvény 125. §-a. 3-ik pontjában legnagyobb számmal meghatározott 34 sz. isk. tanács tagból 22, azaz huszonkét tagot válaszson illetőleg küldjön a buda-

pesti tankerületi tanácsba — de csak oly föltétellel, hogy az iskolai tanács a fennemlített kérdésekben az illető városi törvényhatóság véghatározatának fenntartása mellett két külön osztályban fog működni, és pedig egy budai és egy pesti osztályban, a budaiak a budai, a pesti tagok pedig a pestiben, hogy így az említett kérdésekben sem a budaiak a pesti, sem a pestiek a budai kérdésekhez hozzászólni, vagy ezekben habár csak véleményezőleg határozni nem foghatnak. Magától értetvény, hogy ezen iskolai tanács közös üléseiben minden egyéb a törvényben körülírt, de a fennebbi két kérdést nem érintő ügyekben közösen tanácskozni és közösen határozni is fog. Ezek előrebocsátása után a közgyűlés a budapesti tankerületi iskolai tanács tagjaiul: Békey Imre tan., Ballagi Mór, Barabás Miklós, Csengery Antal, Gebhard Lajos, Gerlőczy Károly, Fuchs Rudolf, Haris Sándor, Havas Ignác, Kautz Gyula, Királyi Pál, Ney Ferencz, Preuszner József, Radocza János, Rottenbiller Lipot, Simon Flórent, Somhegyi Ferencz, Sujánszky Antal, Széler Mihály, Szontágh Kálmán, Toldy Ferencz és Thanhoffer Pál urakat egyhangulag megválasztja. Mivel azonban lehetőség, hogy a megválasztottak némelyike ezen állandóbb működést igénylő tisztséget elvállalni nem fogja, ez esetre a közgyűlés póttagokul Mészner József és Tavaszi Endre urakat jelöli ki. Ezen közgyűlési határozat, valamint a közös bizottmány jegyzőkönyvének hitelesített példányai a m. k. válás- és közoktatás-ügyi m. miniszteriumhoz fölterjesztendők.

11) Iskolai telkek kijelölése. (Az 1869. június 2-dikán tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 14615.)

Annak előrebocsátásával, miszerint a közgyűlés nem tartja szükségesnek azt, hogy a város tulajdonát képező és iskolai czélokra szolgáló házak vagy telkek — melyek amúgy is a városi község nevének telekkönyvezve, — bármely czim alatt is átírassanak, hanem elégségesnek tartja, ha ily iskolai czélokra kijelölt ingatlanok külön jegyzékben nyilvántartatnak, a bizottmányi javaslat alapján a következő városi telkeket jelöli ki iskolai czélokra. 1) A Józsefváros szőlőhegy-utca és Kálváriatér sarkán létező az 1867. évi július hó 17-én 20575. sz. a. kelt közgyűlési határozatból szabályozott 375⁰-et tartalmazó I. és II. sz. városi telket. 2.) A Lipótváros külső részében fekvő városi telkek közül a f. é. 9544. tanácsi számot nyert mérnökhivatali jelentés mellett fekvő A. alatti térképen 574. és 575. számmal jelzett egyenkint 260 összesen 520⁰-öt tartalmazó városi telkeket. 3.) A Józsefvárosi szénavasártér délkeleti sarkából a sertéskereskedő-utca vége felé megnyitandó (névtelen) utcában a fenti jelentéshez csatolt B. alatti térképen 10. számmal jelölt 455⁰ ö l nagyságu városi telket. 4) A Terézvárosban az aradi és ebből a vaspálya felé megnyitandó második utcában egymás mellett fekvő három telekből a meguyitandó utcába eső két városi telket. 5) Szinte a meghosszabbított aradi utcában — a városliget közelében — a Rupp és Drescher-féle telkek szomszédtságában fekvő városi közül a C.-vel jelölt telket. Hogy pedig a magánosoktól megszerzendő telkek vagy házak megvétele körüli eljárás jövőre megkönnyíttessék és eredményre vezethessen, a közgyűlés által Békey Imre tanácsnok, Haris Sándor és Havas Ignác képviselő és Csengery Endre t. főügyész urak az iskolai telkek v. házak kiszemelésére, az alku és vétel megkötésére felhatalmaztatnak, nemkülönben időnyerés, de főleg a cél elérhetése szempontjából megengedtetik, hogy e tekintetben magukat az ily ügyletek előmozdítására egyedül alkalmas hites alkuszokkal érintkezésbe telessék; ezeknek az ügylet megkötése esetében a szokásos ügyleti díjakat biztosíthassák; és e célból a meghatalmazottak kezeihez a netán kikötendő bánatpénzek vagy egyéb, p. o. bélyeg stb. kiadások fedezhetésére szigoru számadási köteleesség terhe mellett a tanács által meghatározandó összegű pénzelőleg utalványoztassék. Egyuttal megbizatik a tanács, hogy saját indítványához képest az offterek iránt intézkedjék.

12) Az iskolai törvény életbeléptetésére szükséges intézkedések. (Az 1869. június 16-kán tartott közgyűlésből. Ügyszám 16,099.)

A közgyűlés a tanügyi bizottmánynak, illetőleg a tanácsnak a népoktatási törvény alkalmazására vonatkozó javaslatait következő módon fogadja el:

1) Pestvárosra egészben 29 iskolai községre osztatik fel, és pedig: a belváros 4, a Lipótváros 5, a Terézváros 9, a Józsefváros 8 és a Ferenczváros 3 iskolai községre, azon megjegyzéssel, hogy a mennyiben a jelenlegi kerületi beosztások idővel a változható körülményeknél fogva valamely módosítást igényelnének: a közgyűlés fenntartja magának újabb beosztások eszközölhetését. Azon javaslatot illetőleg, hogy iskolai telkek megszerzése rendeltessék el, minthogy ez irányban a közgyűlés már egy korábbi határozatában intézkedett, újabb intézkedés szüksége fenn nem fog.

2) Elfogadja a közgyűlés, hogy a város 29 iskolai községe egyelőre csak 9 iskolai székre osztassék be és pedig : a belváros két iskolai székre, az egyes székek 15 taggal ; a Lípótváros egyelőre csak 1 isk. székre, azonban a szék tagjainak száma 31-gyel állapittatik meg ; a Terézváros 3 isk. székre, az egyes isk. székek 15 taggal ; a Józsefváros 2 isk. székre, az egyes isk. székek 15 taggal ; a Ferenczváros 1 isk. székre 15 taggal. Az iskolaszék tagjainak mikénti megválasztására nézve a törvényben utasítás nem foglaltatván, a magas vallás- és közoktatásügyi miniszterium felkéretni határoztatik, miszerint a választás eszközölhetése tekintetéből, nevezetesen az iránt, hogy a választók összeírása, továbbá a választás tépve, miként, mi módon eszközöltessék ; nemkülönbén az iránt is, hogy az isk. székek elnökei kik által lesznek és miként megválasztandók, a hatóságnak irányadó utasítást adni méltóztassék.

3) Az isk. tanács tagjait a tanács már megválasztván, e részben további intézkedés szüksége fenn nem forog. A törvény 125. §-a szerint az összes (budapesti) községi tanítók maguk közül 4 tagot választván, a közgyűlés a szabad választást valamely számarány megállapítása által korlátozhatónak és saját iskolakörében elintézhetőnek nem tartja.

4) Noha a közgyűlés elismeri azt, hogy több tanköteles gyermek van Pesten, mint a mennyit az összes létszám felmutat, a mulasztási büntetések csak akkor lesznek alkalmazhatók, ha a tanítók elhelyezésére az épületek és a tanhelyiségek a szükséghez képest elegendő számban előállítva leendenek.

5) Minthogy a városi közgyűlés m. 1868. évi 18075. sz. valamint 41456. sz. határozataival az ez ideig tisztán rom. katli. felekezetű városi elemi iskoláit községieknek azaz közöseknek lenni kimondotta, és így azon ok, melynek alapján más hitfelekezetű iskolák segélyezettek — megszűnt ; a közgyűlés, úgy törvény, mint a fennidézett közgyűlési határozatokból kifolyólag tíz képviselő által sürgetett névszerinti szavazás alapján 36 szavattal 25 ellenében határozatilag kimondja : miszerint folyó 1869. évi október hó 1-től kezdve e városi hatóság a felekezeti iskolákat mint ilyeneket segélyezni nem fogja. A segély megszüntetése mellett vagyis igennel szavaztak : Virágh Ferencz, Thurn Pius, Sztupa György, Szitányi Izidor, Szendrey Ignác, Steindl Rezső, Staffenberger István, Srányi János, Simon Flórent, Seregi Józsa, Ságody Sándor, Mészner József, Matolay Elek, Klenovits György, Kaldor Antal, Kajdán Miklós, Haris Sándor, Halbauer Nándor, Forgó István, Dobos József, Crettier Károly, Ballagi Mór, Megó Sándor, Altenburger Adolf, Andreánszky Zsiga, Havas Pál, Barna Zsiga, Csengey Endre, Gerlóczy Károly, Kammermayer Károly, Polgár Károly, Békey Imre, Hamza Máté, Kada Mihály, Thaisz Elek és Gamperl Alajos összesen : 36. N e m m e l szavaztak : Weisz Bernát, Vetsey Sándor, Török József, Tavaszai Endre, Széher Mihály, Sujánszky Antal, Schuszter János, Schmidlechner György, Possert Lajos, Nasztl Mór, Limburg János, Lafrankó József, Kis Károly, Klempa Simon, Gyarmathy György, Dománszky Ferencz, Déry Mihály, Busbach Péter, Bolländer János, Blahunka Ferencz, Batizfalvy János, Barló Ferencz, Petz Armin, Gieszriegl Károly, és Bottlik Károly, azaz összesen huszonöt.

6) Noha a közgyűlés elismeri, hogy Pestnek minden városrészében szükséges egy-egy polgári iskolának felállítása, egyelőre azonban, mivel a felállítás nehézségei mostanság egy vagy két polgári iskolát illetőleg is elég teendőt fognak igényelni, ezuttal csak a Teréz- és Belvárosban felállítandó polgári iskolák iránt intézkedik és pedig akként, hogy a Teréz-külvárosi polgári iskola — hol erre legtöbb szükség van — a gyárutczában ujon épült tanoda azon helyiségeiben, hová a leányosztályok szándékolattak elhelyeztetni, lehetőleg már a jövő tanévben elhelyezést nyerjen ; — minélfogva utasítatik a tanügyi bizottmány, miszerint ezen polgári iskola felállítására nézve a programot lehetőleg mielőbb elkészítve a közgyűlés elé terjessze. A belvárosban felállítandó polgári iskolát illetőleg már ezentul kimondja ugyan a közgyűlés azt, hogy a terézvárosi után ez léssen mint második felállítandó, azonban mind a felállítás idejére, mind a helyre nézve annak idejében határozandó.

7) A felállítandó iskolákhoz szükséges telkek és épületek megszerzése iránt a közgyűlés f. é. 14615. számú határozatával már intézkedvén, újabb intézkedés szüksége fenn nem forog, mindazonáltal utasittatik a tanépületek vásárlása ügyében Békey Imre tanácsnok elnöklete alatt kiküldött bizottmány, hogy az isk. községi kerületezéseket, valamint a bizottmányilag kijelölt pontokat eljárásánál figyelemben tartsa.

8) A törvény 38. §-ának, a mely iskolai alap létesítésére kötelezi a községeket, Pest városa azáltal, hogy e vár. hatóság a már létező és még felállítandó községi iskoláit mint eddig ugy jövőre

is házi pénztárából tartja fenn, megelőzőleg eleget tévén, egy külön iskolai alap létesítését szükségesnek nem tartja.

9) A tanítók nyugdíjazására vonatkozó bizottmányi javaslat, a vár. tisztviselők nyugdíjaztatási ügyének végleges elintézéséig függőben tartatni rendeltetik.

10) Annak előrebocsátásával, hogy Pestvárosa hatóságának védúri kötelezettségei a rom. kath. hitfelekezet irányában egyedül csak az egyházi ügyekre, de nem egyuttal az iskolaiakra terjed ki, a közgyűlés a hitoktatás rendezését azon időre halasztja, a midőn a városi plébániai hivatalok szervezése iránt m. 1868. évi 41456. sz. közgy. határozatnak megfelelőleg a tanbizottmány idevontató javaslatát a tanács utján előterjesztendi.

11) A közgyűlés helyesli a bizottmány azon javaslatát, miszerint magán tan- és nevelő intézetek tulajdonosai saját és intézeteikben működő tanítók minősítvényi kimutásaik előterjesztésére utasítsanak, nemkülönbön hogy a nevelő- és tanintézetek tulajdonosai jövőre is az 1000 frtnyi biztosíték letételére köteleztessenek.

12) Végre a mi a jelenlegi vár. elemi iskola igazgatói állomás megszüntetését illeti, a közgyűlés méltányolva az igazgató ft. Krieglér József apát ur ezen munkakörében tanusított ügybuzgalmát, Magyarország hercegprimását főlratilag fölkéri, hogy igazgató úrnak megfelelő egyházi állást szerezni méltóztassék. Maga részéről kijelentvén, hogy igazgató urat működésének megszünthe napjától teljes egy évi fizetésében részesítendi, a menyinyiban pedig ezen egy év alatt alkalmazást nem nyerne, részére a szokásos nyugdíjat biztosítja. Egyébiránt, mint hogy az igazgató 13 éven át a kir. tanító-képezdek igazgatói teendőit minden díj nélkül látta el, a m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr főlratilag szintén fölkéretik, miszerint az igazgató úr közhasznu szolgálatainak méltó figyelembe vétele és elismeréséül a hatóságnak az igazgató úr érdekében teendő lépéseit magas pártfogásába venni méltóztassék. Ezen közgyűlési határozat az összes tárgyiratok visszaszarmaztatása mellett a további eljárás és szükséges intézkedések megtétele végett a tanácscsal közöltetni rendeltetik.

13. Rajziskolák felállítása. (Az 1869. sept. 9-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 25516.)

A közgyűlés a városi rajztanoda szervezése ügyében előterjesztett indokolt javaslat alapján ezennel határozatilag kimondja, hogy :

1) a városi rajztanodában jövőre a rajzolásnak és képzőművészetnek azon ágai taníttassanak, a melyek az ugynevezett műiparok kellő gyakorolhatására mulhatlanul szükségesek ; nevezetesen : a műszaki rajz, a szabadkéz-rajz és a mintázás.

2) Hogy minden egyes szak külön önnálló főtanító által kezeltessék, kik rang és fizetés tekintetében egyformák lesznek és közülök minden évben felváltva az egyik az igazgatói teendőket is köteles lesz teljesíteni.

3) Hogy a rajztanítás rendszeres s összhangzatos legyen, egy központosított rajztanoda fog felállíttatni, melyben osztályonkint mind a három szak fog taníttatni. A központi főrajztanodán kívül a külvárosok részére kisebb s ugynevezett előkészítő rajziskolák fognak felállíttatni, melyekből a főrajztanodábai átlépés csakis a rajzolás egyik vagy másik szakában előhaladottnak leszen megengedve.

4) Mint hogy a rajztanító legfeljebb 50 egyénnel foglalkozhatik, a közgyűlés három főrajz-tanár, ezenkívül még öt rajztanító alkalmazását elhatározza s megszavazza a 3400 frt, azaz három ezer négyszáz forintnyi többletes összeget, melyet a bizottmány a jelenlegi évi kiadás pótlására és kiegészítésére, mint szükségeset kimutat.

5) Kívánatosnak tűnvén fel, hogy a rajzolás főbb elemei az elemi tanodák 3. és 4. osztályai-ban előadassanak, a közgyűlés elrendeli, hogy a rajzolás a városi elemi iskolák 3. és 4. osztályai-ban az iskolai órák alatt, hetenkint többször az elemi tanítók által taníttassék, hogy pedig ezt a jelenleg már alkalmazott vár. elemi tanítók taníthassák (a fölállítandó főrajztanodába) a szükséges ismeretek megszerzése végett utasíttatnak.

A városi rajztanoda újjászervezésére nézve kimondott ezen általános és irányadó elvek a tárgyiratok visszaszarmaztatása mellett azon utasítással rendeltetnek a tanács utján a tanügyi bizott-mánynyal közöltetni, miszerint ezen határozat valamint az egész terjedelmében elfogadott bizott-mányi javaslat alkalmazása iránt készíttendő további részletes jelentéseit terjeszsze elő.

14) A néptanítók megválasztása körüli eljárás. (Az 1869. szept. 29-dikén tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 28227.)

1) A város hatósága a megürült tanítói állomásokra pályázatot hirdet. 2) A pályázók kérvényei a vár. tanácshoz lesznek czimzendők és benyújtandók, a mely a kérvényeket további eljárás végett a ker. isk. tanfelügyelőhöz teendi át. 3) Az isk. tanács illető szakbizottsága a folyamodók képességéről vizsga stb. útján meggyőződést szerez, mely vizsgára saját tagjain kívül más szakférfiakat is meghivathat. 4) Ennek alapján az isk. tanács megtevén a kijelölést illetőleg az ajánlást, különös tekintettel az előléptetés elvére, az illető szakbizottság kivételesen a 135. §. értelmében kitűnő egyes szaktanítókat vizsgálat nélkül is ajánlhat. 5) Ezen ajánlás illetőleg kijelölés alapján a városi képviselőtestület megválasztja a tanítót s kiállítja az oklevelet. 6) Ez ismét tudomás végett az iskolatanácssal közöltetik s a határozat egy példánya annak levéltárában őriztetik. A helyettes tanítók megválasztása az isk. tanács említett ajánlata folytán a vár. tanács által teljesítettik. Végre rögtön szükségelt esetekben az iskolaszék jelentése folytán a tanfelügyelő fog pót-tanítókat ideiglenesen alkalmazni. Kijelenti egyébiránt a közgyűlés, miszerint ezen választási módozatot csak mint ideiglenest fogadja el, s fentartja magának a jogot, hogy a gyakorlat által szükségesnek mutatkozandó változtatásokat megtehesse.

15) Meissner-féle fűtési rendszer behozatala. (Az 1869. november 20-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 33506.)

A közgyűlésen felvétellett a gazdasági bizottnánynak a terézvárosi plébánia-utczai, nemkülönben a Josefínium s státió és Őszutczai tanodákba tervezett Meissner féle fűtési szerkezetek tovább megpróbálhatása iránti javaslata, mely a tanács f. ó. okt. 30-án 30254. sz. a. kelt végzésével azon véleménynyel előterjesztik, hogy miután említett tanodai épületeknél mindjárt kezdetben ezen fűtési módra tekintet fordított és ehhez képest az előkészületek is megtétettek, miután továbbá az Őszutczai tanoda-épület egy tantermében ily szerkezet — minő a külföldön is számosabb gyakorlatban már van — bizottnányilag kellőkép megvizsgáltatot, és czélszerűnek táláltatott, tehát újabb tanulmányozás és észlelésnek szüksége többé fenn nem forog, ezen Meissner-féle fűtési szerkezet bevezetése, említett három iskola-épületben azonnal elrendeltessék és e végre összesen 9803 frt. 50 kr-nyi költség megszavaztassék.

A közgyűlés helyeselve a tanács által kimondott véleményt, és miután az újból épülő lipótvárosi és reáltanoda iskola-házakban szintén ezen fűtési mód fog alkalmaztatni, ezennel elhatározza, hogy a terézvárosi templomutczai, továbbá a józsefvárosi státió-és Őszutczai tanodákban szintily fűtési szerkezetek felállitassanak, mely végre a kívánt költségek és pedig 1) a terézvárosi tanoda részére a fűtési czélokra már engedélyezett 897 frt. 50 kr.-on kívül még további 4422 frt 50 kr. szaz négyezer négyszáz huszonkét forint 50 kr. 2. a józsefvárosi státió-utczai tanoda részére a szintén már engedélyezett 700 frton felül még 3220 frt. azaz háromezer kétszázhusz forint, végül 3. a józsefvárosi Őszutczai tanoda részére 2161 frt. azaz kétezer egyszáz hatvanegy forint osztr. értékben, egyuttal megszavazza és megbizza a tanácsot, hogy ezen fűtési szerkezetek elkészítése és beállitása iránt lehető költségkimélettel, az intézkedéseket megtegye.

16) A rajziskola szervezése és a rajztanításnak behozatala a népiskolákban. (Az 1870. márcz. 18-diki. pest városi közgyűlésből. Ügyszám 9205.)

A közgyűlés kijelenti, 1. miszerint a mult évi 25516 sz. a. kelt közgyűlési határozatnak 1., 2., 3. és 4. pontjaiban kimondott elvek fenntartásával a vár. rajztanoda teljes ujrászervezésére a változott viszonyoknál fogva nem ugyan a már megszavazott 3400 frtot, hanem igazabban: a) újabb tanítói fizetések czimén évi 5500 frt. b) újabb felszerelésekre egyszer mindenkorra 3751 frt 85. tehát összesen 9251 frt. 85 krt. szavaz meg. 2. Hogy a rajzolás az elemi iskolákban köteles tantárgyul ugy miként az előterjesztett bizottnányi munkálatban részletezve van, felvétetik ugyan, de az m. évi 25516. sz. a. határozatától eltérőleg, nem az elemi tanítók, hanem külön rajztanítók által a javasolt módon tanitassék. 3. Hogy helyiségekül a bizottnányi munkálatban felsoroltakat jelöli ki, s a főreáltanoda III. emeletében tervezett helyiség átalakitásokat külön, avagy a főreáltanoda építési költségébe fölvetett rendkívüli építési költségekből elrendeli. 4. A központi főrajztanodai és külvárosi rajztanodákban a tanerők akként alkalmaztassanak, miként az bizottnányilag javasoltatik, ugy az átmeneti korszakban, valamint akkor, midőn a külvárosi rajztermek elkészülvén, használatba vétetnek, és azon sorrend szerint, miként ez bizottnányilag részleteztetett. 5. A főreáltanodai mintázási ideiglenes tanári állomás, valamint a terézvárosi segédrajztanítói és a Josefínium külön rajztanítói állomás megszüntettetik, és 6. Alexy Károly főreáltanodai mintázási tanárt áthelyezi a központi főreáltanodához a

javasolt illetményekkel, továbbá a terézvárosi segédtanítói állomást elfoglaló egyének alkalmazása, illetőleg az öt új állomás egyikére leendő kineveztetése kérdését a városi tanács elintézésére bizza; mindez azonban csak akkor lévén eszközlendő, midőn a rajztanoda szervezési ügye már teljesen foganatosítható leend. 7. A pályázat csak a szabadkézrajzi és műszaki rajzi főtanítói, valamint csak négy rajztanítói állomásra lesz kiírandó — akként, hogy a f. é. január hó 31-én f. é. február hó végére egyedül az eddigi, a mintázást kivéve minden szakot képviselt főtanítói állomásra kihirdetett pályázat hatálya megszűnvén, mindazok, kik folyamodványukat már benyújtották, pótnyilatkozatot lesznek kötelesek benyújtani, azt kijelentendők, hogy az új főtanítói állomások melyikére, a szabadkézrajzra vagy a műszakra kívánnak-e alkalmaztatni? kimondandó lévén a pályázati hirdetményben, hogy a hatóság, ha annak szükségét látná, az illetőket próba alá is veheti, a beiratási díj és tanpénz a városi házi pénztárt illetvén. Mindezek végrehajtásával a tanügyi bizottmány további javaslatai alapján, a városi tanács felhatalmaztatik, egyedül csak a főtanítók kinevezését, illetőleg megválasztását tartván fenn a közgyűlés magának. Mely határozatról a városi tanács hátriatlag, a tanügyi bizottmány és szánevőség jegyzőkönyvileg értesíttetni rendeltetnek.

17) **A fő- és altanítók közti viszony szabályozása.** (Az 1870. évi ápril hó 27-kén tartott Pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 14,259.)

Felvétetett a budapesti iskolatanácsnak a tanács f. é. 1875. szám alatt kelt pártoló határozatával előterjesztett munkálata a fő- és altanítók vagyis igazgató és osztálytanítók közötti viszony rendezése tárgyában.

A közgyűlés az előterjesztett javaslatot egész terjedelmében helyesli s elfogadja és ehhez képest a következőket határozatilag kijelenti:

I. Az osztály-tanítóról.

1. §. Az osztálytanítót a törvény értelmében és a fennálló városi szabályok szerint az iskolatanács ajánlatára a városi hatóság választja.

2. §. Az osztálytanító a vezetésére bizott osztály (osztályok) növendékeinek erkölcsi és szellemi nevelését és oktatását a felsőbbség által kiadott rendeletek értelmében önállóan vezérli: a reábi-zott tantárgyakat a tantervben megállapított szellemben s tanítótársai működésével egybehangzásban tanítja.

3. §. A felsőbb helyről kiadott rendtartási és fegyelmi szabályok értelmében hatáskörébe eső apróbb kilyágásokat maga intézi el; — nagyobb vétségi esetekben a szabályok szerint vagy az igazgató-tanítóval, vagy a tanítói testülettel együtt ítél.

4. §. Egyes tanulónak elfogadható okok mellett s a szülék által igazolt esetekben fél-, legfeljebb egy napi szünidőt engedhet. (Több napi kimaradásra minden egyes tanulónak az iskolaszék elnöke adhat engedélyt.)

5. §. A felügyelet alatt álló osztály (osztályok) növendékeinek erkölcsi és szellemi vezetésén felül, befolya a hivatali köréhez tartozó iskola összes növendékeinek erkölcsi nevelésére; vagyis az összes tanítói testületet közösen illető nevelési s fegyelmi ügyekben tanító társaival, együttesen bíráskodik.

6. §. A körébe eső iskola ügyeire nézve észrevételeit, javaslatait a tanítói tanácskozmányban szóval vagy írásban előadhatja, s külön véleményét belátása szerint az iskolai szék elé terjesztheti.

7. §. Az iskolai felsőbbség által bevett tankönyvek szellemében tanít, magától sem tankönyveket, sem kéziratokat taneszközüül fel nem vehet. — Az évfolyamra (folyamokra) kiszabott tantárgyakat egész terjedelmökben sikeresen bevégezni tartozik.

8. §. Tanítási óráit mindennap pontosan megtartja; — akadályoztatása esetében az akadály okának írásbeli előterjesztése mellett az igazgató-tanítónál magát fél nappal előre bejelenti, s ha ezt valamely fontos oknál fogva nem teljesíthetné, ebbeli mulasztását utólag pótolja.

9. §. Több mint egy napi elmaradásra az iskolai szék elnökétől kér engedélyt, s eltávoztatására nyert engedélyt az igazgató-tanítónál teszi le; — egy hétnél több ideig tartó szünetelésre az iskolai szék előterjesztésére a városi hatóság ad engedélyt és tölti be a szünetelő tanító helyét.

10. §. Örökös tanítványai szorgalma és magaviselete felett ; mind a szorgalmasok, mind a hanyagokról pontos jegyzéket visz, s ezeket havonként a tanítói tanácskozmány elé terjeszti.

11. §. Különös naplót vezet a mulasztókról, mind a kimentett, mint a ki nem menthető mulasztásokat feljegyzi s e jegyzőkönyve másolatát hetenkint az igazgató-tanítónak beadja.

12. §. Osztályában (osztályaiában) levő bútorokról s a gondjaira bizott taneszközökről leltár szerint az igazgató-tanítónak és az iskola-gondnoknak számol.

13. §. A tanítói tanácskozmányokban kivétel nélkül megjelenni, s azokban tevékeny részt venni köteles

II. Az igazgató-tanítóról.

14. §. Az igazgató-tanítót az iskolai tanács ajánlatára a városi hatóság választja.

15. §. Az igazgató-tanító a vezetésére bizott iskola egyik osztálya növendékeit tanítja ; e mellett az egész intézet erkölcsi és szellemi ügyeit vezeti, irányozza ; az iskolai szék útján hozzáküldött törvényes rendeleteket az osztálytanítókkal azonnal közli, s azokat, valamint a tanítói testület által hozott végzéseket végrehajtja.

16. §. Az osztálytanítók rendtartási és fegyelmi eljárása felett a tanítói tekintély sértése nélkül örökös. — Az osztálytanítókat mulasztásaik esetében kötelességeik teljesítésére négyyszem közt figyelmezteti, s ha az eredménytelen lenne, az ügyet először a tanítói tanácskozmány, sikertelenség esetében végre az iskolai szék elé terjeszti.

17. §. Írásban előterjesztett alapos okra az osztálytanítónak egy napi eltávozásra engedélyt adhat.

18. §. A vezetésére bizott iskola összes növendékeinek magaviseletét, szorgalmát és előmenetelét figyelemmel kíséri ; e végből minden egyes osztálytanítótól, a tanító-tanácskozmányban havonként jelentést kér, az osztályokat időnként meglátogathatja, azonban az osztálytanító irányában semminemű nyilvános megjegyzést nem tehet.

19. §. A saját osztályán kívül eső minden egyes tanuló felett a fegyelmi szabályok értelmében az illető osztálytanítóval, súlyosabb kihágási esetekben a tanítói testülettel együtt bíraskodik.

20. §. Az iskola anyakönyvét vezeti ; a taneszközökre, könyvtárra, iskolai bútorokra, rendre és tisztaságra felügyel s felügyeltet, az iskola ingóságairól az illetőket az iskola gondnokával együttesen számoltatja.

21. §. A mulasztási naplókat a tanítóktól hetenkint beszedi és azokat az iskolai szék elnökének átszolgáltatja.

22. §. A tanulók bizonyítványait az illető osztálytanítóval együtt aláírja, s az illető iskolaszéki elnök láttamozása, vagy rendes aláírása, s az iskolaszék pecsétjéveli ellátása után kiszolgáltatja.

23. §. A tanítói tanácskozmányt a szabályok szerint egybehívja s abban elnököl.

24. §. Akadályoztatása esetében rövidebb időre helyettesítést kér, hosszabb időre azonban az iskolai szék közbenjöttével a városi hatóságtól kér engedélyt.

25. §. Az iskola ügyeiről, a tanítói tanácskozmánynyal megállapított terv szerint évenként egyszer jelentést készít, s azt az iskola minden osztálytanítójával aláíratva, az iskolai szék elé terjeszti.

III. A tanító-testületről.

26. §. Minden iskolának tanítói az igazgató-tanító vezetése alatt külön-külön tanítói testületet képeznek. A tanítói testület jegyzőjét s könyvtárnokát saját kebeléből választja.

27. §. A tanítói testület az igazgatótanító vagy annak helyettese elnöklése alatt havonként legalább egyszer, szükség esetében vagy a tanítói kar kétharmadának kívánatára többször is gyűlést tart. E gyűlésben kivétel nélkül köteles mindenki megjelenni, a meg nem jelenést csak betegséggel mentethetvén ki. A gyűlés általános szótöbbséggel s személyi ügyekben titkos szavazattal határoz.

28. §. A tanítói testület hatáskörébe tartoznak :

a) Az iskola erkölcsi és szellemi életére tartozó minden oly ügy, melylyel az iskola fejlődését s virágzását előmozdíthatni. — E végből időről időre a felsőbb helyről kiadott rendeletek értelmé-

ben és szellemében tanácskozik a rendtartási és fegyelmi szabályok mikénti alkalmazásáról; a tantárgyak módszeres tanításáról; a tanítás és nevelés összhangzatos vezetéséről; s megállapodásait az igazgató-tanító ellenőrzése mellett egyes tagjaival végrehajtja.

b) A felsőbb hatóságtól érkező rendeletek végrehajtására nézve közösen állapodik meg.

c) A véleményezés vagy bírálás végett hozzá küldött ügyekben testületileg mond ítéletet.

d) A tanügyre vonatkozó mindennemű javaslatait vagy indítványait együttesen fejezi ki.

e) Az iskolába belépni kívánó tanulókat testületileg veszi fel, osztályozza s írja be.

f) Fegyelmi eljárásokban az igazgató-tanító és az illető osztálytanító által hozzá felebbezett ügyekben, a mennyiben ezek elintézése az illető iskolaszéket nem illetné, a fegyelmi szabályok értelmében bíraskodik.

g) Az iskolai mulasztások jegyzékét minden tanév végén egybeállítja s levéltárába teszi.

h) Minden év végén az iskola erkölcsi és szellemi állapotáról szóló kimutatáshoz anyagot szolgálat s tervet készít.

29. §. Ezen szabályok alkalmazásba vétele iránti intézkedések megtétele az iskolai tanácsot, illetőleg az iskolai székeket illetendi.

18) **A népiskola 5. és 6-dik osztályainak felállításáról.** (Az 1870. november hó 9. tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 36761.)

A budapesti iskolatanácsnak az 5. és 6. elemi osztályok felállítása érdemében érkezett átiratára a közgyűlés a pesti elemi fitanodáknál az 5. és 6. osztályok felállításának szükségét, tekintettel arra hogy az elemi 4-ik osztály elvégzése után a fiugyermekek a gymn. reál- és polgári iskolákban folytathatják tanulmányaikat — szükségesnek nem ismeri. Azonban a leánygyermekre nézve, kiknek neveléséről felsőbb intézetek által, eddigel teljesen gondoskodva nincsen; szükségesnek találja az elemi 5. és 6-dik osztályok életbeléptetését, de csak a még hiányzó 3. és 4-ik osztályok felállítása után. Miről a városi tanács további intézkedés végett hátiratilag, a budapesti iskolatanács tudomás végett jk. értesítendő.

19) **A hitoktatás ellenőrzése.** (Az 1871. augusztus 16-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 28407.)

A közgyűlés Simon Flórent képviselő ur indítványát a város községi iskoláiban tartandó vallásoktatás iránti felügyelet tárgyában, helyeslésséssel fogadja s az átirat kíséretében azzal határozza áttétetni a budapesti iskolatanácshoz, miszerint az iskolaszékekkel egyetértőleg véleményét közölje az iránt, miképen fogná a közönség a maga községi iskoláiban a mellőzhetlen meggyőződést a vallásoktatás körül megszerezhetni s e részben magát megnyugtatni.

20) **Vasárnapi iskolák megszüntetése és ismétlőiskolák életbeléptetése.** (Az 1871. aug. 23-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 29352.)

A közgyűlés a budapesti iskolatanácsnak az 1868. évi 38.t. cz. 48. §. szerint életbe léptetendő ismétlő (vasárnapi) iskolák rendszeresítése tárgyában előterjesztett munkálatát egész terjedelmében elfogadja s annak a jövő 1871|72-iki tanévtől életbeléptetését határozatilag kijelenti. Az 1871/2-diki tanévben életbeléptetendő, mintegy hatvan osztályra tervezett iskolákban alkalmazandó tanítók évi fizetése, egyenkint 160 frt azaz százhatvan forint, a felügyeletet gyakorló tíz igazgató-tanító fizetése szintén egyenkint évi 160 frt. o. é. állapittatik meg, s az ebbeli valamint az irodai s világítási átalánynyal együtt f. é. október—december hóra kívántató 3000 frtuvi kiadás megszavaztatik. Az eddig fennállott 36 vasárnapi iskolában minden külön díjazás nélkül jobbára már évek óta működő elemi tanítók, nenkülönbén a felügyelettel megbízott 10 igazgató részére a közgyűlés a mult 1870/71-iki tanévre egyenkint 80 frt, azaz nyolczvan forint tisztelet-díjat szavaz meg. Mely határozatról a városi tanács további intézkedés végett hátiratilag, a budapesti iskolatanács átiratilag és a számvevőség jk. értesítendő.

21) **A női kézimunka.** (Az 1871. aug. 23-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 29353.)

A közgyűlés a budapesti iskolatanácsnak a városi tanács módosításával tett javaslatát elfogadja és elhez képest határozatilag kijelenti: hogy 1) a női kézimunkát Pesten, kivétel nélkül minden leány-gyermek, az elemi népiskola minden osztályában mint köteles tantárgyat tanulni tartozik — azonban azon leányok, kiket a szülők női kézimunka oktatásában otthon részesítenek, ha ezt kellőleg igazolják, a nyilvános iskolai tanórákra nem szórithatók, 2) ezért, mint köteles tantárgyért semmiféle külön tandíjat senki fizetni nem tartozik. 3) A női kézi-munka külön illetmény-nyel ellátandó tanítónők által tanittatik, a díj mennyiségére vonatkozólag minden egyes tanítóné

évi díja 200 frt. azaz kétszáz frtban állapittatik meg. Egyelőre a jelenlegi leánygyermek létszámához képest a közgyűlés 22 azaz huszonzét női-munka-tanítónői állomás szervezését elhatározza. A szegény gyermekek részére beszerzendő munkaanyag vagy szerek vétel-ára fedezésére évi 400 frt megszavaztatik. 4) Azon elemi népiskolai igazgató- vagy vezető-tanítók, kik a női kézimunkának magánszerű tanításától elesnek, e czímen elesendő jövedelmük kárpótlására igényt nem tarthatnak. Azon tanítói hitestársak, kik eddig a női munka oktatással foglalkoztak, ha e tantárgyra nézve okmányszerű minősítvényeiket kimutatandják, a szervezett állomásokra megválasztandók, illetőleg átveendőek lesznek. 5) Ezen szervezés már a jövő 1871/72-diki tanév kezdetével lépend életbe. Mely határozatról a városi tanács a keresztyűvel iránti további intézkedés végett hátratilag, a m. k. belügyminiszterium a szervezett nőtanítói állomások jóváhagyása tekintetéből felirattal, a budapesti iskolatanács átiratilag és feljegyzéssel, a számvevőség jk. értesítendő.

22) **A Meissner-féle fűtési rendszer általánosítása.** (Az 1870. nov. 8-diki pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 39154.)

Tekintve, miszerint az eszközölt vizsgálatból az derül ki, hogy az alkalmazásba hozott Meissner-féle fűtési rendszer az iskolai tantermek fűtésére az eddig használt fűtésnél általában czélszerűbb, — a mutatkozó hiányok pedig csak a kezelés helytelenségéből vagy a kályhák némely részének könnyen javítható hiányosságaiból eredtek, ennél fogva a közgyűlés az előterjesztést, mely szerint a Meissner-féle kályhák a czélnak megfelelőeknek találtattak tudomásul vevén, határozatilag kijelenti, hogy e kályhák lehetőleg minden városi iskolában alkalmaztassanak, elrendelvé egyttal, hogy az eddigieknél mutatkozó hiányok eltávolítása, a szellőztetési kulcsok kiszolgáltatása s a kezelési módnak az illető kezelőknek szó és írásban kiadása iránt a tanács intézkedjék.

23) **Az állami segély hováfordítása.** (Az 1872. október 30-kán tartott pestvárosi közgyűlésből. Ügyszám 38747.)

A közgyűlés a budapesti iskolatanácsnak a városi tanács által pártolt javaslatát egész terjedelmében helyesli s ahhoz képest az állam által közoktatási czélokra segélyképen 1872-re adományozott 25 ezer frtból egy újabb polgári leányiskolának a legnépesebb Terézvárosban felállítását határozza el, kijelentvén azonban, hogy ezen tanoda felállítása még ez évben az idő előhaladottsága miatt eszközölhető nem lévén, utasittatik a város tanácsa, hogy annak a jövő tanév felállítására iránt intézkedjék, — erről feliratilag a közoktatási miniszterium értesíttetni rendeltetik s egyttal a vallás- és közoktatási miniszter ur, egy indokolt feliratban felkérendő, hogy az 1872. évben nyújtott államsegélyt a jövő 1873. évre a város tanügyi követelményeivel mért magasabb arányban megszavazni méltóztassék. Miről a városi tanács további intézkedés végett hátratilag értesíttetni rendeltetik.

24) **Kisdedővodai czélokra szolgáló telkek kijelölése.** (Az 1873. márczius hó 4-kén tartott Budapest fővárosi közgyűlésből. Ügyszám 9483.)

A közgyűlés a kisdedővodai czélokra szükséges városi telkek kijelölése tárgyában kiküldött bizottmánynak a tanács által pártolt javaslatához képest, kisdedővodai czélokra a város tulajdonát képező telkekből a következőket kijelöli és pedig:

A Lipótvárosban az *A* alatti térképen 671. számmal jelölt 321□^o tartalmazó telket.

A Terézvárosban: a *B* alatti térképen *b* betűvel jelölt és 330□ ölet tartalmazó, és a belső aradi utczában a csatolt *C* alatti terven 874. számmal jelölt 298□ ölet tartalmazó városi telket; a külső aradi-utczában az *E* alá csatolt terven a városi epres kertből *a* alatt kihasítandó és 300□ öltre számított, ugyszintén a szegények háza és erdő-sor között fekvő és az *F* alá csatolt tervrajzon 42. számmal jelölt 142□ ölet tartalmazó városi telket.

A Józsefvárosban: a meghosszabbítandó kis fuvaros-utczában lévő a csatolt *G* alatti tervrajzon 1610 sz. a. 528□ öllel előtüntetett telket, továbbá a kőbányai ligeti telkek közül a csatolt *H* alatti tervrajzon 107. számmal jelölt 600□ ölnyi telket.

A Ferenczvárosban: az orosz-lán-utczai raktár telekből a csatolt tervrajzon 85/a-val jelölt 470□ ölből álló telket, mely a belváros alsó vidékének is némileg megfelelő és végül a gyepuczai a csatolt *K* alatti térképen 1 számmal jelölt 226¹/₂□ ölet tartalmazó telket.

Ezen telkek közgyűlésileg óvodai czélra kijelöltvén, illetőleg fentartatni határozottatván, a város tanácsa által a mérnöki hivatal ezen telkeknek mondott czélra nyilvánásban tartására utasítandó lesz. Miről a városi tanács hátratilag értesítendő,

III. Függelék.

Területviszonyok, világítás és padméretek bécsi iskolákban.

Csak midőn e munkálat végére értünk, jutottak kezünkhöz azon adatok, melyeket J o s e p h y Antal városi tanácsnok és a bécsi statisztikai hivatal vezetője kérelmünkre gyűjtván, nekünk beküldött s melyek 4 bécsi népiskola viszonyaival bennünket megismertetvén, a következőkben tartalmaztatnak. E 4 iskola közül 2, t. i. a III. és X. kerületben fekvő iskolák a jobban felszereltekhez, ellenben a másik kettő, a VI. és IX. kerületben fekvők, a kevésbé jól berendezett iskolákhoz tartoznak.

Szándékunk lévén, az ezen adatokból származó eredményeket a pesti iskolák eredményeivel összehasonlítani, mindenekelőtt azt vesszük tekintetbe, valjon a beírott és az év végeig tényleg iskolába járó tanulók egymáshoz mily viszonyban állanak, további számításaink tekintetéből egy-²szersmind e két szám átlagát is határozzván meg.

E szerint következő eredményeket találunk :

	a beírottak száma	az év végén tényleg iskolába járók száma	átlag
III. kerületi iskola	1394	1328	1361
X. » »	1376	1276	1326
VI. » »	1173	1086	1130
IX. » »	1076	925	1000
Összesen	5019	4615	4817

A beírott tanulók közül tehát 92 százalék látogatta az iskolát tényleg az év végén, s egészen csak 404, vagyis a beírottak 8 százaléka maradt ki a tanév folyamában. Ha ezen adatokat a pesti iskolák megfelelő viszonyaival hasonlítjuk össze, melyekben, mint ezt a 49. lapon kimutattuk, a beírottak 20 százaléka marad ki az év közben, úgy azt találjuk, hogy a bécsi iskolák népeisége sokkal kisebb hullámzásokat tüntet fel, mint a pestieké.

A tanulók átlagszáma nevezett négy iskolában 4817. Ha e számot kiindulási pontul választjuk annak kiszámítására, valjon a tantermek négyzet-területéből és köbtartalmából mennyi jut átlag egy-egy tanulóra, a következő eredményeket találjuk :

	Egy-egy tanulóra esik	
	négyzetláb	köbláb
III. kerületi iskola	7·9	103·0
X. » »	8·8	114·0
VI. » »	7·7	110·6
IX. » »	11·6	136·5
átlag tehát	9·0	116·0

Kitűnik ebből, hogy a felhozott bécsi népiskolák, területi viszonyaikat illetőleg, igen kedvező helyzetben vannak. A pesti iskolák területi viszonyaival való összehasonlításból azonban kiderül, hogy általában véve ezek alig maradnak a bécsi iskolák mögött, sőt ha csak az új iskolai épületeket vesszük tekintetbe, azt találjuk, hogy a m i i s k o l á i n k még kedvezőbb színben mutatkoznak. Mindazonáltal meg kell engednünk, hogy általában véve, a mi iskoláink, az összes tantermekben, átlag 8 □ lábnyi terület és 110 köblábnyi tartalom esvén egy-egy tanulóra, valamivel kedvezőtlenebb eredményeket tüntetnek fel, bár ezen viszonyok is, különösen a területiek, legkevésbé sem nevezhetők absolute kedvezőtleneknek.

A mi a tantermek világítását illeti, úgy e tekintetben következőket találjuk :

	A tantermek területe	az ablakok területe
III. kerületi iskola	544.—□'	30.—□'
X. » »	554.8 »	29.7 »
VI. » »	513.4 »	36.—»
IX. » »	725.5 »	36.2 »

Az ablakterület viszonya a szobaterfoghathoz e szerint következő:

III. kerületi iskola	5·5	százalék	vagyis	7·9	□ ⁴	: 144	□ ⁴	(= 1	□ ⁴)
X. » »	5·4	»	»	7·6	»	: 144	»	»	»
VI. » »	7·0	»	»	10·1	»	: 144	»	»	»
IX. » »	4·9	»	»	7·1	»	: 144	»	»	»
átlag	5·7	»	»	8·2	»	: 144	»	»	»

A nevezett bécsi iskolák világítása tehát legkevésbé sem nevezhető kielégítőnek. Az általunk felállított 11 százaléknyi minimális arány (azaz 11 □⁴ ablakterület 100 □⁴ szoba területre) melynek majdnem az összes pesti iskolák megfelelnek, ugyanis a bécsi iskolák által épen séggel nem éretik el.*)

A bécsi iskolák elégtelen megvilágítása a közlött táblák még azon számaiból is kiténik, melyek szerint az ablakfalból átlag több esik a falra mint az ablakokra, a mi különben a pesti iskoláknál is úgy van. Az ablakok kevés kivétellel a termék hosszabb oldalán vannak elhelyezve.

A padméretek a nevezett iskolákban absolute kedvezőtleneknek nevezhetők, s még sokkal célszerűtlenebbek mint a pesti iskolákban. Tesz ugyanis:

III. kerületi iskola I.—VI. oszt.	a distanczia	a differenzia.
	5 1/2—7''	9—12''
X. » » » » mindenütt	3 1/2 »	12 »
VI. » » » » »	7 1/2 »	11 »
IX. » » » » »	7 1/2 »	10 »

Sem a distanczia sem a differenzia nem felel meg e szerint a követelményeknek; e viszonyok még kedvezőtlenebb színben tűnnek azonban fel, ha meggondoljuk, hogy hat egymásra következő évfolyamban egyforma padok használtak, hogy tehát a hat éves tanuló a 12 évessel egyenlő távolságra és magasságra kénytelen írni. Az illető viszonyok e szerint, utóbbi körülményt tekintve, a pesti iskolákban sokkal kedvezőbbek, dacára, hogy ezek sem felelnek meg tökéletesen.

*) Kapcsolatban az itt eszközölt összehasonlításokkal, megragadjuk az alkalmat, hogy Dr. H. Cohn: »Die Schulhäuser und Schultische auf der Wiener Weltausstellung« című legújabb igen tanulságos munkájára reflektáljunk. E mű, fájdalom, csak akkor jutott kezünkhöz, midőn a megelőző iverk már kiszedve voltak. A műből az derül ki, hogy a bécsi világkiállításon kiállított népiskolák és minták a világítást illetőleg következő viszonyokat tüntetnek fel:

A portugáliai iskola	1 □ ⁴ szobaterület:	17·6 □ ⁴ üveg
Az amerikai »		: 20·6 »
A norköpingi iskola mintája		: 25·7 »
Az osztrák mintaiskola		: 26·5 »
A csehországi Schönrieseni iskola mintája		: 28·6 »
A svéd iskola		: 32— »
A washingtoni Frankliniskola mintája		: 52·8 »

A portugáliai kivételével ennél fogva minden kiállított iskola nagyobb arányt tüntet fel, mint a minő általunk felállított, s annyival inkább kell, hogy normalmértékünk alacsony voltáról meggyőződjünk, minthogy Cohn ezen adatokra vonatkozólag legalább 30 □⁴ üveget követel 1 □⁴ szobaterületre, mely követelménynek megfelelőleg a fentebbi mintaiskolák közül tehát csak a svéd és a Frankliniskola volna kellőleg megvilágítva. A berlini iskolák is, melyekben 40 söt több □⁴ üveg esik 1 □⁴ területre, itt különös figyelmet érdemelnek.

Nagyon is egyetértünk kell különben Cohnnal, ha ő az iskolai helyiségek megvilágítása tekintetében arra figyelmezteti a hatóságokat: hogy »tulságos nagy világosság egyáltalában soha sem áraszthatja el a tantermeket, s hogy ennél fogva hátran remélhető, miszerint ezen, oly könnyen teljesíthető és az iskolai ifjúság egészségére nézve oly annyira fontos követelménye az elégséges világossági mérvnek, minden állam iskoláiban egyaránt teljesebbé fog menni!«

Területviszonyok, világítás és padméretek 4 bécsi városi népiskola 74 osztályában.

A tanterem és osztály megnevezése	A terem fekvése	A terem kiterjedése			Ablakok		Az ablakok vannak	Az ablakfalból esik hüvelyk		A padok méretei		a beltrött tanulóok száma	az év végén tényleg iskolába járók száma
		Hossza	szélessége	magassága	magassága	szélessége		a ter. hosszúsági oldalán	a ter. szélességi oldalán	az ablakokra	a falra		
Városi elemi fiú és leányiskola a III. kerületben, iskolautca 3. sz.													
I. a. leányosztály	földszint	28' 9"	20' 6"	13'	7' 6"	4'	3	144"	201"	6 1/2"	12"	97	77
I. a. fiúosztály	»	28' 9"	20' 6"	13'	7' 6"	4'	6	144"	201"	6 1/2"	12"	95	102
VI. leányosztály	»	18'	21'	13'	7' 6"	4'	2	96"	120"	6 1/4"	12"	60	45
VII. »	»	9' 6"	21'	13'	7' 6"	4'	1	48"	66"	6 1/4"	12"	32	28
I. b. fiúosztály	1. emelet	19' 6"	22' 3"	13'	7' 6"	4'	2	96"	138"	6 1/2"	12"	76	75
III. a. »	»	23' 6"	22' 9"	13'	7' 6"	4'	2	96"	186"	6 1/2"	12"	64	63
II. a. és IV. b. »	»	28' 6"	22' 3"	13'	7' 6"	4'	3	144"	198"	6 1/2"	12"	60	68
váltóoktatás													
III. b. leányosztály	»	28' 6"	21'	13'	7' 6"	4'	3	144"	198"	5 1/2"	12"	56	60
IV. b. »	»	19' 6"	23'	13'	7' 6"	4'	2	96"	138"	6 1/2"	12"	78	72
II. a. »	»	22' 6"	22' 3"	13'	7' 6"	4'	2	96"	174"	6"	10"	50	53
V. fiúosztály	»	28' 6"	22' 10"	13'	7' 6"	4'	3	144"	198"	6 1/2"	12"	74	61
I. b. leányosztály	»	28' 9"	21' 3"	13'	7' 6"	4'	3	144"	201"	6 1/2"	9"	78	75
III. b. fiúosztály	2. emelet	19' 6"	22' 3"	13'	7' 6"	4'	2	96"	138"	6 1/2"	12"	96	87
II. b. »	»	23' 6"	22' 9"	13'	7' 6"	4'	2	96"	186"	6 1/4"	10"	60	55
IV. a. leányosztály	»	22' 6"	22' 9"	13'	7' 6"	4'	2	96"	174"	6"	12"	48	55
II. b. »	»	19' 6"	23'	13'	7' 6"	4'	2	96"	138"	6"	12"	51	48
IV. a. fiúosztály	»	28' 9"	22' 10"	13'	7' 6"	4'	3	144"	201"	6 1/2"	12"	63	54
V. leányosztály	»	28' 9"	21' 9"	13'	7' 6"	4'	3	144"	201"	7"	12"	55	61
III. a. »	»	26' 8"	21' 9"	15'	7' 6"	4'	3	144"	176"	6"	12"	56	54
VI. fiúosztály	»	31' 3"	22' 11"	15'	7' 6"	4'	3	144"	231"	6 1/2"	12"	82	76
Összesen												1394	1328
2. Városi elemi fiú-és leányiskola a X. kerületben, Kepler-tér 7. sz.													
I. a. fiúosztály	földszint	30' 5"	16' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 6"	3	144"	221"			54	55
I. b. »	»	24' 6"	22' 8"	13' 6"	7' 6"	3' 6"	3	144"	128"			60	56
I. a. leányosztály	»	26' 3"	19'	13' 6"	7' 6"	3' 6"	3	144"	171"			81	72
I. b. »	»	27' 9"	19'	13' 6"	7' 6"	3' 6"	3	144"	189"			89	81
II. »	»	28'	18'	13' 6"	7' 6"	3' 6"	3	240"	312"			83	75
III. a. »	»	25' 9"	19'	13' 6"	7' 6"	3' 6"	3	144"	155"			65	62
II. a. fiúosztály	1. emelet	30' 5"	17'	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	221"			66	64
I. c. »	»	25'	22' 8"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	128"			56	52
II. b. »	»	28' 6"	19' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	198"			63	78
III. a. »	»	26'	19' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	168"			67	75
III. b. »	»	25'	20'	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	156"			63	63
IV. a. leányosztály	»	26' 9"	25'	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	177"			66	59
III. b. »	»	34' 9"	19' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	273"	mindenütt 31 1/2"		80	76
IV. b. »	»	28' 3"	19' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	195"	mindenütt 12"		63	54
V. »	»	28' 6"	18' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	240"	320"			85	52
VI. »	»	26' 9"	19' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	165"			34	25
IV. a. fiúosztály	2. emelet	30' 5"	17' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	221"			51	50
IV. b. »	»	29'	18' 6"	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	240"	330"			64	58
V. »	»	25' 9"	20'	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	165"			84	87
VI. »	6	34'	20'	13' 6"	7' 6"	3' 9"	4	144"	264"			54	54
VII. leányosztály	»	28' 3"	20'	13' 6"	7' 6"	3' 9"	3	144"	195"			48	28
Összesen												1378	1276

A tanterem és osztály megnevezése	A terem fekvése	A terem kiterjedése			Ablakok		Az ablakok vannak		Az ablakfalból esik hüvelyk		A padok méretei		a beírt tanulók száma	az év végén tényleg iskolába járók száma
		Hossza	szélessége	magassága	magassága	szélessége	a ter. hosszási oldalon	a ter. szélességi oldalon	az ablakokra	a falra	distancia	différenzia		

3. Városi elemi fiú- és leányiskola a VI. kerületben, Stumperutzca 10. sz.

I. a. leányosztály	földszint	23' 5"	21' 6"	12' 6"	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	114"		69	72
I. b. »	»	23' 6"	21' 6"	12' 6"	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	138"		70	71
II. a. »	»	26' 6"	19' 6"	12' 6"	7' 6"	8' 8"	.	2	216"	102"		84	78
II. a. fiuosztály	»	24' 6"	19'	12' 6"	7' 6"	18' 6" 23' 6"	.	3	204"	384"		53	49
II. b. leányosztály	1. emelet	23' 6"	21' 6"	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	114"	változik 7 1/4 és 7 1/2 közt	75	71
III. b. »	»	23' 8"	21' 6"	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	140"		79	83
I. fiuosztály	»	23' 3"	21' 6"	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	135"		80	68
II. b. »	»	23' 4"	21' 6"	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	136"		51	53
III. b. »	»	23' 4"	21' 6"	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	136"		61	57
III. a. leányoszt.	»	26' 6"	19' 6"	13'	7' 6"	8' 6"	.	2	216"	102"		81	78
III. a. fiuosztály	»	34'	19'	13'	7' 6"	18' 6" 33' 6"	.	4	252"	564"		56	54
IV. a. leányoszt.	2. emelet	23' 6"	22'	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	120"	változik 7 1/4 és 7 1/2 közt	82	71
IV. b. »	»	23' 8"	22'	13'	7' 6"	3' 6"	.	5	144"	144"		82	74
IV. fiuosztály	»	47' 7"	22'	13'	7' 6"	3' 6"	.	6	288"	283"	változik 11" és 10 3/4 közt	66	65
VI. »	»	23' 7"	22'	13'	7' 6"	3' 6"	.	3	144"	139"		36	35
VI. leányosztály	»	26' 6"	20'	13'	7' 6"	8' 6"	.	2	216"	102"		85	53
V. fiuosztály	»	34'	20'	13'	7' 6"	18' 6" 33' 6"	.	4	252"	564"		63	54

Összeg 1173 1086

Városi elemi fiú- és leányiskola a IX. kerületben, Alserbachutzca 23. sz.

I. a. fiuosztály	földszint	23' 6"	23'	12' 6"	9' 1"	4' 4"	.	3	156"	126"		64	55
I. b. »	»	23' 6"	23'	12' 6"	9' 1"	4' 4"	.	3	156"	126"		66	59
II. b. »	»	32' 8"	21' 10"	12' 6"	9' 1"	4' 4"	.	4	208"	184"		64	62
I. a. leányosztály	»	34' 4"	27' 6"	12' 6"	9' 1"	4' 4"	.	4	392"	314"		56	46
II. a. fiuosztály	1. emelet	23' 9"	23' 5"	12' 9"	10'	4' 5"	.	3	159"	126"	változik 7" és 7 1/2 közt	64	54
III. »	»	32' 8"	25' 8"	12' 9"	9'	4' 5"	.	4	212"	180"		63	44
I. b. leányosztály	»	25' 8"	28' 9"	12' 9"	9'	4' 5"	.	3	318"	335"		57	52
II. a. »	»	28' 5"	21'	12' 9"	9'	4' 5"	.	4	371"	222"		63	60
II. b. »	»	31' 2"	27' 4"	12' 9"	9'	4' 5"	.	4	212"	162"		61	55
III. »	»	30' 8"	23' 6"	12' 9"	9'	4' 5"	.	4	212"	156"		50	42
IV. fiuosztály	2. emelet	32' 8"	26' 6"	12'	9' 4"	4' 2"	.	4	200"	192"	változik 7" és 7 1/2 közt	41	33
V. »	»	30' 8"	24' 5"	12'	9' 5"	4' 2"	.	4	200"	168"		71	71
VI. »	»	23' 8"	24' 5"	12'	9' 5"	4' 2"	.	3	150"	134"	változik 9 1/2 és 10" közt	68	55
IV. leányosztály	»	28' 2"	29' 9"	12'	9' 5"	4' 2"	.	4	400"	295"		61	42
V. »	»	29' 1"	21' 6"	12'	9' 5"	4' 2"	.	4	350"	266"		55	47
VI. »	»	31' 3"	22' 4"	12'	9' 5"	4' 2"	.	4	200"	175"		57	51
												59	46

Összeg 1076 925

IV. FÜGGELEK.

A fővárosi iskolahatóságok.

A) A budapesti iskolatanács.

Elnök: Bója Gergely tanfelügyelő. **Tagok:** Dr. Ballagi Mór, Dr. Barbás József, Baumgarten Fülöp, Békey Imre, Bródy Zsigmond, Dr. Böke Gyula, Capdebó István, Csengery Antal, Dr. Gebhardt Lajos, Gönczy Pál, Dr. Havas Ignác, Dr. Hegedűs János, Horváth Mihály, Dr. Hunfalvy János, Korizmic László, Karlovsky Zsigmond, Dr. Kohn Samu, Légrády Károly, Mészner József, Ney Ferencz,

Dr. Országh Sándor, Br. Podmaniczky Frigyes, Ráth József, Ráth Károly (gyáros), Ribáry József, Ribáry Ferencz, Sacelláry D. György, Schmedlechner György, Schweiger Márton, Dr. Somhegyi Ferencz, Sretvizer Lajos, Stock András, Stojánovits István, Dr. Szabóky Adolf, Széher Mihály, Tanos Imre, Tavaszy Endre, Dr. Toldy Ferencz, Vajdady Gusztáv, Végh János, Zichy Antal.

Az egyes osztályok következő tagokból állanak:

I. osztály. Népiskolai- és fegyelmi ügyek. Elnök: Békey Imre tanácsnok. Jegyző: Tanos. Tagok: Dr. Ballagi, Capdebó, Frey, Gönczy, Dr. Havas, Dr. Hegedüs, Dr. Kohn, Mészner, Ney, Ráth József, Sacelláry, Schweiger, Dr. Somhegyi, Széher, Róser, Vajdady, Végh, Zichy.

II. osztály. Polgári iskolai ügyek. Elnök: Csengery Antal, Jegyző: Stojánovits. Tagok: Dr. Gebhardt, Dr. Hunfalvy, Dr. Országh, Ribáry József, Dr. Szabóky, Békey, Barbás, Dr. Toldy, Légrády, Bródy, Br. Podmaniczky, Tavaszy, Dr. Havas, Stock, Ney.

III. osztály. Magániskolai ügyek. Elnök: Horváth Mihály. Jegyző: Tanos. Tagok: Ribáry Ferencz, Stock, Ráth (gyáros), Baumgarten, Dr. Böke, Schmedlechner, Korizmicz, Karlovszky, Sretvizer.

B) A tanulmányi bizottság tagjai.

Ballagi Mór, Bühm Alajos, Bródy Zsigmond, Csengery Antal, Érczhegyi Ferencz, Feleki Miklós, Fenyvesy Adolf, Frey József, Granatér László, Hatala Péter, Havas Ignác, Házmán Ferencz, Keleti Károly, Kerstinger István, Könyvei József, Kurtz Vilmos, Machlup Adolf, Magyarevits Jeremiás, Mátyus Arisztid, Mészner József, Morócz István, Ney Ferencz, Pásztory Károly, Ribáry Ferencz, Sacelláry György, Schäffer Antal, Schweiger Márton, Végh János, Weisz Bernát, Zichy Antal.

C) A Pestvárosi iskolaszékek.

(Elválasztattak 1874. Sept. 22-én.)

I. A belvárosban.

Az I-ső iskolaszéki kerületben: Dr. Bene Ferencz (elnök), Aul József, Barhó Ferencz, Bayer Márton, Forgó István, Heinrich István, Anderlik Ede, Rózsaági Antal, Mürcz Antal, Lederer Ábrahám, Dr. Pauler Tivadar, Sikinger József, Várady Károly, Weisz Bernát Ferencz, Kollerics I., Bugát Ferencz, Kertész József, Koperli Döme, Toperczer János.

A II-ik kerületben: Morlin Imre (elnök), Bäcker Károly, Burghardt István, György Elek, Klenovics György, Kölber Ágoston, Dr. Meixner János, Neuhoffer János, Reiter Antal, Róser Miklós, Ságody Sándor, Sonnenfeld Miksa, Sirch József, Tabermann Alajos, Vimmer Antal, Dr. Gebhardt Lajos, Kommer József, Perger Ignác, Pfeiffer Nándor, Dr. Siklós Károly.

II. A Lipótvárosban.

Az I-ső iskolaszéki kerületben: Dr. Gödl Károly (elnök), Dr. Reich Armin, Dr. Mezey Mór, Dr. Mandl Pál, Körösi József, Deutsch Samu, Gieszriegl Károly, Dr. Bellaágh József, Dr. Weiser Károly, Vecsey Sándor, Hampl Antal, Chladek János, Dr. Éberling Gusztáv, Dr. Singer Jakab, Schweiger Márton, Agorasztó Szilárd, Sorsich Ferencz, Lux Albert, Leitner M. L.

A II. kerületben: Ullmann József (elnök), Gieszriegl József (idős), Dörschug Antal, Fuchs Lajos, Zarzetzky József (idős), Schwendtner Antal, Stroinyi Sándor, Strohoffer István, Wagner Ferencz, Kuntzen R., Lafrankó József, Hücker Antal (idős), Lang Lajos, Rózsa Lajos, Rieger G., Steiner József, Mervay M., Naeff Ferencz, Posserl Lajos, Scheszauer Tivadar.

III. A Terézvárosban.

Az I-ső iskolaszéki kerületben: Kölber Károly (elnök), Breitner Ferencz, Rabel István, Sik József, Mendel István, Schweiger Adolf, Kanitz Mór, Mogács József, Vajdady Béla, Kuklety János, Schermann Adolf, Dépold József, Dr. Gosz Károly, Ildényi Károly, Schön József, Fövényesi Rezsó, Kauser Lipót, Schiffer Antal, Kann Manó, Karpeles Albert.

A II. kerületben: Radocza János (elnök), Bolemann Gyula, Balassa István, Langenfeld Frigyes, Dr. Vogel Károly, Wallenfeld Károly, Rémy Antal, Mérő János, Benkert György, Adler Zsigmond, Dr. Böke Gyula, Dümmerling Antal, Bayer Antal, Zettner Ede, Schimmer György, Mészner József, Waltersdorfer János, Höfler György, Chorin Zsigmond, Strohmayr Ferencz.

A III-ik kerületben: Dr. Batizfalfy Samu (elnök), Dobos Ferencz, Fischer Péter, Gasparini József, Hirsch Ignác, Franz Ede, Mitterer Anselm, Mosch Károly, Muderlák Vincze, Dr. Reinitz József, Steindl Rezsó, Tálassy Ferencz, Török József, Walsér Ferencz, Zach János, Desloger Károly, Dományi Zsigmond, Fuchs Ignác, Schifferer Nándor, Speckner Károly.

IV. kerületben: Nádossy György (elnök), Szilvássy László, Tóth Nánd., Ullmann Pál, Engel Károly, Zettner Károly, Lauter József, Dr. Hofmeister József, Lohr Antal, Klemens János, Koch Konrád, Dr. Apaticzky Sándor, Klösel István, Tóth Pál, Winkler István, Kleineisel József, Omüller Mihály, Litzl József, Münnich József, Kluzatsék Rezsó.

IV. A Józsefvárosban.

Az I-ső iskolaszéki kerületben: Szentkirályi Mór (elnök), Auspitz Robert, Ladányi István, Ács Lajos, Balló Mátyás, Molnár András, Szalay Pál, Tordy Imre, Erkel Venczel, Scholz Ágoston, Anscherl Bernát, Rill József, Perlaky Sándor, Elischer József, Schwab György, Pálffy Albert, Gottgeb Antal, Szalay István, Dolmay Gyula, Dr. Haas Tivadar.

A II-ik kerületben: Radocsay Ferencz (elnök), Taronne Nándor, Felsmann József, Czanyuga József, Wehner József, Aujeszky Lipót, Vogl Alajos, Rausch Pál, Szkalla Antal, Dr. Goldstein Ignác, Korcsák József, Kleineisel József, Buzzy Bódog, Hettinger Mátyás, Ezer Jakab, Hirsch József, Komlóssy László, Komáromy Ignác, Dr. Gergulich János, Morbitzer L.

A III. kerületben. Petz Armin (elnök), Nagy István, Krausz Lajos, Schranz György, Hauschild Antal, Kiss Péter, Jurányi Lajos ifj., Ludvig István, Winkler József, Tauffer Mihály, Dótzner Ferencz, Kovách András, Gerstenbrein György, Császár Károly, Haas Tivadar, Tóth András, Huber Pál, Brunhuber L., Sliesz Pál, Derecsés Mihály.

A IV. Kőbányai kerületben: Fácza nyi Armin (elnök), Schreger András, Vass András, Walter Ferencz, Dr. Virava József, Cenner József, Csoszak András, Szeiffert Károly, Zelleny F. E., Ochler János, Hofhauser Gusztáv, Dr. Farkas Mihály, Kern Gusztáv, Bauer Ede, Dr. Kövér Gábor, Natter Nándor, Aich Ferencz, Kalenda György, Benedikóvics Károly, Hartl Mátyás.

V. A Ferenczvárosban.

Az I-ső kerületben: Nasztl Mór (elnök), Dobronyi János, Bottlik Károly, Boldog Lajos, Dr. Glück Ignác, Szemerédy István, Markus Ignác, Kern Ferencz, Moróc István, Bóhm Alajos, Vidacs János, Kiss Gyula, Prückler János, Schmidlechner Károly, Báthory Nándor, Elszánt János, Albertini János, Rathknecht János, Seiler Ferencz, Bottlik Mihály.

A II. kerületben: Bajusz József (elnök), Allonsteuer Ferencz, Antoni Ferencz, Figyelmessy Ferencz, Gendischer János, Geiger Jakab, Geiger Ferencz, Rémy Károly, Knittel Károly, Kövessy Antal, Reigl Ferencz, Steger Tamás, Weisz Ferencz, Frank Jakab, Dr. Arausz Milán, Formek József, Ferenczy György, Kreutzer Károly, Kirner János, Weisz János.

T Á B L Á K

(egyúttal német fordítással ¹⁾)

Népiskola alsó osztályai	1—22 sz.
Ismétlő iskola	23—26 »
Pénzügy	27—28 »

J e g y z e t. A százalék ott, hol az 50-nél kisebb alapszámból került volna ki nem számított és helyébe a \triangle jel állítottott ; a hol pedig az alapszám 50-nél nagyobb, de kisebb a 100-nál ott a százalék kiszámított ugyan, de a melléje illesztett * jel arra figyelmeztet, hogy kellő nagyságos számu itt sem állott rendelkezésre.

¹⁾ E műből német fordítás is készülvén, a táblásrészben, költségkimelés szempontjából, német fordítás és hozzászedetett.

Kimutatás a városi elemi iskolák egyes osztályaiban az 1871/72 diki iskolaév alatt beirt, évközben elmaradt és az év végén még jelenvolt tanulónak.
 Ausweis der in die einzelnen Klassen der städtischen Volksschulen während des Schuljahres 1871/72 eingeschriebenen, während des Jahres ausgebliebenen und am Schlusse desselben noch anwesenden Schüler.

Folyó száma Laufende Nummer			Az iskola megnevezése Benennung der Schule							Az osztály megnevezése Benennung der Klasse							tanulók száma Schüler										
az iskolának a tantemének des Lehrjahres	az osztálynak des Lehrjahres	Folyó száma Laufende Nummer	Az iskola megnevezése Benennung der Schule							Az osztály megnevezése Benennung der Klasse							tanulók száma Schüler										
			Az iskola megnevezése Benennung der Schule							Az osztály megnevezése Benennung der Klasse							tanulók száma Schüler										
az iskolának	az osztálynak	Folyó száma	Az iskola megnevezése							Az osztály megnevezése							tanulók száma										
der Schule	des Lehrjahres	Laufende Nummer	Benennung der Schule							Benennung der Klasse							Schüler										
az iskolának	az osztálynak	Folyó száma	Az iskola megnevezése							Az osztály megnevezése							tanulók száma										
der Schule	des Lehrjahres	Laufende Nummer	Benennung der Schule							Benennung der Klasse							Schüler										
az iskolának	az osztálynak	Folyó száma	Az iskola megnevezése							Az osztály megnevezése							tanulók száma										
der Schule	des Lehrjahres	Laufende Nummer	Benennung der Schule							Benennung der Klasse							Schüler										
I. Belváros. Innere Stadt.																											
1	1	43	Ia	43	3	40	N.-keresztút. Műdichensule i. leány iskola d. gr.-Kreuzg.							I	95	31	31	67									
2	2	47	Ib	47	2	44	Összesen leány zusam. Műdich. Kismezgüt. Gemische Schule vegyes iskola i. d. kl. Feldgasse Összesen zusam. És pedig fű Und zwar Knaben leány Mädehen Templomtéri Knabenschule fiúiskola am Kirchenpl.							II-III	85	19	20	65									
3	3	41	IIa	41	5	30								I	183	50	51	132									
4	4	41	IIb	41	6	33								II	78	19	19	59									
5	5	40	IIIa	40	5	35									63	4	4	59									
6	6	39	IIIb	39	2	37									141	23	23	118									
7	7	59	IVa	59	7	52									70	7	7	63									
8	8	53	IVb	53	10	43									71	16	16	55									
9	9	363		363	40	3	43								Ia	96	31	31	64								
10	10	85	Ia	85	17	17	68								Ib	96	32	32	63								
11	11	66	Ib	66	14	14	66								Ic	103	21	21	81								
12	12	62	IIa	62	3	1	65								IIa	100	10	10	90								
13	13	65	IIb	65	4	4	58								IIb	103	23	23	80								
14	14	65	IIIa	65	3	1	61								IIIa	89	24	24	64								
15	15	64	IIIb	64	10	11	53								IIIb	79	22	22	57								
16	16	71	IVa	71	11	12	63								IVa	64	9	9	54								
17	17	568	IVb	568	71	9	62								IVb	62	9	9	52								
18	18	82	Ia	82	18	1	49									792	181	3	187	605							
19	19	87	Ib	87	10	2	72								Ia	106	30	31	75								
20	20	81	Ic	81	25	2	73								Ib	107	34	1	35								
		81	IIa	81	25	2	30								II	111	19	19	92								
		79	IIb	79	20	2	22								III	86	17	17	69								
		79	IIc	79	20	2	22								IV	53	6	6	47								
		79	IIa	79	20	2	22									463	106	1	108	355							

H. L I P Ó T V Á R O S.		L E P O L D S T A D T.	
20	20	75	10
21	21	71	9
22	22	69	14
		677	126
	Összes, leány <i>Zus. M.</i>		2
	Összes belvárosi fiu		2
	<i>Ges. Innere St. Kn.</i>		1
	Összes belv. leány	952	5
	<i>Ges. Innere St. Mäch</i>	677	2
	Együtt <i>zusam.</i>	1629	3
			7
			261
			1368
23	23	84	19
24	24	82	18
25	25	58	9
26	26	57	10
27	27	72	7
28	28	69	15
29	29	71	13
30	30	67	7
	Összes, fiu <i>zus. Kn.</i>	560	98
	Templomtéri	107	32
	fiúiskola	108	30
	<i>Mädchenschule am</i>	102	23
	<i>Kirchenplatz</i>	91	16
		79	25
	Összes, leány <i>zus. M.</i>	487	126
	Külső-váci uti	141	40
	vegyes iskola	44	7
	<i>Gem. Schule auf den</i>	50	14
	<i>äuss. Waitzenstrasse</i>	235	61
		125	25
	Összesen <i>zusam.</i>	110	36
	és pedig fiu <i>u. zw. Kn.</i>	685	123
	" leány <i>u. zw. M.</i>	597	162
	Összes lipótv. fiu	1282	285
	<i>Ges. Leopoldst. Kn.</i>		8
	Összes lipótv. leány		8
	<i>Ges. Leopoldst. Mäch.</i>		8
	Együtt <i>zusam.</i>		8
			301
			981
4	23	58	58
	55	59	61
	56	60	63
	57	61	64
	58	62	65
	59	63	66
	60	64	67
	61	65	68
	62	66	69
	63	67	70
	64	68	71
	65	69	72
	66	70	73-74
	67	71	74
	68	72	75
	69	73	76-77
	70	74	78-81
	71	75	82-84
	72	76	85-87
	73	77	88-91
	74	78	92-94
	75	79	95-97
	76	80	98-100
	77	81	101-103
	78	82	104-106
	79	83	107-109
	80	84	110-112
	81	85	113-115
	82	86	116-118
	83	87	119-121
	84	88	122-124
	85	89	125-127
	86	90	128-130
	87	91	131-133
	88	92	134-136
	89	93	137-139
	90	94	140-142
	91	95	143-145
	92	96	146-148
	93	97	149-151
	94	98	152-154
	95	99	155-157
	96	100	158-160
	97	101	161-163
	98	102	164-166
	99	103	167-169
	100	104	170-172
	101	105	173-175
	102	106	176-178
	103	107	179-181
	104	108	182-184
	105	109	185-187
	106	110	188-190
	107	111	191-193
	108	112	194-196
	109	113	197-199
	110	114	200-202
	111	115	203-205
	112	116	206-208
	113	117	209-211
	114	118	212-214
	115	119	215-217
	116	120	218-220
	117	121	221-223
	118	122	224-226
	119	123	227-229
	120	124	230-232
	121	125	233-235
	122	126	236-238
	123	127	239-241
	124	128	242-244
	125	129	245-247
	126	130	248-250
	127	131	251-253
	128	132	254-256
	129	133	257-259
	130	134	260-262
	131	135	263-265
	132	136	266-268
	133	137	269-271
	134	138	272-274
	135	139	275-277
	136	140	278-280
	137	141	281-283
	138	142	284-286
	139	143	287-289
	140	144	290-292
	141	145	293-295
	142	146	296-298
	143	147	299-301
	144	148	302-304
	145	149	305-307
	146	150	308-310
	147	151	311-313
	148	152	314-316
	149	153	317-319
	150	154	320-322
	151	155	323-325
	152	156	326-328
	153	157	329-331
	154	158	332-334
	155	159	335-337
	156	160	338-340
	157	161	341-343
	158	162	344-346
	159	163	347-349
	160	164	350-352
	161	165	353-355
	162	166	356-358
	163	167	359-361
	164	168	362-364
	165	169	365-367
	166	170	368-370
	167	171	371-373
	168	172	374-376
	169	173	377-379
	170	174	380-382
	171	175	383-385
	172	176	386-388
	173	177	389-391
	174	178	392-394
	175	179	395-397
	176	180	398-400
	177	181	401-403
	178	182	404-406
	179	183	407-409
	180	184	410-412
	181	185	413-415
	182	186	416-418
	183	187	419-421
	184	188	422-424
	185	189	425-427
	186	190	428-430
	187	191	431-433
	188	192	434-436
	189	193	437-439
	190	194	440-442
	191	195	443-445
	192	196	446-448
	193	197	449-451
	194	198	452-454
	195	199	455-457
	196	200	458-460
	197	201	461-463
	198	202	464-466
	199	203	467-469
	200	204	470-472
	201	205	473-475
	202	206	476-478
	203	207	479-481
	204	208	482-484
	205	209	485-487
	206	210	488-490
	207	211	491-493
	208	212	494-496
	209	213	497-499
	210	214	500-502
	211	215	503-505
	212	216	506-508
	213	217	509-511
	214	218	512-514
	215	219	515-517
	216	220	518-520
	217	221	521-523
	218	222	524-526
	219	223	527-529
	220	224	530-532
	221	225	533-535
	222	226	536-538
	223	227	539-541
	224	228	542-544
	225	229	545-547
	226	230	548-550
	227	231	551-553
	228	232	554-556
	229	233	557-559
	230	234	560-562
	231	235	563-565
	232	236	566-568
	233	237	569-571
	234	238	572-574
	235	239	575-577
	236	240	578-580
	237	241	581-583
	238	242	584-586
	239	243	587-589
	240	244	590-592
	241	245	593-595
	242	246	596-598
	243	247	599-601
	244	248	602-604
	245	249	605-607
	246	250	608-610
	247	251	611-613
	248	252	614-616
	249	253	617-619
	250	254	620-622
	251	255	623-625
	252	256	626-628
	253	257	629-631
	254	258	632-634
	255	259	635-637
	256	260	638-640
	257	261	641-643
	258	262	644-646
	259	263	647-649
	260	264	650-652
	261	265	653-655
	262	266	656-658
	263	267	659-661
	264	268	662-664
	265	269	665-667
	266	270	668-670
	267	271	671-673
	268	272	674-676
	269	273	677-679
	270	274	680-682
	271	275	683-685
	272	276	686-688
	273	277	689-691
	274	278	692-694
	275	279	695-697
	276	280	698-700
	277	281	701-703
	278	282	704-706
	279	283	707-709
	280	284	710-712
	281	285	713-715
	282	286	716-718
	283	287	719-721
	284	288	722-724
	285	289	725-727
	286	290	728-730
	287	291	731-733
	288	292	734-736
	289	293	737-739
	290	294	740-742
	291	295	743-745
	292	296	746-748
	293	297	749-751
	294	298	752-754
	295	299	755-757
	296	300	758-760
	297	301	761-763
	298	302	764-766
	299	303	767-769
	300	304	770-772
	301	305	773-775
	302	306	776-778

2. sz. tábla. (Vége.)

Tabelle Nr. 2. (Ende.)

Folyó száma Lauf. Nummer		Az iskolának megnevezése		Benennung der Schule		Az osztály megnevezése		Az év alatt betöltött Zahl der w. d. J. thnges- schreibenen		Zahl der währ. d. J. eingeschriebenen		Zahl der währ. d. J. aus- geschriebenen		A meghalt Zahl der Verstorbenen		A más iskolaba átlépett Zahl andere Schül. übertretenen		Az összesen levonandó Zahl der insgesamt abzuschreibenden		Az év végén lényeg- laba Jähr Zahl d. am Ende d. J. fac- tisch die Schule besuchendem	
Folyó száma Lauf. Nummer		Az iskolának megnevezése		Benennung der Schule		Az osztály megnevezése		Az év alatt betöltött Zahl der w. d. J. thnges- schreibenen		Zahl der währ. d. J. eingeschriebenen		Zahl der währ. d. J. aus- geschriebenen		A meghalt Zahl der Verstorbenen		A más iskolaba átlépett Zahl andere Schül. übertretenen		Az összesen levonandó Zahl der insgesamt abzuschreibenden		Az év végén lényeg- laba Jähr Zahl d. am Ende d. J. fac- tisch die Schule besuchendem	
Folyó száma Lauf. Nummer		Az iskolának megnevezése		Benennung der Schule		Az osztály megnevezése		Az év alatt betöltött Zahl der w. d. J. thnges- schreibenen		Zahl der währ. d. J. eingeschriebenen		Zahl der währ. d. J. aus- geschriebenen		A meghalt Zahl der Verstorbenen		A más iskolaba átlépett Zahl andere Schül. übertretenen		Az összesen levonandó Zahl der insgesamt abzuschreibenden		Az év végén lényeg- laba Jähr Zahl d. am Ende d. J. fac- tisch die Schule besuchendem	
Folyó száma Lauf. Nummer		Az iskolának megnevezése		Benennung der Schule		Az osztály megnevezése		Az év alatt betöltött Zahl der w. d. J. thnges- schreibenen		Zahl der währ. d. J. eingeschriebenen		Zahl der währ. d. J. aus- geschriebenen		A meghalt Zahl der Verstorbenen		A más iskolaba átlépett Zahl andere Schül. übertretenen		Az összesen levonandó Zahl der insgesamt abzuschreibenden		Az év végén lényeg- laba Jähr Zahl d. am Ende d. J. fac- tisch die Schule besuchendem	
IV. JÓ Z S E F V Á R O S. — J O S E F S T A D T.																					
18	75	85	Óz-utcai fiúiskola	1a	63	7	4	7	56	26	110	122	Kőbánya ó-hegyi vegyes iskola	1)	94	25	1	26	68	88	
	76	86	Knabenschule in der Herbstgasse	1b	64	10	1	14	50		111	123-5	Gen. Schule in Steinh- bruch Allerberg	2-4)	79	30	.	33	46		
	77	87	Összes. fiú zus. Kn. Óz-utcai leány iskola	2	99	9	.	10	89		112	126	Összesen zusam.	1)	100	27	.	27	78		
	78	88	Stáció-utcai	3	87	9	.	9	78		113	127-9	Es pedig fia u. az Kn. " leány " " M. G. Sch. i. Steinhbr. Neub.	2-4)	66	20	.	21	45		
	79	89	fiúiskola	4	82	5	.	5	77				Összesen	1)	339	102	1	4	107	232	
	80	90	Knabenschule in der Stationsgasse	1a	64	10	1	11	53				Összesen	2)	173	55	1	3	59	114	
	81	91	Összes. fiú zus. M. Stáció-utcai	1b	64	10	.	10	54		27	114	Együtt z u s a m.	1-3	44	14	.	15	29		
	82	92	fiúiskola	2	92	15	.	15	77				Összesen	1)	27	10	.	1	11	16	
	83	93	Knabenschule in der Herbstgasse	3	72	12	.	13	59				Összesen	2)	17	4	.	4	13		
	84	94	Összes. leány zus. M. Stáció-utcai	4	55	13	.	13	42				Összesen	1)	1863	364	8	12	384	1479	
	85	95	fiúiskola	1a	89	18	1	19	70				Összesen	2)	1334	293	5	5	303	1031	
	86	96	Knabenschule in der Stationsgasse	1b	92	16	.	16	76				Összesen	1)	3197	657	13	17	687	2510	
	87	97	Összes. fiú zus. Kn. Stáció-utcai	1c	91	18	.	20	71				Összesen	2)							
	88	98	fiúiskola	2a	90	6	1	8	82				Összesen	3)							
	89	99	Knabenschule in der Stationsgasse	2b	86	20	.	20	66				Összesen	4)							
	90	100	Összes. fiú zus. Kn. Stáció-utcai	3a	61	9	.	9	52				Összesen	1a	97	19	1	1	21	76	
	91	101	fiúiskola	3b	64	18	.	18	46				Összesen	1b	98	19	2	.	21	77	
	92	102	Knabenschule in der Stationsgasse	4	79	27	.	27	25				Összesen	2	94	10	1	.	11	83	
	93	103	Összes. fiú zus. Kn. Stáció-utcai		652	132	2	3	515				Összesen	3	58	22	.	22	36		
	94	104	fiúiskola		90	17	1	17	73				Összesen	4	45	6	.	6	39		
	95	105	Knabenschule in der Stationsgasse	1a	96	20	1	21	75				Összesen	1a	392	76	4	1	81	311	
	96	106	Összes. fiú zus. Kn. Stáció-utcai	1b	92	16	.	17	75				Összesen	1b	68	11	1	1	12	56	
	97	107	fiúiskola	1c	82	17	.	17	65				Összesen	2	104	13	.	13	18		
	98	108	Knabenschule in der Stationsgasse	2a	82	17	.	17	65				Összesen	1b	130	38	1	.	39	91	
	99	109	Összes. fiú zus. Kn. Stáció-utcai	2b	75	15	.	15	60				Összesen	2	104	13	.	13	18		
V. F E R E N C V Á R O S. — F R A N Z S T A D T.																					
28	115	138	Templomtéri fiúiskola	1a	97	19	1	1	21				Templomtéri fiúiskola	1a	97	19	1	1	21	76	
	116	134	Knabenschule am Kirchenplatze	1b	98	19	2	.	21				Knabenschule am Kirchenplatze	1b	98	19	2	.	21	77	
	117	135	Összes. fiú zus. Kn. Templomtéri leányiskola	2	94	10	1	.	11				Összesen	2	94	10	1	.	11	83	
	118	136	fiúiskola	3	58	22	.	22	36				Összesen	3	58	22	.	22	36		
	119	137	Knabenschule in der Stationsgasse	4	45	6	.	6	39				Összesen	4	45	6	.	6	39		
	120	138	Összes. fiú zus. Kn. Templomtéri leányiskola	1a	68	11	1	1	12				Összesen	1a	68	11	1	1	12	56	
	121	139	fiúiskola	1b	130	38	1	.	39				Összesen	1b	130	38	1	.	39	91	
	122	140	Knabenschule in der Stationsgasse	2	104	13	.	13	18				Összesen	2	104	13	.	13	18		

98	108	3	93	17	76	128	141	<i>Mädchenschule am</i>	59	11	11	48
99	109	4	31	14	15	124	142	<i>Kirchenplätze</i>	33	4	4	29
22	100	1	559	116	439	125	143	Összes. leány zus. M.	394	77	2	315
101	101	1	110	26	83	126	144-5	Ferenc-utcai finisk.	73	19	1	53
		2	46	18	28	127	146	<i>Knab.-sch. d. Franzg.</i>	67	17	1	50
						128	147	Összes. fiu zus. Kn.	140	36	1	103
23	102	1	156	44	111	129	148-9	szinte leányiskola	67	10	1	54
103	103-14	2-3	85	16	69	130	150	<i>ditto Mädchenschule</i>	52	9	1	42
			71	28	42	131	151	Összes. leány zus. M.	69	12	2	57
24	104	1	109	31	76	132	152-3	Szénatéri finiskola	79	14	1	65
		2-3	72	17	55	133	154-7	<i>Knabenschule am</i>	76	15	1	61
						134	154-7	<i>Heuplatze</i>	100	15	1	84
25	106	1	181	48	131	135	154-7	Összes. fiu zus. Kn.	255	43	2	210
107	119	2	74	9	70	136	154-7	szinte leányiskola	103	32	2	71
108	130	3	174	38	134	137	154-7	<i>ditto Mädchenschule</i>	1472	295	8	1163
109	121	4	124	20	103	138	154-7	Összes Ferencv.				
			66	19	47	139	154-7	<i>Ges. Franzstadt</i>				
			84	19	65	140	154-7					
			76	5	69	141	154-7					
			350	63	284	142	154-7					
						143	154-7					
						144	154-7					
						145	154-7					
						146	154-7					
						147	154-7					
						148	154-7					
						149	154-7					
						150	154-7					
						151	154-7					
						152	154-7					
						153	154-7					
						154	154-7					
						155	154-7					
						156	154-7					
						157	154-7					
						158	154-7					
						159	154-7					
						160	154-7					
						161	154-7					
						162	154-7					
						163	154-7					
						164	154-7					
						165	154-7					
						166	154-7					
						167	154-7					
						168	154-7					
						169	154-7					
						170	154-7					
						171	154-7					
						172	154-7					
						173	154-7					
						174	154-7					
						175	154-7					
						176	154-7					
						177	154-7					
						178	154-7					
						179	154-7					
						180	154-7					
						181	154-7					
						182	154-7					
						183	154-7					
						184	154-7					
						185	154-7					
						186	154-7					
						187	154-7					
						188	154-7					
						189	154-7					
						190	154-7					
						191	154-7					
						192	154-7					
						193	154-7					
						194	154-7					
						195	154-7					
						196	154-7					
						197	154-7					
						198	154-7					
						199	154-7					
						200	154-7					
						201	154-7					
						202	154-7					
						203	154-7					
						204	154-7					
						205	154-7					
						206	154-7					
						207	154-7					
						208	154-7					
						209	154-7					
						210	154-7					
						211	154-7					
						212	154-7					
						213	154-7					
						214	154-7					
						215	154-7					
						216	154-7					
						217	154-7					
						218	154-7					
						219	154-7					
						220	154-7					
						221	154-7					
						222	154-7					
						223	154-7					
						224	154-7					
						225	154-7					
						226	154-7					
						227	154-7					
						228	154-7					
						229	154-7					
						230	154-7					
						231	154-7					
						232	154-7					
						233	154-7					
						234	154-7					
						235	154-7					
						236	154-7					
						237	154-7					
						238	154-7					
						239	154-7					
						240	154-7					
						241	154-7					
						242	154-7					
						243	154-7					
						244	154-7					
						245	154-7					
						246	154-7					
						247	154-7					
						248	154-7					
						249	154-7					
						250	154-7					
						251	154-7					
						252	154-7					
						253	154-7					
						254	154-7					
						255	154-7					
						256	154-7					
						257	154-7					
						258	154-7					
						259	154-7					
						260	154-7					
						261	154-7					
						262	154-7					
						263	154-7					
						264	154-7					
						265						

A tanterem népeisége és nagysága, 1871—72.

Együttal kiszámítása az egy tanulóra eső térnek.

Bevölkerung und Grösse der Schulsäle, 1871—72.

Zugleich Berechnung des auf je einen Schüler entfallenden Raumes.

Folyószám. Laufende Nummer	Az iskola megnevezése Benennung der Schule	Osz- tály neve Benen- nung der Classe	Tanulók sz. Z. d. Schül.			A tanterem méretei lábokban Mass des Lehrsaales in Schuhen					Egy tanulóra esik Entfällt auf je 1 Schüler		Legnagyobb távolság a tábla és a tanulók kö- zöttlábokban. Die grösste Distanz zwi- schen d. Tafel und den Schü- lern in Schuhen	
			heirátás szerint nach der Einschreibung	Tényleg az év végén Factisch am Schluss d. J.	Átlagban im Durchschnitt	maga-sága Höhe	hossza Länge	szélessége Breite	Terít- lete Um- fang	Fogla- lata K.'	a terd- letről vom Um- fange	a fogla- latból vom In- halte K.'		
I. BELVÁROS. — INNERESTADT.														
1	1	1	Ia	43	40	42	15	29	13	377	5655	898	1346	?
	2	2	Ib	47	44	45	18	31	13	403	7254	895	1600	18
	3	3	IIa	41	36	38	15	29	14	406	6090	1065	1603	—
	4	4	IIb	41	33	37	15	26	14	364	5460	933	1476	20
	5	5	IIIa	40	35	38	15	24	14	336	5040	824	1326	24
	6	6	IIIb	39	37	38	15	26	16	416	6240	1095	1642	23
	7	7	IVa	59	52	55	15	25	29	725	10875	1318	1977	27
	8	8	IVb	58	43	48	15	28	29	812	12180	1692	2538	?
2	9	9	Ia	85	68	77	10	31	24	744	11946	966	1551	27
	10	10	Ib	80	66	73	16	31	23	713	11408	977	1430	26
	11	11	IIa	66	65	65	14	29	24	696	9744	1071	1500	26
	12	12	IIb	62	58	60	14	29	24	696	9744	1160	1624	27
	13	13	IIIa	65	61	63	14	29	24	696	9744	1105	1547	26
	14	14	IIIb	64	53	59	14	27	25	675	9450	1144	1602	24
	15	15	IVa	75	63	69	14	32	25	800	11200	1164	1623	26
	16	16	IVb	71	62	66	14	27	26	675	9450	1023	1432	26
3	17	17	Ia	82	62	72	16	29	22	638	10148	886	1418	27
	18	18	Ib	87	73	80	16	29	22	638	10148	700	1276	26
	19	19	Ic	81	51	66	16	29	22	638	10148	967	1547	26
	20	20	IIa	79	57	68	16	30	23	690	11040	1015	1624	27
	21	21	IIb	81	64	72	16	30	23	690	11040	858	1533	28
	22	22	IIIa	87	72	80	15	29	24	696	10440	870	1305	28
	23	23	IIIb	86	71	78	15	29	24	696	10440	892	1338	28
	24	24	IVa	65	51	58	15	26	23	598	8970	103	1547	28
	25	25	IVb	65	46	58	15	29	24	696	10440	124	1864	27
II. LIPÓTVÁROS. — LEOPOLDSTADT.														
4	26	26	Ia	72	54	63	13	21	31	651	8463	1033	1343	28
	27	27	Ib	72	54	63	13	21	31	651	8463	1033	1343	26
	28	28	IIa	52	47	50	13	21	31	651	8463	1302	1693	25
	29	29	IIb	51	48	49	13	26	20	520	6760	1061	1360	?
	30	30	IIIa	59	53	56	13	23	32	736	9568	1314	1706	24
	31	31	IIIb	62	51	57	13	23	32	736	9568	1291	1678	20
	32	32	IV	97	82	89	13	23	32	736	9568	823	1075	24
5	33	33	Ia	88	62	75	14	21	30	630	8820	890	1176	22
	34	34	Ib	87	70	78	14	21	30	630	8820	807	1131	22
	35	35	II	97	76	87	14	26	19	494	6916	558	794	?
	36	36	III	88	68	78	14	21	31	651	9114	835	1168	23
	37	37	IV	79	60	70	14	26	20	520	7270	743	1400	27
6	38	38	I	147	135	141	10	29	15	435	4350	305	305	24
	39	39	II	28	25	26	10	29	15	435	4350	1673	1673	22

3. sz. tábla. (Folyt.)

Tabelle Nr. 3. (Fortsetzung.)

Foly. szám.	Laufende Nummer			A iskola megnevezése	Osz-tály neve	Tanulók sz.			A tanterem méretei				Egy tanulóra esik		Legnagyobb távolság a tábla és a tanulók között lábokban.
						Z. d. Schül.	Mass des Lehrsaales in Schuhen			Entfällt auf je 1 Schüler		Die grösste Distanz zwischen d. Tafel und den Schülern in Schuhen			
az iskolának der Schule	a tanteremnek des Lehrsaales	az osztályoknak der Classe	Benennung der Schule	Benennung der Classe	betérs szerint nach der Einschreibung	Tényleg az év végén Factisch am Schlusse d. J.	átlagban im Durchschnitt	mégaságga Höhe	hossza Länge	szélessége Breite	Terület Umfang		Foglalata K.'	a területből vom Umfang	a foglalatból vom Inhalte
T E R É Z V Á R O S. — T H E R E S I E N S T A D T.															
7	40	40	N.-Kereszt-utcai fiúiskola	I	95	81	88	10	29	15	435	4350	494	494	24
	41	41	Knabenschule der Gr. Kreuzgasse	II	64	56	60	10	22	15	330	3300	550	550	20
	42	42		III	61	54	58	10	17	15	255	2550	405	405	22
8	43	43	Szinte leányiskola	I	98	67	82	10	16	14	224	2240	402	272	19
	44	44	deto Mädchen Schule	II	85	65	75	10	22	15	330	3300	299	440	22
9	45	46	Kismező-utcai vegyes iskola G. Schule d. kl. Feldg.	I	78	59	68	17	24	14	336	5712	494	840	22
	46	47		II	63	59	61	17	24	14	336	5712	551	936	21
10	47	48	Templom-téri fiúiskola Knabenschule am Kirchenplatze	Ia	96	64	80	14	26	20	520	7280	650	910	28
	48	49		Ib	96	63	80	14	31	21	651	9114	814	1140	30
	49	50		Ic	103	81	92	14	35	19	665	9310	723	1012	26
	50	51		IIa	100	90	95	14	31	22	682	9548	718	1005	29
	51	52		IIb	103	80	91	14	30	21	630	8820	692	969	?
	52	53		IIIa	89	64	76	14	30	21	630	8820	829	1161	29
	53	54		IIIb	79	57	68	14	27	19	513	7182	754	1056	22
	54	55		IVa	64	54	59	14	30	21	630	8820	1068	1495	?
	55	56	IVb	62	52	57	14	29	21	609	8526	1068	1496	?	
11	56	57	Templom-téri leányiskola Mädchenschule am Kirchenplatze	Ia	106	75	90	14	29	20	580	8120	644	902	?
	57	58		Ib	107	72	90	14	25	21	525	7350	582	817	26
	58	59		II	111	92	101	14	30	21	630	8820	624	873	30
	59	60		III	86	69	78	14	31	23	713	9982	914	1280	28
	60	61	IV	53	47	50	14	25	23	575	8050	1150	1610	?	
12	61	62	Hajós-utcai fiúiskola Knabenschule der Schiffmannsgasse	I	119	87	103	9	33	15	495	4455	481	432	25
	62	63		II	54	44	49	9	21	15	315	2835	604	578	25
	63	64		III	68	43	56	9	26	15	390	7410	715	643	17
	64	65		IV	20	17	18	9	21	15	315	2835	175	1575	16
13	65	66	Hajós-utcai leányiskola Mädchenschule der Schiffmannsgasse	I	87	59	73	9	26	15	390	7410	518	493	24
	66	67		II	66	58	62	9	21	18	378	3402	610	549	22
	67	68		III	57	41	49	9	21	15	315	3835	643	578	16
14	68	69	2 sziv-utcai fiúiskola Knabenschule der Zweiherrngasse	I	107	80	93	10	27	20	540	5400	581	581	?
	69	70-71		II-III	100	86	93	10	28	19	532	5320	572	572	?
15	70	72	Erzsébet Árvaióányh. Elisabeth-Mädchenschulenhause	I	118	82	100	13	33	21	693	9009	693	902	?
	71	73-74		II-III	76	46	61	13	20	13	260	3380	426	554	23 ¹ / ₂
16	72	75-78	Hermína-mezői leányiskola M.-Sch. i. Herminenfeld	I-IV	98	65	82	13	17	19	323	4199	394	512	19

Foly. szám.			Az iskola megnevezése	Ösz-tály neve	Tanulók sz. Z. d. Schül.								A tanterem méretei		Egy tanulóra esik		Legnagyobb távolság a tábla és a tanulók között lábokban.			
Laufende Nummer					Benennung der Schule	Benennung der Classe	Mass des Lehrsaales in Schuhen								Entfällt auf je 1 Schüler					
az iskolának der Schule	a tanteremnek des Lehrsaales	az osztálynak der Classe					beiratás szerint nach der Einschreibung	lényeg az év végén	Factisch am Schlusse d. J.	alagban	in Durchschnitte	magas vége	ifjölje	hossza	l. Länge	szélessége		Breite	Terület	Foglalata
														Umfang	Inhalt K.	vom Umfang	vom Inhalte			
IV. JÓZSEFVÁROS. — JOSEFSTADT.																				
17	73	79	Ösz-utcai fiuiskola	Ia	79	58	68	12	27	18	486	13122	715	1930					27	
	74	80		Ib	79	66	73	12	25	22	600	7200	822	986						21
	75	81		II	96	90	93	12	32	18	576	6912	619	743						25
	76	82		III	92	76	84	12	25	22	600	7200	714	857						25
	77	83		IV	63	58	60	12	26	22	622	7464	1033	1244						26
18	78	84	Ösz-utcai leányiskola	Ia	98	62	80	12	26	18	468	5616	585	702					25	
	79	85		Ib	72	62	67	12	21	22	462	5544	689	828						20
	80	86		II	88	76	82	12	32	18	576	6912	702	843						27
	81	87		III	75	58	67	12	25	22	600	7200	895	1075						24
	82	88		IV	35	20	32	12	22	22	484	5808	1513	1815						19
19	83	89	Statio-utcai fiuiskola	Ia	94	61	78	14	32	22	704	9856	903	1263					31	
	84	90		Ib	97	83	90	14	32	20	640	8960	711	995						25
	85	91		Ic	92	76	84	14	32	20	640	8960	762	1070						26
	86	92		IIa	86	69	77	14	28	23	644	9016	837	1171						32
	87	93		IIb	85	71	78	14	32	25	480	6720	615	862						34
	88	94	Knabenschule in der Stationsgasse	III	102	75	89	14	29	23	658	9212	739	1035						29
	89	95		IV	69	57	63	14	29	23	658	9212	144	1462						28
20	90	96	Statio-utcai leányiskola	Ia	97	62	79	14	26	20	520	7280	658	921					25	
	91	97		Ib	97	66	82	14	26	20	520	7280	634	888						23
	92	98		Ic	95	76	88	14	26	20	520	7280	605	846						29
	93	99		IIa	71	56	63	14	33	20	660	9240	1043	1466						25
	94	100		IIb	70	54	62	14	26	20	520	7280	839	1174						25
	95	101	Mädchenschule in der Stationsgasse	III	64	48	56	14	32	20	520	7280	928	1300						?
	96	102		IV	38	21	29	14	32	20	520	7280	1793	2510						26
21	97	103	Békkocsis-utcai vegyiskola G. Sch. i. d. Fiakerg.	I	94	76	85	10	26	18	468	4680	551	551					19	
22	98	104	Kalvária-téri fiuiskola Knabenschule am Kalvarienplatze	I	100	76	88	11	32	16	512	5632	582	640					?	
	99	105-106		II-III	49	39	44	11	32	16	512	5632	128	1280						?
23	100	107	Kalvária-téri leányiskola M.-Sch. a. Kalvarienpl.	I	99	69	84	11	25	16	400	4400	476	523					?	
	101	108-109		II-III	50	35	43	11	25	16	400	4400	952	1048						?
24	102	110	Josephinum fiuiskola Josephinum-Knabenschule	I	120	91	105	18	29	33	957	17226	911	1641					30	
	103	111		II	70	59	65	14	20	18	360	5040	554	775						23
	104	112		III	57	48	52	14	20	18	360	5040	692	970						21
	105	113		IV	72	58	65	14	20	18	360	5040	554	775						20
25	106	114	Kőbánya öbregyi vegyes iskola G. Sch. in Steinb. alter Berg	I	89	61	75	16	20	18	360	5760	480	768					22	
	107	115		I	112	75	94	16	17	18	286	4736	315	504						23
	108	116		II	62	36	49	8	17	20	340	2720	694	555						24
	109	117-118		III-IV	74	53	63	11	16	18	288	3168	457	503						17
26	110	119-121	szinte Ujhegy detto Neu-Berg	I	22	16	19	17	20	18	360	6120	1895	3221						22

3. sz. tábla. (Vége.)

Tabelle Nr. 3. (Ende.)

Foly. szám. Laufende Nummer			Az iskola megnevezése Benennung der Schule	Osz- tály neve Benen- nung der Classe	Tanulók sz. Z. d. Schül.				A tanterem méretei lábakban Mass des Lehrsaales in Schuh				Egy tanulóra esik Entfällt auf je 1 Schüler		Legnagyobb távolság a tábla és a tanulók kö- zött lábakban Die grösste Distanz zwi- schen d. Tafel und den Schü- lern in Schuh.
az iskolának der Schule	a tantemnek des Lehrsaales	az osztálynak der Classe			bétra és szerint nach der Etschreibung	Tényleg az év végén	Faciach am Schlusse d. J.	átfigban im Durchschnitte	magasság Höhe	hossza Länge	szélessége Breite	Terfi- lete Um- fang	Fogla- lata Inhalt K'	a terü- letből vom Um- fange	
V. FERENCVÁROS. — FRANZSTADT.															
27	111	122	Templom-téri fiúiskola <i>Knabenschule am Kirchenplatze</i>	Ia	87	82	84	15	30	18	540	8100	641	964	?
	112	123		Ib	88	69	78	15	30	18	540	8100	692	1038	27
	113	124		II	78	68	73	15	30	18	540	8100	740	1110	28
	114	125		III	66	58	62	15	30	18	540	8100	871	1306	27
	115	126		IV	41	35	38	15	15	18	270	4050	711	1066	15
28	116	127	Templom-téri leányiskola <i>Mädchenschule am Kirchenplatz</i>	Ia	65	53	59	15	15	18	270	4050	458	686	15
	117	128		Ib	102	73	88	12	30	18	540	6480	614	736	27
	118	129		II	95	82	89	12	30	18	540	6480	607	728	25
	119	130		III	49	36	45	12	15	18	270	3240	628	753	24
	120	131		IV	33	31	32	12	30	18	540	6480	1687	2025	19
29	121	132	Ferenc-utcai fiú- iskola <i>K.-Sch. in d. Franzg.</i>	I	86	72	79	10	22	15	330	3300	418	418	?
	122	133- 134		II-III	52	41	46	10	18	15	270	2700	587	587	?
30	123	135	Ferenc-utcai leány- iskola <i>M.-Sch. in d. Franzg.</i>	Ia	62	53	58	10	22	15	330	3300	569	569	?
	124	136		Ib	60	45	52	10	20	15	300	3000	577	577	?
	125	137- 138		II-III	82	68	75	10	19	15	285	2850	380	380	?
31	126	139	Széna-téri fiúiskola <i>Knabenschule auf dem Hauptplatze</i>	I	92	78	85	15	27	15	405	6075	476	715	?
	127	140- 141		II-III	79	64	71	15	21	15	315	4725	444	665	?
	128	142		IV	53	41	47	13	21	15	315	4095	670	871	?
32	129	143- 146		sainte leányiskola <i>detto Mädchenschule</i>	I-IV	80	62	71	13	27	15	405	5265	570	741

Padok. — Bänke.

Fenster-Nr. Laufende Nummer der Schule	Az iskola megnevezése. Benennung der Schule	Padok Der Bänke	Übpad szélessége Breite der Sitzbänke	Támla magassága Höhe der Lehne	Übpad magassága a földtől Abstand des Sitzbrettes vom Boden	Distancia Distanz	Diferencia Differenz	Asztalpad Tischplatte			
								hossza Länge	szélessége Breite	lejtőssége Neigung	fok Grade
1	Kötő-utc. fiu	1 a	10	?	9	9	?	?	?	?	
2	Knabensch.	1 b	14	96	9	9	14	9	13	11 ^{1/2}	5
3	in die Stricker	2 a	9	?	9	11	?	?	?	?	?
4	gasse	2 b	13	72	9	10 ^{1/2}	13	4	13	11 ^{3/4}	3
5	»	3 a	9	96	9	11 ^{1/2}	13 ^{1/4}	7	12	10 ^{1/2}	6
6	»	3 b	9	72—96 ²⁾	9	9 ^{1/2}	13 ^{1/2}	4 ^{1/4}	11	10 ^{1/2}	5
7	»	4 a	18	82	9	12 ^{3/4}	14	6	12	10 ^{1/2}	5
8	»	4 b	16	?	9	13	?	?	?	?	?
9	Cukor-utc. fiu	1 a	16	90	8 ^{1/2}	11 ^{1/4}	14 ^{1/2}	6	10 ^{3/4}	10	10
10	Knabensch.	1 b	16	90	8 ^{1/2}	11 ^{1/8}	14 ^{1/2}	6	10	10	10
11	in der Zu-	2 a	16	90	8 ^{1/2}	11 ^{1/2}	14 ^{1/2}	6	10	10	10
12	ckergasse	2 b	16	90	8 ^{1/2}	11 ^{1/2}	14 ^{1/2}	6	9 ^{1/2}	10	10
13	»	3 a	16	90	9	12	16	5	11	10	7
14	»	3 b	16	90	9	12	16	5	11	10	7
15	»	4 a	16	90	9	12	16	6 ^{1/2}	11 ^{1/2}	10	6
16	»	4 b	16	90	10	12	18	8 ^{1/2}	11 ^{1/8}	10 ^{1/8}	7
17	Cukor-utcai	1 a	16	88	9	13	14 ^{1/2}	6 ^{1/2}	11	10	5
18	leány	1 b	16	88	9	13	14 ^{1/2}	6 ^{1/2}	11	10	5
19	Mädchensch.	1 a	16	88	9	13	14 ^{1/2}	6 ^{1/2}	11	10	5
20	in der Zu-	2 a	20	88	9	13	14 ^{1/3}	6 ^{1/3}	11	10	5
21	ckergasse	2 b	20	88	9	13	14 ^{1/2}	6 ^{1/3}	11	10	5
22	»	3 a	16	89	10	14	16 ^{1/4}	4 ^{1/2}	11 ^{1/2}	10	5
23	»	3 b	16	89	10	14	16 ^{1/4}	4 ^{1/3}	11 ^{1/3}	10	5
24	»	4 a	16	89	10	14	15 ^{1/2}	6	13	10 ^{3/4}	5
25	»	4 b	16	89	10	14	15 ^{1/2}	6	13	10 ^{3/4}	5
26	Lipótv. templ.	1 a	12	75	8 ^{1/2}	11 ^{1/2}	14	4 ^{1/2}	9 ^{1/2}	10	3
27	téri fiu	1 b	12	89	8 ^{1/2}	11 ^{1/3}	14	4 ^{3/4}	10 ^{1/3}	9 ^{1/2}	3
28	Knabensch.	2 a	12	125	8 ^{1/2}	11 ^{1/2}	14 ^{1/2}	5	10 ^{1/2}	9 ^{1/3}	4
29	am Leopst.	2 b	12	?	8 ^{1/2}	11 ^{1/2}	?	?	?	?	?
30	Kirchenpl.	3 a	12	125	9 ^{1/2}	14	15 ^{1/2}	5	14	10	4
31	»	3 b	12	125	9 ^{1/2}	14	16	6 ^{1/2}	13	9 ^{1/2}	4
32	Lipótv. templ.	4	12	125	9 ^{1/2}	14	15 ^{1/2}	5	13 ^{1/2}	10	4
33	téri leány	1 a	12	125	9	13	14 ^{1/2}	4 ^{1/2}	10 ^{1/2}	9 ^{3/4}	5
34	Mädchensch.	1 b	12	125	9	13	14 ^{1/2}	4 ^{1/2}	10 ^{1/2}	9 ^{1/2}	3
35	am Leopst.	2	16	?	9	13	?	?	?	?	?
36	Kirchenpl.	3	12	125	10	14	15 ^{1/2}	6	13 ^{1/2}	10	4
37	»	4	16	88	10	14	16	4 ^{1/3}	13	10	4
38	Külső váci-uti vegy.	1	19	89	10	10 ^{1/2}	15	5 ^{1/2}	10—11 ⁷⁾	10 ^{1/2}	3—5 ⁸⁾
39	ánab. u. Mädch. sch. aus. Waitznerstr.	2	19	50—94 ⁹⁾	10	10 ^{1/2}	14—18 ¹⁰⁾	5—7 ¹¹⁾	10—11 ^{1/2)}	10 ^{1/2}	3—6 ¹⁰⁾
40	Nagyker. utc. fiu	1	17	80	6	6	13	6	14	10 ^{1/2}	4
41	Knabenschul i. d.	2	11	80	6	11	13	5	13 ^{1/2}	10 ^{1/2}	4
42	Gr.-Kreuzgasse	3	12	66	9	11	15	4 ^{1/4}	11	10 ^{1/2}	4
43	N.-ker. utc. leány	1	12	76	6	7	14 ^{1/2}	4—6 ¹⁴⁾	11 ^{1/2}	10 ^{1/2}	7
44	Mädch. i. d. gr.-Krg. 2-	3	15	6	16 ^{80¹⁵⁾}	6	16	6	8 ^{1/2}	9 ^{3/4}	4

1) 1 pad támasz nélkül, 1 der Bänke besitzt keine Lehne, 2) 3=96, 9=83, 3=72. 3) 1 pad támasz nélkül, 1 der Bänke besitzt keine Lehne. 4) 3=14^{1/2}, 12=13^{1/2}. 5) 3=4^{1/4}, 6=5^{1/4}, 6) 10=5^{1/2}, 9=7. 7) 10=10, 9=11. 8) 10=5, 0=3. 9) 3=50, 11=74, 5=04. 10) 3=14, 11=15, 5=18. 11) 3=5, 11=7^{1/2}, 5=6. 12) 3=11, 11=10, 5=11^{1/2}. 13) 3=4, 11=6, 0=3. 14) 2=4, 10=6. 15) 1=46, 14=80.

5. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 5. (Fortsetzung.)

Tautermek folyószáma Laufende Nummer der Schulen	Az iskola megnevezése. Benennung der Schule	Padok Der Bänke	Ütőpad szélessége Breite der Sitabänke	Támla magassága Höhe der Lehne	Ütőpad magassága a földtől Abstand des Sitabrettes vom Boden	Distancia Distanz	Differencia Differenz	Asztalpad Fischplatte					
								száma	hossza Länge	szélessége Breite	lejtőssége Neigung		
									bécsei hüvelyekben — Wiener Zoll			fok Grade	
45	K.mező-utc.vegy. 1	8	129	9	11	15	5-6 ¹⁾	10	10 ¹ / ₂	5			
46	Kn.u.M.Sch.Feldg. 2	15	67	9	11	18	³ / ₄ -5 ²⁾	11	11	4			
47	Terézv. templ.téri 1 a	16	90	9	12	14 ¹ / ₂	7	10 ¹ / ₃	10	5			
48	fin 1 b	16	89	9	12	14 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	10 ¹ / ₃	10	4			
49	Kn. sch. am Ther. 1 c	18	84	9	12	14	6-9 ³⁾	3-16 ⁴⁾	10 ¹ / ₂	4			
50	Kirchenplatz c 2 a	18	89	9	12	14 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	4			
51	» » 2 b	18	?	9	12	?	?	?	?	?			
52	» » 3 a	18	89	9	12	14 ¹ / ₂ -16 ⁵⁾	5 ¹ / ₂ -7 ¹ / ₂ ⁶⁾	9 ¹ / ₂ -11 ⁷⁾	9 ¹ / ₂	5			
53	» » 3 b	16	84	9	12	16	6 ¹ / ₂	13 ¹ / ₃	10 ³ / ₄	4			
54	» » 4 a	16	?	9	12	?	?	?	?	?			
55	» » 4 b	16	?	9	12	?	?	?	?	?			
56	Terézv. templ.téri 1 a	18	?	9	12	?	?	?	?	?			
57	leány 1 b	16	89	9	12	14 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	10 ¹ / ₃	10	6			
58	Mädch. am Ther. 2	18	83	9	12	13 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	11 ¹ / ₂	10 ³ / ₄	5			
59	Kirchenplatz c 3	18	89	9	12	14 ¹ / ₄	6 ¹ / ₃	10 ¹ / ₂	10	5			
60	» » 4	14	?	9	12	?	?	?	?	?			
61	Hajós-utcai fin 1	18	67	10 ¹ / ₃	12	14-16 ⁸⁾	4 ¹ / ₂ -8 ¹ / ₂ ⁹⁾	12	10	0-3 ¹⁰⁾			
62	Knabenschule in 2	11	88-146 ¹¹⁾	9	11	15-16 ¹ / ₂ ¹²⁾	5	11 ¹ / ₂ -12 ¹ / ₃ ¹³⁾	10 ¹ / ₂	2			
63	d. Schiffm.gas. 3	11	70-146 ¹⁴⁾	9	13	15	5	10 ³ / ₄	10 ¹ / ₂	0			
64	» » 4	10	78	10 ¹ / ₂	13	19 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂ -7 ¹ / ₂ ¹⁵⁾	12 ¹ / ₃	10 ¹ / ₃	0			
65	Hajós-utc. leány 1	18	87	9	13	12 ¹ / ₂ -15 ¹⁶⁾	2 ¹ / ₄ -6 ¹⁷⁾	10-11 ¹⁸⁾	10 ¹ / ₂	8-11 ¹⁹⁾			
66	Mädch. sch. in d. 2	12	77	9	13	15 ¹ / ₂	6	12	10 ¹ / ₂	5			
67	Schiffm.-gasse 3	12	78-88 ²⁰⁾	9	12	14	7 ¹ / ₄	10 ¹ / ₄	11 ¹ / ₂	7			
68	Kétsziv-utcai fin 1	12	?	12	14	?	?	?	?	?			
69	Knab. 2 Herzgas. 2-3	15	?	12	14	?	?	?	?	?			
70	Erzsébet árva. 1	14	?	12	14	?	?	?	?	?			
71	Mädch. Elisabeth. 2-3	18	168	12	14	17	4 ¹ / ₂ -9 ²¹⁾	10 ¹ / ₂ -13 ²²⁾	11 ¹ / ₂	8			
72	Városlig.kapcsolt 1-4	16	84	9	12	13 ¹ / ₂	5 ³ / ₄	10 ¹ / ₄	10 ¹ / ₂	5			
73	Úsz-utcai fin iak. 1 a	16	94	9	13	14	6	12	10 ³ / ₄	4			
74	Knabensch. in d. 1 b	14	85	8 ¹ / ₂	11 ¹ / ₃	14	6	10	9 ¹ / ₂	7			
75	Herbstgasse 2	18	73	8 ¹ / ₂	13	14 ¹ / ₂	5	10 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	7			
76	» » 3	16	96	9	15	15	5 ¹ / ₂	13 ¹ / ₂	10	9			
77	» » 4	16	88	9 ¹ / ₂	14	16 ¹ / ₄	7	13 ¹ / ₂	10	6			
78	Úsz-utcai leányis. 1 a	16	94	9	12	14 ¹ / ₄	4 ¹ / ₃	10 ¹ / ₄	10	5			
79	Mädch. Herbstg. 1 b	12	73	8 ¹ / ₂	13	14	5 ¹ / ₄	9 ¹ / ₃	9 ¹ / ₂	6			
80	» » 2	18	73	8 ¹ / ₂	13	14 ¹ / ₄	5 ¹ / ₂	10 ¹ / ₄	9 ¹ / ₂	6			
81	» » 3	16	96	9 ¹ / ₂	15	15 ³ / ₄	5	12 ³ / ₄	10	6			
82	» » 4	12	96	9 ¹ / ₂	15	14	5 ³ / ₄	13	10	5			
83	Stáció-utc. suis. 1 a	16	90	10	12	15	5 ¹ / ₄	9 ¹ / ₄	10	5			
84	Knabensch. in d. 1 b	20	?	10	12	?	?	?	?	?			
85	Stationsgasse 1 a	20	90	10	12	14 ¹ / ₂	6	10 ¹ / ₄	9 ¹ / ₂	3			
86	» » 2 a	16	90	10	12	15 ¹ / ₃	6 ¹ / ₃	12 ¹ / ₂	10 ¹ / ₃	4			
87	» » 2 b	16	90 ²³⁾	10	12	14 ³ / ₄	5 ³ / ₄	10 ¹ / ₄	10	3			
88	» » 3	16	102	10	12	14 ¹ / ₂	6 ¹ / ₃	10 ¹ / ₂	10 ¹ / ₄	4			
89	» » 4	16	102	10	12	15 ¹ / ₃	5 ³ / ₄	11 ¹ / ₂	11	6			
90	Stáció-utc.leányis. 1 a	16	89	10	12	13 ¹ / ₄	4 ¹ / ₄	9 ³ / ₄	10	3			

¹⁾ 1=5, 7=6. ²⁾ 1=3/4, 5=3 1/4, 9=5. ³⁾ 16=6. 2=9. ⁴⁾ 13=13, 5=16. ⁵⁾ 9=14 1/2, 9=16. ⁶⁾ 5=5 1/2, 4=7 1/2. ⁷⁾ 9=9 1/2, 1=11. ⁸⁾ 7=14, 9=16, 4=15. ⁹⁾ 2=4 1/2, 9=5, 6=6, 1=8 1/2. ¹⁰⁾ 11=0, 7=3. ¹¹⁾ 1=146. 10=88. ¹²⁾ 1=15, 10=16 1/2. ¹³⁾ 1=12 1/2, 10=11 1/2. ¹⁴⁾ 10=70. 1=146. ¹⁵⁾ 1=2 1/2, 2=3, 1=4 1/2, 4=5 1/2, 2=7 1/2. ¹⁶⁾ 1=12 1/2, 8=14, 8=15. ¹⁷⁾ 1=2 1/4, 4=2 1/2, 4=4. ¹⁸⁾ 1=15 1/2. 1=6. ¹⁹⁾ 10, 4=11. ²⁰⁾ 1=8, 16=11. ²¹⁾ 7=8. ²²⁾ 1=4 1/2, 1=5 1/2, 1=6 1/2, 3=7 1/2, 1=9. ²³⁾ 3=10 1/2, 4=13 2/3. ²⁴⁾ 2 padnak nincs támlája. 2 der Bänke besitzen keine Lehne.

5. sz. tábla. (Vege.)

Tabelle Nr. 5. (Ende.)

Tautermek folyószáma. Laufende Nummer der Schulsäule	Az iskola megnevezése.		Padok Der Bänke		Üőpad szélessége Breite der Sitabänke	Támla magassága Höhe der Lehne	Üőpad magassága a földtől Abstand des Sitzbrettes vom Boden	Distancia Distanz	Differenzia Differenz	Asztalpad Tischplatte	
	Benennung der Schule	Zahl	száma	hossza Länge						szélessége Breite	lejtőssége Neigung
91	Mädch. in d.	1 b	16	102	10	12	14 ^{1/2}	5	10 ^{1/2}	10 ^{1/2}	3
92	Stationsgasse	1 c	16	102	10	12	14 ^{3/4}	7	9 ^{1/4}	10 ^{1/2}	4
93	»	2 a	16	89	10	12	13 ^{1/4}	4 ^{1/2}	9 ^{3/4}	10	3
94	»	2 b	16	89	10	12	15 ^{1/2}	7 ^{1/4}	12 ^{1/2}	8 ^{3/4}	6
95	»	3	12	?	10	12	?	?	?	?	?
96	Börk.-utc. vegyes	1	20	89	10	12	16	7	12	9	4
97	Kn. u. M. Fiakg.	1	14	76-167 ¹⁾	9	12	15-16 ²⁾	6	10-11 ^{1/2-3)}	10	3-5 ⁴⁾
98	»	4	19	?	8	12	?	?	?	?	?
99	Kálvária téri női Kn. Sch. a. Haupt.	2-3	11	?	10	14	?	?	?	?	?
100	Kálváriai leány.	1	17	?	9	14	?	?	?	?	?
101	M. Sch. Katepl.	2-3	10	?	10	14	?	?	?	?	?
102	Josefinum női	1	9	148	9	13	12-13 ^{1/2-5)}	6	11 ^{1/2-13-6)}	10 ^{1/2}	0
103	Kn. Sch. Josefin.	2	7	148	9	13	12 ^{1/2-14⁷⁾}	5 ^{1/2-6^{1/2-8)}}	13	10 ^{1/2}	0-2 ⁹⁾
104	»	3	6	117-118 ¹⁰⁾	9	13	12-14 ¹¹⁾	6	12 ^{1/2}	10 ^{1/2} , 12 ^{1/2-12)}	0-3 ¹³⁾
105	»	4	7	148-167 ¹¹⁾	9	13	15	4 ^{8/4}	10 ^{1/2}	10 ^{1/4}	4
106	Köb. vegy. őhegy	1	12	83	9	11	14 ^{1/2}	6 ^{1/2}	10 ^{3/4}	10 ^{1/2}	3
107	Kn. u. M. Schule	1	12	86-101 ¹²⁾	9	11	14 ^{1/2}	5 ^{1/2-8^{1/2-16)}}	10-12 ^{1/2-17)}	10 ^{1/2}	4
108	Steinbr. Alberg	2	12	70-88 ¹³⁾	9	10	14-15 ^{1/2-18)}	6	9 ^{1/2-11¹⁰⁾}	10 ^{1/4}	4
109	»	3-4	12	89	9	10	15-16 ^{1/2-21)}	5 ^{1/2}	10-14 ^{1/2-22)}	10	5
110	Köb. Újhegy vegyes Kn. u. M. Sch. St. Nberg.	12	70	9	11	15	15	6	10	10	4
111	Ferencv. templ.	1 a	18	?	8	10	?	?	?	?	?
112	nő	1 b	16	88	9	11	14	6 ^{1/4}	12 ^{1/2}	11 ^{1/2}	2
113	Kn. Sch. Franzst.	2	18	88	9 ^{1/2}	10 ^{1/2}	16 ^{1/2}	7 ^{1/2}	12 ^{1/2}	11 ^{1/2}	3
114	Kirchenplatze	3	15	88	7 ^{1/2}	9 ^{2a)}	14 ^{1/2}	5 ^{3/4}	12 ^{1/2}	11 ^{1/2}	3
115	»	4	8	88	8	9 ^{1/2}	17	7 ^{1/2}	12	11 ^{1/2}	3
116	For. v. templt. l.	1 a	10	90	7 ^{1/2}	8 ^{1/2}	13 ^{1/2-15^{2a)}}	6	10-12 ^{2b)}	11 ^{1/2}	4
117	M. Sch. Franzst.	1 b	18	90	7 ^{1/2}	9 ^{1/2}	16 ^{3/4}	6 ^{1/2}	12 ^{2/4}	11	2
118	Kirchenplatze	2	18	88	8	9	13 ^{1/2}	6 ^{1/2}	12	11 ^{3/4}	2
119	»	3	9	88	8	10	16 ^{3/4}	7 ^{1/2}	12 ^{1/4}	11 ^{1/4}	3
120	»	4	16	88	8 ^{1/2}	9 ^{1/2}	16 ^{3/4}	6	12 ^{3/4}	11 ^{1/4}	2
121	Ferenc-uteai női	1	15	?	10	11	?	?	?	?	?
122	Kn. Sch. Franzg.	2	16	?	10	11	?	?	?	?	?
123	Ferenc-ute. leány	1 a	7	?	10	11	?	?	?	?	?
124	Mädch. Sch. in d.	1 b	12	?	10	11	?	?	?	?	?
125	Franzgasse	2	15	?	10	11	?	?	?	?	?
126	Szénatéri női isk.	1	7	?	12	12	?	?	?	?	?
127	Kn. Sch. a. Haupt.	2	10	?	12	12	?	?	?	?	?
128	»	4	10	?	12	12	?	?	?	?	?
129	Szénatéri leány	1-4	11	?	12	12	?	?	?	?	?
	Mäd. sch. am Haupt.										

1) 11=76, 3=167. 2) 11=15, 8=16. 3) 11=10, 3=11^{1/2}. 4) 11=3, 3=5. 5) 1=13^{1/2}, 8=12. 6) 1=13, 8=11^{1/2}. 7) 2=14, 5=12^{1/2}. 8) 2=6^{1/2}, 5=5^{1/2}. 9) 2=0, 5=2. 10) 1=117, 5=148. 11) 2=14, 4=12. 12) 1=12^{1/2}, 5=10^{1/2}. 13) 2=3, 4=0. 14) 1=148, 5=167. 15) 6=86, 6=10. 16) 5=5^{1/2}, 7=8^{1/2}. 17) 5=10, 7=12^{1/2}. 18) 6=70, 6=88. 19) 6=14, 6=15^{1/2}. 20) 6=9^{1/2}, 6=11^{1/2}. 21) 8=15, 2=16^{1/2}. 22) 8=10, 2=11^{1/2}. 23) 1 padnak nincs támlája. 24) 2=13^{1/2}, 6=15. 25) 8=10, 2=12.

6. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 6. (Fortsetzung.)

Tanterem folyószáma (l. sz. tábla) Laufende Nummer des Schulsaales (s. Tab. Nr. 1.)	Balra fekvő Lütk gelegene		Jobbra fekvő Rechts gelegene		Elöl fekvő Vorne gelegene		Külül fekvő Hinten gelegene		Összes gesamnte	Esteli világítás Nächtliche Be- leuchtung	Fűtési rendszer Heizungssystem							Szellőztetési rendszer Ventilation			
	száma	Zahl	száma	Zahl	száma	Zahl	száma	Zahl			Zahl der Gas- gázláng száma	Petroleum	nincsen — gar keine	Meisznér-féle. — Meisznér-sehe.	C. kályha Gussöfen		a fűtő- anyag Heizma- terial		Lemoz-kályha — Blöchofen	nincsen — gar keine	megno- vezése Benen- nung
															nagy-sága Grösse □"	gázláng száma					
46	3							3	5094			1			1	1	1				
47	4							4	16160	4			1						Meisznér féle		
48	4							4	13760	4			1						»		
49	4							4	13760	4			1						»		
50	4							4	16160	4			1						»		
51	4							4	11552		1		1						»		
52	4							4	13760	5			1						»		
53	4							4	11552	4			1						»		
54	4							4	13600	4			1						»		
55	4							4	13600	5			1						»		
56	4							4	13600	4			1						Meisznér féle		
57	4							4	13600	4			1						»		
58	4							4	13600	5			1						»		
59	4							4	13760	5			1						»		
60	4							4	13760	4			1						»		
61	5							5	11390		4			1	1			1			
62	1							4	9112		6			1	1			1			
63	3							3	6834		4			1	1			1			
64	3							3	6834		4			1	1			1			
65	3							3	8103			1		1	1			1			
66	3							3	8103			1		1	1			1			
67	3							3	8103			1		1	1			1			
68	?							?	?	?	?			?	?		?	?	?		
69	?							?	?	?	?			?	?		?	?	?		
70	?							?	?	?	?			?	?		?	?	nyári szellőzt.		
71								2	7396			1		1	1						
72								3	9120		4			1	1			1			
73	4							4	8960	4			1						Meisznér féle		
74	3							3	10578	4			1						»		
75	3							3	10578	4			1						»		
76	3							3	10578	4			1						»		
77	3							3	10578	4			1						»		
78	3							3	10578			1	1						»		
79	3							3	10578			1	1						»		
80	4							4	6720			1	1						»		
81	3							3	11870	4			1						»		
82	3							3	10578	4			1						»		
83	4							4	16800	5				1	1			1			
84	3							3	12976	5				1	1			1			
85	4							4	15968	5				1	1			1			
86	3							3	12600	4				1	1			1			
87	4							4	16800	5				1	1			1			
88	3							3	12600	4				1	1			1			
89	4							4	16800	4				1	1			1			
90	3							3	11976	4				1	1			1			
91	3							3	11976	4				1	1			1			
92	4							4	15968	4				1	1			1			
93	3							3	11976	4				1	1			1			
94	3							3	11976	4				1	1			1			

6. sz. tábla. (Vége.)

Tabelle Nr. 6. (Ende.)

Tásterem folyószáma (l. 1 sz. tábla). Laufende Nummer des Schuisaales (s. Tab. Nr. 1.)	ablakok — Fenster								Összes gesamte			Esteli világítás Nächtliche Beleuchtung		Fűtési rendszer Heizungsmethode				Szellőztetési rendszer Ventilation			
	Balra fekvő Links gelegene	Jobbra fekvő Rechts gelegene	Elöl fekvő Vorne gelegene	Hátul fekvő Hinten gelegene	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	nagysága Grösse □	gáz- láng Gas	nincsen — gar keine	Petroleum	Meisnerféle. — Meisner'sche.	kivülről fűlő Von Aussen zu heizende	belülről fűlő Von Innen zu heizende	a fűtő anyag Heizma- terial	fa Holz	köksz Coaks	Lemez-kályha — Blechofen	nincsen — gar keine	megne- vezése Benen- nung
	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl	száma Zahl
95	2	2	2	2	.	.	.	?	?	?	?	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
96	4	.	2 ¹⁾	.	4	15968	.	.	5	1	1	.	.	1	.	.	
97	3	.	.	.	3	11376	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
98	2	.	.	.	2	7584	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
99	.	.	2	.	2	7584	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
100	.	.	2	.	2	7584	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
101	3	.	.	.	3	6825	1	1	.	.	1	.	.	
102	?	?	.	.	?	.	.	.	?	.	.	
103	?	?	.	.	?	.	.	.	?	.	.	
104	?	?	.	.	?	.	.	.	?	.	.	
105	?	?	.	.	?	.	.	.	?	.	.	
106	2	.	.	.	1	7560	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
107	.	2	.	.	1	7560	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
108	.	3 ²⁾	.	.	3	6611	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
109	2	.	.	.	2	4550	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
110	3	.	.	.	3	4698	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
111	?	?	.	.	.	?	.	.	?	1	.	.	
112	3	.	.	.	3	7776	.	.	4	1	.	1	.	?	.	.	
113	4	.	.	.	4	10368	.	.	4	1	.	1	.	1	.	.	
114	4	.	.	.	4	10368	.	.	4	1	.	1	.	1	.	.	
115	1	.	.	.	1	4096	1	.	.	1	.	1	.	1	.	.	
116	.	1	.	.	1	4096	1	.	.	1	1	.	.	1	.	.	
117	3	.	.	.	3	8748	.	.	4	1	.	1	.	1	.	.	
118	4	.	.	.	4	11664	.	.	4	1	.	1	.	1	.	.	
119	3	.	.	.	3	8748	.	.	4	1	.	1	.	1	.	.	
120	.	1	.	.	1	3440	1	.	.	1	.	1	.	1	.	.	

1) De e két ablak el van zárva.

Zwei Fenster sind aber geschlossen.

2) De ezen világossághoz a padok úgy állítvák, hogy 6-nak jobbról, 6-nak balról esik.

Die Bänke stehen gegen das einfallende Licht derart, dass es 6 rechts, 6 links erhalten.

7. sz. tábla. (Folytatás).

Tabelle Nr. 7. (Fortsetzung.)

Tanterem folyószáma Lauf. Nr. des Schulsaaltes		Az iskola megneve- zése <i>Benennung der Schule</i>	Fali- Wand-		Törkép Landkarte	Földgömb Globen	Tellurium	Számoló gép Rechnungsrahmen	Terméztárajzi ábrák Naturwissenschaften. Tafeln	Szemlélteti kép Anschauungstafeln	Tanterem folyószáma auf. Nr. des Schulsaaltes		Az iskola megneve- zése <i>Benennung der Schule</i>	Fali- Wand-		Törkép Landkarte	Földgömb Globen	Tellurium	Számoló gép Rechnungsrahmen	Terméztárajzi ábrák Naturwissenschaften. Tafeln	Szemlélteti kép Anschauungstafeln
Oszlatly folyószám Lauf. Nr. der Schulklassse			író- Schreib- tábla	olvasó Leset-							Oszlatly folyószáma auf. Nr. der Schulklasse			író- Schreib- tábla	olvasó Leset-						
62	65	Hajós-utcai	1	41	85	95		2	12
63	66	vegyes	1	.	1	86	96	Stáció-utcai	1	12
64	67	Knaben- u.	1	.	3	87	97		1	12
65	68	Mädchen-	1	.	5	1	88	98	Knaben- u.	1
66	69	schule in der	1	41	.	.	.	1	.	40	89	99		1
67	70	Schiff-	1	.	1	90	100	Mädchen-	1
68	71	männsgasse	1	.	4	91	101		1	12
Összesen zusammen			7	82	14	1	.	2	.	80	92	102	schule in der	3
Terézv. II. iskolaszék Theresienst. II. Schulst.			67	142	34	4	.	18	9	230	93	103	Stations-	1	12
69	72	Kétszív-utcai fiu	11	13	43	97	107	gasse	1
70	73	Kn.-Sch. in der	43	98	108		1	.	2	1
70	74	Zweiherzeng.	.	.	4	1	.	.	.	43	99	109		1	.	3	1
Összesen zusammen			11	13	4	1	.	.	.	43	Összesen zusammen		16	72	5	2
71	75	Erzsébet	11	13	43	100	110	Bérokocsis-ute. vegyes	1	48
72	76	Elisabeth-	43	101	111	G. Sch. in der Fiakergasse	1	.	2
Összesen zusammen			11	13	4	1	.	.	.	43	Összesen zusammen		2	48	.	2
Terézv. III. iskolaszék Theresienst. III. Schulst.			22	26	8	2	.	.	.	86	Józsefv. II. iskolaszék Josefst. II. Schulstuhl		18	120	5	4
73	78	Városligeti	1	48	4	1	102	112	Kálvária- téri vegyes	1	24
73	79	vegyes	1	103	113		1
73	80	G. Schule im	104	114	G. Schule a. Kulvarien- platze	1	24	3
73	81	Stadtwaldchen	105	115		1
Összesen zusammen			2	48	4	1	.	.	.	43	Összesen zusammen		4	48	6
74	82	Rákos-mezői vegyes	1	48	106	116		1	72
74	83	G. Schule in	1	107	117	Józsefinum	1	.	2
74	84	Rakosfeld.	2	48	4	1	108	120	Josefinum	1	.	3
Összesen zusammen			2	48	4	1	.	.	.	43	Összesen zusammen		2	48	1
Terézv. IV. iskolaszék Theresienst. IV. Schulst.			4	96	8	2	.	.	.	86	Józsefv. III. iskolaszék Josefst. III. Schulstuhl		9	120	15	1
Terézváros. Theresienstadt			99	366	55	8	.	27	18	450	Józsefv. VI. iskolaszék Josefst. IV. Schulstuhl		5	154	6	3	.	.	2	.	.
JÓZSEFVÁROS. — JOSEFSTADT.																					
75	85		1	48	110	122		1	48	1
76	86	Ósz-utcai	1	48	111	123	Kőbánya óhegyi	1
77	87		1	111	124	G. Schule in Steinbruch	1	.	6	2
78	88	Knaben- u.	1	.	2	112	126	(Alberg)	1	48	1
79	89		1	.	5	1	112	127		1
80	90	Mädchen-	1	48	113	128	Kőbánya- uj-hegyi
81	91	schule in der	1	48	113	129	
82	92	Herbstgasse	1	114	130	G. Schule in Steinbruch	1	48	1
83	93		1	.	2	114	131	(Neuberg)	1
84	94		1	.	5	1	114	132		1
Józsefv. I. iskolaszék Josefst. I. Schulstuhl			10	192	14	2	.	6	.	6	Józsefv. VI. iskolaszék Josefst. IV. Schulstuhl		5	154	6	3	.	.	2	.	.
Összesen zusammen			42	576	40	10	.	8	.	8	Összesen zusammen		42	576	40	10	.	.	8	.	.

7. sz. tábla (Vége.)

Tabelle Nr. 7. (Ende.)

Tanter. folyószáma Laufende Nummer des Schuljahres	Osztály folyószáma Laufende Nummer der Schulklasse	Az iskola megnevezése Benennung der Schule	Fali- Wand-		Térkép Landkarte	Földgömb Globen	Tellurium	Számoló gép Rechnungsrahmen	Természettajzi ábrák Naturwissenschaftl. Tafeln	Szemléleti kép Anschauungstafeln
			író- Schreib- tábla Tafel	olvasó Lese-						
F E R E N C V Á R O S . — F R A N Z S T A D T .										
115	133		2	1	.	42
116	134	Ferencvárosi	1	24	.	.	.	1	.	.
117	135		2	37
118	136	templom téri	2	.	4
119	137		2	.	13
120	138	<i>Knaben- und Mädchenschule</i>	2	33
121	139		1	24
122	140	<i>am Franzstädter Kirchenplatz</i>	2
123	141		2	.	5
124	142	Összesen — zusammen	1	.	10	1
			17	81	32	1	.	2	.	79
125	143		1	36
126	144	Széna-téri	1
	145		1	.	10	1
127	146	<i>Knaben- und Mädchenschule</i>
	147	
	148	<i>am Hauptplatz</i>	1	36	4	1
128	149	
	150	Összesen — zusammen	4	72	14	2
		Ferencváros. I. iskolaszék. <i>Franzstadt. I. Schulstuhl</i>	21	153	46	3	.	2	.	79
129	151	Ferenc-utcai	1	48	.	.	.	1	1	.
130	152		2	.	2	1
	153	<i>Knaben- und Mädchenschule</i>
131	154	<i>in der</i>	1	48	.	.	.	1	1	.
132	155		1	48	.	.	.	1	1	.
	156	<i>Franzgasse</i>	2
133	157	Ferencváros. II. iskolaszék <i>Franzstadt. II. Schulstuhl</i>	7	144	2	1	.	3	3	.
Ferencváros. — Franzstadt			28	297	48	4	.	5	3	79

9. sz. tábla.

Tantárgyak szerinti időbeosztás kimutatása 1871—2

	1			2			3			4			5			6			7			8							
	fél órát hallgatott hetenkint az oldalt irt tantárgyakból																												
	fü	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.					
K.	M.	z.	K.	M.	z.	K.	M.	z.	K.	M.	zus.	K.	M.	z.	K.	M.	zus.	K.	M.	z.	K.	M.	z.	K.	M.	z.			
I-ös évfolyam I-te Classe	Hit és erkölest. <i>Relig. u. Moralunt.</i>	134	134	1047	929	1976		186	186	1661	247	1108																	
	Magyar nyelvtan. <i>Ungar. Sprache</i>																												
	Német nyelvtan. <i>Deutsche Sprache</i>									188	82	270			70	65	135			169	169	509	609	1117					
	Beszéd és ért. gyak. <i>Spr. u. Denkb.</i>									119	224	343	81	67	148	802	668	1470		163	34	197	557	535	1092				
	Számítan. <i>Rechnen</i>																				43	34	77	884	741	1625			
	Ének <i>Gesang</i>			1521	1243	2861	211	147	350	110	132	242																	
	Női kézimunka. <i>Weibl. Handarb.</i>										82	82										75	75						
II-ik évfolyam II-te Classe	Hit és erkölest. <i>Relig. u. Moralunt.</i>			547	219	766		121	121	565	492	1057																	
	Magyar nyelvtan. <i>Ungar. Sprache</i>																												
	Német nyelvtan. <i>Deutsche Sprache</i>			51	77	128	94		91	26	16	42	9	180	180	300	219	519	29	57	86	238						230	
	Beszéd és ért. gyak. <i>pr. u. Denkb.</i>						26	45	71	806	423	1299	280	36	316						327	327							
	Számítan. <i>Rechnen</i>									51	32	83									58	58	73	15	88	540	429	969	
	Ének. <i>Gesang</i>	22	44	66	939	703	1642		83	83	151		151																
	Torna. <i>Turnunterricht</i>				51		51				989		989																
Női kézimunka. <i>Weibl. Handarbeit</i>													32	32															
III-ik évfolyam III-te Classe	Hit és erkölest. <i>Relig. u. Moralunt.</i>			50	37	87				835	528	1363																	
	Magyar nyelvtan. <i>Ungar.-Sprache</i>																									35		35	
	Német nyelvtan. <i>Deutsche Sprache</i>			35	14	49				124		124				75		75	93	48	136	320	386					706	
	Beszéd és ért. gyak. <i>Spr. u. Denkb.</i>			35		35																							
	Földr. és tört. <i>Geogr. u. Geschichte</i>				14	14	16	23	39	777	447	1224		23	23	17	58	75							75			75	
	Számítan. <i>Rechnen</i>									35	14	49				19	13	32	84	7	91	270	255					523	
	Rajz. <i>Zeichnen</i>				15	15				495		495				352		352											
Ének. <i>Gesang</i>	17	37	54	478	528	1006	103		103	287		287																	
Torna. <i>Turnunterricht</i>										885		885																	
Női kézimunka. <i>Weibl. Handarb.</i>															14	14													
IV-ik évfolyam IV-te Classe	Hit és erkölest. <i>Relig. u. Moralunt.</i>									675	298	973																	
	Magyar nyelvt. <i>Ungar. Sprache.</i>																												
	Német nyelvt. <i>Deutsch. Sprache</i>									146	3	149	82		82	129	47	169	125		125	152	198					350	
	Besz. és ért. gyak. <i>Spr. u. Denkb.</i>				21	21																							
	Földr. és tört. <i>Geograph. u. Geschichte</i>			57		57				618	269	887					29	29											
	Természrajz. <i>Naturgeschichte</i>									104	47	151																	
	Számítan. <i>Rechnen</i>																				9	9		21	21	125	97	222	
Hazai történel. <i>Vaterl. Geschichte</i>			57		57		21	21																					
Rajz. <i>Zeichnen</i>									300		300				375		375												
Ének. <i>Gesang</i>			310	251	561				365	47	412																		
Torna. <i>Turnunterricht</i>									675		675																		
Női kézimunka. <i>Weibl. Handarbeit</i>																													

1) 78-nél ki nem tudható. Bei 78 nicht zu eruien. 2) 99-nél ki nem tudható. Bei 99 nicht zu eruien. 3) 72-nél ki nem tudható. Bei 72 nicht zu eruien. In der Schule der Stationsg. 7—8) a terezárosi templom iskolában. In der

A Szülők foglalkozása. — Beschäftigung der Eltern.

(csak a nagyobb számban képviselt foglalkozásra való — (bloss mit Berücksichtigung der in grösserer Zahl vertretenen Erwerbbszweige)

1871—1872.

A szülők — Beschäftigung foglalkozása. der Eltern.	Összesen insgesammt			I.			II.			III.			IV.		
	fiu K.	l. M.	e. zus.	osztályban — Klasse											
				fiu K.	l. M.	e. zus.	fiu K.	l. M.	e. zus.	fiu K.	l. M.	e. zus.	fiu K.	l. M.	e. zus.
Mezei gazdaság, marhatenyésztés — Landwirthschaft, Viehzucht	180	168	348	89	95	184	40	43	83	37	24	61	14	6	20
Pék — Bäcker	41	26	67	16	10	26	12	9	21	8	5	13	5	2	7
Mészáros — Fleischer	44	30	74	19	14	33	6	8	14	8	5	13	11	3	14
Molnár — Müller	43	24	67	24	11	35	7	7	14	11	4	15	1	2	3
Vendéglős, kávék — Gastwirthe, Kaffesieder.	154	133	287	57	63	130	42	37	79	35	21	53	20	12	32
Szabó — Schneider	213	211	424	75	92	167	59	55	114	48	34	82	31	37	61
Czipész — Schuster	229	171	400	93	83	176	59	42	101	44	36	80	33	10	43
Kőműves — Maurer	138	75	213	57	45	102	39	12	51	22	15	37	20	3	23
Mosónő — Wüscherin	39	20	59	21	11	32	8	6	14	7	2	9	3	1	4
Asztalos — Tischler	161	121	282	59	52	111	46	36	81	33	20	53	23	13	36
Liakatos — Schlosser	68	45	113	25	26	51	18	10	28	14	5	19	11	4	15
Kovács — Schmiede	55	26	81	18	13	31	22	8	30	10	4	14	5	1	6
Nyomdász — Buchdrucker	22	23	45	9	11	20	5	5	10	4	5	9	4	2	6
Női kézimunkás — Hand- arbeiterinnen	9	10	19	3	3	6	5	5	10	1		1		2	2
Vasutnál alkalmazottak — Bahnbedienstete	59	43	102	23	19	42	14	13	27	11	7	18	11	4	15
Fuvaros — Fuhrleute	115	90	205	62	54	116	28	25	53	16	6	22	9	5	14
Kereskedő — Kaufleute	302	281	583	118	114	232	66	82	148	64	44	108	54	41	95
Munkás, napszámos — Arbeiter, Tagelöhner	418	313	731	247	214	461	101	69	170	54	23	77	16	7	23
Cseléd — Bedienstete	164	129	293	68	60	128	40	28	68	32	25	57	24	16	40
Szakácsnő — Köchinnen	1	6	7		6	6				1		1			
Dajka — Ammen		1	1					1	1						
Államhivataln. — Staatsbeamten	313	202	515	98	69	167	68	55	123	64	54	118	83	24	107
Ügyvéd — Advokaten	23	8	31	5	3	8	5	1	7	6	3	9	6	1	7
Orvos — Aerzte	31	11	42	7	5	12	9	5	14	7	1	8	8		8
Tanító, nevelő — Lehrer, Erzieher	46	28	74	9	7	16	11	9	20	15	8	23	11	4	15
Kocsis — Kutscher	33	34	67	15	17	32	7	10	17	10	7	17	1		1
Magánzó, tőkepénzes — Privata- tiere, Kapitalisten	49	28	77	20	12	32	11	5	16	8	6	14	10	5	15
Özvegy — Witwen	300	208	508	114	87	201	89	52	151	54	44	98	43	25	68
Egyéb foglalk. ágak. — Sonstige Beschäftigungen	1270	691	1957	491	366	857	294	193	487	261	157	413	218	75	293
Összeg — Summe	4514	3256	7770	1842	1562	3404	1112	831	1943	885	565	1450	675	298	973

12. sz. tábla.

Tabelle Nr. 12.

A tanulók kimutatása kor és nem szerint. — Ausweis der Schüler nach Alter und Geschlecht.

Korév Altersjahr	Létszám Anzahl			Ezek közül jártak — Von diesen besuchten die												
	fiu Knaben	leány Mädchen	együtt Zusammen	I.			II.			III.			IV.			
				osztályba — Klasse												
				f. K.	l. M.	e. Z.	f. K.	l. M.	e. Z.	f. K.	l. M.	e. Z.	f. K.	l. M.	e. Z.	
1871-72.																
6 éven alul unter 6 Jahren	184	120	304	164	120	284	19	.	19	1	.	1	.	.	.	
6—7 éves jührig	625	396	1021	550	369	919	67	26	93	8	1	9	.	.	.	
7—8 éves jührig	896	642	1538	576	501	1077	281	126	407	35	14	49	4	1	5	
8—9 éves jührig	856	630	1486	306	321	627	332	241	573	188	64	252	30	4	34	
9—10 éves jührig	692	542	1234	131	144	275	203	205	408	219	162	381	139	31	170	
10—11 éves jührig	574	447	1021	68	63	131	120	135	255	206	165	371	180	84	264	
11—12 éves jührig	435	310	745	35	32	67	69	73	142	152	109	261	179	96	275	
12—13 éves jührig	203	126	329	8	8	16	17	21	38	64	41	105	114	56	170	
13—14 éves jührig	44	42	86	4	4	8	4	4	8	11	9	20	25	25	50	
14—15 éves jührig	5	1	6	1	.	1	4	1	5	
Összesen — Zus.	4514	3256	7770	1842	1562	3404	1112	831	1943	885	565	1450	675	298	973	
1872-73.																
6 éven alul unter 6 Jahren	81	76	157	79	76	155	2	.	2	
6—7 éves jührig	718	482	1200	654	456	1110	58	25	83	4	1	5	2	.	2	
7—8 éves jührig	901	585	1486	534	446	980	328	129	457	36	10	46	3	.	3	
8—9 éves jührig	954	673	1627	323	301	624	407	261	668	189	105	294	35	6	41	
9—10 éves jührig	883	578	1461	135	154	289	292	237	529	305	153	458	151	34	185	
10—11 éves jührig	672	571	1243	68	87	155	141	182	323	228	210	438	235	92	327	
11—12 éves jührig	395	295	690	21	24	45	55	70	125	129	105	234	190	96	286	
12—13 éves jührig	200	162	362	10	10	20	23	30	53	54	58	112	113	64	177	
13—14 éves jührig	67	30	97	1	2	3	5	5	10	11	5	16	50	18	68	
14—15 éves jührig	10	3	13	1		1	1	1	2	3	.	3	5	2	7	
Összesen — Zus.	4881	3455	8336	1826	1556	3382	1312	940	2252	959	647	1606	784	312	1096	

11-12 éves járték	f. K.	14	6	1	21	27	24	1	3	55	87	42	—	129	151	37	—	190	279	109	2	5	395		
																								e. Z.	26
Összesen	f. K.	1120	615	49	30	1814	822	481	16	14	1288	622	256	4	9	891	508	104	4	616	3072	1406	69	57	4604
Zusammen	l. M.	883	637	15	9	1544	541	356	7	9	904	422	148	4	4	584	205	23	—	228	2051	1174	22	13	3260
	e. Z.	2003	1252	64	39	3358	1363	787	23	14	2187	1044	414	4	13	1475	713	127	—	844	5123	2580	91	70	7864
12-13 éves	f. K.	5	4	1	10	10	12	1	—	23	28	25	1	—	54	99	13	—	1	113	142	54	3	1	200
járték	l. M.	7	2	1	10	14	15	1	—	30	42	16	—	—	58	53	11	—	—	64	106	44	2	—	162
	e. Z.	12	6	2	20	24	27	2	—	53	70	41	—	—	112	152	24	—	—	177	248	98	5	—	362
13-14 éves	f. K.	1	1	—	1	3	2	—	—	5	6	5	—	—	11	41	7	—	—	50	51	14	—	—	67
járték	l. K.	1	1	—	—	2	3	—	—	5	3	2	—	—	5	17	1	—	—	18	23	7	—	—	30
	e. Z.	2	1	—	3	5	5	—	—	10	9	7	—	—	16	58	8	—	—	26	74	21	—	—	2
14 éven feül	f. K.	1	—	—	1	1	1	—	—	1	2	1	—	—	3	2	1	—	—	5	6	2	—	—	2
über 14 Jahre	l. M.	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—
	e. Z.	1	—	—	1	2	—	—	—	2	2	1	—	—	3	4	1	—	—	7	9	2	—	—	2
Ismétlő korosztály	f. K.	7	4	1	—	12	14	1	—	29	36	31	—	—	68	142	21	—	—	168	199	70	3	—	5
összesen	l. M.	8	3	1	—	12	17	18	1	36	45	18	—	—	84	142	51	—	—	84	142	51	2	—	—
Fortbildungsalter	e. Z.	15	7	2	—	24	31	32	2	65	81	49	—	—	131	214	33	—	—	252	341	121	5	—	5
Zusammen	f. K.	1127	619	50	30	1826	886	445	17	14	1312	658	287	5	9	959	650	125	—	784	3271	1476	72	62	4881
Füßszeg	l. M.	891	640	16	2	1556	558	374	8	940	467	176	—	4	647	277	35	—	—	312	2193	1225	24	13	3455
Hauptsumme	e. Z.	2018	1259	66	39	3382	1394	819	25	14	2252	1125	463	5	13	1606	927	160	—	1096	5464	2701	96	75	8336

Tabelle Nr. 15.

A tanulók vallása tekintettel a korra, osztályonként kimutatva az 1871—72 évre.

Religion der Schüler in Verbindung mit dem Alter, nach einzelnen Klassen ausgewiesen. Für das Jahr 1871—72.

Korév	I.											II.					III.					IV.					Összesen									
	Kath.	Agostai	luther.	Helvét.	reform.	zsidó	Juden	egyéb.	Sonstige	összesen	K.	á. L.	h. R.	zs. J.	e. s.	ö. z.	K.	á. L.	h. R.	zs. J.	e. s.	ö. z.	K.	á. L.	h. R.	zs. J.	e. s.	ö. z.	Kath.	Agostai	luther.	Helvét.	reform.	Zsidó	Juden	Sonstige
6 éven alul f. K.	143	2	2	4	17	164	15	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	159	2	2	4	21	4	—	—	184
Unter 6 J. l. M.	89	—	—	3	26	120	15	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	—	—	3	26	4	—	—	120
együtt összesen	232	2	2	7	43	284	15	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	248	2	2	7	47	8	—	—	304	
f. K.	477	2	2	28	43	550	53	—	—	67	6	1	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	542	3	3	31	49	8	—	—	625	
6-7 év. járt. l. M.	316	—	—	7	45	369	19	—	—	26	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	356	—	—	8	51	1	—	—	396	
e. z.	793	2	2	35	88	919	78	—	—	93	7	1	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	878	3	3	39	100	1	—	—	1021	
f. K.	506	5	5	31	52	576	239	2	—	281	26	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	772	7	7	49	65	3	—	—	896	
7.8 év. járt. l. M.	429	3	3	17	52	501	101	1	—	226	11	1	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	7	5	21	75	—	—	642		
e. z.	935	8	8	48	84	1077	340	3	—	470	37	1	—	—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	13	12	70	140	3	—	—	1538	
f. K.	278	1	1	21	27	306	282	6	—	282	156	10	—	—	188	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	739	9	9	59	47	2	—	—	856	
8-9 év. járt. l. M.	278	5	5	11	27	321	202	1	—	241	54	2	—	—	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	538	6	23	63	—	—	630		
e. z.	556	6	6	32	33	627	484	7	—	573	210	12	—	—	252	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1277	15	82	110	2	—	—	1486	

15. sz. tábla.

f. K.	432	13	40	46	3	534	253	8	12	55	328	19	2	1	14	30	1	3	705	23	53	117	8	901						
7-8 év. j. l. M.	360	3	14	69	3	446	99	5	2	23	129	7	1	2	10	466	8	3	466	8	17	94	8	585						
e. z.	792	16	54	115	3	980	352	13	14	78	457	26	2	2	16	46	1	2	1171	31	70	211	3	1486						
f. K.	275	4	29	14	1	323	330	11	24	41	407	146	4	8	29	189	23	4	35	774	19	65	92	4	954					
8-9 év. j. l. M.	249	6	11	35	1	307	217	4	8	37	261	84	1	1	27	105	5	1	519	11	19	93	1	673						
e. z.	524	10	40	49	1	624	541	15	32	78	568	230	4	8	50	284	28	1	41	1323	30	84	185	5	1627					
f. K.	110	4	11	9	1	135	256	4	11	18	292	246	3	17	38	303	112	6	151	734	17	44	92	6	888					
9-10 év. j. l. M.	118	4	18	38	2	154	196	2	10	29	237	177	4	27	7	153	32	2	34	463	6	23	85	1	578					
e. z.	228	4	18	38	2	289	452	6	21	47	520	363	7	21	65	2	468	144	6	185	1187	23	67	177	7	1461				
f. K.	56	4	7	1	1	68	122	2	8	9	141	204	3	5	16	228	199	3	6	25	235	58	12	26	51	2	672			
10-11 év. j. l. M.	77	1	4	5	1	87	150	8	5	16	182	168	5	5	32	210	77	3	12	92	472	14	17	65	3	571				
e. z.	133	5	11	6	1	155	272	10	13	25	323	372	8	10	48	438	276	3	9	37	2	327	1053	26	43	116	5	243		
f. K.	18	2	1	1	1	21	51	1	2	4	55	114	2	4	9	129	160	5	9	15	1	190	348	10	16	24	2	395		
11-12 év. j. l. M.	17	2	5	2	1	24	63	2	4	4	70	100	4	1	1	103	82	2	4	8	96	242	8	11	14	1	295			
e. z.	35	2	6	2	2	45	114	3	3	4	125	214	6	5	9	234	242	7	13	23	1	286	605	18	27	38	2	690		
f. K.	1431	41	133	173	6	1814	1056	26	59	137	5	1283	730	14	35	109	3	891	496	14	24	78	4	6163	743	95	231	497	18	4704
Összev. l. M.	1237	18	54	243	2	1544	739	22	26	113	4	904	477	13	11	82	1	584	196	3	9	20	2282	639	56	100	458	7	3260	
e. z.	2688	59	187	416	8	3358	1795	48	85	250	9	2187	1207	27	46	191	4	1475	692	17	33	98	4	8444	382	151	351	955	25	7964
f. K.	10	1	1	1	1	10	22	1	1	1	23	49	1	1	4	54	101	2	6	3	1	113	182	4	6	7	1	200		
12-13 év. j. l. M.	6	1	2	2	1	10	26	1	2	2	30	53	1	1	3	58	54	1	2	7	7	64	139	2	7	14	1	162		
e. z.	16	1	2	2	1	20	48	1	2	2	53	102	2	1	7	112	155	3	8	10	1	177	321	6	13	21	1	362		
f. K.	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	5	10	1	1	32	11	42	3	3	2	50	57	5	3	2	3	2	67		
13-14 év. j. l. M.	2	1	1	1	1	3	9	1	1	1	5	5	1	1	18	5	16	3	2	9	18	28	5	3	2	2	30			
e. z.	3	1	1	1	1	3	9	1	1	1	10	15	1	1	32	16	58	3	3	4	68	85	5	3	4	4	97			
f. K.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	3	4	4	1	1	1	1	5	9	1	1	1	1	10		
14 év. fejtül l.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		
Ueber 14 J.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	3	3	6	1	1	1	7	11	1	1	1	1	1	13		
e. z.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	3	3	6	1	1	1	7	11	1	1	1	1	1	13		
Janatók kor-	12	1	1	1	1	12	27	2	2	2	29	62	2	4	4	68	147	5	10	5	1	168	248	9	10	9	1	277		
osztály ossz.	8	1	1	1	1	12	31	1	2	2	36	58	1	1	3	63	72	1	2	9	84	169	2	7	16	1	195			
Foribizotts-	20	1	1	1	1	24	58	2	2	2	65	120	3	1	7	131	219	6	12	14	1	252	417	11	17	25	2	476		
alter zus.	1473	41	133	173	6	1826	1088	28	59	137	5	1312	792	16	35	113	3	959	643	19	34	85	5	784	3991	104	261	506	19	4881
Főösszeg	1235	18	56	245	2	1556	770	22	28	115	5	940	535	14	12	85	1	647	268	4	11	29	312	2808	58	107	475	8	3455	
l. M.	2108	59	189	418	8	3382	1853	50	87	252	10	2252	1327	30	47	198	4	1606	911	23	45	112	5	1096	6799	162	368	988	27	8332
é. z.	2108	59	189	418	8	3382	1853	50	87	252	10	2252	1327	30	47	198	4	1606	911	23	45	112	5	1096	6799	162	368	988	27	8332

Tabelle Nr. 17.

kimutatása az 1871-72. tanévre.

gewiesen für das Schuljahr 1871-72.

tály. — III. Classe. IV. osztály. — IV. Classe Összesen. — Zusammen.

Mulasztott órák száma						Mulasztott órák száma						Mulasztott órák száma											
Zahl d. versäumten Stunden						Zahl d. versäumten Stunden						Zahl d. versäumten Stunden											
összesen %	igazolt %	nem igazolt %	összesen %	igazolt %	nem igazolt %	összesen %	igazolt %	nem igazolt %	összesen %	igazolt %	nem igazolt %	összesen %	igazolt %	nem igazolt %	összesen %	igazolt %	nem igazolt %						
zusamm.	gerechtfertigt	nicht gerechtfertigt	zusamm.	gerechtfertigt	nicht gerechtfertigt	zusamm.	gerechtfertigt	nicht gerechtfertigt	zusamm.	gerechtfertigt	nicht gerechtfertigt	zusamm.	gerechtfertigt	nicht gerechtfertigt	zusamm.	gerechtfertigt	nicht gerechtfertigt						
2402	3-14	1715	2-24	687	0-84	95	1066	101270	4266	1-21	2874	2-34	1808	1-37	920	309140	15685	5-07	11226	3-65	4459	1-44	
2989	2-15	2660	1-81	322	0-31	125	1225	153125	4957	3-24	3049	1-90	1908	1-28	496	524425	2-591	3-99	16017	3-05	4574	0-87	
10128	6-64	6908	4-53	3220	2-11	97	1066	103412	6745	6-53	5065	5-90	1684	1-63	547	583112	40178	6-89	28780	4-94	11398	1-95	
5347	5-22	4950	4-80	397	0-38	82	984	80688	2865	3-55	2549	3-16	313	0-35	389	357274	23732	6-64	17541	4-91	6191	1-71	
6847	8-75	1524	2-10	4818	6-65	60	1066	63960	1396	2-18	1365	2-14	28	0-04	336	358170	24691	6-89	13994	3-91	10697	2-98	
																79	64148	1668	2-60	1171	1-83	497	0-77
																81	65772	1710	2-59	1200	1-82	510	0-77
1834	3-45	1648	3-10	186	0-33										160	129920	3378	2-60	2371	1-82	1007	0-78	
1482	5-44	684	2-21	998	3-23										191	170068	994	5-84	8036	4-72	1908	1-42	
															182	139856	8314	5-94	5458	3-89	2850	2-05	
															63	54776	5054	9-22	1786	3-20	3268	5-90	
															55	58630	5118	8-74	1866	3-18	3252	5-55	
															118	113400	10172	8-97	3652	3-22	6250	5-75	
															605	556575	59-94	10-00	29089	5-22	30005	5-38	
2918	10-44	1850	1-32	11268	9-30	106	1025	108650	6814	6-37	2236	2-00	4578	4-21	355	382980	28291	7-39	14172	3-70	11122	3-68	
6718	6-10	1128	1-48	3550	4-62	47	1107	52029	4874	9-37	2656	5-15	2218	4-22	352	382980	17800	10-00	7360	4-21	10448	5-66	
4174	14-44	988	2-15	5720	12-30	17	1066	18120	1496	8-23	456	2-48	1046	5-77	191	175028	11694	6-88	7384	4-34	4310	2-54	
3446	7-59	2272	5-00	1174	2-53										158	170109	11694	6-88	7384	4-34	4310	2-54	
2556	15-15	1660	9-84	896	5-31										166	101692	9918	9-75	6027	5-92	3891	3-33	
1546	16-11	512	5-30	1034	10-81										128	87010	11318	13-	8016	9-22	3302	3-05	
200	6-41	64	2-05	136	4-60										40	20800	465	2-23	273	1-32	192	0-08	
42	4-04	10	1-01	32	3-00	1	520	520							25	13000	1240	9-54	610	4-60	630	4-19	
212	5-82	74	1-77	168	4-03										65	33800	1705	5-04	883	2-61	822	2-33	
404	5-27	1661	2-14	2437	3-13	58	1025	59750	1922	3-23	1476	2-17	448	0-70	348	329284	19796	6-01	12709	3-86	7087	2-15	
1167	1-76	1018	1-54	149	0-22	29	1118	33292	1288	3-80	328	0-90	960	2-97	287	321376	17101	5-30	9459	2-94	7642	2-23	
3928	5-11	812	1-09	3086	4-02	57	1025	58725	2968	5-00	2302	4-08	576	0-98	492	432280	29071	6-40	14729	3-40	13848	3-33	
3128	5-89	1587	2-98	1541	2-91	21	1107	23247	1040	4-48	960	4-13	80	0-13	383	411107	25867	6-20	9325	2-26	16542	4-64	
2530		868	1-76	1662	1-77	58	1025	59150	1546	2-60	774	1-30	772	1-30	256	236388	15383	6-51	5575	2-30	9808	4-81	
															42	28224	1626	5-70	122	0-43	1504	5-06	
															34	22848	1302	5-69	128	0-50	1174	5-98	
															76	51072	2928	5-70	250	0-49	2678	5-94	
705	4-60	427	2-78	278	1-82										115	94382	3719	3-94	1542	1-63	2177	2-04	
1478	5-59	930	3-52	548	2-07										104	99331	8581	9-14	3270	1-48	5311	5-77	
552	2-41	552	2-41			12	984	11808	558	3-50	558	3-50			109	95858	6598	6-80	2953	3-08	3645	3-48	
748	5-83	730	5-71	18	0-14	9	984	8850	620	7-00	620	7-00			116	118630	7193	6-07	2405	0-23	4788	4-86	
1300	4-12	1882	4-07	18	0-03	21		20664	1178	5-75	1178	5-75			225	214494	13791	6-40	5358	2-49	8433	3-13	
															4	3444	525	1-33			528	18-33	
146	7-41	20	1-32	120	6-09										12	10742	972	9-08	226	2-11	746	6-97	
146	7-41	26	1-32	190	6-09										16	14186	1500	10-00	226	1-60	1274	9-04	
697	2-64	1082	1-03	616	0-95	35	1107	38745	2234	5-70	1214	3-13	1020	2-63	312	288107	16469	5-80	11888	4-10	4981	1-78	
833	4-45	339	0-82	1500	3-63	31	1148	35588	2180	6-13	720	2-02	1460	1-10	275	298644	20780	5-90	8006	2-80	12173	4-98	
1324	9-32	64	9-40	1260	8-91										113	97703	7977	8-15	3104	3-10	4873	4-20	
510	6-95	848	3-90	682	3-03										166	148502	12797	8-62	4460	3-60	8357	5-62	
628	1-68	356	0-90	272	0-72	41	1066	43706	971	2-22	971	2-22			183	182296	6863	3-76	6310	3-56	483	0-26	
484	7-66	424	6-71	65	0-95	3	902	2706	584	21-25	318	11-25	266	9-33	62	55924	6439	11-33	5064	0-00	1376	2-48	

Összesítés. — Recapitulation.

5384	2-48	4375	2-02	1009	0-47	280		254393	9223	3-62	5922	2-33	3301	1-20	816	833568	36276	4-35	27243	3-27	9033	1-68
10128	6-64	6908	4-53	3220	2-04	97		103412	6749	6-53	5065	4-90	1684	1-63	547	583112	40178	6-89	28780	4-94	11398	1-95
15512	4-23	11283	3-07	4229	1-16	317		357807	15972	4-16	10987	3-07	4985	1-39	1363	1416677	76154	5-40	56023	3-90	20431	1-44
5347	5-22	4950	4-80	397	0-38	82		80688	2862	3-55	2549	3-10	313	0-35	468	421422	25400	6-03	18712	4-87	6688	1-59
6342	8-70	1252	2-10	4818	6-65	60		63960	1396	2-18	1368	2-14	28	0-04	417	423948	26401	6-22	15194	3-58	11297	2-64
11689	6-68	6174	3-70	5215	2-98	142		144648	4258	2-94	3917	2-71	641	0-28	885	845370	51801	6-13	33906	4-01	17895	2-12
24222	9-90	6010	2-47	18912	7-40	123		126772	8310	6-55	2686	2-18	2224	4-13	1256	1078930	102283	0-48	52571	4-87	49712	4-61
11394	6-08	4606	2-82	6788	4-10	188		52544	4874	9-27	2456	5-00	2618	4-23	855	851694	65978	7-74	37506	4-40	28472	3-34
35616	8-70	10616	2-61	25000	6-10	171		179321	13184	7-35	5342	2-90	7842	4-37	2109	1930630	168261	8-71	90077	4-60	78184	4-03
11816	4-90	4353	1-83	7463	3-15	185		189730	6994	3-68	5200	2-74	1794	0-94	1366	1219860	75721	6-20	37-23	3-00	38097	6-12
6667	9-62	4291	6-18	2376	3-40	57		63595	2948	4-51	1908	2-92	1040	1-59	936	978640	61016	6-23	24313	2-56	36203	3-70
18483	4-63	8644	2-17	9839	2-40	244		255128	9942	3-90	7108	2-74	2834	1-11	2902	2198500	136737	6-22	62437	2-84	74300	3-30
3650	3-15	1502	1-80	2148	1-85	76		82451	3205	3-89	2185	2-65	1020	1-20	608	568096	31309	5-51	20972	3-63	10337	1-82
3833	5-52	1611	2-32	2222	3-20	34		38290	2764	7-22	1038	2-71	1726	4-51	503	503070	40016	7-25	18130	3-60	21886	4-30
7493	4-04	3113	1-68	4370	2-86	110		120741	5969	4-14	3223	2-67	2746	2-27	1111	1071166	71235	5-60	39102	3-60	32223	3-31
50419	3-50	21190	2-31	29229	3-10	686		734030	30594	4-17	18542	2-53	12052	1-64	4514	4121882	2709					

		I. osztály. — I. Classe.										II. osztály. — II. Classe.										III. oszt.						
		Mulasztott órák száma										Mulasztott órák száma										Tantúkö száma						
		Zahl d. versäumten Stunden										Zahl d. versäumten Stunden										Zahl der Schüler						
		Zahl der jährlichen Lehrstunden										Zahl der jährlichen Lehrstunden										Tantúkö órák száma évenként						
		Szorzat (tantulóóra) Product (Schülerstunden)										Szorzat (tantulóóra) Product (Schülerstunden)										Zahl der jährlichen Lehrstunden						
		összesen Zusamm.										összesen Zusamm.										Tantúkö száma Zahl der Schüler						
		igazolt gerechtfertigt										igazolt gerechtfertigt										Tantúkö órák száma évenként						
		nem igazolt nicht gerechtfertigt										nem igazolt nicht gerechtfertigt										Zahl der jährlichen Lehrstunden						
		Tantúkö száma Zahl der Schüler										Tantúkö száma Zahl der Schüler										Szorzat (tantuló óra) Product (Schülerstunden)						
		Tantúkö órák száma évenként										Tantúkö órák száma évenként										Szorzat (tantuló óra) Product (Schülerstunden)						
1	f. K.	72	824	59328	5096	10	4416	7	44	1580	2	66	74	824	60976	3848	6	31	3820	6	20	28	0	0	64	824	52736	
2	f. K.	128	820	104960	8288	7	855	6640	6	33	1598	1	52	147	902	132594	6707	5	06	5661	4	27	1046	0	79	119	1025	121975
3	f. M.	166	1065	176790	12274	6	94	7365	4	17	4909	2	77	140	1065	149100	8428	5	65	4714	3	16	3714	2	43	126	1065	135190
4	f. M.	123	820	100860	7748	7	68	5638	5	59	2110	2	09	91	902	82089	5636	6	86	3503	3	66	2633	3	20	117	984	115128
5	f. M.	153	1065	162945	12257	7	52	5591	3	42	6676	4	10	79	1005	84135	5342	3	35	1681	2	00	3661	4	35	75	1065	79875
6*	f. K.	61	820	50020	3972	7	94	2552	5	10	1420	2	83	29	320	23780	1789	7	50	423	1	78	1375	5	78	8	820	6560
7	f. M.	37	820	30340	2187	7	21	1424	4	49	763	2	52	30	820	24600	1849	7	52	1189	4	93	660	2	69	6	820	4920
8	e. z.	98		80360	6159	7	66	3976	4	95	2183	2	71	59	48380	3477	7	54	1612	3	38	390	0	47	49	1107	53999	
9	f. K.	75	891	66750	5460	8	18	4182	7	01	778	1	17	57	1017	57969	2472	1	20	2062	3	59	390	0	23	36	1180	42480
10	f. M.	66	1115	73590	4719	6	40	4719	6	40	36	1183	42588	36	1183	42588	2109	4	95	1110	2	62	991	2	67	36	1180	42480
11	f. M.	81	861	26691	2097	7	02	1189	3	98	908	3	04	29	1107	32103	2401	7	48	800	2	44	1601	4	99			
12	f. M.	27	1107	29889	4289	7	58	56580	2	99	2897	7	58	60	61330	5864	9	56	1656	2	70	4209	6	88				
13	v. G.	58		56580	2097	7	02	1189	3	98	908	3	04	29	1107	32103	2401	7	48	800	2	44	1601	4	99			
14	f. K.	97	848	167056	11078	6	63	8458	5	06	2620	1	57	208	933	194064	12820	6	61	6631	3	41	6189	3	20	171	1060	181260
15	f. M.	29	1102	142158	9627	6	77	4898	3	44	4734	3	33	121	1102	133362	9870	7	40	4802	3	60	5068	3	80	73	1145	83585
16	f. K.	87	848	75776	5808	7	66	3956	4	43	2452	3	23	58	1037	60144	3340	5	55	1268	2	11	2072	3	44	27	1060	28620
17	f. K.	89	848	58512	6002	10	38	4320	7	38	1682	2	57	41	1071	43911	2310	3	63	1292	1	90	1078	1	65	33	1071	34272
18	f. K.	88	906	79728	3842	4	82	2406	3	02	1436	1	80	61	1071	65331	3570	3	63	3267	7	44	243	0	55	33	1071	35343
19	f. M.	72	906	65832	8263	12	08	7669	11	75	594	0	91	41	1071	43911	2310	3	63	3267	7	44	243	0	55	33	1071	35343
20	f. K.	33	800	26400	1656	6	27	328	1	24	1328	5	03	13	800	10400	661	6	30	109	1	05	552	5	31	2	800	1600
21	f. M.	18	800	14400	902	6	26	82	0	57	820	3	59	6	800	4800	264	5	30	49	1	02	215	1	04	2		1600
22*	e. z.	51		40800	2558	6	27	410	1	01	2148	5	29	19	15200	925	6	08	158	1	02	767	5	04	2			1600
23	f. K.	25	800	20000	2408	12	08	386	1	93	2022	10	31	6	800	4800	574	11	95	98	2	04	476	9	91			
24	f. M.	24	800	19200	2052	10	04	340	1	77	1712	8	01	6	800	4800	574	11	95	98	2	04	476	9	91			
25	e. z.	49		39200	4460	11	06	726	1	85	8734	9	53	6	800	4800	574	11	95	98	2	04	476	9	91			
26	f. K.	106	990	94340	6265	6	40	5000	5	30	1265	1	34	99	975	86774	4427	5	10	3965	4	57	462	0	58	78	1102	85956
27	f. M.	107	1145	122515	7952	6	40	5380	4	30	2572	2	17	77	1145	88185	5362	6	08	4211	4	77	1151	1	31	59	1183	63796
28	f. K.	217	871	189007	17684	9	30	5963	3	13	1782	6	21	148	871	129098	8282	6	43	3138	2	43	5144	4	00	98	890	96220
29	f. M.	223	836	186428	14322	7	68	7563	4	08	6759	3	63	125	1139	149374	9582	6	58	4282	3	01	5300	3	72	76	1003	76228
30	f. K.	51	1176	59970	3674	6	12	2096	3	40	178	2	63	18	1176	11760	1128	9	58	232	1	97	896	7	62			
31	f. M.	32	1176	37632	1817	4	83	1294	3	43	523	1	40	10	1176	11760	1128	9	58	232	1	97	896	7	62			
32	v. G.	33		97608	5491	5	62	3390	3	43	2101	2	14	28	32928	2428	7	38	430	3	31	1998	6	07				
23	f. K.	76	348	64448	4266	6	29	1746	2	71	2520	3	94	84	1060	36040	1612	4	48	630	1	75	982	2	78	21	1060	22260
24	f. M.	70	1102	77140	6347	8	22	1148	1	49	5199	6	73	44	1145	50380	1388	2	77	1102	2	21	286	5	72	20	1145	22900
25	f. K.	103	848	87314	4480	5	13	2958	2	69	2122	2	44	47	937	44039	2148	4	88	582	1	33	1306	3	58	65	1060	68900
26*	f. K.	82	933	76500	4168	5	43	1109	1	45	3059	4	00	24	1017	24408	2004	8	81	722	2	90	228	2	58	15	1102	16230
27	f. M.	82	1183	97000	5662	5	88	1059	1	09	4603	4	74	23	1183	27290	1320	4	24	1092	4	00	228	0	28	18	1183	21580
28	v. G.	164		173512	9828	5	62	2228	1	31	7662	4	31	47	15698	3324	6	57	1814	3	51	1510	3	09	33	2285	37824	
29	f. K.	153	809	123557	8947	7	24	5630	4	56	3917	2	68	83	925	76775	2534	3	30	2154	8	81	386	4	09	36	1188	30060
30	f. M.	147	1126	165522	9322	5	23	5434	3	28	3888	2	36	91	1126	102460	5918	5	78	2050	2	00	3868	3	78	48	1126	54048
31	f. K.	65	884	57480	1908	3	15	500	0	87	1308	2	28	61	976	59530	2061	8	40	1550	2	60	511	0	86	40	1085	43400
32	f. M.	38	1126	42788	3510	8	20	960	2	24	2550	5	98	17	1126	19142	1805	9	40	408	2	14	1397	7	29	8	1126	9008
33	f. K.	53	820	43460	2540	5	84	862	1	98	1678	3	80	33	984	32472	3370	10	00	680	2	09	2690	8	29	17	981	16728
34	f. M.	96	820	78720	5079	6	45	3722	4	74	1347	1	71	30	984	27060	1670	6	18	2906	1	07	1380	5	11	27	902	24354

Összesítés. — Recapitulation.

f. K.	200	164288	14234	8	66	11056	6	73	3178	1	93	221	193570	10555	5	45	9481	1	90	1074	0	53	183	74711

1872-73. tanévről.
Schuljahr 1872-73.

Tabelle Nr. 18.

tály. — III. Classe.						IV. osztály. — IV. Classe.						Összesen. — Zusammen.											
Mulasztott órák száma						Mulasztott órák száma						Mulasztott órák száma											
Zahl d. versäumten Stunden						Zahl der versäumten Stunden						Zahl der versäumten Stunden											
összesen zusamm.		igazolt gerechtfertigt		nem igazolt nicht ge- rechtfertigt		Tanulók száma Zahl der Schüler		Tanulók száma Zahl der Schüler		Tanulók száma Zahl der Schüler		összesen zusamm.		igazolt gerechtfertigt		nem igazolt nicht ge- rechtfertigt		Tanulók száma Zahl der Schüler		Tanulók száma Zahl der Schüler		Tanulók száma Zahl der Schüler	
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
3498	6.68	2925	5.54	573	1.09	75	824	65096	3461	5.32	3139	4.82	322	0.50	289	238136	16803	7.05	14300	6.00	2504	1.05	
2624	2.16	2144	1.76	480	0.39	193	1025	141450	5372	3.80	4516	3.15	856	0.61	532	500979	22941	4.58	18961	3.78	3980	0.80	
8140	6.02	6500	4.81	1640	1.21	115	1065	129475	6681	5.45	4490	3.67	2185	1.78	647	583555	35523	6.08	23075	5.95	12448	2.13	
6851	5.93	6008	5.22	823	0.71	118	984	116112	5676	4.39	5050	4.35	626	0.54	449	414182	25891	6.25	19699	4.75	6192	1.50	
4532	5.67	1650	2.07	2882	3.60	54	1065	57510	2268	3.93	2268	3.93	361	0.61	361	384465	24399	6.35	11180	2.91	13219	3.44	
602	9.19	107	1.63	4967	7.56										91	30360	6373	7.93	3032	3.83	3291	4.10	
496	10.00	308	6.26	191	3.88										73	59860	4535	7.58	2921	4.89	1614	2.70	
1103	9.06	415	3.63	687	5.93										171	14022	10005	8.78	6003	4.28	4008	3.50	
1646	3.02	1066	1.97	586	1.08										181	178617	9578	5.36	7830	4.38	1746	0.98	
1853	4.35	988	2.42	865	2.03										138	158936	8681	5.47	6825	4.30	1856	1.17	
															62	55934	5655	10.11	2102	3.76	3553	6.35	
															56	61992	4498	7.22	1989	3.21	2509	4.04	
															118	117916	10158	8.61	4091	3.47	6062	5.14	
16215	5.63	5883	3.24	4332	2.39	127	1060	134620	7166	5.32	3292	2.42	2502	2.90	703	677006	41279	6.10	4236	5.58	17043	2.52	
7734	3.20	1440	1.72	6294	7.50	46	1145	45800	3676	8.03	3240	7.17	436	0.96	303	404905	30907	7.63	14375	3.55	16532	4.08	
1638	5.73	486	1.63	1152	4.03	31	1060	32860	1908	5.81	410	1.25	1498	4.50	203	195400	12604	6.49	5520	2.82	7174	3.67	
3259	6.77	3097	6.44	162	0.33										152	151784	12121	7.93	9535	6.28	2586	1.76	
888	2.58	611	1.73	277	0.81										181	179331	7100	3.96	4309	2.40	2791	1.56	
2576	7.29	2413	6.83	163	0.46										146	144480	14349	9.93	3349	9.24	1000	0.69	
92	5.75			92	5.75	1	800	800	18	2.25	6	0.75	12	1.50	49	39200	2427	6.19	443	1.19	1984	5.06	
92	5.75			92	5.75	2	1800	1800	18	1.12	6	0.37	12	0.75	25	20000	1166	5.83	131	0.60	1035	5.18	
															74	59200	3593	6.07	574	0.97	3019	5.10	
															31	24800	2982	12.00	474	1.96	2498	10.07	
															24	19200	2052	10.66	340	1.77	1712	8.92	
															55	44000	5034	11.43	824	1.87	4210	9.57	
4504	5.24	2882	3.35	1622	1.89	77	1017	77539	2974	3.83	2006	2.58	968	1.25	350	344610	18170	5.28	13853	4.00	4317	1.26	
1426	2.04	1426	2.04			42	1183	49686	2764	5.56	1694	3.41	1070	2.13	385	330163	17504	5.30	12711	3.86	4793	1.45	
4314	4.48	2527	2.62	1787	1.86	52	890	46280	2222	4.80	912	1.97	1310	2.83	515	460415	32502	7.06	19540	2.78	19623	4.34	
4448	5.83	2718	3.56	1730	2.27	15	1003	15045	874	5.81	439	2.91	435	2.90	439	420074	29226	6.96	15002	3.57	14224	3.39	
															69	81144	4974	6.13	2294	2.83	2680	3.30	
															42	49392	2945	5.90	1526	3.00	1419	2.87	
															111	131538	7919	6.07	3820	2.93	4099	3.14	
															131	122748	6588	5.37	2702	2.20	3886	3.17	
															131	150420	8537	5.67	2802	1.86	5735	2.81	
															284	273423	11170	4.09	4666	1.71	6510	2.93	
															130	127362	8198	6.44	2222	1.74	5976	4.70	
															131	155054	8004	5.16	3065	1.98	4939	3.18	
															261	282416	16202	5.74	5287	1.87	10915	3.57	
															311	281707	13743	4.88	9320	3.81	4413	1.37	
															315	354690	20577	5.80	8848	2.50	11729	3.30	
															210	828156	5283	2.54	3191	1.54	2092	1.00	
															71	79940	6615	8.27	1696	2.12	4919	6.15	
															103	91661	7998	8.86	1814	1.96	6184	6.67	
															13	130134	7835	6.08	4362	3.35	35373	2.67	
Összesítés. — Recapitulation																							
6122	3.50	5069	2.90	1053	0.60	217		206546	8839	4.27	7655	3.70	1178	0.57	821	739115	39714	5.38	33261	4.50	6483	1.16	
8140	6.02	6500	4.81	1640	1.21	115		129475	6681	5.45	4496	3.67	2185	1.78	547	583555	35523	6.08	23075	5.95	12448	2.13	
4262	4.60	11569	3.73	2693	0.87	332		329021	15514	4.71	12151	3.69	3363	1.02	1368	1322670	75267	5.69	56336	4.25	18931	1.44	
7434	6.11	6115	4.80	1319	1.31	118		116112	5676	4.90	5050	4.35	626	0.54	547	194542	32264	6.52	22781	4.61	9483	1.91	
5031	5.93	1958	3.91	3073	3.62	54		57510	2268	3.93	2268	3.93			434	444325	28934	6.51	14101	3.17	14833	3.54	
934	6.03	8073	3.91	4392	2.12	172		173629	7944	4.57	7318	4.21	626	0.34	981	938867	61198	6.52	36882	3.93	24316	2.59	
14479	4.83	8046	2.68	6433	2.15	159		168280	9092	5.40	3680	2.19	5412	3.21	1410	1350374	81715	6.05	44924	3.33	36791	2.72	
5422	7.86	7938	3.79	7484	3.57	41		46600	3676	7.88	3240	9.36	436	0.98	904	961103	73774	7.67	46544	4.84	27290	2.83	
29901	5.87	15984	2.14	13917	2.23	200		213880	12768	5.94	6920	3.22	5848	2.78	2314	2311477	155489	6.73	14168	3.96	64021	2.77	
3628	4.70	7151	2.47	6477	2.23	207		206877	7670	3.71	3619	1.75	4051	1.90	1479	1409708	81608	5.79	38277	2.72	43331	3.07	
7386	3.88	5298	3.78	2088	1.10	65		74195	3950	5.32	2445	3.29	1505	2.08	1031	1105108	66216	5.99	35106	3.18	31110	2.81	
1014	4.38	12449	2.59	8565	1.79	272		281072	11620	4.13	6069	2.16	5550	1.97	2510	2514807	147824	5.88	73383	2.92	74441	2.96	
3730	3.76	1112	1.12	2618	2.64	83		90050	2034	2.90	1847	2.05	187	0.21	624	582528	27024	4.64	14335	2.46	12689	2.18	
5936	6.79	1624	1.86	4312	4.93	37		41662	1787	4.29	408	0.98	1379	3.31	539	564770	35027	6.20	14906	2.64	20121	3.56	
39661	5.18	2726	1.47	6930	3.71	120		131717	3821	2.77	2255	1.64	1566	1.19	1163	1147299	62051	5.41	29241	2.55	32810	2.86	
46399	1.61	27493	1.79	17900	1.82	784		787870	33905	4.93	21851	2.77	11454	1.46	4881	4576265	262955	5.73	155578	3.35	108777	2.38	
1915	5.93	23318	3.30	18597	2.63	312		342442	183625	5.36	12857	3.75	5505	1.61	3455	3658858	29474	6.54	133732	3.65	105742	2.89	
67508	5.16	50811	3.00	36497	3.18	1096		1130312	51667	1.57	34708	3.07	16959	1.50	8336	8235114	501829	6.09	367310	3.49	145191	3.62	

Iskolamulasztások osztályok szerint kimutatva az 187¹/₂ és 187²/₃. tanévekre.

(A 17. és 18. sz. táblák összesítése.)

Schulversämnisse nach Classen ausgewiesen für die Schuljahre 187¹/₂ u. 187²/₃.

(Recapitulation der Tabelle Nr. 17. u. 18.)

Jahr	Összesen — Insgesamt						fiúknál — bei Knaben						leányoknál — bei Mädchen					
	Tanórák száma	Igazolt mulasztások	Gerechthertigte Ver- säumnisse	Nem igazolt mulasz- tások	Ungerechthertigte Versämnisse	Összesen	Tanórák száma	Igazolt mulasztások	Gerechthertigte Ver- säumnisse	Nem igazolt mulasz- tások	Ungerechthertigte Versämnisse	Összesen	Tanórák száma	Igazolt mulasztások	Gerechthertigte Ver- säumnisse	Nem igazolt mulasz- tások	Ungerechthertigte Versämnisse	Összesen
I. oszt. — Classe	3035915	141060	95469	236529	1474948	79195	40859	120054	1560957	61865	54610	116475						
II. »	1884959	60778	60163	129941	997502	38195	31727	69922	837457	31583	28436	60019						
III. »	1553820	40130	48653	88783	915393	21190	29229	50419	618427	18940	19424	38364						
IV. »	1057649	30577	18748	49325	734039	18542	12052	30594	323610	12035	6696	18731						
Összesen — zusammen	7462343	281545	223083	504578	4121882	157122	113867	270989	3340461	124423	109166	233589						
I. oszt. — Classe	3152494	129524	97097	228621	1571687	65372	46858	112230	1580807	64152	50239	114391						
II. »	2259915	72267	63966	136233	1231496	38862	32565	71427	1028419	38405	31401	64806						
III. »	1692393	50811	36497	87308	985203	27493	17900	45393	707190	23318	18597	41915						
IV. »	1130312	34708	16959	51667	787870	21851	11454	39305	342442	12857	5505	18362						
Összesen — zusammen	8235114	287310	214529	501829	4576256	133732	108777	262355	3658858	133732	105742	239474						

Iskolamulasztások vallás szerinti.
Schulversäumnisse nach der Religion.

Vallás Religion		Létszám Anzahl		Ebből mulasztott — Unter diesen versäumten												50 %-ot felül über 50 %																	
				Egy órát sem keine Stunde		1—5 %-ig		5—10 %-ig		10—20 %-ig		20—30 %-ig		34—40 %-ig				40—50 %-ig															
f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.	f.	l.	e.													
1871-72.																																	
Katholikus — Kath.	3932	2762	6694	297	127	424	2037	1373	3416	797	601	1398	579	478	1057	146	130	276	44	32	76	15	11	26	17	2	21						
Ágostai — Luther.	>	40	20	60	4	5	20	6	26	9	3	12	5	6	11	1	2	3	1	2	3						
Helvét — Reformierte	>	268	121	389	22	5	27	149	35	48	34	82	35	17	52	9	8	17	2	4	6	.	.	.	3	.	3						
Zsidó — Juden	>	268	349	617	24	18	42	129	155	284	52	79	131	37	70	16	19	35	4	7	11	5	1	6	1	.	1						
Egyéb — Sonstige	>	6	4	10	1	1	2	3	6	.	.	.	1	1	1						
Összesen — Insges.	>	4514	3256	7770	348	152	500	2338	1596	3934	906	717	1623	657	571	1228	173	159	332	51	45	96	20	12	32	21	4	25					
Százalékban — In Pers.	>	100	100	100	7.55	4.60	6.33	51.81	49.92	51.03	20.27	21.76	20.88	14.73	17.31	15.79	3.71	2.71	4.12	1.12	1.16	*	1.12	0.38	0.39	0.42	0.43	0.15	0.31				
Katholikus — Kathol.	>	>	>	>	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					
Ágostai — Luther.	>	>	>	>	10.00	5.00	8.83	50.00	30.00	43.34	22.50	15.00	20.00	12.50	30.00	18.33	2.50	10.00	5.00	2.50	10.00	5.00	5.00	2.50	10.00	5.00			
Helvét — Reformierte	>	>	>	>	8.21	4.13	6.94	55.60	43.80	57.93	17.91	28.10	21.08	13.06	14.05	13.37	3.36	6.61	4.37	0.76	3.31	1.54	.	.	.	1.12			
Zsidó — Juden	>	>	>	>	8.95	5.16	6.81	48.14	44.41	46.03	19.40	22.23	22.63	13.81	20.06	17.34	5.98	5.44	5.67	1.48	2.01	1.79	1.86	0.29	0.97	0.38			
Egyéb — Sonstige	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>		
Összesen — Insges.	>	>	>	>	7.71	4.67	6.44	51.79	49.02	50.63	20.07	22.02	20.89	14.56	15.4	15.80	3.83	4.89	4.27	1.13	1.38	1.24	0.44	0.36	0.41	0.47	0.12	0.32	
1872-73.																																	
Katholikus — Kath.	3991	2808	6799	277	91	368	2117	1471	3588	880	619	1499	556	480	1036	120	126	246	32	16	48	7	4	11	2	1	.						
Ágostai — Luther.	>	104	58	162	7	3	10	66	28	94	13	31	12	14	26	.	.	.	1	.	1
Helvét — Reformierte	>	261	107	368	33	8	36	141	53	194	54	29	83	23	20	43	6	1	7	2	1	3	2	.	2		
Zsidó — Juden	>	206	474	980	35	20	55	272	198	270	110	125	235	68	166	15	28	43	4	3	7	2	2	4		
Egyéb — Sonstige	>	19	8	27	3	1	4	6	3	9	5	2	7	1	4	2	1	3	
Összesen — Insges.	>	4881	3455	8336	355	118	473	3602	1753	4355	1087	788	1855	662	613	1275	143	156	299	39	20	59	11	6	17	2	1	.					
Százalékban — In Pers.	>	>	>	>	7.27	3.42	5.67	53.31	50.74	52.24	21.86	22.82	22.25	13.56	17.73	15.30	2.93	4.51	3.59	0.80	0.58	0.71	0.22	0.17	0.20	0.05	0.03	0.04	
Katholikus — Kath.	100	100	100	6.94	3.24	5.42	55.05	52.38	52.77	22.05	22.04	22.05	13.93	17.10	15.23	3.01	4.48	3.62	0.80	0.57	0.71	0.17	0.15	0.16	0.05	0.04	0.04		
Ágostai — Luther.	>	>	>	6.73	5.17	6.17	63.46	48.27	58.02	17.31	22.42	19.14	11.54	24.14	16.05	.	.	.	0.96	.	0.62	
Helvét — Reformierte	>	>	>	12.65	2.80	9.79	54.02	49.53	52.72	0.69	27.10	22.55	8.80	18.69	11.69	2.30	0.94	1.90	0.77	0.94	0.81	0.77	.	.	0.54		
Zsidó — Juden	>	>	>	6.91	4.22	5.61	53.76	41.77	47.96	21.76	26.37	23.98	13.44	20.67	16.94	2.96	5.92	4.39	0.79	0.63	0.71	0.40	0.42	0.41		
Egyéb — Sonstige	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	
Összesen — Insges.	>	>	>	7.27	3.42	5.67	53.31	50.74	52.24	21.86	22.82	22.25	13.56	17.73	15.30	2.93	4.51	3.59	0.80	0.58	0.71	0.22	0.17	0.20	0.05	0.03	0.04		

22. sz. tábla.

Tabelle Nro. 22.

Iskolamulasztások tanpénzfizetés és ismétlés szerint.
Schulversäumnisse nach der Schulgeldbezahlung und der Wiederholung.
1871—72.

Mulasztás foka Grad der Versäumniss	Mulasztotta — Es versäumten														
	Tanpénzt fizetők közül			Tanpénzt nem fizetők közül			Összesen Insgesamt			Ismétlők közül Von den Wiederholenden			Nem ismétlők Von den nicht Wiederholenden		
	Von den Schulgeldbezahlenden			Von den Schulgeldbefreiten											
	f. K.	l. M.	e. z.	f. K.	l. M.	e. z.	f. K.	l. M.	e. z.	f. K.	l. M.	e. z.	f. K.	l. M.	e. z.
Egy órát sem mulasztott Es versäumte keine Stunde	260	129	389	88	23	111	348	152	500	64	21	85	284	131	415
1—5 %-ig	1912	1286	3198	426	310	736	2338	1596	3934	443	331	774	1895	1265	3160
5—10 %-ig	748	579	1327	158	138	296	906	717	1623	213	160	373	693	556	1250
10—20 %-ig	507	450	957	150	121	271	657	571	1228	130	141	271	527	430	957
20—30 %-ig	141	118	259	32	41	73	173	159	332	43	38	81	190	121	251
30—40 %-ig	40	33	73	11	12	23	51	45	96	11	8	19	40	37	77
40—50 %-ig	14	11	25	6	1	7	20	12	32	1	7	8	19	5	24
über 50 %-on felül	17	3	20	4	1	5	21	4	25	7	—	7	14	4	18
Összesen — Ingesammt	3639	2609	6248	875	647	1522	4514	3256	7770	912	706	1618	3602	2550	6152
%-ban — In Prozenten Semmit sem mulasztott Es versäumten gar nichts	7.15	4.95	6.23	10.06	3.55	7.29	7.71	4.67	6.44	7.02	2.96	5.25	7.89	5.14	6.75
5 %-ot	52.54	49.30	51.19	48.69	47.91	48.35	51.79	49.02	50.63	48.57	46.88	47.84	52.61	49.61	51.37
5—10 %-ig	20.56	22.19	21.22	18.05	21.33	19.45	20.07	22.02	20.89	23.45	22.66	23.05	19.24	21.84	20.31
10—20 %-ig	13.93	17.21	15.32	17.14	18.70	14.56	17.54	17.54	15.80	14.25	20.00	16.75	14.63	16.86	15.56
20—30 %-ig	3.88	4.56	4.14	3.66	6.34	4.80	3.83	4.89	4.27	4.72	5.38	5.01	3.60	4.75	4.08
30—40 %-ig	1.10	1.26	1.17	1.25	1.85	1.51	1.13	1.38	1.24	1.21	1.13	1.17	1.11	1.45	1.25
40—50 %-ig	0.38	0.42	0.40	0.69	0.16	0.46	0.44	0.36	0.41	0.11	0.99	0.49	0.53	0.20	0.39
über 50 %-on felül	0.46	0.11	0.32	0.46	0.16	0.33	0.47	0.12	0.32	0.77	—	0.44	0.39	0.15	0.29
Összesen — Ingesammt	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Ugyanaz 1872—73.ra. — Dasselbe für das Jahr 1872—73.															
Egy órát sem mulasztott Es versäumte keine Stunde	240	89	329	115	29	144	355	118	473	77	25	102	278	93	371
1—5 %-ig	2128	1387	3515	474	366	840	2602	1753	4355	287	355	642	2315	1393	3713
5—10 %-ig	882	675	1557	185	113	298	1067	788	1855	292	163	455	775	625	1400
10—20 %-ig	522	565	1087	140	48	188	662	613	1275	121	192	313	541	421	962
20—30 %-ig	112	127	239	31	29	60	143	156	299	37	38	75	106	118	224
30—40 %-ig	29	17	46	10	3	13	39	20	59	10	10	20	29	10	39
40—50 %-ig	9	6	15	2	—	2	11	6	17	2	2	4	9	4	13
über 50 %-on felül mul.	2	—	2	—	1	1	2	1	3	1	—	1	1	1	2
Összesen — Ingesammt	3924	2866	6790	957	589	1546	4881	3455	8336	327	785	1612	4054	2670	6724
%-ban — in Prozenten Semmit sem mulasztott Es versäumten gar nichts	6.12	3.11	4.84	12.02	4.92	9.31	7.27	3.41	5.67	9.31	3.19	6.32	6.86	3.48	5.51
5 %-ig	54.23	48.39	51.78	49.53	62.14	54.38	53.32	50.74	52.25	34.70	45.22	89.83	57.10	52.86	55.22
5—10 %-ig	22.48	63.56	22.93	19.33	19.19	19.27	21.16	22.81	22.25	35.31	30.76	28.23	19.82	23.41	20.84
10—20 %-ig	13.30	19.71	16.51	14.63	8.15	12.16	13.56	17.74	15.30	14.63	24.46	19.82	13.34	15.77	14.30
20—30 %-ig	2.85	4.43	3.51	3.27	4.92	3.89	2.93	4.52	3.58	4.47	4.84	4.65	2.62	4.42	3.33
30—40 %-ig	0.74	0.59	0.68	1.04	0.51	0.84	0.80	0.58	0.71	1.22	1.27	1.24	0.72	3.67	0.58
40—50 %-ig	0.23	0.21	0.22	0.21	—	0.13	0.22	0.17	0.17	0.24	0.26	0.25	0.22	0.15	0.19
über 50 %-on felül	0.05	—	0.03	—	0.17	0.07	0.04	0.03	0.04	0.12	—	0.06	0.02	0.04	0.03
Összesen — Ingesammt	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

A nyilvános népiskolák.

23. sz. tábla.

Tabelle Nr. 23.

Kimutatás a városi ismétlőkiskolák egyes osztályaiban az 1871—72-diki iskola év alatt beirt évközben elmaradt, és az év végén még jelenvolt tanulóknak.

Ausweis der in die einzelnen Klassen der städtischen Wiederholungsschulen während des Schuljahres 1871—72 eingeschriebenen, während des Jahres ausgebliebenen, und am Schlusse desselben noch anwesenden Schüler

Iskola Der Schule	Tanterem Des Lehrsaales	Osztály Der Klasse	Az iskola és osztály megnevezése Benennung der Schule und Klasse	Beiratkozott Wurden eingeschrieben	Ebből Hievon						Maradt az év végén Am Ende d. J. sind geblieben	Ebből beiratkozott Hievon wurden eingeschrieben			
					kimaradt ausgeblieben	meghalt gestorben	átlépett übertraten	felszabadult freigesprochen	összesen elmaradt insges. ausgeblieb.	október		nov.—jan.	február—ápril	máj.—jul.	
folyó száma laufende Num.				az év folytán während des Jahres											
1	1	1—2	Kötő-u. fiu (Elők. és I. Vorb. u. I. Str.g. Kn. I. II.	32	6	—	6	1	13	19	19	—	—	—	
	2	3	Összesen — Zusammen	83	32	1	3	6	42	41	34	—	3	4	
2	3	4	elők. Vorb. a	81	15	—	2	—	17	64	24	20	9	11	
	4	5	» » b	88	22	—	4	3	29	59	33	13	11	2	
	5	6	Czukor-u. fiu I. oszt. I. Kl. a	67	26	1	—	6	33	34	20	11	3	—	
	6	7	Zuckerg. Kn. » » b	91	23	—	2	15	40	51	37	2	5	7	
	7	8	II. oszt. II. Kl. 2	89	5	—	—	7	12	77	77	—	—	—	
	8	9	» » 3	61	24	—	—	9	33	28	16	8	3	1	
			Összesen — Zusammen	477	115	1	8	40	164	313	207	54	31	21	
3	9	10—11	Czuk.-u. I. (Elők. és I. Vorb. u. I. Zuckerg. M. I. II.	41	14	—	—	—	14	27	15	5	4	3	
	10	12	Összesen — Zusammen	30	14	—	—	—	14	16	12	3	1	—	
			Összesen — Zusammen	71	28	—	—	—	28	43	27	8	5	3	
			Egész Belváros (fiu Knaben Ges. Innerst. leány Mädchen)	592	153	2	17	47	219	373	260	54	34	25	
			Összesen — Zusammen	71	28	—	—	—	28	43	27	8	5	3	
			Összesen — Zusammen	663	181	2	17	47	247	416	287	62	39	28	
4	11	13	Lipótv. tpl.t. fiu (Elők. Vorb. Leop. Kirch. pl. Kn. I. oszt. I. Kl.	45	20	—	—	—	20	25	16	7	2	—	
	12	14	Összesen — Zusammen	63	16	—	—	—	16	47	28	9	4	6	
			Összesen — Zusammen	108	36	—	—	—	36	72	44	16	6	6	
5	13	15—16	Lip.-templ.-t. leányelők. és 1. o. M.-sch. a. Leop. Kirch.-pl. V. u. 1cl.	45	33	—	—	—	33	12	5	5	1	1	
6	14	17—18	Külső-váci-uti fiu elők. és 1. o. Kn.-sch. i. d. äus. Waitnerst. V. cl.	37	—	—	—	—	—	37	37	—	—	—	
			Egész Lipótváros (fiu Knaben Ges. Leopoldstadt) leány Mädch.	145	36	—	—	—	36	109	81	16	6	6	
			Összesen — Zusammen	45	33	—	—	—	33	12	5	5	1	1	
			Összesen — Zusammen	190	69	—	—	—	69	121	86	21	7	7	
7	15	19	N.-ker.-u. fiu (Elők. Vorbereit. Gr.-Kreutz. I. oszt. I. Kl. a	90	4	—	—	2	6	84	84	—	—	—	
	16	20	» » b	62	25	—	1	—	26	36	12	13	8	3	
	17	21	Knaben II. oszt. II. Kl.	71	29	—	—	—	29	42	8	17	10	7	
	18	22	Összesen — Zusammen	70	42	—	—	—	42	28	28	—	—	—	
8			Összesen — Zusammen	293	100	—	1	2	103	190	132	30	18	10	
	19	23	elők. Vorb. a	82	39	—	—	13	52	30	24	—	3	3	
	20	24	» » b	86	26	—	—	6	32	54	37	—	17	—	
	21	25	Terézv. tpl.-téri fiu I. oszt. I. Kl. a	82	39	—	—	—	39	43	33	—	3	7	
	22	26	Theresienst. » » b	81	32	—	—	7	39	42	32	1	6	3	
	23	27	Kirchenpl. » » c	74	27	—	—	6	33	41	25	3	13	—	
	24	28	Knaben III. oszt. II. Kl. a	98	54	—	—	3	57	41	22	1	13	5	
	25	29	» » b	87	38	—	—	14	52	35	20	1	10	4	
	26	30	» » c	80	—	1	—	9	10	70	51	—	15	4	
	27	31	Összesen — Zusammen	80	38	—	—	3	41	39	39	—	—	—	
			Összesen — Zusammen	750	293	1	—	61	355	395	283	6	80	26	
9	28	32—33	Ter. templ.-téri leány elők. és 1. M.-sch. a. Th. Kirchenpl. V. u. 1Cl.	53	34	—	—	—	34	19	19	—	—	—	
10	29	34	Hajós-utc. fiu (Előkész. Vorb. Schiffmannsg. I. oszt. I. Klasse Knaben II. oszt. II. Kl.	97	44	—	—	1	45	52	25	15	6	6	
	30	35	» » II. oszt. II. Kl.	81	43	—	—	—	43	38	18	18	2	—	
	31	36	Összesen — Zusammen	48	29	—	—	2	31	17	11	1	4	1	
			Összesen — Zusammen	226	116	—	—	3	119	107	54	34	12	7	

23. sz. tábla. (Folytat.)

Tabelle Nr. 23. (Fortsetzung.)

Iskola Der Schule Tantarem Des Lehrsaalen	Osztály Der Klasse	Az iskola és osztály megnevezése Benennung der Schule und Klasse	Beiratkozott Wurden eingeschrieben	Ebből Hievon					Ebből beiratko- zott Hievon wurden eingeschrieben				
				kimaradt ausgelitten	meghalt gestorben	átlépett übertritten	felszabadult freigesprochen	összesen elmaradt insges. ausgeblieb.	Maradt az év végén Am Ende d. J. sind geblieben	október	nov.—jan.	február - april	máj.—júli
folyó száma laufend Num.			az év folytán während des Jahres										
11	32 37 --38	Hajós-utc. leány elők. és 1. o. <i>Müch.-sch. in d. Smg. V. u. 1. C.</i>	40	29	—	—	—	29	11	5	2	—	4
12	33 39 —40	Kétszív-utc. fiu elők. és 1. oszt. <i>Kn.-sch. in d. Zweihg. V. u. 1. C.</i>	82	26	—	—	—	26	56	56	—	—	—
Egész Terézváros (fiu Knaben Ges. Theresienst. } leány Müch.			1351	535	1	1	66	603	748	525	70	110	43
Együtt — Zusammen			93	63	—	—	—	63	30	24	2	—	4
Egész — Zusammen			1444	598	1	1	66	666	778	549	72	110	47
Előkészítő Vorb.			81	24	1	—	—	25	56	46	2	8	—
Ösz-utcai fiu } I. oszt. I. Kl.			81	22	—	10	32	49	24	13	12	—	—
Herbstg. Kn. } II. » II. »			63	20	1	—	3	24	39	27	9	3	—
} III. » III. »			31	9	—	—	6	15	16	15	1	—	—
Összesen — Zusammen			256	75	2	—	19	96	160	112	25	23	—
Ösz-utc. leány elők. és 1-ső o. <i>Müch.-sch. in d. Hg. V. u. 1. Cl.</i>			23	13	—	—	—	13	10	10	—	—	—
Elök. Vorb. a			58	21	—	—	5	26	32	32	—	—	—
b			69	29	—	—	3	32	37	37	—	—	—
c			91	36	—	1	2	39	52	16	27	7	2
Statió-u. fiu } I. oszt. I. Klasse a			93	20	—	3	3	26	67	67	—	—	—
Statg. Knab. } b			77	30	—	—	—	30	47	34	6	4	3
} II. oszt. II. Kl. a			58	14	—	4	3	21	37	29	—	6	2
} b			68	43	—	—	3	46	22	14	—	5	3
Összesen — Zusammen			514	193	—	8	19	220	294	229	33	22	10
Stat.-u. l. } Elök. és I. Vors. u. I.			40	14	—	—	—	14	26	12	—	—	14
Statg. M. } II. II.			60	17	—	1	—	18	42	42	—	—	—
Összesen — Zusammen			100	31	—	1	—	32	68	54	—	—	14
Kálváriateri fiu 1-ső oszt. <i>Knab.-sch. am Kalvarienpl. 1.Cl.</i>			87	1	—	—	2	3	84	36	23	24	1
Egész Józsefváros (fiu Knaben Ges. Josefstadt } leány Müch.			857	269	2	8	40	319	538	377	81	69	11
Együtt — Zusammen			123	44	—	1	—	45	78	64	—	—	14
Egész — Zusammen			980	313	2	9	40	364	616	441	81	69	25
Fer.v.tpl.t. fiu } Előkész. Vorb.			114	61	—	—	—	61	53	41	—	—	12
Frst. Kpl. Kn. } I. oszt. I. Kl.			52	15	1	—	5	21	31	30	—	—	1
} II. » II. »			56	18	—	1	—	19	37	27	4	3	3
Összesen — Zusammen			222	94	1	1	5	101	121	98	4	3	16
Ferencv.-tpl.t. l. } Elök. Vorb.			75	28	—	2	—	30	45	32	3	9	1
Frst.-Kpl. M. } I. oszt. I. Kl.			44	8	—	—	—	8	36	21	5	7	3
Összesen — Zusammen			119	36	—	2	—	38	81	53	8	16	4
Szenáteri fiu } Előkész. Vorb.			57	7	—	—	—	7	50	38	9	3	—
Heuplatz Kn. } I. oszt. I. Kl.			93	8	—	3	15	26	67	40	11	8	8
Összesen — Zusammen			150	15	—	3	15	33	117	78	20	11	8
Egész Ferencváros (fiu Knaben Ges. Franzstadt } leány Müch.			372	109	1	4	20	134	238	176	24	4	24
Együtt — Zusammen			119	36	—	2	—	38	81	53	8	16	4
Egész — Zusammen			491	145	1	6	20	172	319	229	32	30	28
Egész város. Ganze Stadt.													
Fiu — Knaben			3317	1102	6	30	173	1311	2006	1419	245	233	109
Leány — Müdchen			451	204	—	3	—	207	244	173	23	22	26
Együtt — Zusammen			3768	1306	6	33	173	1518	2250	1592	268	255	137

24. sz. tábla.

Az ismétlőiskolabeli tanulók kora tekintetében
Alter der Schüler der Wiederholungsschule mit Be-

A tanulók kora Alter der Schüler		Előkészítő oszt. — Vorbereitungs-Klasse								I. osztály. — I. Klasse												
		Katholikus — Katholisch	Ágostai — Lutherisch	Helvét — Calviner	Zsidó — Jüdisch	Egyéb — Sonst.	Összesen — Zusammen	Magyar — Ungarn	Német — Deutsche	Tót — Slovaken	Egyéb — Sonst.	Katholikus — Katholisch	Ágostai — Lutherisch	Helvét — Calviner	Zsidó — Jüdisch	Egyéb — Sonst.	Összesen — Zusammen	Magyar — Ungarn	Német — Deutsche	Tót — Slovaken	Egyéb — Sonst.	
9 éves és azon alól 9 jährig und darunt.	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	7	—	1	—	—	8	5	3	—	—	—	—	4	—	—	—	4	2	2	—	—
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	5	—	1	—	—	6	5	1	—	—	—	10	—	1	—	11	12	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	12	—	1	1	—	14	10	4	—	—	14	—	1	—	15	13	2	—	—	—	
10 éves, 10 jährig	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	8	—	4	—	—	12	6	5	1	—	9	—	1	—	16	5	3	1	1	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	3	—	1	—	—	4	2	1	1	—	14	—	2	—	16	16	—	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	11	—	—	5	—	16	8	6	2	—	23	—	1	2	26	21	3	1	1	—	
11 » 11 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	31	2	6	7	—	46	23	21	2	—	12	—	1	7	20	7	11	2	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	2	—	1	—	—	3	3	—	—	—	16	—	3	—	19	18	1	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	33	2	6	8	—	49	26	21	2	—	28	—	1	10	39	25	12	2	—	—	
12 » 12 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	79	4	10	12	—	105	54	42	5	4	48	2	6	12	68	34	33	—	—	1	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	13	1	—	4	—	18	10	7	—	1	18	1	—	1	20	18	2	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	92	5	10	16	—	123	64	49	5	5	66	3	6	13	88	52	35	—	—	1	
13 » 13 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	129	12	9	12	2	164	96	48	9	11	98	7	16	11	132	77	45	2	8	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	19	1	1	3	—	24	12	12	—	—	15	—	1	—	16	15	1	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	148	13	10	15	2	188	108	60	9	11	113	7	16	12	148	92	46	2	8	—	
14 » 14 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	130	5	15	9	—	159	92	55	10	2	123	4	51	9	187	135	48	2	2	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	13	1	—	1	—	15	8	7	—	—	10	1	—	1	12	9	3	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	143	6	15	10	—	174	100	62	10	2	133	5	51	10	199	144	51	2	2	—	
15 » 15 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	97	9	5	8	—	119	72	44	2	1	102	9	38	7	156	116	30	5	5	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	4	1	—	1	—	6	4	2	—	—	6	—	—	—	6	5	—	—	—	1	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	101	10	5	9	—	125	76	46	2	1	108	9	38	7	162	121	30	5	6	—	
16 » 16 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	64	4	8	1	—	77	49	22	6	—	83	3	31	5	123	98	20	1	4	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	4	—	—	—	—	4	2	2	—	—	2	—	—	—	2	1	1	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	68	4	8	1	—	81	51	24	6	—	85	3	31	5	125	99	21	1	4	—	
17 » 17 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	34	3	8	—	—	45	27	14	2	2	32	2	8	1	43	30	12	1	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	34	3	8	—	—	45	27	14	2	2	34	2	8	1	45	32	12	1	—	—	
18 » 18 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	8	2	3	—	1	14	9	4	—	1	10	—	5	—	15	12	3	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	9	2	3	—	1	15	9	5	—	1	10	—	5	—	15	12	3	—	—	—	
19 » 19 »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	1	1	—	—	—	2	1	—	1	—	2	—	2	—	4	2	—	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	2	1	—	—	—	3	1	1	1	—	2	—	2	—	4	2	—	—	—	—	
20 s azon felül 20 jährig und darüb.	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	4	—	—	—	—	4	—	3	1	—	3	—	—	—	3	1	2	—	—	—	
» » » »	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	4	—	—	—	—	4	—	3	1	—	3	—	—	—	3	1	2	—	—	—	
Főösszeg Hauptsumme	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	592	42	65	53	3	755	434	261	39	21	526	27	159	52	765	519	209	16	21	—	
	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	65	4	1	12	—	82	46	34	1	1	93	2	—	9	104	95	8	—	1	—	
	fiu, <i>Kn.</i> leány, <i>Md.</i>	657	46	66	65	3	837	480	295	40	22	619	29	159	61	869	614	217	16	22	—	

Az ismétlőkiskolai tanulók foglalkozása kapcsolatban az előmenetellel és a mulasztással.

Die Beschäftigung der Schüler der Wiederholungsschulen mit Rücksicht auf den Fortgang und auf die Verstümmnisse.

	Létszám Anz. all.	Előmenetel		Fortgang		A létszámból az első hónapban traktorkort be von der Gesamtzahl würden im ersten Monat eingeschrieben		semmit nichts		Ezek közül mulasztott Von diesen verstümmten						Volt tanulótárs In einem Jahre waren Schülerstunden			Ebből mulasztatott Hievon wurden verstümmt																																																																																											
		kélelő genügend	kélelőtlen nicht genügend	kélelő genügend	kélelőtlen nicht genügend	1—50%-ig	6—100%-ig	10—200%-ig	20—300%-ig	30—400%-ig	40—500%-ig	Órák %-ban Stunden in %en			Zusammen	Összeg Summe	%																																																																																													
												1—50%-ig	6—100%-ig	10—200%-ig				20—300%-ig	30—400%-ig	40—500%-ig																																																																																										
													1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98
Mészáros, hentes — Fleischhauer, Selcher	44	31	13	31	13	31	31	7	2	3	7	7	7	2	1	2	7,040	1,090	771	70.7																																																																																										
Cipész — Schuster	473	500	173	324	36	90	67	85	21	15	4	6	75,680	8,088	6,607	81.7																																																																																														
Szabó — Schneider	167	129	38	122	19	31	22	20	10	8	5	7	26,720	3,576	3,053	84.3																																																																																														
Kővező — Pfisterer	48	31	17	42	4	9	9	16	2	1	1	7,680	879	726	82.6																																																																																															
Asztalos — Tischler	208	130	73	162	11	40	33	39	16	4	3	16	32,480	5,260	4,197	79.8																																																																																														
Rézműves — Kupferschmied	33	25	8	26	2	8	7	5	2	1	1	5,280	545	450	82.6																																																																																															
Bádógos — Spengler	30	15	15	21	1	5	3	4	2	4	1	1	4,800	831	719	88.5																																																																																														
Kovács — Schmiede	35	25	10	25	3	12	2	5	2	2	1	5,600	705	619	87.8																																																																																															
Kőműves — Maurer	137	93	44	83	8	19	16	19	11	2	1	7	21,920	2,820	2,335	82.8																																																																																														
Könyvkötő — Buchbinder	42	30	12	31	2	13	10	4	2	1	1	6,720	493	283	57.4																																																																																															
Kárpitos — Tapezierer	39	26	13	27	1	9	5	8	1	1	3	6,240	927	704	75.9																																																																																															
Lakatos — Schlosser	217	177	40	170	12	28	25	52	24	10	13	6	34,720	6,171	4,811	78.—																																																																																														
Egyéb foglalkozás — Sonstige Gewerbe	538	328	210	355	52	75	65	71	50	20	9	13	86,080	12,686	11,135	87.9																																																																																														
Összesen fiúk — Zusammen Knaben	2006	1340	666	1419	157	341	267	335	150	67	38	64	320,960	44,051	36,410	82.7																																																																																														
Varrónő — Näherinnen	35	33	2	27	—	4	6	9	2	1	4	1	5,600	949	761	80.1																																																																																														
Házi foglalkozás — Häusliche Beschäftigung	37	30	7	22	1	4	4	4	4	1	2	2	5,920	1,078	1,056	98.—																																																																																														
Egyéb — Sonstige	172	112	60	124	6	21	19	23	13	15	16	11	27,520	5,589	4,529	81.—																																																																																														
Összesen leányok — Zusammen Mädchen	244	175	69	173	7	29	29	36	19	17	22	14	39,040	7,616	6,346	83.3																																																																																														
Mindössze — Insgesamt	2250	1515	710	1592	164	370	296	371	169	84	60	78	360,000	51,667	42,756	82.8																																																																																														

Az ismétlőiskolai tanulók előmenetele az 1872—73. évben.
Fortgang der Schüler der Wiederholungsschulen in den Jahren 1872—73.

Folyó szám Laufende Nummer	Iskola megnevezése Benennung der Schule	Előkészítő oszt. Vorbereit.-Klas.												I. Osztály I. Klasse			II. Osztály II. Klasse			III. Osztály III. Klasse			Mindössze Insgesammt		
		E r e d m é n y — F o r t g a n g																							
		Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungeügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungeügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungeügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungeügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungeügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungeügend						
1	Kötő-utcai fiu <i>Knabenschule in d. Strickerg.</i>	19	13	6	—	—	—	41	39	2	—	—	—	60	52	8									
2	Cukor-utcai fiu <i>Knabensch. in d. Zuckergasse</i>	123	85	38	85	56	29	77	38	39	28	17	11	313	196	117									
3	Cukor-utcai leány <i>Mädchensch. in d. Zuckerg.</i>	12	8	4	15	15	—	16	13	3	—	—	—	43	36	7									
	Összesen a belv. fiu, <i>Knaben</i>	142	98	44	85	56	29	118	77	41	28	17	11	373	248	125									
	Zus. in d. Innerst. leány <i>Mädch.</i>	12	8	4	15	15	—	16	13	3	—	—	—	43	36	7									
	Együtt — Zusammen	154	106	48	100	71	29	134	90	44	28	17	11	416	284	132									
4	Lipótvárosi templomtéri fiu <i>Knabensch. a. Leopst. Kpl.</i>	25	20	5	47	24	23	—	—	—	—	—	—	72	44	28									
5	Lipótv. templomtéri leány <i>Mädchensch. a. Leopst. Kpl.</i>	5	1	4	7	6	1	—	—	—	—	—	—	12	7	5									
6	Külső váci-úti fiu <i>Knabensch. i. d. äuss. Waitzstr.</i>	25	18	7	12	12	—	—	—	—	—	—	—	37	30	7									
	Összes. a Lipótv. fiu <i>Knaben</i>	50	38	12	59	36	23	—	—	—	—	—	—	109	74	35									
	Zus. i. d. Leopst. leány <i>Mädch.</i>	5	1	4	7	6	1	—	—	—	—	—	—	12	7	5									
	Együtt — Zusammen	55	39	16	66	42	24	—	—	—	—	—	—	121	81	40									
7	Nagy-kereszt-utcai fiu <i>Knabensch. i. d. gr. Kreutzg.</i>	84	83	1	78	59	19	28	20	8	—	—	—	190	162	28									
8	Terézv. templomtéri fiu <i>Kn.-sch. a. Theresienst. Kpl.</i>	127	88	39	124	75	49	144	92	52	—	—	—	395	255	140									
9	Terézv. templomtéri leány <i>M.-sch. a. Theresienst. Kpl.</i>	15	12	3	4	4	—	—	—	—	—	—	—	19	16	3									
10	Hajós-utcai fiu <i>Knabensch. in d. Schiffmannsg.</i>	52	18	34	38	19	19	17	12	5	—	—	—	107	49	58									
11	Hajós-utcai leány <i>Mädchensch. i. d. Schiffmannsg.</i>	4	3	1	7	6	1	—	—	—	—	—	—	11	9	2									
12	Kétsziv-utcai fiu <i>Knabensch. in d. Zweiherzeng.</i>	20	20	—	36	36	—	—	—	—	—	—	—	56	56	—									
	Össz. a Terézv. fiu <i>Knaben</i>	283	209	74	276	189	87	189	124	65	—	—	—	748	522	226									
	Zus. i. d. Ther.st. leány <i>Mädch.</i>	19	15	4	11	10	1	—	—	—	—	—	—	30	25	5									
	Együtt — Zusammen	302	224	78	287	199	88	189	124	65	—	—	—	778	547	231									
13	Ősz-utcai fiu <i>Knabensch. in d. Herbstgasse</i>	56	31	25	49	32	17	39	22	17	16	14	2	160	99	61									
14	Ősz-utcai leány <i>Mädchensch. in d. Herbstgasse</i>	1	1	—	9	9	—	—	—	—	—	—	—	10	10	—									
15	Státio-utcai fiu <i>Knabensch. in d. Stationsgasse</i>	121	81	40	114	69	45	59	42	17	—	—	—	294	192	102									
16	Státio-utcai leány <i>Mädchensch. in d. Stationsg.</i>	—	—	—	26	8	18	42	30	12	—	—	—	68	38	30									
17	Kálvária-téri fiu <i>Knabensch. am Kalvarienpl.</i>	—	—	—	84	21	63	—	—	—	—	—	—	84	21	63									
	Össz. a Józsefv. fiu <i>Knaben</i>	177	112	65	247	122	125	98	64	34	16	14	2	538	312	226									
	Zus. in d. Josefst. leány <i>Mädch.</i>	1	1	—	35	17	18	42	30	12	—	—	—	78	48	30									
	Együtt — Zusammen	178	113	65	282	139	143	140	94	46	16	14	2	616	360	256									

Folyó szám Laufende Nummer	Iskola megnevezése Benennung der Schule	Előkészítő oszt. Vorbereit.-Kl.			I. Osztály I. Klasse			II. Osztály II. Klasse			III. Osztály III. Klasse			Mindössze Insgesamt		
		Eredmény — Fortgang														
		Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungenügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungenügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungenügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungenügend	Létszám Anzahl	Kielégítő Genügend	Ki nem elégitő Ungenügend
18	Ferenczv. templomtéri fiu <i>Knabensch. a. Franzst. Kpl.</i>	53	39	14	31	27	4	37	19	18	—	—	—	121	85	36
19	Ferencv. templomtéri leány <i>Mädchensch. a. Franzst. Kpl.</i>	45	29	16	36	30	6	—	—	—	—	—	—	81	59	22
20	Szénatéri fiu <i>Knabenschule am Heuplatze</i>	50	42	8	67	57	10	—	—	—	—	—	—	117	99	18
	Össz. Ferenczv. fiu <i>Knaben</i>	103	81	22	98	84	14	37	19	18	—	—	—	238	184	54
	Zus. i. d. Franzst. leány <i>Mädch.</i>	45	29	16	36	30	6	—	—	—	—	—	—	81	59	22
	Együtt — Zusammen	148	110	38	134	114	20	37	19	18	—	—	—	319	243	76
Összesítés. — Recapitulation.																
	Belváros fiu — <i>Knaben</i>	142	98	44	85	56	29	118	77	41	28	17	11	373	248	125
	Innere Stadt leány — <i>Mädchen</i>	12	8	4	15	15	—	16	13	3	—	—	—	43	36	7
	Együtt — Zusammen	154	106	48	100	71	29	134	90	44	28	17	11	416	284	132
	Lipótváros fiu — <i>Knaben</i>	50	38	12	59	36	23	—	—	—	—	—	—	109	74	35
	Leopoldstadt leány — <i>Mädchen</i>	5	1	4	7	6	1	—	—	—	—	—	—	12	7	5
	Együtt — Zusammen	55	39	16	66	42	24	—	—	—	—	—	—	121	81	40
	Terézváros fiu — <i>Knaben</i>	283	209	74	276	189	87	189	124	65	—	—	—	748	522	226
	Theresienstadt leány — <i>Mädchen</i>	19	15	4	11	10	1	—	—	—	—	—	—	30	25	5
	Együtt — Zusammen	302	224	78	287	199	88	189	124	65	—	—	—	778	547	231
	Józsefváros fiu — <i>Knaben</i>	177	112	65	247	122	125	98	64	34	16	14	2	538	312	226
	Josefstadt leány — <i>Mädchen</i>	1	1	—	35	17	18	42	30	12	—	—	—	78	48	30
	Együtt — Zusammen	178	113	65	282	139	143	140	94	46	16	14	2	616	360	256
	Ferenczváros fiu — <i>Knaben</i>	103	81	22	98	84	14	37	19	18	—	—	—	238	184	54
	Franzstadt leány — <i>Mädchen</i>	45	29	16	36	30	6	—	—	—	—	—	—	81	59	22
	Együtt — Zusammen	148	110	38	134	114	20	37	19	18	—	—	—	319	243	76
	Egész Pestváros fiu — <i>Knaben</i>	755	505	250	765	487	278	442	284	158	44	31	13	2006	1340	666
	Ganze Stadt Pest leány — <i>Mädchen</i>	82	54	28	104	78	26	58	43	15	—	—	—	244	175	69
	Együtt — Zusammen	837	559	278	869	565	304	500	327	173	44	31	13	2250	1515	735

Gesamtaufwand für Schulzwecke 1866—1874.

	Rendes kiadások <i>Ordentliche Ausgaben</i>			Rendkívüli kiadások <i>Ausserordent- liche Ausgaben</i>	Rendes és rend- kívüli kiadások <i>Ordentl. u. ausser- ordentl. Ausgaben</i>
	Zárszámla, ill. költség- vetés szerint <i>Rechnungsab- schluss, resp. Voranschlag</i>	Építkezési kiadások 6 ^o / ₁₀ -a <i>6°/₁₀ der Bau-Aus- lagen</i>	Összesen <i>Insgesammt</i>	Iskola- építkezések <i>Schulbauten</i>	Összesen <i>Insgesammt</i>
1866. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	58.220.50 ¹ / ₂	—	58.220.50 ¹ / ₂	—	58.220.50 ¹ / ₂
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	17.078.10	12.000.—	29.078.10	—	29.078.10
Összesen — <i>Insgesammt</i>	75.298.60 ¹ / ₂	12.000.—	87.298.60 ¹ / ₂	—	87.298.60 ¹ / ₂
1867. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	60.149.45 ¹ / ₂	—	60.149.45 ¹ / ₂	—	60.149.45 ¹ / ₂
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	16.557.33	12.000.—	28.557.33	—	28.557.33
Összesen — <i>Insgesammt</i>	76.706.78 ¹ / ₂	12.000.—	88.706.78 ¹ / ₂	—	88.706.78 ¹ / ₂
1868. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	58.539.69 ¹ / ₂	—	58.539.69 ¹ / ₂	66.074.—	124.613.69 ¹ / ₂
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	17.727.64	12.000.—	29.727.64	—	29.727.64
Összesen — <i>Insgesammt</i>	76.267.33 ¹ / ₂	12.000.—	88.267.33 ¹ / ₂	66.074.—	154.341.33 ¹ / ₂
1869. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	96.733.13 ¹ / ₂	3.477.—	100.210.13 ¹ / ₂	219.015.—	319.225.13 ¹ / ₂
Polg. iskol. — <i>Bürg.-Sch.</i>	—	—	—	2.400.—	2.400.—
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	25.510.31 ¹ / ₂	12.000.—	37.510.31 ¹ / ₂	—	37.510.31 ¹ / ₂
Összesen — <i>Insgesammt</i>	122.243.45	15.477.—	137.720.45	221.415.—	359.135.45
1870. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	111.117.76	13.169.—	124.286.76	145.449.—	269.735.76
Polg. iskol. — <i>Bürg.-Sch.</i>	2.481.34	—	2.481.38	—	2.481.34
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	34.382.51 ¹ / ₂	12.000.—	46.382.51 ¹ / ₂	—	46.382.51 ¹ / ₂
Összesen — <i>Insgesammt</i>	147.981.61 ¹ / ₂	25.169.—	173.150.61 ¹ / ₂	145.449.—	318.599.61 ¹ / ₂
1871. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	157.599.05 ¹ / ₂	16.646.—	174.245.05 ¹ / ₂	87.252.—	261.497.05 ¹ / ₂
Polg. iskol. — <i>Bürg.-Sch.</i>	16.959.38	—	16.959.36	—	16.959.38
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	58.944.11	66.500.—	125.444.11	52.000.—	177.444.11
Összesen — <i>Insgesammt</i>	233.502.54 ¹ / ₂	83.146.—	316.648.54 ¹ / ₂	139.252.—	455.900.54 ¹ / ₂
1872. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	232.911.— *)	20.898.—	253.809.—	204.656.—	458.465.—
Polg. iskol. — <i>Bürg.-Sch.</i>	27.460.— *)	—	27.460.—	50.254.11	77.714.11
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	71.219.— *)	19.620.—	90.839.—	—	90.839.—
Összesen — <i>Insgesammt</i>	331.590.— *)	40.518.—	372.108.—	254.910.11	627.018.11
1873. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	277.942.— *)	34.727.—	312.669.—	299.339.—	612.008.—
Polg. iskola — <i>Bürg.-Sch.</i>	40.283.— *)	3.015.—	43.298.—	156.227.—	199.525.—
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	75.821.— *)	19.620.—	95.441.—	178.247.33	273.688.33
Összesen — <i>Insgesammt</i>	394.046.— *)	57.362.—	451.408.—	633.813.33	1.085.221.33
1874. Népiskol. — <i>Volksschulen</i>	354.600.— *)	55.639.—	410.239.—	278.307.—	688.546.—
Polg. iskol. — <i>Bürg.-Sch.</i>	71.440.— *)	9.743.—	81.183.—	107.800.—	188.983.—
Reáltanod. — <i>Realschulen</i>	86.200.— *)	30.314.—	116.514.—	227.900.—	344.414.—
Összesen — <i>Insgesammt</i>	512.240.— *)	95.696.—	607.936.—	614.007.—	1.221.943.—

*) Ezen tételek nem a zárszámla szerinti tényleges eredménynek, hanem a költségvetés előirányzatnak felelnek meg.

*) Diese Posten entsprechen nicht dem wirklichen Resultate nach dem Rechnungsabschluss, sondern dem Voranschlage.

Budapest főváros oktatásügyi kiadásai és bevételei az 1873., 1874. és 1875-dik évben.
Schul-Ausgaben und Einnahmen der Hauptstadt Budapest in den Jahren 1873, 1874 und 1875.

	Valóságos eredmény 1873-ban <i>Wirkliches Ergebniss pro 1873.</i>		Előirányzat			
			1874-re		1875-re	
			<i>Voranschlag</i>			
			pro 1874.	pro 1875.		
A) Szükséglet. — Erforderniss.						
I. Elemi népiskolák és rajztanodák. — Elementar-Volksschulen u. Zeichen-Unterricht.						
Tanítók és szolgák fizetése és lakbér általánya — <i>Gehalte- und Wohnungspauschale</i>	205.032	07	218.840	—	276.333	—
Házbérek — <i>Hauszins</i>	21.350	68	31.500	—	125.873	— ¹⁾
Bérelt helyiségek jó karban tartása — <i>Instandhaltung der Miethlokalitäten</i>	4.368	80 ^{1/2}	4.950	—	1.700	—
Fűtés — <i>Heizung</i>	13.099	69	18.100	—	20.000	—
Világítás — <i>Beleuchtung</i>	1.870	18	4.000	—	4.200	—
Tisztogatás — <i>Reinigung</i>	2.171	39	2.600	—	3.000	—
Tanítók felleltémenye — <i>Holzdeputat</i>	2.863	40	3.600	—	5.400	—
Bútor — <i>Möbel</i>	1.883	09	8.000	—	3.200	—
Tanszer és könyvtár — <i>Lehrm. u. Bibl.</i>	1.766	54	4.000	—	8.000	—
Rajzmintákra — <i>Zeichenvorlagen</i>	885	80	1.500	—	1.800	—
Nyomatv., könyvkötés, papír — <i>Drucksachen</i>	2.009	78	2.300	—	2.500	—
Irodai és tisztogatási általány — <i>Bureau- und Reinhaltungspauschale</i>	6.385	98	7.000	—	4.000	—
Tornászati felszerelés — <i>Turnrequisiten</i>	1.245	26	4.000	—	1.000	—
Osztályszaporításra — <i>Vermehrung der Cl.</i>	—	—	10.000	—	5.000	—
A budai és ó-budai fizetések emelésére — <i>Erhöhung der Ofner und Altofner Gehalte.</i>	—	—	22.500	—	10.000	—
Vegyeesekre — <i>Diverse</i>	2.710	56	11.660	—	6.900	—
Népiskolák összesen — Volksschulen insges.	267 642	62^{1/2}	354.550	—	478.906	—
II. Polgári iskolák. — Bürgerschulen.						
(Az I., II., III., IV. és VII. kerületben. — <i>Im I., II., III., IV., VI. und VII. Bezirk.</i>)						
Tanítók és szolgák fizetése és lakbér általánya — <i>Gehalte und Wohnungspauschale</i>	23.398	63	44.460	—	50.000	—
Házbérek — <i>Hauszins</i>	11.300	—	12.600	—	24.360	—
Fűtés — <i>Heizung</i>	933	—	2.080	—	2.400	—
Világítás — <i>Beleuchtung</i>	741	23	700	—	800	—
Tisztogatás — <i>Reinigung</i>	3.019	45	800	—	800	—
Bútor — <i>Möbel</i>	700	—	1.200	—	600	—
Tanszer és könyvtár — <i>Lehrm. u. Bibl.</i>	2.630	75	6.000	—	6.000	—
Vegyeesek — <i>Diverse</i>	3.393	94	1.350	—	4.220	—
Polgári iskolák összesen — Bürgersch. insges.	46.117	—	69.190	—	89.180	—
III. Reáltanodák. — Realschulen.						
(II., IV. és VIII. kerületben. — <i>II., IV. u. VIII. Bez.</i>)						
Tanárok fizetése és lakbér általánya — <i>Gehalte und Wohnungspauschale der Lehrer</i>	48.532	11	58.120	—	64.960	—
Házbérek — <i>Hauszins</i>	6.378	13	3.125	—	48.000	—
Fűtés — <i>Heizung</i>	2.476	56	2.670	—	2.800	—
Világítás — <i>Beleuchtung</i>	947	60 ^{1/2}	1.800	—	2.300	—
Tisztogatás — <i>Reinhaltung</i>	1.116	55	800	—	1.000	—
Bútor — <i>Möbel</i>	3.210	31	1.250	—	2.000	—
Tanszerek és könyvtárak — <i>Lehrm. u. Bibl.</i>	10.441	52	7.330	—	7.500	—
Vegyeesek — <i>Diverse</i>	2.991	08	2.605	—	4.233	—
Reáltanodák összesen — Realschulen insges.	76.088	86^{1/2}	77.700	—	132.793	—

¹⁾ Ebből az építkezésekbe befektetett tőke kamatja 104.000 frt. — *Hievon Zinsen des in Bauten investirten Capitales 104.000 R.*

	Valóságos eredmény 1873-ban		Előirányzat			
	Wirkliches Ergebnis pro 1873.		1874-re		1875-re	
			Voranschlag		pro 1875.	
Rendkívüli kiadások (építések) — Ausserordentliche Ausgaben (Bauten).						
VIII. kerületi reálisk. — Realsch. VIII. Bez.	178.247	33	287.900	—	70.000	— ¹⁾
Népisk.: nagy medve-u. — Volkssch. gr. Büreng.	—	—	60.000	—	122.500	— ²⁾
» Wesselényi-u. — » Wesselényig.	67.776	88	64.000	—	16.500	— ³⁾
» Ujlak — » Neustift	—	—	40.000	—	40.000	—
» Vitéz-utcza — » Rittergasse.	—	—	—	—	85.000	—
» Krisztinaváros — » Christinenst.	—	—	40.000	—	50.000	—
4 Ó-Buda — » in Altofen.	—	—	60.000	—	60.000	—
» Szarvaster — » Hirschenpl.	—	—	30.000	—	30.000	—
Nagymező-u. polg.-isk. — Bürgersch. gr. Feldg.	112.138	19	139.500	—	8.000	—
	358.162	40	651.400	—	481.000	—
B) Fedezet. — Bedeckung.						
Népiskolai tandíjak — Volksschulgelder . . .	30.368	84	35.600	—	45.000	—
Rajztanodai díjak — Zeichenschulgelder . . .	440	20	400	—	400	—
Összesen nép- és rajziskola — Insgesamt Volk- und Zeichenschulen . . .	30.809	04	26.000	—	45.400	—
Polgári-iskolák tan- és beiratási díjai — Ein- schreib- u. Schulgeb. in den Bürgerschulen . . .	2.431	01	3.000	—	6.400	—
Reál-iskolák tan- és beiratási díjai — Ein- schreib- und Schulgebühren in den Realsch.	17.241	59	16.772	—	18.700	—
Reál-iskolák könyvtári díjai — Bibliothek- gebühren in den Realschulen . . .	53	05	1.156	—	1.200	—
Reál-iskolák összesen — Realschulen insges.	17.294	64	17.928	—	19.600	—
Rendkívüli bevételek. — Ausserord. Einnahm.						
Államsegély ren. népisk.szükségletre. — Staat. Subvention zum ordentl. Volksschulerforderniss	35.000	—	35.000	—	41.000	—
Államsegély rendes polgári isk. — Staatliche Subvention zu den Bürgerschulen . . .	3.400	—	6.800	—	6.800	—
Államsegély iskola-építésekre: 1874-ről. — Staatl. Subvention zu den Schulbauten 1874. . .	—	—	—	—	110.000	—
Államsegély iskola-építésekre: 1875-ről. — Staatl. Subvention zu den Schulbauten 1875. . .	—	—	—	—	110.000	—
Budai-építési alap. — Ofner Schulbaufond . . .	—	—	—	—	215.000	—
Összesen — Insgesamt	38.400	—	41.800	—	481.800	—
C) Összesítés. — Recapitulation.						
Népiskolai — Volksschule	267.642	62 ¹ / ₃	354.550	—	478.906	—
Polgári iskolai — Bürgerschule	46.117	—	69.190	—	89.180	—
Realiskolai — Realschule	76.088	86 ¹ / ₃	77.700	—	132.793	—
Összes rendes szükséglet — Ordentl. Erford. insges.	389.848	49	501.440	—	700.879	—
Népiskolai — Volksschule	67.776	88	447.900	—	456.500	—
Polgári iskolai — Bürgerschule	112.138	19	139.500	—	8.000	—
Realiskolai — Realschule	178.247	33	64.000	—	16.500	—
Összes rendk. kiadás — Ausserordentl. Erford. insges.	358.162	40	651.400	—	481.000	—
Összes szükséglet. — Gesamtes Erforderniss . . .	1,496.021	78	2,305.680	—	2,363.758	—
Rendes bevételek — Ordentliche Einnahmen . . .	50.534	69	56.928	—	66.400	—
Rendk. bevételek — Ausserord. Einnahmen . . .	38.400	—	41.800	—	481.800	—
Összes fedezet. — Gesamte Bedeckung . . .	88.934	69	98.728	—	548.200	—
Többletkiadás — Mehrerforderniss . . .	1,407.087	09	2,206.952	—	1,815.558	—

¹⁾ ²⁾ ³⁾ Ebből az építkezésekbe befektetett tőke kamatja 104,000 frt. — Hievon Zinsen des in
Bauten investiren Capitales 104,000 fl.

Lényegesebb sajtóhibák.

9. lap.	15. sor felülről legközelebb	helyett olvass legközelebbi
10. »	13. » alulról Pamasovits	» » Tomasovits
12. »	5. » felülről 600 felül	» » 600 felüli szélességű
» »	19. » » paedagogia	» » paedagogiai
18. »	15. » alulról 1871-72. évben t. i.	» » 1871-72. évben t. i. volt:
21. »	9. » » az I. osztályban egy $2\frac{1}{2}$	» » az I. osztályban egy és $2\frac{1}{4}$
22. »	23. » felülről a fontos felső test	» » a felső test
25. »	14. » » a III. osztályban $12\frac{1}{2}$ "	» » a III. osztályban $12\frac{1}{2}$ " 2)
» »	17. » » ha 13" 2) különbözettel	» » ha 13" különbözettel
28. »	1. » » világitást	» » világitás
44. »	17. » alulról vont maga után	» » von maga után
50. » 12. és	13. » » ‰	» » ‰.
64. »	18. » felülről lly	» » llyen.
67. »	9. » » 1871/72	» » 1872/73.
73. »	2. » » azonban még napig is	» » azonban még mai napig is
78. »	17. » alulról tanévek	» » tanévet
96. »	26. » felülről értesítése	» » létesítése
102. »	24. » alulról Verl-féle telkek	» » Perl-féle telkek
» »	16. » » létesítő új tanoda	» » létesítendő új tanoda
104. »	25. » felülről határozatból szabályozott	» » határozattal szabályozott
» »	21. » alulról városi közül	» » városi telkek közül
119. »	3. » » nagyságos számu	» » nagyságú szám
130. »	7. » felülről Knabenschule	» » Mädchenschule

TÁRGYMUTATÓ.

	Lap.
Előszó.	5
Első fejezet: Az iskolahelyiségek.	
<i>Az iskolák, tantermek és osztályok száma</i>	9
<i>Az iskolatermek nagysága.</i>	
<i>A tantermek nagysága. — A tanulók, tanítók és tantermek száma. — A terület viszonyítva a tanulók számához. — Uj iskolák szükségére indokolva a tantermek túltömöttsége által. — A legnagyobb mérvben túltömött iskolák megnevezése. — Az új városi iskolaépítkezések előnyei a bérelt helyiségekkel szemben</i>	11
<i>A tantermek fekvése</i>	18
<i>Az iskolapadok.</i>	
<i>Az iskolapadkérdés fontossága. — Az irás körül elfoglalt rossz testtartás mint a rövidlátás és a görbeshát okozója. — Falrner vizsgálódása. — Iskolapadjaink distánzia- és differenzia- méretei. — Az asztallapok hajlása. — A támla. — Az ülőpad</i>	19
<i>A tantermek világossága s megvilágítása.</i>	
<i>Ablakok száma és fekvése. — A beeső világosság aránya a terem nagyságához és a tanulók számához. — Éjjeli világítás.</i>	25
<i>Víz</i>	28
<i>Árnyékszékék</i>	
<i>Fűtés</i>	29
<i>Szellőztetés</i>	
Második fejezet: A tanerők.	
<i>A tanítók száma</i>	30
<i>Kor, tanítási és szolgálati idő, származás</i>	—
<i>A tanítók díjazása</i>	33
<i>Tanítói értekezletek.</i>	—
Harmadik fejezet: Taneszközök és könyvtárak.	
<i>Taneszközök.</i>	34
<i>Könyvtárak</i>	35
<i>Iskolakönyvek és azok ára</i>	35
Negyedik fejezet: A tananyag.	36
<i>Vallás- és erkölcsstan</i>	37
<i>Magyar nyelv</i>	
<i>Német nyelv</i>	38
<i>Nyelv és értelemgyakorlatok</i>	
<i>Számolás</i>	39
<i>Földrajz és történelem</i>	40

	Lap.
<i>Rajz</i>	40
<i>Ének</i>	41
<i>Női kézi-munka.</i>	—
<i>Áttekintése az összes tantárgyaknak</i>	—

Ötödik fejezet: Az iskolai felügyelet.

A fővárosi iskolaszékek eltérő szervezete. — Statistikai adatok az iskolaszékek által gyakorolt felügyeletről. — Következtetések 44

Hatodik fejezet: Az iskolás gyermekek.

A beiratkozók s a kimaradók száma.

A beírottaknak s az év végével iskolábajáróknak száma. — Az év folyamában kimaradtak nagy száma. — A kimaradás okai. — Az iskolai kötelezettség kijátszása. — A kimaradások nagyobb száma a leányiskolákban. — Kimaradások városrészek szerint. — Halálozások. 48

A szülők foglalkozása. 51

Az év végén iskolába járó tanulók száma és kora.

A gyermekek száma a négy tanfolyam mindegyikében. — Az iskolalátogatás feltűnő hanyatlása a magasabb osztályokban, különösen a leányoknál. — A gyermekek kora. — Későn kezdett iskolázása a gyermekeknek, különösen a leányoknak. — Tizenkét éves, sőt idősebb ábéczéssek 52

Nemzetiség 55

Vallás 58

Hetedik fejezet: Az iskolamulasztások.

A mulasztások káros befolyása. — A mulasztások csekély átlagos mértéke. — Javulás 1871-ről 72-re különösen a fiúk iskolalátogatásában. — Az igazolt és nem igazolt mulasztások közti arány. — A mulasztások csökkenése a tanfolyam emelkedésével. — Mulasztások a gyermekek nemzetisége és vallása szerint. — Tandíjmentesség és abszintismus. — A mulasztások befolyása az előmenetelre, illetőleg a tanév ismétlésére. 58

Nyolczadik fejezet: A tanczél elérése. .

Az oktatás eredménye az egyes tantárgyakban. 66

A IV. osztályt végző tanulók érdemsorozata 67

Osztályok ismélése. 68

Jutalmazások 70

	<i>Lap.</i>
Kilenczedik fejezet : Az ismétlőiskolák	
1872-73-ban.	
<i>Az iskolák és tantermek száma</i>	71
<i>A beírottak és kilépők száma.</i>	72
<i>A tanulók és szülők foglalkozása.</i>	73
<i>Az iskolaév végén jelentésvők száma és kora</i>	76
<i>Nemzetiség és vallás</i>	77
<i>Az iskolai mulasztások.</i>	—
<i>A tanczél elérvése</i>	78

	<i>Lap.</i>
Tizedik fejezet : Pénzügy.	
<i>Az iskolai költségek nagysága és minősége.</i>	
<i>Összehasonlítás más városokkal. — A népoktatási költség emelkedése 1844-től 1874-ig.</i>	
<i>— Az állami segély.</i>	79
<i>Iskolai építkezések.</i>	
<i>A városi iskolaépítkezések krónikája 1868-tól—1875-ig. — Az épületek költsége. —</i>	
<i>Van-e szükség még több iskolára Pesten.</i>	82
<i>Tandíj.</i>	86

F Ü G G E L É K E K.

<i>I. Függelék : Az 1868 : XXXVIII. törvény-czikk kivonata. A népiskolai közoktatás tárgyában</i>	89	<i>tásától (1868 június hó) a testvérfővárosok egyesítéséig (1873. nov. 17.)</i>	93
<i>II. Függelék : Pest sz. kir. város képviselőtársaságának iskolaügyi tanácskozmányai, a törvényes községi képviselő helyreállításától</i>		<i>Melléklet a II. sz. függelékhez</i>	100
		<i>III. Függelék : Területviszonyok, világítás és padméretek bécsi iskolákban</i>	112
		<i>IV. Függelék : A fővárosi iskolai hatóságok</i>	115

T Á B L Á K.

Beírottak és kimaradók száma.		Iskolamulasztások.	
1. szám. Kimutatása a városi elemi iskolák egyes osztályaiban az 1871/72-ki iskolaév alatt beírt, évközben elmaradt és az év végén még jelen volt tanulóknak	120	17. szám. Az iskolamulasztások osztályonkénti kimutatása az 1871—1872. tanévre	154
2. szám. Ugyanaz 1872/73-ra nézve	124	18. szám. Ugyanaz az 1872-1873 tanévről	156
Tantermek nagysága és felszerelése.		19. szám. Iskolamulasztások osztályok szerint kimutatva az 187 ¹ / ₂ és 187 ² / ₃ tanévekre.	158
3. sz. A tantermek népessége és nagysága 1871—72. Együttal kiszámítása az egy tanulóra eső térnek	128	20. szám. Iskolamulasztások nemzetiség szerint	159
4. szám. Tantermek és osztályok fekvése	132	21. szám. Iskolamulasztások vallás szerint.	160
5. szám. Padok	133	22. szám. Iskolamulasztások tanpénzfizetés és ismétlés szerint	161
9. szám. Az iskolatermek világítása, fűtése és szellőztetése	136	Ismétlőiskolák.	
7. szám. Taneszközök	139	23. szám. Kimutatás a városi ismétlő iskolák egyes osztályaiban az 1871—72 iskolaév alatt beírt, évközben elmaradt, és az év végén még jelen volt tanulóknak.	162
Iskolai felügyelet.		24. szám. Az ismétlő iskolabeli tanulók kora tekintettel a vallásra és a nemzetiségre.	164
8. szám. Az iskolaszéki tagok iskolalátogatásának kimutatása	142	25. szám. Az ismétlő iskolai tanulók foglalkozása kapcsolatban az előmenetellel és a mulasztással	166
Tananyag.		26. szám. Az ismétlőiskolai tanulók előmenetele az 1872—73 évben.	167
9. szám. Tantárgyak szerinti időbeosztás kimutatása 1871—72	144	Pénzügy.	
10. A 100 tanulóra eső tanítási idő kimutatása	146	27. szám. Összes iskolai kiadások 1866 1874.	169
Az iskolás gyermekek.		28. szám. Budapest főváros oktatásügyi kiadásai és bevételei az 1873. 1874. s 1875-dik évben.	170
11. szám. Szülők foglalkozása.	147		
12. szám. A tanulók kimutatása kor és nem szerint.	148		
13. szám. A tanulók nemzetisége tekintettel a korra, osztályonként kimutatva 1871—1872.	149		
14. szám. Ugyanaz 1872—73.	150		
15. szám. A tanulók vallása tekintettel a korra osztályonként kimutatva az 1871-1872 évre	151		
16. szám. Ugyanaz 1872—73.	152		

foglalkozási statisztika fölött. Fölötte nagy számú proletariatus Pesten. — Összehasonlítások más városokkal. — A legsűrűbben képviselt kereseti ágak. — Az 1857-ki állapot és eltérések az akkori kimutatásoktól. — A pesti foglalkozási statisztikának schemája. — Észrevételek a szász, porosz és egyéb német schemák ellen. — Összehasonlítása a szász, porosz, berlini és pesti schemáknak. — Az utóbbi években mely kereseti ágak emelkedtek eginkább, melyek legkevésbé. — A foglalkozásoknak városrész szerinti elterjedése. — Nők foglalkozása. — Munkaadók és munkavevők. Az anyag feldolgozásának nehézségei. — A kétségesek rovata. — A munkaadók. — Női munkaadók. — Foglalkozása és kor. A londoni congressusnak erre vonatkozó határozatai s azok figyelembe nem vétele. — A gyermekek munkája. — Iskolaköteles gyermekek mint inasok. — Egység korviszonyok összefüggésben a foglalkozással. — Foglalkozás és élettartam. — Korkülönbőség munkaadók és munkavevők között. — Összefüggés a lakosság származása és foglalkozása, valamint vallása és foglalkozása közt. — Foglalkozás és műveltség. — A foglalkozási ágak rangsora azok műveltsége szerint. — Kedvezőtlen adatok az iparüzőkről. — Megkülönböztetés magyar és külföldi közt. — A tanoncok sajnos műveltségi állapota. — A vásárnap i skolákról. — Adatok ez iskoláknak hanyag látogatására vonatkozólag. — A foglalkozás és a nősülés közötti összefüggésről. Megkülönböztetés a jobb módú és a szegényebb osztályok közt. — A foglalkozások rangfokozata a férfiak nősülési aránya szerint. — A legkorábban nősülők. — Az agglégények a kereseti ágak körül. — **Utczák és házak.** Utczák és házak most és ezelőtt. — A házak száma és szaporodása 90 év óta. — A házak kevesbülése a belvárosban. — A házak lakottsági száma. — Ugyanez magyarországi s külföldi városokra nézve. — A népesség sűrűsége. — A házak nagysága, lakóik számát illetőleg. — Ugyanez szobák száma szerint. — A házak magassága. — Nyilvános épületek. — **Lakviszonyok.** A háztartások lakói. — Cselédek száma az egyes városrészekben. — Szobatársak és ágyra járók nagy száma. — A lakások lakottsága. — Szobák sűrű lakottsága. — Lakviszonyok a lakások felvése szerint és a pinczelakások. — Túlnépes lakások. — A nemek együttlakása. — A lakásoknak üzleti czélokra való alkalmazata. — **Függelék:** A pesti népszámlálás fogantatosítása és földolgozása. — I. A népszámlálás előmunkálatai és annak keresztülvitele. — II. Az anyag feldolgozása a városi statisztikai hivatalban. — Jegyzetek. — Mellékletek.

PESTVÁROSI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV.

ELSŐ FOLYAM.

(A pestvárosi statisztikai hivatal közleményeinek VII. része.)

Irta

KÖRÖSI JÓZSEF,

a pestvárosi statisztikai hivatal igazgatója.

Ára 3 frt 50 kr.

TARTALOM:

Budapest főváros az 1870-diki népszámlálás eredménye szerint — Pestvárosa népességének évenkénti kimutatása 1813-tól 1857-ig. — Pesti esketések statisztikája 1858-tól 1870-ig. Pesti születések statisztikája az 1868., 1869. és 1870-ki évekről. — Pesti halálozások 1868., 1869. és 1870-ben. — Pest városa szolgáltatásban álló személyek fizetései statisztikája. — Ügydarabok forgalma a városi hivatalokban 1869., 1870. és 1871-ben. — A pesti kényszerdolgoház fegyenczeinek statisztikája 1861-től 1870-ig. — Pest városának börtönbéli lakossága 1870. január 1-jén. — Az 1870. és 1871. évi pesti építkezések. — Az 1870. évi költségvetés. — Az 1870. és 1871. évi zárszámlák. — Pestváros fogyasztása 1870. és 1871-ben. — A pestvárosi fogyasztási adó pénzügyi eredménye 1870. és 1871-ben. — A hatósági jótékonyág és szegénységélyezés. — A tanköteles gyermekek 1872-dik évi december hóban történt összeírásának eredménye. — A városi telkek haszonbérének statisztikája. — A nemzeti színház az 1871—1872-diki színházi évben.

Adalékok az árak történetéhez. A) gabona ára 1791-től 1870-ig — B) Liszt és dara ára 1791-től 1842-ig — C) Hívelyes vetemények ára 1822-től 1851-ig — D) marhahús ára 1788-tól 1872-ig. E) Vegyes élelmi czikkek ára 1820-tól 1851-ig. — F) Állatok és egyéb termények ára 1828-tól 1850-ig. — G) A fa ára 1831-től 1870-ig — H) A faggyu, szappan és gyertya ára 1789-től 1850-ig. **Jegyzetek:** 1. Adalékok a váltópénz keletkezése történetéhez. — 2. A vásárfelügyelői gabnájegyzékek. — 3. Az ezüst árfolyam 1799—1818. **Függelék:** Dr. Weisz Béla: Adalékok Magyarország ártatisztikájához (1200—1800)

Az 1857. évi népszámlálás: A statisztikai hivatal által 1870-ben történt újabb feldolgozása eredménye szerint.

Egyveleg: Az 1872-dik évi iskolazéki választások. — Az 1872-ik évi országos választások. — A pestvárosi polgármesterek és bírák névjegyzéke. — Jegyzéke a Pestvárosban létezett nyilvános épületeknek. — Pestváros magyarsága 1688. — Adatok a pesti gőzalom-iparról. — A pesti királyi főrványzék büntető igazságszolgáltatása 1870-ben. — Nyilvános könyvtárak használ ti módja.

BUDAPEST FŐVÁROSA STATISZTIKAI HIVATALÁNAK

KÖZLEMÉNYEI.

- I. AZ 1870-DIK ÉVI PESTI NÉPSZÁMLÁLÁS EREDMÉNYEI. 3722 tábla, 8 folio kötetben; földolgozta Kőrösi József.
- II. AZ 1857-DIK ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS EREDMÉNYEI. 1077 tábla, két folio kötetben; földolgozta (1870-ben) Kőrösi József.

Ezen két (autografailag sokszorosított) táblás munkának egy-egy példánya a magyar tudományos akadémia, a nemzeti múzeum és a m. k. egyetem nyilvános könyvtáraiban közhasználatra áll. Egy-egy példány adatott át továbbá a város levéltárának, a fővárosi statisztikai hivatalnak, az országgyűlési könyvtárnak, a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteriumnak, szabad királyi Buda városának, a budapesti kereskedelmi s iparkamarának, a városi reáltanoda könyvtárának, az országos gazdasági egyesületnek és az országos iparegyesületnek.

Ugyane szerzőtől Ráth Mór bizományában megjelent:

- III. ELŐLEGES JELENTÉS AZ 1870-DIK ÉVI JANUÁR 1-ÉN TÖRTÉNT PESTI NÉPSZÁMLÁLÁSRÓL. Négy grafikus rajzzal. — Pest, 1871. Ára 40 kr.
- IV. PEST SZABAD KIRÁLYI VÁROS AZ 1870. ÉVBEN. A népszámlálás és népleírás eredményei. 10 grafikus rajzzal. Pest, 1871. Ára 3 frt 50 kr.
- V. AZ 1870-DIK ÉS 1871-DIKI PESTI ÉPÍTKEZÉSEK. Pest, 1872. Ára 70 kr.
- VI. JÖVEDELMI ADÓ TANULMÁNYOK AZ 1870. ÉVRŐL.
- VII. PESTVÁROSI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. I. évfolyam.
- VIII. AZ 1872-DIKI ÉPÍTKEZÉSEK.
- IX. A PESTVÁROSI ELEMENYI NÉPISKOLÁK AZ 1871/72 és 1872/73-ik tanévekben. Nyolcz köre rajzolt táblával. Ára 2 frt 50 kr.
- X. PESTVÁROSI ADÓ-TANULMÁNYOK az 1871. és 1872-dik évi jövedelmi és házbéradóról. Ára 80 kr.

Külön lenyomatban megjelent:

- Pestváros lakosságának népesedési mozgalma. (Az Évkönyv I. folyamából.) Ára 1 frt.
Pestváros pénzügye. (Az Évkönyv I. folyamából.) Ára 1 frt 40 kr.
Adalékok az árak történetéhez. (Az Évkönyv I. folyamából.) Ára 1 frt 40 kr.